

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HANS HENRIK JACOBSEN

HISTORIKEREN
VEDEL SIMONSEN

til Elvedgård 1780-1858

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR FYNS STIFT
ODENSE 1962

HANS HENRIK JACOBSEN

HISTORIKEREN

VEDEL SIMONSEN

til Elvedgård 1780-1858

UDGIVET AF HISTORISK SAMFUND
FOR FYNS STIFT

ODENSE 1962

Andelsbogtrykkeriet i Odense

INDHOLD

Gårdens og slægtens historie i korte træk	8
Herregårdsliv i tiden omkring Vedel Simonsens fødsel	14
Vedel Simonsens barndom og tidligste ungdom	23
Ungdom og modning 1798–1806	32
Universitetsbibliotek og geheimearkiv 1806–1810	42
Antikvariske rejser og rige arbejdsår på Elvedgård 1810–14	51
Ulykkelige manddomsår	61
Ordenskapitlet og geheimearkivet 1816–26	74
Det daglige liv på Elvedgård	82
Venskabet med Werlauff	96
Vedel Simonsen som mæcén	108
Oldsagssamleren Vedel Simonsen	117
Historikeren Vedel Simonsen	127
Lyrikeren Vedel Simonsen	159
Vedel Simonsens sidste leveår	168
Noter:	179
Historien og dens forskere i det 19. århundredes første halvdel	184
Vedel Simonsens data	190
Vedel Simonsens værker	191
Kilder	192
Navneregister	194

FORORD

For den nationalhistoriske Videnskab har jeg levet og virket den Stund, jeg har kunnet, og for den vil jeg også efter Døden, såvidt mueligt, leve og virke.
(Vedel Simonsen).

Historien dyrkes i almindelighed ved universiteterne og arkiverne, hvor videnskabsmænd, der er skolet i historisk kildekritik, studerer fortiden i alle dens afskygninger og gennem offentliggørelsen af kildematerialet søger at opdrage kommende generationer til at værne om fortidens dyrebare minder.

Den historiske sans findes heldigvis også uden for de professionelles rækker, og dette er et forsøg på at skildre godsejersønnen, der læste til læge, men under indflydelse af romantikkens ideer lod sig fængsle af fortidens begivenheder og forfædrenes bedrifter, opgav lægegerningen og bosatte sig på sin fædrengård for at drive historiske og arkæologiske studier. Denne interesse for historieforskning forblev usvækket levende og frembragte en række værker, som vil blive omtalt kort i denne levnedsskildring.

Jeg har valgt at give en skildring af Vedel Simonsens personlighed og værk, dels da han har tilknytning til Fyn og fynsk topografi, dels da jeg anser ham for at være en fængslende personlighed, hvis utrættelige energi og arbejdsglæde enhver historieinteresseret – både den professionelle og den, der i al beskedenhed driver lokalhistoriske studier – må misunde ham.

Til fremstillingen er valgt en nogenlunde kronologisk rækkefølge, selv om den visse steder virker noget springende; af den grund er der udarbejdet registre over de nævnte personer og værker. Til sidst gives en oversigt over historieforskere i første halvdel af det 19. århundrede og historien i litteraturen i den samme periode; den bringer intet nyt; men da Vedel Simonsen ofte omtaler disse kolleger, har jeg valgt at samle deres data og værker i dette særlige kapitel

fremfor at anføre dem i noterne. Som ikke-historiker har jeg ikke som fagmand kunnet kritisere Vedel Simonsens historiske værker, men blot kunnet referere tankegangen i dem og bringe andres kritik, idet meningen med dette biografiske arbejde først og fremmest er at give en skildring af historikerens personlighed.

Et brev til ungdomsvennen Werlauff fra 1857 slutter med ordene:

„Dine Dagbogsextracter interessere mig altid; jeg gemmer alle dine Breve; om 100 År vilde de afgive mærkelige Bidrag til Skildringen af Livet og Sæderne i Fyen i vore Dage. Måskee kunne de da blive fremdragne af en historisk Samler og udgivne“. (14. juli 1857).

En historiker, arkivar G. L. Wad, har påtaget sig dette arbejde og udgivet de mange breve med righoldige kommentarer („Fra Fyens Fortid“, Samlinger og Studier, bd. I, pag. 137–391, bd. II, pag. 1–391, bd. III, pag. 252–366, 1916–20), og denne brevveksling med Werlauff gennem 50 år indeholder mange personlige oplysninger om „den ensommes og forlattedes Lidelser“. Werlauff var den eneste, med hvem han brevvekslede i så lang en årrække; af længere varighed er dog også brevvekslingen med historikerne Chr. Molbech og Laurids Engelstoft, og en del af deres breve og Vedel Simonsens breve til dem er ligeledes udgivet af arkivar Wad i det nævnte værks 3. bind.

Den 4. juni 1844 fik Vedel Simonsen ordre fra det kongelige ordensarkiv til at indsende sin biografi; han svarede næste dag, at den forlængst var trykt i overlærer Kofods danske oversættelse af et af tidens konversationslexika, hvoraf uddrag fandtes i programmet til universitetets reformationsfest 1836, hvor han selv blev udnævnt til æresdoktor, og i Hofmans landøkonomiske beskrivelse af Odense amt; denne korte biografi, Wads samlinger af breve samt Anton Andersen korte biografi fra 1887 og andre mindre artikler om Vedel Simonsen og historieforskningen i det 19. århundrede er benyttet ved udarbejdelsen af denne levnedsskildring, og hvor der er mulighed for det, har jeg benyttet citater fra brevene for at lade Vedel Simonsen tale med sine egne ord.

Følgende forkortelser er anført ved henvisninger til de mest anvendte værker af og om Vedel Simonsen:

Wad I, II, III: brevvekslinger udgivet af arkivar G. L. Wad i „Fra Fyens Fortid“, Samlinger og Studier, 1916–20.

Ant. And.: „Historikeren Vedel Simonsen“, en literær-historisk Skildring af Anton Andersen, 1887.

Elvedgårds Hist.: „Samlinger til den fyenske Herregård Elvedgårds Historie“, bd. I–V, udgivet i anledning af secularfesten d. 1. juli 1845. Bd. V, der omhandler Vedel Simonsens egen tid, foreligger desværre kun i manuskript, og det ville absolut være ønskeligt, at dette fyldige værk blev afsluttet ved udgivelsen af dette sidste bind, som tjener til at belyse hans personlige forhold.

Lektor Blomberg og landsarkivar Lindberg Nielsen, som begge har givet mig gode råd med hensyn til tilrettelæggelse og udarbejdelse af stoffet, og cand. mag. Erling Christensen, Nyborg, der har gen-nemlæst mit manuskript, bringer jeg en hjertelig tak; i samme forbindelse udtrykker jeg min glæde over, at „Historisk Samfund for Fyens Stift“ har vist sig interesseret og har villet udgive manuskriptet.

Allesø, sommeren 1962.

Hans Henrik Jacobsen.

GÅRDENS OG SLÆGTENS HISTORIE I KORTE TRÆK

Vedel Simonsen har selv samlet og udgivet Elvedgårds historie, der er fyldt med strid, nag og griskhed, fra slægt til slægt, fra herremand til herremand.

Elvedgård, hvor Vedel Simonsen fødtes og boede det meste af sit liv, er beliggende i en tiltalende egn ved den sydlige grænse af den nordfynske slette i udkanten af Veflinge sogn tæt ved den lille by Vierne, omgivet af skove; mod nord breder „Sletten“ sig, så langt øjet rækker, mod Bogense og Kattegat. Til de andre sider mod Rugårdslandevvej og Morud-skov er landskabet mere kuperet. Gården og den stemningsfulde have har hver sin historie og minder om henfarne slægters kultur, skønhedssans og ærbødighed for traditionerne. Denne gård blev centrum for Vedel Simonsens liv og historiske virksomhed, og det er naturligt, at han grundigt og omfattende har skildret netop denne egn. Han elskede gårdens omgivelser med næsten sværmerisk kærlighed og fordybede sig ofte i den idylliske natur.

I det 14. og 15. århundrede var gården i den holstenske slægt Hestens besiddelse, og i 1436 var Hartvig Hesten dens ejer. 1475 nævnes Frederik Barsebæk som ejer, idet han samme år d. 13. december fik pavebrev på et kloster, som han ville oprette for sine synders skyld. De næste ejere var rigshofmester Erik Ottesen Rosenkrantz, rigsråd Jørgen Rud og dennes søn Henrik Rud. Efter hans og broderens død i 1520 tilfaldt gården søsteren Sophie Jørgensdatter Rud.¹⁾

Efter hendes død i 1555 tilfaldt Elvedgård sønnerne Jørgen og Otto Brahe, og 1571 arvede sidstnævntes yngste søn, Axel Ottesen Brahe, gården. Efter hans død i 1616 overtog hans enke og siden hans svigersøn, Eiler Qvitzow bedriften. Da Eiler Qvitzows enke døde 1649, blev gården udbudt til salg, og den købtes og overtoges straks af Henrik Gyldenstjerne, hvis svigersøn havde gården i eje indtil sin død 1683. Hans datter, Helle Margrethe Lykke, gift med Jens Clau-

sen Dyre, og datterdatter, Edele Rodsten Dyre, gift med oberstløjtnant Henrik Juel, havde gården i besiddelse indtil 1719, hvor den blev købt af oberst Ulrich Frederich von Brüggmann. Han købte desuden en anden gård i nærheden, og på dens jord lod han anlægge et teglværk, hvor der brændtes sten til Elvedgårds ombygning. Ifølge sagnet var det forbundet med visse vanskeligheder at få dette teglværk bygget: da arbejdet var godt i gang, begyndte det at spøge, idet der hver nat kom en stor lådden hund med glødende øjne hen til ilden, og til sidst turde selv den modigste ikke opholde sig længere i teglværket, der da måtte flyttes. Ombygningen af Elvedgård var fuldendt i 1721, og over stuehusets dør lod ejeren sætte en sten med følgende indskrift: „An. 1721 hat Obriste Ulrich Friederich v. Brüggmann und seine libe Frau Anna v. Stockflet dises Haus fon Grunde gebaut“. Haven blev ligeledes lagt om, således at den nu strakte sig vest-øst i stedet for som tidligere nord-syd.

Oberst von Brüggmann afgik ved døden i året 1745, og gården overtoges af Claus Johannes *Wedel*.

Stamfaderen, Søren Wedel, var borgmester i Vejle – Vedel er en afledning af byens navn – og han døde i 1571. Hans søn var den kendte Anders Sørensen Vedel, Tycho Brahes berømte lærer. Han havde 3 døtre og 4 sønner, heraf Bage Vedel, hvis 7 sønner alle var præster: Anders Vedel (præst i Vilslev 1646), Johannes Vedel (præst i Andst 1660), Severinus Vedel (præst i Rabsled 1670), Johan Vedel (præst i Nustrup 1659), Bernhard Vedel (præst i Ribe 1660), Ægidius Vedel (præst i Brøns 1663) og Jørgen Vedel, der ligeledes var præst.

Johan Vedel blev som nævnt kaldet til præst i Nustrup 1659, og kort tid efter giftede han sig med den tidligere præsts enke, Dorthea Øllegaard Alefeldt; i ægteskabet var der 1 datter og 4 sønner, bl. a. Lage Vedel, der blev præst i Nustrup efter faderen, og Claus Vedel, f. 1669, der af oberst von Brüggmann til Elvedgård blev kaldet til præst i Munkebo og provst for Bjerger herred i 1695, hvor von Brüggmann opholdt sig i Italien. Han giftede sig straks med sin forgængers enke, den 60-årige Sophie Clausdatter, der i sit første ægteskab havde 5 børn.

Claus Vedel var præst i Munkebo i 51 år. Han holdt meget af fiskeri, og så snart der var lejlighed til det, fangede han fisk, som han solgte rundt omkring i byen; især holdt han meget af at stange ål, og som følge deraf blev han aldrig kaldt andet end „åleprovsten fra Munkebo“. 61 år gammel giftede han sig som enkemand med den kun 20-årige Ane Elisabeth Amalia Berg, datter af Jacob Berg, præst i Svindinge på Fyn. Han var af en hidsig natur, og da han hørte om hendes forhold til den ældre provst i Munkebo, knuste han i vrede hendes rok. Året efter, d. 29. juli 1731, fødte hun det eneste barn i ægteskabet, en søn, der i dåben fik navnet Jacob Wedel. Han fik en meget streng opdragelse, og han måtte ikke beskæftige sig med andet end videnskab; bl. a. blev det ham pålagt hver søndag at læse 10 kapitler i bibelen!

Da oberst von Brüggmann døde, købte Claus (Johansen) Vedel Elvedgård; men han boede dog stadig i Munkebo og passede sin præstegerning til sin død d. 19. april 1748. Han fortrød dog straks købet, da enkefru von Brüggmann havde stor gæld på gården, og dertil kom en alvorlig kvægsyge, hvoraf så godt som alle gårdens 120 kreaturer døde fra julen 1745 til maj 1746. Da han desuden blev ret dårligt modtaget af enkefruen, tilbød han hende gården igen, idet hun under de første forhandlinger havde forbeholdt sig forkøbsret; men nu efter kvægsygen betakkede hun sig.

Da Claus Vedel døde i 1748, giftede hans unge enke sig allerede året efter med Bonde Simonsen – Vedel Simonsens farfar – der var borgmester i Odense og justitsråd og landsdommer over Fyn og Langeland, og som i det hele taget blev anset for at være en god jurist og en dygtig og samvittighedsfuld embedsmand.

Bonde Simonsen blev født d. 20. sept. 1700 som søn af den fattige husmand Simon Bondesen i Eilskov; moderen var derimod af fornem slægt, idet hun var søskende-barn til justitsråd Bless på Fraugdegård.²⁾ Hendes navn var Bertha Nielsdatter. Simon Bondesen deltog i den store nordiske krig og faldt som dragon ved oberst Lützows regiment i et slag i Skåne 1709.

En dag, da den faderløse dreng legede på gaden i Hårslev sammen

med byens øvrige drenge, blev han kørt over af en fornem karet med fire forspændte heste. Heri befandt sig kommerceråd Chr. Ulrich Bless, der var postmester og flere gange i 30'erne og 40'erne borgmester i Odense; 1748 købte han Fraugdegård og døde få år efter.

Kareten holdt, og den fornemme familie opsøgte drengens moder og gav sig ikke tilfreds, før de fik hendes tilladelse til at tage drengen med til Odense for at få ham under rigtig lægebehandling. Familien Bless sørgede nu for drengens fremtid, og da han var kvik og velbegavet, blev han sat til bogen. Han nåede snart på højde med stedfaderen; efter et par år som skriverkarl var han en tid fuldmægtig i postvæsenet, og da stedfaderen avancerede, blev han selv postmester 1720, senere rådmand i Odense, og da Bless 1748 blev herremand på Fraugdegård, blev han selv borgmester i Odense. Endvidere var han vicelandsdommer over Fyn og Langeland.

En anden beretning går ud på følgende: Som 4–5-årig blev Bonde kørt over af en hestevogn – dog uden at tage skade. Moderen tog det som et lykkeligt varsel om sønnens fremtid, og hun sørgede da for, at han kom i huset hos hendes slægtning, Chr. Ulrich Bless – som det hedder – „for at øves i pennen“.

Hvilken af de to beretninger der er den rigtige, ved vi ikke; men det er en kendsgerning, at den faderløse dreng, Bonde Simonsen, kom i huset hos familien Bless, og at han avancerede lige så stærkt som mæcenen.

Han var gift to gange, først med Margrete Sophie Haman, med hvem han havde datteren Sara, og som nævnt fra 1749 med Claus Johansen Vedels enke. D. 5. juni 1750 nedlagde han embedet som borgmester i Odense og flyttede til Elvedgård, hvor sønnen, Claus Vedel Simonsen – historikerens far – kom til verden d. 16. juli samme år. Kort tid før sin død i 1765 udvidede Bonde Simonsen godset ved betydelige køb, og det havde nu ca. 400 tdr. hartkorn. Han havde for øvrigt 2 søskende, broderen Niels Simonsen, der havde overtaget husmandsstedet i Eilskov, og en søster, der var gift med en murermester i Odense.

Bonde Simonsen afgik ved døden d. 6. september 1765; samme dag

blev den 15-årige søn Claus i laden ramt af et læssetræ og styrtede om på ladegulvet. Ulykken skete mindre end en time efter faderens død, og alle troede, at sønnen var ramt så hårdt, at døden var indtruffet. I bevidstløs tilstand blev han kørt op til moderen, og her kom han snart til sig selv.

Kort tid efter faderens død kom Claus Vedel Simonsen i huset hos pastor Tønne Bloch i Middelfart, og i de næste år finder vi ham som discipel i Horsens skole, hvor han forberedte sig til artium, og boende hos rektor Peter Tetens. Han studerede derpå jura, tog en middelmådig eksamen, og karakteren var ikke høj nok til, at han i 1776 kunne få det embede som vicelandsdommer, som han søgte.

1775 forlovede han sig med krigsråd Schebyes datter på Østrupgård, Ane Marie Schebye. Faderen, Laurits Schebye, som Vedel Simonsen senere blev opkaldt efter, ejede oprindeligt Margård. Han havde selv studeret, men havde fremfor embedsvejen valgt at blive foged på Margård og senere på Raskenberg, der ejedes af købmand og kancelliråd Jens Dreier, Odense. Her blev han forlovet med ejerens datter, Wolborg Dreier, 1750 giftede han sig med hende, og efter et par års ægteskab købte de Østrupgård og senere Ørritslevgård. Han døde 1787. Faderen, farfaderen og oldefaderen havde i 116 år været præster i Skeby og Otterup.

D. 31. maj 1776 giftede Claus Vedel Simonsen sig med Ane Marie Schebye, og året efter, d. 4. marts, fødtes en datter; men hun døde en halv time efter fødselen.

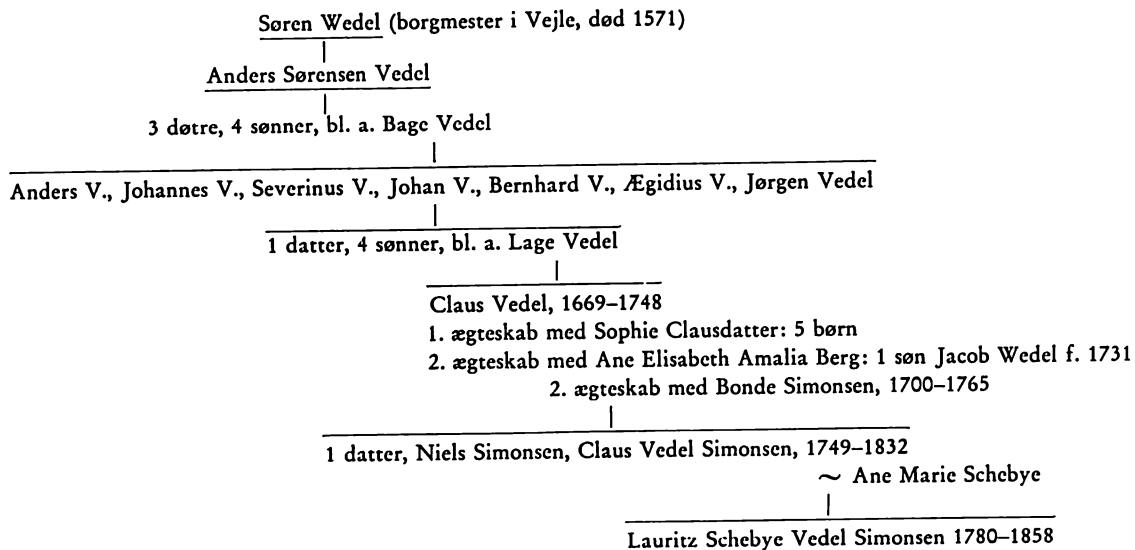
I sine erindringer skriver Vedel Simonsen senere:

„Dermed vare Familianliggende ingenlunde tilendebragte; den kjære Familie skulde jo også forplantes; den førstefødte Datter var død 1777 straks efter sin Fødsel, en senere Udsigt var ved et Uheld gået til Grunde, og først 1780 tegnede det atter til glade Udsigter“.

Det var farmoderens højeste ønske, at der skulle fødes en søn på Elvedgård; men d. 8. marts 1780 afgik hun ved døden uden at se dette gå i opfyldelse.

D. 20. december samme år kom *Lauritz Schebye Vedel Simonsen* til verden.

Slægtstavle I:

HERREGÅRDSLIV I TIDEN OMKRING VEDEL SIMONSENS FØDSEL

I Vedel Simonsens beskrivelse af Elvedgårds historie – især den sidste del, der ikke er trykt – og i hans dagbøger og talrige optegnelser finder vi adskillige skildringer af livet rundt omkring på de nordfynske herregårde og først og fremmest på Elvedgård omkring 1780, og disse spredte bemærkninger tjener på udmærket vis til at belyse tidens forhold og anskuelser. Bl. a. har han givet en udførlig beskrivelse af gården – „en hel lille Kjøbstad en miniature“, som han kalder den.

En stenbro førte mellem voldgrave til indkørslen, der ikke var prydet med noget adelsvåben, men „betegnet med opslagne Hjørtetakker og Rovfugle“, hvilket tilkendegav, at det var en herregårdsport, man passerede.

Mod nord lå herskabets stald, hvor der fandtes 10 herskabsheste, og i forlængelse heraf den store tærskelade; mod vest lå kostalden med sine 171 „Qvæghøveder“, mod syd havde de mange jagthunde deres hundegård, og her lå endvidere fårestien og hestestalden; uden for porten lå det store vognskur og i det sydøstlige hjørne svinestien. Udover de nævnte husdyr fandtes „49 Får, 13 Arbeidsbæster og 70 Grise“ på gården. I gårdspladsens midte stod „den omineuse og truende Træhest“!

Indtil ca. 1780 var der voldgrave og en vindebro; men gravene blev på denne tid fyldt op, og vindebroen blev afskaffet. Den øvrige del af gården var trefløjet: en grundmuret hovedbygning og sidefløje af bindingsværk. For enden af disse to fløje var der anbragt to firkantede tårne i to etager, som fra gammel tid af havde tjent til værn af vindebroen. Det nordlige beboedes af fruens søn (Vedel Simonsens far) og forvalteren, det sydlige af tjeneren og skytten. I den nordlige fløj var der indrettet mælkekammer, pigekammer,

Vedel Simonsens farmoder, Ane Elisabeth Amalie Berg. (Fot. H. Lykke, Odense).

Vedel Simonsens farfader, justitsråd Bondesimonsen, † 1765. (Fot. Lykke).

rullestue, spisekammer, grynkammer, køkken og folkestue og i den sydlige bryggers, systue, skole og gæsteværelse. Den grundmurede hovedbygning var opført 1721, og bygherrens prangende navn var indhugget i sten over hovedindgangen.

Fra indgangen i det nordøstlige hjørne kom man ind i en lille gang, og for enden af denne gang lå folkestuen, til venstre køkkenet, til højre dagligstuen, eller den såkaldte fruerstue, hvor enkefruen og hendes tyende opholdt sig til daglig, og hvor husets frue tog imod de daglige gæster – „Huusvennerne“. Denne stue var lang og smal, forsynet med 2 vinduer og mørkeblåt betræk, og det hele gav et noget „fordunklet“ indtryk. Derfra kom man ind i den store, lyse dagligstue, hvis vægge overalt var dekoreret med jagtmotiver; ved siden af denne stue lå fruens fadetur, hvor bl. a. husets malm-, kobber-, messing-, tin-, blik- og jernsager var ordnet på den sirligste måde. Fra gangen på den anden side, hvor en trappe førte op til loftsværelserne, kom man ind i storstuen, eller „salen“, som den kaldtes, og for enden af denne lå de oprindelige gæstekamre, hvoraf

justitsråden brugte det ene til kontor og skriverstue, endvidere fruens og jomfruernes gemakker, kvistkammeret, „blåstuen“ o. fl. a.

Vedel Simonsen har i 3. bind af Elvedgårds historie nøje beskrevet de enkelte stuer og deres inventar, og her findes endvidere udførlige lister over fruens guldklenodier, sølvtøj, indhold i skabe og skuffer o.s.v., og endelig nævner han som et eks. på fruens husflid, at „der fandtes – foruden hvad som alt var forarbejdet – 157 Par Lagener, 177 deels store, deels mindre Duge og 74 Dousin Servietter“.

Farfaderen, Bonde Simonsen, var som nævnt død 1765, og gården styredes af hans enke. Vedel Simonsen beskriver hende som en „gammel, simpel kone“, siddende i en lænestol, omgivet af alle sine jomfruer, kammerpiger og sypiger, og ingen skulle tro, at hun var justitsrådinde og styrede en gård på 58 tdr. hartkorn og et gods på godt 400 tdr. hartkorn, som alene var vurderet til 30.000 rdl., der efter hine tiders forhold var en betydelig sum.

„Salig Herren“, som hun kaldte sin afdøde mand, havde som tidligere nævnt været borgmester i Odense og landsdommer over Fyn og Langeland, havde været i besiddelse af 2 herregårde og havde ved sit giftermål overtaget den tredie. Han beskrives af Vedel Simonsen som en lille, undersætsig mand med et strengt og myndigt udseende; han havde et magert ansigt med smalle, grå øjne, stærkt hvælvede bryn, en lang og tyk næse og en meget bred mund. Om formiddagen gik han med rød damaskhue med silkesløjfe og kniplinger, ligeledes rød damaskslåbrok og røde tøfler, og i munden havde han en lang kejserkridtpibe. Når der var gæster, bar han en lang allongeparyk med lange, nedhængende og stærkt pudrede lokker, hvidt halsbind, kalvekrøs, livkjole af rød skarlagen med store kamelhårsknapper, „hvid Graditurs Eenspændervest uden Krave, men med bred Bord af store forskjelligfarvede Blomster“ og knæbukser af samme kulør som livkjolen.

Vedel Simonsen beskriver sin farmoder som en „mager, rynket, stærkt foroverbøjet Dame af Middelstørrelse“. Hendes ansigt var langt og smalt, øjnene blå, næsen lang og smal og munden lille og fin, hvorhos – tilføjer han – hendes hoved rystede af alderdom og satte

flipperne i hendes blå kappe i en uophørlig bevægelse. Til daglig var hun klædt i en blå hue med kniplinger, mørk kattunskjole, langt, stivt snøreliv, kattunsforklæde med store lommer og på fødderne højhælede tøfler eller sko.

Hendes hverdagsdragt var således ganske enkel; om søndagen var hun derimod iført silkekjortel, blomstret forklæde med guldsnustobaksdåse, hovedvandsæg og balsambøsse i lommerne, hvid hue med kostbare kniplinger, „baldyrede Klaphandsker“ af silke og med vifte i hånden, og når hun skulle i kirke, havde hun yderligere lang kåbe, muffe og en sort fløjlskyse, besat med sorte perler og en kulørt silkesløjfe, på. Kareten var forspændt 4 viltre heste, som hun på ingen måde var bange for; de øvrige på gården turde næppe lade hende køre i en karet, der var forspændt så vilde heste; men hun trøstede dem altid og sagde: „Vær kun rolig, lille Børn, det har, så Gud, ingen Fare“. Skulle hun uden for sognets grænser, rejste hun sig op i kareten ved kirkegården og nejede dybt for „Salig Herren“, som lå begravet der, og passerede hun kirkegården, hvor sønnedatteren lå begravet, nejede hun ikke blot, men kyssede også på fingre ad „den lille Guds Engel“, som hun altid kaldte hende.

Enkefruen, der døde ganske kort tid før Vedel Simonsens fødsel, var meget gudfrygtig, læste hver morgen og aften i sin bibel, lod folkene på gården holde bøn hver aften, og selv forsømte hun kun sjældent at gå i kirke om søndagen. Hun var af en god og blid natur, og hun glemte aldrig ved højtiderne at betænke kirken og sognets fattige og syge med mad og gaver. Hun havde en grov og barsk stemme, talte altid langsomt, og når hun var vred på pigerne, var det stærkeste udtryk, hun kunne anvende: „Nu er det, så Gud, da også forfærdeligt“. Når sønnen – Vedel Simonsens far – der i sin ungdom skal have været meget heftig, blev hende for voldsom, kunne hun udbryde: „Nu er du, så Gud, for slem, Claus“, og når han i vrede over hendes idelige omsorg løb ud og knaldede døren i efter sig, sagde hun roligt: „Nu er, så Gud, Claus blevet vred“!

Når hun hver dag havde været på sin sædvanlige runde for at inspicere pigernes arbejde, tog hun plads i sin lænestol foran sengen,

tog fat på sit håndarbejde, læste flittigt ind imellem i bibelen og sang et par salmer til. Om aftenen aflagde forvalteren og de andre ansatte på gården beretning for hende om dagens arbejde.

Efter fyraften sad husjomfruerne og pigerne hos hende med deres håndarbejder, mens karlene i borgestuen underholdt hinanden med spøgelseshistorier og andre uhyggelige fortællinger. Vedel Simonsen nævner selv mange af de historier, han som barn hørte i borgestuen hos karlene, og som måske har været medvirkende til, at hans sind var så modtageligt og let lod sig bevæge af de ting, der fortalte ham om fortiden:

„... Fortællinger om de mange Ellefolk og Løgtemænd i Skoven, den gloende Drage i Gruusgraven; det Spøgelse, der gik omkring i Skoven med Hovedet under Armen; den Pige, der havde hængt sig i Rullekjelderens og hver Aften satte Rullen i Gang; den Kamp, en Nabopræst havde med en Gjenganger, der 3 Gange blæste Bogen fra ham, før han kunde mane ham ned i en tilstødende Mose; de mange Uheld spående Varsler, når f. Ex. Dødsuret havde begyndt at pikke, Liigfuglen at jamre sig, Hunden at tude op imod Gården, Bordklokken at ringe af sig selv o. s. v.“ (Elvedgårds Historie, bd. III, pag. 143.)

Fruen derimod fortalte sagn og historiske beretninger fra fortiden, berettede endvidere om, hvor strengt hun havde haft det i sin ungdom, hvor hendes far var meget hård imod hende og havde tvunget hende til det ikke helt lykkelige ægteskab med den gamle, skinsyge præst fra Munkebo. Især yndede hun at fortælle om ulykker fra Munkebo-tiden: om branden i Munkebo kirke og på Ulriksholm i 1730, om deres egen præstegård, der var gået op i luer 1740 og siden i 1773, om kvægsygen 1745 og 1769 o. s. v. Hendes anden mand havde også været streng imod hende, især når de mange sladderkvinder, der kom for at bede ham om hjælp og derved fremme deres egne anliggender, havde talt ondt om hende og hendes tyende.

Sønnen, den 25-årige Claus Vedel Simonsen – historikerens far – havde rejst meget i sin ungdom; han var af en ganske anden støbning end faderen, og hans generation afveg meget fra forældrenes. Som nævnt havde han været i huset hos den tidligere feltpræst Tønne Bloch, der da var præst i Middelfart, og hos rektor Peter Tetens i

Horsens, hvorefter han blev dimitteret til universitetet. Her fortsatte han sine studier, men tog kun en forholdsvis hæderlig embedseksamen ved det juridiske fakultet. 1776 havde han søgt embedet som vice-landsdommer over Fyn og Langeland, men fået afslag. Han søgte igen året efter, idet han som nævnt samtidig bad om, at hans middel-mådige karakter til den juridiske embedseksamen ikke måtte hindre ham i at opnå stillingen; heller ikke denne gang havde han heldet med sig, og han slog nu planerne om at blive dommer helt ud af hovedet og blev i 1778 kancelliråd.

Under sin uddannelse havde han kun boet hos fornemme familier, hvor han havde tillagt sig gode manerer, og han var langt fra så gammeldags som forældrene på Elvedgård. Han er omtalt som en meget elegant herre, og hertil bidrog yderligere, at han som de unge junkere – i modsætning til de ældre herremænd – hverken brugte snustobak eller drak brændevin. Jagten, som ellers var en af herremændenes største glæder, havde heller ikke hans interesse, og han overlod den helt til skytten og forvalteren. Han tillagde sig tidens moder, og de største glæder fandt han ved at „conversere og courtesiere“ med damerne, ved at spille kort og ved at læse flittigt i sine mange lærde bøger.

Moderen var som nævnt ret gammeldags, og hendes idelige moraliserende prædikener gik ham meget imod og kunne let bringe hans hid-sige sind i oprør. Fra barndommen af var han blevet forkælet, især af moderen; men nu mente han, at han havde fået nok af hendes over-drevne omsorg, og det kom ofte til hårde optrin mellem dem.

Om de tre generationer – farfaderen, faderen og ham selv – siger Vedel Simonsen:

„Man holder i Almindelighed for, at der i enhver Familiehistorie åbenbarer sig en vis Triplicitet i Slægtens Udvikling, der i Særdeleshed ytrer sig i 3 af dens nedstigende og i denne Henseende meest karakteristiske Generationer, hvoraf den første eller Faderen på en vis Måde repræsenterer Legemet eller den legem-lige, den anden eller Sønnen Sjælen eller den psykiske, og den tredje eller Sønne-sønnen Anden eller den intellektuelle Udvikling; det vil sige: den Første, der ligesom udgjør Stamtræets Rod og Stamme, lægger Grunden til Familiens Rigdom og Besiddelser; den Anden, der ligesom udgjør Træets Grene og Blade, udmærker sig ved Sjælens bedre Egenskaber, Føielighed, Velvillie og Godgjørenhed; og den

Tredie, der ligesom udgjør Træets Blomster og Frugter, skulde endelig udmærke sig ved den høieste Grad af Åndsudvikling, der er bemeldte enkeltstående Stamme mulig og med den Individualitet og øvrige Eiendommelighed forenelig. Og jeg må virkelig tilståe, at det vilde have glædet mig, hvis jeg nogensinde kunde have trøstet mig ved i samme Grad at have svaret til denne Andeel i Familiens Bestemmelse, som såvel min Fader som min Farfader unægtelig have svaret til deres“ (Elvedgårds Historie, bd. III, pag. 150).

Karakteristikken må vel også siges at være rammende for Vedel Simonsens vedkommende. Den højeste grad af åndsudvikling inden for familiens stamme fremviste han i form af en god medicinsk embedseksamen, en række videnskabelige afhandlinger og store arkæologiske samlinger. Han havde arvet interesse for historieforskningen fra faderen; men han drev det langt videre end denne og bragte resultaterne af sin forsken på tryk for offentligheden. Faderens interesse for forfædrenes bedrifter udgjorde træets stamme og grene; men sønnens værker var dets frugter.

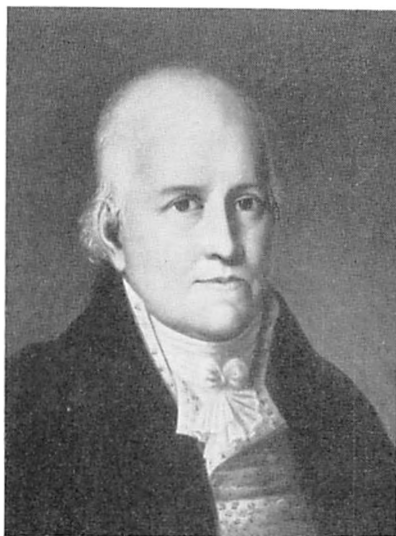
Skiftet efter „Salig Justitsråden“ fandt sted 1775, og det var på tide for sønnen på Elvedgård at finde et passende parti. En af fruens bedste venner, kammerjunker Finecke på Dallund, mente at kende et godt og passende parti, og på hans anbefaling klædte fru og junkeren, som sønnen kaldtes, før han overtog gården, sig i deres bedste klæder og kørte af sted i gårdens forgyldte karet sammen med tjener og kusk og dennes sorte puddelhund til den gård, som Finecke havde anbefalet dem at aflægge besøg.

Vedel Simonsen nævner først ikke gårdens navn, blot at den lå i udkanten af en nordfynsk landsby umiddelbart op til kirken, at den var bygget ca. 1550, og at selskabet cirka på halvvejen besøgte kammerjunker Finecke på Dallund; men han bekender dog straks efter, at ejeren var krigsråd Schebye til Østrupgård og Ørritslevgård, der havde 5 børn, deriblandt datteren Ane Marie Schebye, hvem besøget egentlig gjaldt, og som d. 31. maj 1776 blev gift med Claus Vedel Simonsen. Hun var på det tidspunkt fyldt 19 år.³⁾

Krigsråden havde da længe været enkemand, og på hans kones begravelsesdag havde han måttet love sine børn ikke at indgå noget nyt ægteskab. Han var en meget gudfrygtig mand, der hver dag

Vedel Simonsens mor, Ane Marie Simonsen, f. Schebye. (Fot. Lykke).

Vedel Simonsens far, kancelliråd Claus Vedel Simonsen, † 1832. (Fot. Lykke).

holdt husandagt og ikke sjældent skænkede velgørende gaver til kirken og sognet.

Den ældste datter var et par år tidligere, i oktober 1772, blevet gift med præsten i Astrup i Jylland, hos hvem Vedel Simonsen senere tilbragte et par år af sin tidlige ungdom. Den næstældste datter, Ane Marie, forestod nu huset for faderen, og når hun havde tid til det, deltog hun i brødrenes udflugter og jagtture; hendes to brødre, der var forvaltre hjemme hos faderen, var ivrige strandjægere, og de var så opsatte derpå, at de om vinteren ofte byggede snehuler ved strandkanten, hvor de opholdt sig selv de koldeste dage for at skyde svaner og vildgæs!

Selv om moderen var gået tidligt bort, var datteren dog, hvad der hørte med til en herremandsdatters opdragelse – med Vedel Simonsens ord

„ikke blot underviist i Christendommen, men også opdragen i Gudsfrygt og anholdt til Orden og Flittighed, havde lært at skrive mådeligt, at regne ved Hjælp af Søren Mathiesens Regnebog, at klimpre et Par udenadslærte Stykker på et forstemt Klaveer, at fremsige nogle franske Ord og Talemåder og at gøre sin

Compliment, træde sin Menuet og hoppe sin Engelskdands efter Kunstens Regler. Men hvad hun bedst havde lært var at spinde, binde, strikke, knytte, sye, brodere, filere og, om just ikke at foreståe, så dog at være til Nytte i en Huusholdning. Den Undseelse, hvortil man den Gang under Navn af „Ærbarhed“ tvang sig i Selskaber, vilde vistnok gjøre, at vi nu vilde have anseet hende for keitet og stiv. Såvidt jeg mindes, fandtes der den tid en Bog, der under Navn af „Den borgerlige Hofmesterinde“ blev tagen meget på Råds med ved Pigebørns Opdragelse, og hvor blandt Andet en af Anordningerne for en ung Piges anstændige Opførsel under Måltidet eller ved Bordet, såvidt jeg husker, var den, at hun skulde fæste en Knappenål foran sig i Dugen og steds under Måltidet have sine Øine rettede på samme, for ikke at lade dem fare omkring til Herrerne, der sad ved Bordet“ (Elvedgårds Historie, bd. III, pag. 162–63).

Frieren og hans mor blev godt modtaget hos krigsråden. Det foregik som bekendt i en tid, hvor de unges samtykke spillede en mindre rolle, og de to ældre arrangerede og aftalte alt angående ægteskabet. Kort tid efter aflagde krigsråden og hans datter visit på Elvedgård, og resten af året hengik – som Vedel Simonsen siger – med „Visitter og en regelmæssig Vexlen af Kjærlighedsbiletter, Gratulations- og Bindebrev“.

D. 31. maj 1776 blev det overdådige bryllup holdt. Både kokke og frisører blev hentet fra Odense, og Nordfyns adelsmænd og herremænd, præster og provster med Fyns biskop i spidsen og mange andre af fornem stand blev indbudt. Brylluppet var et af de såkaldte stuebryllupper, og vielsen fandt sted i „blåstuen“. Efter at have holdt fest i flere dage og modtaget en mængde gratulationsbesøg indrettede de nygifte sig på Skovbogården, hvor de skulle bo indtil videre, da den gamle frue vedblev at bebo hovedbygningen på Elvedgård.

De fleste søndage tilbragte de på Elvedgård, hvor omegnens adelsmænd og honoratiorens som regel var til middag, og ved disse sammenkomster kunne man træffe officererne, der boede på egnen, birke-dommer Mads Hvid på Nymark, ridefogeden på Elvedgård, skovfoged Bech fra Hedeboerne, forvalteren på Maderupgård, herredsfoged Niels Jacobsen fra Sørslev, pastor Østrup fra Vigerslev og Veflinge, hans kapellan, pastor Åbye fra Sørslev o. fl. a.

VEDEL SIMONSENS BARNDOM OG TIDLIGSTE UNGDOM

Ung Harald stod som Barn i Verden ene,
ej Søster eller Broder blev hans Lod;
ej Leg og Jubel kunde ham forlene
den Barnehimmel, andre åben stod.

(„Ung Harald“, 1831, selvbiografisk digt.)

Lauritz Schebye Vedel Simonsen fødtes d. 20. december 1780 på Elvedgård.

I dagbøgerne og optegnelserne til „Elvedgårds Historie“ har han givet udførlige skildringer af hjemmet og forældrene, som angivet i det foregående afsnit.

I den lille biografi fra 1887 skildrer Anton Andersen, læreren fra Havrehed på Fyn, faderen som „den bedste Sjæl af Verden, en Mand, der med en aldeles hensynsløs Selvopofrelse tjente sine Medmennesker“. Læser man imidlertid Vedel Simonsens optegnelser nærmere igennem, finder man hist og her bemærkninger, der får en til at revidere dette syn på den selvopofrende fader noget. Han beretter ret ofte om udslagene af faderens hidsighed, og han skildrer hans opfarende væsen og stædige sind. Hans hidsige temperament – siger Anton Andersen dog – kom hurtigt til udfoldelse; men den opblussende vrede fortog sig lige så hurtigt igen. Han var særdeles ødsel og bandede ofte meget kraftigt – en direkte modsætning til halvbroderen, der var rolig og tilbageholdende og højst kunne få ord som „wahrhaftig“ og „for-Gud“ i sin mund.

De mænd, som besøgte faderen på gården, og som drengen stiftede bekendtskab med i sin tidlige barndom, betragtede han alle som originaler, og han taler om snurrige herremænd, herredsfogeder, embedsmænd, degne og især om hr. Jacob, der var sognepræst i Sørslev, og om hvem han skriver:

„Han kom gimpende i sin Eensædes-Kareth forat besøge Huset, og han til-
lod sig ikke så sjældent en ikke just så ganske ubetydelig Afvigelse fra Sandheden.
Forresten savlede han meget stærkt; og da han derhos var ivrig i sin Tale, så
var det ikke altid godt at være den, han henvendte sig til. Derhos bandte han
dygtigt, og det sågar på Prædikestolen, i hvor højt hans gamle Kone endogså
sukkede nede i Kirken forat være ham ad! Han skal endogså engang have sagt til
sin Menighed fra Prædikestolen: „I gå alle ad Helvede til, både Store og Små;
Forældrene rende først, og i Hælene på dem komme Børnene; troe I så, at Ier
gamle Præst skal stå i Porten og møde for Ier? Nei! så min S.... og S.....
gør han ei!“ (Elvedgårds Historie, bd. IV, pag. 13f).

Man kan i dag undre sig over, at slige ting kunne tolereres, og
bedre bliver forholdene ikke, når det om degnen i Veflinge fortælles,
at han stjal fra kirkebøssen, når han syntes, at der blev givet for store
gaver til de fattige i sognet, eller om en anden samtidig præst på
Nordfyn, der fandt det for besværligt at gå rundt og lægge hånd på
de knælende ved skriftemålet, „men i Stedet for brugte den mere
commode Maneer at tildele dem Absolution med sin Stok, ligesom
han også på en høist uanstændig Måde opmuntrede Communicanterne
til at drikke mere Viin, end de vilde“ (Bd. IV, pag. 14).

Vedel Simonsen siger – med Griffenfelds ord – om „det af så høist
heterogene Bestanddele sammensatte Søndagsselskab“, der kom på
besøg hos faderen for at spille kort, „at der var mange Slags Kjød
i den Fricasse“! Af samtaleemner foretrak man „Egnens cronique
scandaleuse“, så som dødsfald, selvmord og ildebrande.

Faderen var for øvrigt en stor læsehest; med årene lærte han flere
fremmedsprog til fuldkommenhed, og sønnen skriver om ham, at han
nok studerede sig igennem ca. 20.000 bind. Han kunne blive så ivrig
og optaget af en interessant bog, at han glemte alt omkring sig og
ofte undlod at gå til bords eller klæde sig på om morgenen. Han
havde en meget fin hukommelse; han kunne således i mange år nøj-
agtigt huske, hvad han havde læst, hvor han havde læst det og som
regel også på hvilken side! Det var især historiske værker, der in-
teressererede ham, og det er uden tvivl herfra, sønnen arvede interessen
for historie.

I sin ungdom beskrives moderen som „en overmåde smuk og dejlig
pige“; men siden blev hun naget af sygdom, og kopperne vansirede

hendes ansigt. Hun søgte på bedste vis at bibringe drengen datidens gode tone, og han omtaler hende i disse år med kærlighed og ærbødighed, selv om hun ikke var så afholdt af gårdens folk.⁴⁾ (Jfr. pag. 68.)

Hun lærte drengen at læse, og fremfor alt søgte hun at opdrage ham i den kristne tro og børnelærdom. Han var under stærk religiøs påvirkning, hvilket sikkert var medvirkende til, at han udviklede sig til en indadvendt, spekulativ natur.

„Hun fyldte“, skriver han om moderen, „ikke blot mit Hoved, men endogså mit Hjerte med de mest levende Forestillinger, de varmeste Følelser og de dybeste Anelser om vor Herre og hans hellige Engle og deres usynlige Nærværelse til enhver Tid og på ethvert Sted, så at alt omkring mig fik Ånde og Liv, og der rørte sig en usynlig Verden for min indre Sans i den synlige Natur, der alle Vegne på en så tiltrækkende Måde stod åben for mine ydre Sanser. Ære være den Moder, der opdrager sine børn i Gudsfrygt! Hun har givet dem en Arv, som hverken Rust eller Møl kunne fortære“ (Elvedgårds Historie, V).

Drengen fik således en god, men streng opdragelse i det velhavende hjem, og allerede fra sit 10. år blev han opdraget i forskellige præstegårde på Fyn og i Jylland.

I sin barndom følte han sig ensom på gården, og han fik sjældent lejlighed til at være sammen med andre drenge. Da han var 7 år gammel, fødtes på gården endnu en søn, der i dåben fik navnet Jens Bondo Elisæus; men han var svagelig og døde allerede året efter.

Vedel Simonsen havde et let modtageligt sind, der let lod sig bevæge af de sagn, der fortaltes fra omegnen fra længst forsvundne tider, og af de romantiske omgivelser; Elvedgård havde nemlig sin beliggenhed midt i en stor skov og var omgivet af middelalderlige voldgrave og små søer og damme i haven. Allerede som dreng kunne han helt hengive sig til naturdrømmerier, og han sværmede omkring og fantaserede i den store, ensomme skov, hvilket fuldt ud harmonerer med hans lidt vemodige og tungsindige sindsstemning.

Han nærrede altid en vis forkærlighed for sagn, eventyr og folkeviser, og det kan han sikkert takke sine to barnepiger for. Om den ene skriver han i V bd. af Elvedgårds hist., der kun findes i manuskript, som opbevares på Nationalmuseets bibliotek, pk. 511 d:

„Min Amme dyssede mig i Søvn ved en uendelig Række af Kæmpeviser, så at disse vemodige Melodier, der så ofte ere forekomne mig som Skovduens Klager,

således indlullede mig i mine første barnlige Drømme. Især kunde hun en alenlang Vise om Trojas Erobring og Brand (den jeg dog aldrig ved at have hørt eller set siden), der ved alle Lejligheder måtte holde for, så at Navnene Priamus, Paris, Hektor, Achil o. s. v. allerede fra min Ammestue af gjenløde i mit barnlige Øre, så at jeg altså med Sandhed kan sige, at det Virgilske „fuius troas“, der siden, så vel med Hensyn til min Nations som min Families Skjæbne, fik en så dyb Betydning for mit Hjærte, allerede den Tid blev sunget for min Vugge“.

Senere fik han en anden barnepige, som aldrig hed andet end Lille-Maren. Hun overgik langt ammen i kunsten at fortælle sagn og eventyr, og for hver måned, hun var på gården, blev han mere og mere ivrig efter at lytte til hendes fortællinger. Denne barnepige var Maren Christensdatter fra Veflinge, der 14 år gammel kom i huset på Elvedgård, hvor hun – stadig under navnet Lille-Maren – tjente i 47 år indtil sin død i juni 1830. Vedel Simonsen fortæller, at hun plejede ham med en sådan troskab, at det kan undre, at hun ikke „slæbte sig skæv på ham“.

Hun var i stand til at underholde alle på gården; hun var i besiddelse af en overmåde levende fantasi og en fortræffelig evne til at fortælle eventyr og til at opføre dukketeater og spille komedie, og til sidst blev hun så godt som regnet for et af familiens medlemmer, idet hun ikke alene forestod husgerningen, men også blev indviet i familiens anliggender, og det fortælles om hende, at hun ofte ved hjælp af sin gode forstand og aldrig svigtende troskab mæglede i familiestridighederne. Hun var – skriver Vedel Simonsen – „mere vor Veninde og Rådgiverinde end vor blotte Tjenestetyende“.

Hun førte ham ind i sagnets og eventyrets rige verden, og når de to spadserede rundt i parken eller den omkringliggende skov, digtede de videre på eventyrene i deres fantasi, for – siger han – „man må selv være født på en med Skov og Vand så rigeligt forsynet Egn for at kunne føle og fatte, hvor underlig en slig Egns gådefulde Karakter griber og for hele Livet fængsler den barnlige Sjæl“. Man skulle tro, at han i sin barndom havde følt savnet af legekammerater, men – fortsætter han:

„Den, som vilde beklage mig, fordi jeg var ensom og havde ingen andre Børn at lege med, ham kan jeg forsikre, at min Ensomhed var kun tilsyneladende, thi

jeg har aldrig haft mere Selskab, end jeg netop den Tid havde, skjønt det måske blot var synligt for mine egne Øine; thi mit Hoved og Hjærte var så opfyldt af de æventyrligste Fantasier, at det hele så at sige lignede den mest brogede Sommer-natsdrøm“.

Den verden fyldt med fantasi og trolddom, som han og Lille-Maren færdedes i, gav ham således erstatning for savnet af legekammerater. Lidt adspredelse havde han dog også: han havde flere forskellige slags spil, som han kunne more sig med; han interesserede sig endvidere for fiskeri, og ofte var han med forældrene på jagt. Som regel var han med på besøg hos slægtninge og venner både på Fyn og i Jylland, og kun 9 år gammel aflagde han med forældrene et besøg i København. Det, der gjorde denne tur til den helt store oplevelse for drengen, var besøgene på slottene i Nordsjælland, hvor han havde rig lejlighed til at lade fantasien få frit spil; han var så betaget af det, han så og hørte, at han i lange tider efter „både vågende og sovende drømte om al denne Herlighed“.

En tid havde Vedel Simonsen ellers haft en plejebroder, idet den 3 år ældre Vilhelm Østrup (f. 29. november 1777) havde opholdt sig i nogen tid på Elvedgård. Hans far, Rasmus Østrup, var præst i nabosognet Vigerslev og broder til amtsforvalter Christian Schouboe Østrup i Odense; da denne blev afsat på grund af kasseangel, tog krigsråd Schebye på Østrupgård hans datter til sig, og da dennes egen datter 1776 kom til Elvedgård som frue, fulgte Østrups datter med dertil og havde her sit hjem, indtil hun d. 8. april 1789 på Elvedgård holdt bryllup med fru Simonsens broder, der havde arvet Ørritslevgård i Otterup sogn; snart efter solgte han denne gård og købte i stedet Bubbeltgård i Indslev sogn.⁵⁾ Præsten i Vigerslev var altså hendes farbroder, og det er sikkert gennem denne amtsforvalterdatter fra Odense, at Vilhelm Østrup en tid fik lov til at bo på Elvedgård som legekammerat for sønnen. Hans forældre døde, da han var 8 år gammel, moderen i 1784 og faderen året efter, da hans husholderske forgav ham ved at give ham rottegift i maden! Vedel Simonsens mor havde holdt drengen over dåben, og som hans gudmoder tog hun ham nu i huset på Elvedgård. Nogle år var han hos

pastor Hee i Korup – formedelst 50 rdl., som Vedel Simonsens far betalte – og 1787 kom han tilbage til Elvedgård, hvor han skulle undervises sammen med sønnen af Jens Frederik Boesen, der var gårdens huslærer. Da denne senere blev præst i Vigerslev, fulgte drengene med til præstegården dér, hvor de en tid blev undervist sammen, indtil Vilhelm kom i Odense skole. Her blev han 1796 student, læste siden til præst og virkede det meste af sin tid på Langeland.

Huslæreren Jens Fr. Boesen satte Vedel Simonsen og Vilhelm Østrup stor pris på. Da han afgik ved døden, gav Vedel Simonsen 500 rdl. til et monument, og i et brev til Werlauff, dateret d. 7. december 1839, omtaler han ham som

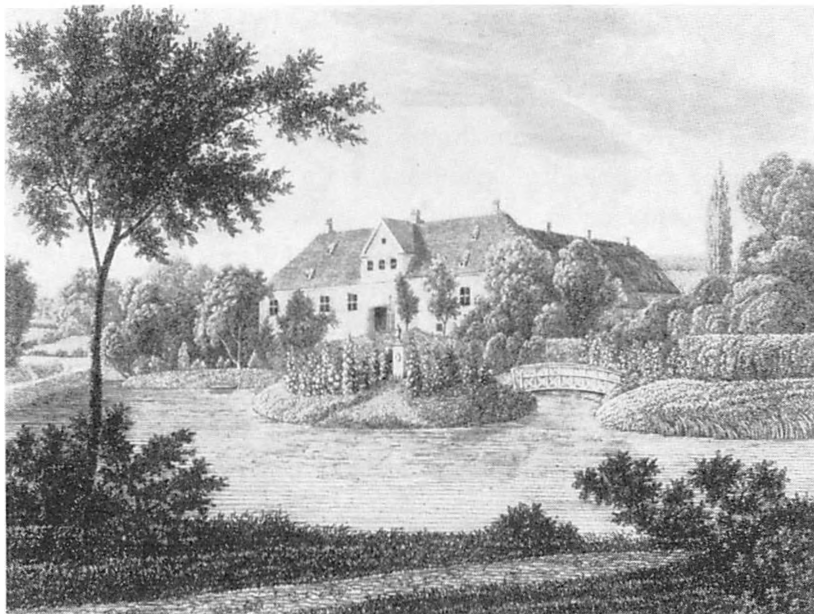
„min første Ungdomslærer, som først gav mig Smag på Videnskaberne, i hvis Huus jeg siden tilbragte 2 År af min Barndom, som derpå i mange År var min syge Moders troe Trøster og Siælesørger, desuden selv var en Videnskabsmand (ypperlig Naturhistoriker) og ligeledes har udgivet adskillige gode Skrifter (hvoraf et alleene, neml. Kristendommens Trøst i mørke og mødefulde Timer, opveier 10 af mine Afhandlinger) (Wad, II, pag. 2).

10 år gammel var han kommet i huset hos præsten i Vigerslev, hos hvem han havde det som søn i huset, og som gav ham en så god og grundig undervisning, at han snart gjorde gode fremskridt.

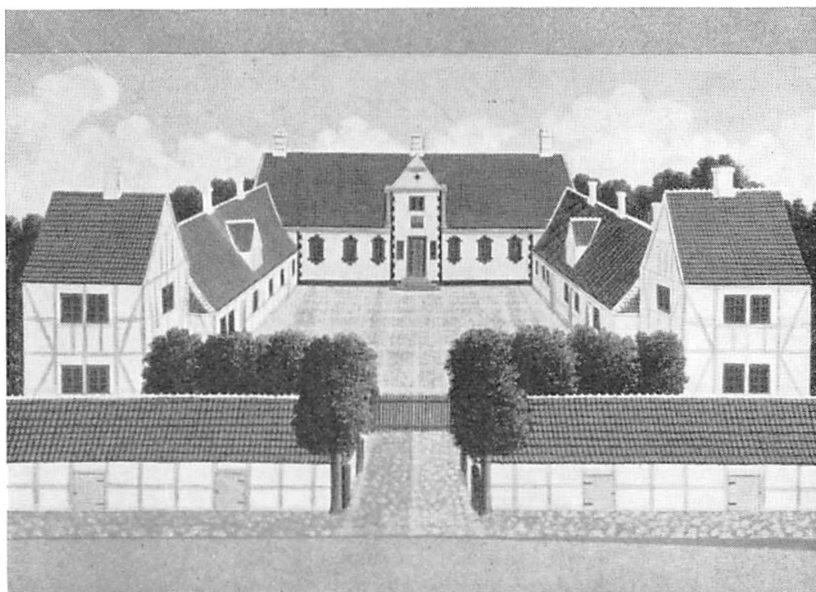
Her lod han sig inspirere af Jens Baggesens ungdomsdigte, der netop var udkommet, og som bl. a. indeholdt de ypperlige digte „Roserne“ og „Der var en tid, da jeg var meget lille“, og vel også af hele stemningen i „Labyrinten“, et af dansk prosas mesterværker, der udkom, mens Vedel Simonsen boede i Vigerslev. De gjorde et stærkt indtryk på ham, og allerede under opholdet i Vigerslev præstegård begyndte han – 10–12 år gammel – at skrive digte.

Af skolefagene havde især – som han udtrykker det – „Natur- og Menneskehistorien“ hans store interesse. Sammen med Vilhelm Østrup havde han læst en større naturhistorie, og her i præstegården øgedes interessen yderligere gennem lærerens „naturaliesamling“.

Undervisningen, som han nød her hos præsten og senere i Jylland, var solid og grundig; hans lærere var samvittighedsfulde, og eleven betegnes som begavet og opvakt. Han lagde en ualmindelig stor flid

Elvedgård på Vedel Simonsens tid. (Kgl. Bibl. billedsaml.).

Elvedgård før 1800, fot. efter gouache af Niels Ringe († 1854), som Vedel Simonsen lod indsamle og tegne oldsager og runesten (pag. 123). Nat.mus. 2. afd.).

for dagen, og han gjorde hurtigt store fremskridt i lærdommens rige; han var i besiddelse af en grundig dannelse, som det sømmede sig for en, der levede livet blandt herremænd, og med tiden tilegnede han sig som faderen flere fremmedsprog. Han holdt af at læse klassikerne på latin og græsk, og han læste dem altid på originalsproget fremfor at benytte oversættelser.

12 år gammel sendtes han til Astrup i Jylland, hvor han nogle år boede i præstegården og modtog undervisning bl. a. af præsten, der var gift med hans moster, og huslærerne Søren Kabell, der senere blev sognepræst og provst i Hjørring, og Halling, der var den, der gav ham rigtig smag for klassikerne, især Horats og Virgil, som i disse år var genstand for et grundigt studium. Han blev modtaget med åbne arme i præstegården; men selv om han i og for sig havde det så godt i den store præstegård, som han kunne have det, følte han sig alligevel alene og fremmed i den første tid. Han foretog mange udflugter til omegnens herregårde og andre seværdigheder, og især fremhæver han sine talrige besøg i Århus og Odder. Hans romantiske ideer og naturdrømmerier blev igen vakt, og der var her rig lejlighed til at hengive sig i naturen. Også på dette tidlige tidspunkt spores en vis interesse for historie, især hvad angår studiet af middelalderen, der optog ham i de første ungdomsår.

18 år gammel dimitteredes han privat som student til universitetet, og han erholdt karakteren „laudabilis“.

Vedel Simonsens barndom havde tegnet sig ret ensom, og herom vidner det selvbiografiske digt „Ung Harald“, skrevet og udgivet i 1831. Heri hedder det bl. a.:

Ung Harald stod, som Barn i Verden eene,
ei Søster eller Broder blev hans Lod;
ei Leeg og Jubel kunde ham forleene
den Barnehimmel, Andre åben stod.
Det gik så strænge til i Barnestue,
ei mindste Støi og Larm var ham forundt,
man vidste kun at kyse, skræmme, true
hans Glæder ned på Hjertets dybe Bund.
Han var i Kloster født, blev klosterligt opdraget
og alt, som Dreng så spæd, i Klostertugten taget.

Ei i en Skole mellem andre Dreng
sad han på Bænk i Ungdoms glade Vår;
ak! nej! han måtte prøve hårdt og længe
en eensom Ungdomsvandrings trange Kår.
Det gik så stille til i eensom Skole,
ei mindste Støi sig høre lod deri;
man vidste hvert hans Skridt så stivt afmåle,
at Livets Dands blev til en snoerret Stie,
han var i Kloster født, i Klostersugt opdraget
og Klostersvangens Kreds blev om hans Ungdom draget.

Det røde Tag, som dækked Haralds Vugge,
er nu en venlig, lille Herregård.
men fordum gjenlød det af Længsels Sukke;
der stod et Kloster, hvor nu Gården står . . .
Der randt hans Ungdoms minderige Dage
i Gjenlyd af hans stille Længsels Klage . . .
Der lød hans Suk i Manddoms tunge Dage
og Skovens Echo deeltog i hans Klage . . .
Her lød Ung Haralds Suk i ældre Dage
og Træets Ånd – gav ham hans Suk tilbage.

Han giver her udtryk for de stemninger og følelser, der besjælede ham som barn, og det er sikkert autentiske skildringer fra hans egen barndom, der ligger til grund for det store selvbiografiske digt. Man har undertiden betvivlet det; men man må gå ud fra, at de forskellige træk i digtet hentyder til hans eget liv og skæbne.

Det er således et temmeligt mørkt billede, han i 1831 giver os af sin barndom.

UNGDOM OG MODNING

1798–1806

Ung Harald længtes efter fjærne Lande,
der vil til Lysets Væld han stige op;
på deres Fjeldes udsigtsrige Top
han Herrens Åsyn nærmere vil stande.
Han går for Moder Orlov at udbede;
hun holdt ham gylden Fjæderham tilrede.

(„Ung Harald“, 1831.)

Vedel Simonsen vaklede meget i valget af studium og fremtidsbane; egentlig ville han gerne have kastet sig over studiet af fædrelandets historie, hvilken interesse han som nævnt havde fået i arv fra faderen. Han gik straks efter artium i gang med juraen, og året efter, i 1799, tog han latinsk-juridisk forberedelseseksamen og fik karakteren „admissus cum laude“ (antaget med ros, svarende til I kar.); selv om han havde opnået et hæderligt resultat ved sin første universitetseksamen, slog han pludselig om og begyndte med stor iver på det medicinske studium, hvad der i og for sig kan undre, da man aldrig havde hørt om hans ambitioner i den retning. Han studerede flittigt og ihærdigt i de følgende år samtidig med, at han drev videnskabelige studier, og allerede efter 4 års studier tog han d. 21. maj 1803 medicinsk embedseksamen med karakteren „laud unan. consensu“ (I kar.).

Når man tænker på Vedel Simonsens senere karriere, er det på dette tidlige tidspunkt typisk for ham, at han som læge mere interesserede sig for den medicinske videnskabs historie end for selve medicinen og kirurgien. I 1804 fik han universitetets guldmedalje for en medicinalhistorisk afhandling om eudiometri, og allerede d. 17. marts samme år fulgte doktorpromotionen, idet han fik en afhandling om „Inaug. physico-medica sistens momenta analyseos chemicæ aeris circumterreni, necnon commoda pro practicis ex rigorosiori atmosphæræ examine nobis redundantia“ (Auctor: Laurentius Schebye

Wedel Simonsen ex Fionia Danus) – en kemisk analyse af visse luftarter – antaget til forsvar for det medicinske fakultet. Både disputatsen og guldmedaljeafhandlingen handlede som luftarternes forbindelser og adskillelse og stod således kemien nærmere end medicinen.

I årene 1805 og 1806 befandt Vedel Simonsen sig på rejser i udlandet med det formål at drive videnskabelige studier inden for medicinen, og for i det hele taget at udbygge de videnskabelige metoder studerede han ved universiteterne i Göttingen og Halle, hvor mødet med den unge tyske romantiker Henrik Steffens, der kort tid forinden gennem Oehlenschläger havde banet vej for romantikken i Danmark, blev af den største betydning for ham.

Fra barndommen af havde han haft den nye bevægelses ideer i sig: han var blevet fyldt med sagn og eventyr fra fortiden, han havde interesseret sig for middelalderens historie, og han havde forstået at drømme og fantasere sig langt ind i naturens rige. Som følge deraf fandt de nye tanker og ideer en god grobund hos ham. I begyndelsen af århundredet havde som bekendt denne nye bevægelse inden for litteraturen og filosofien banet sig vej sydfra, og unge danske videnskabsmænd flokkedes i disse år ved de tyske universiteter for at høre om de nye retningslinier i digtekunst og filosofi.

Det store navn blandt de københavnske studenter kort efter århundredeskiftet var Henrik Steffens. 1802 kom han fra Tyskland, hvor han havde haft omgang med de tyske romantikere Schelling, Novalis og A. W. Schlegel, til København, og her holdt han de følgende to vintre sine berømte forelæsningsrækker, dels over den nye retning inden for naturfilosofien og dels over Goethes digte. Vedel Simonsens gode ven E. C. Werlauff var til stede ved disse forelæsninger, og det er højst sandsynligt, at Vedel Simonsen også har fulgt dem.

Werlauff har skildret dem i sin erindringsbog „Af min Ungdoms Tid“ (udgivet 1954 af Hans Degen), hvor han fortæller, at han som regel var til stede ved disse forelæsninger, der blev holdt på Ehlers kollegium i St. Kannikestræde, for en kreds af tilhørere, som man ikke dengang så mæge til i auditorierne på universitetet. Disse fore-

læsninger holdtes ikke alene for litteratur- og filosofistuderende; der var adgang for alle studerende, og – skriver Werlauff – „her samledes Tilhørere af alle Aldre og Classer, også mange Ustuderende, og mange måtte gåe bort uden at komme ind“ (pag. 52). Man ved med sikkerhed, at disse forelæsninger blev fulgt af bl. a. Oehlschläger, Grundtvig og Steen Steensen Blicher, og uden at vide det tør man formode, at Vedel Simonsen, der var meget interesseret i den nye retnings banebrydende ideer, har stiftet personligt bekendtskab med den afholdte forelæser i København. Hvis han har været optaget af eksamenslæsning eller andre studier, har han i hvert fald hørt om Steffens og været orienteret om hans forelæsningsrækker.

Endelig er der mulighed for, at Vedel Simonsen har stiftet bekendtskab med Henrik Steffens på en helt anden måde, som ingen hidtil har nævnt:

Henrik Steffens yngste søster Marie Magdalene Steffens var gift med den kendte sognepræst i Skamby, Frederik Bagger Zeuthen (1767–1851). I dette ægteskab var der en søn, dr. phil. Frederik Ludwig Bang Zeuthen (1805–74), og han har senere i sin bog „Mine første 25 År“ givet en skildring af Vedel Simonsen, og bl. a. anfører han, at han som barn ofte havde lejlighed til at være sammen med den kendte historiker. Det ligger ganske vist en halv snes år senere end de københavnske studenters møde med Steffens og romantikkens ideer; men da man ved, at pastor Zeuthen var meget historieinteresseret og bl. a. senere var med til at udgrave Glavendrupstenen sammen med Vedel Simonsen, har denne sikkert ofte besøgt den kendte Skamby-præst, og denne har på lignende vis nok også aflagt besøg på Elvedgård, hvor både fader og søn delte interesse med ham. Det kan endvidere anføres, at dr. Zeuthens og Vedel Simonsens sønner var lige gamle, at de gik i samme skole i Odense og boede på samme værelse i byen. Man må altså formode, at Vedel Simonsen ofte har været i Skamby præstegård fra ganske ung, og at han har kendt Steffens' yngre søster.

Da Steffens havde holdt sin første forelæsningsrække, bl. a. om Schellings naturfilosofi og forårsaget en revolution i vor litterære

verden, rejste han den største del af året 1803 rundt i hele landet, dels for at besøge sine slægtninge og dels for at foretage geologiske undersøgelser. Først 1840–45 har han efter hukommelsen nedskrevet sine erindringer på tysk og kaldt dem „Hvad jeg oplevede“, og denne rejse med besøg hos danske slægtninge får ingen længere beskrivelse. Han nævner ikke, hvilke slægtninge han besøgte; men han har uden tvivl opholdt sig et stykke tid hos sin søster i Skamby præstegård, og når Vedel Simonsen ofte kom i præstegården og vidste, at den mand, der havde henrykket de københavnske studenter, opholdt sig der, skulle det være mærkeligt, om han ikke har op søgt ham i sommeren 1803.

Steffens besøgte igen Danmark 1824, og i sine biografiske skildringer omtaler pastor Zeuthen hans ophold i landet. Alle kappedes om at fetere ham, og han var ofte sammen med Grundtvig, brødrene Ørsted, Oehlenschläger, Poul Martin Møller, Sibbern o. a. Zeuthen rejste med ham over Sjælland til Fyn, hvor han besøgte sine slægtninge, hvilke man atter må formode må være søsteren og hendes mand i Skamby. Vedel Simonsen nævner i sine breve ikke noget om Steffens besøg på Nordfyn.⁶⁾

Et par år efter at Steffens havde holdt forelæsninger i København, blev han udnævnt til professor ved universitetet i Halle i mineralogi, fysiologi og naturhistorie, og det var da ganske naturligt, at Vedel Simonsen opsøgte ham, mens han studerede ved dette universitet. Denne rejse og venskabet med Henrik Steffens blev af afgørende betydning for Vedel Simonsens livsholdning; gennem hans lære betrødte han romantikernes natursværmeriske vej, opgav medicinen og lægegerningen og begyndte for alvor sine historiske studier og sin videnskabelige forskning.

Da Vedel Simonsen begav sig ud på denne rejse, havde han fået anbefalings skrivelser med, bl. a. til en ældre kløgtig mand i Hamborg. Da denne havde læst dem og hørt om hans planer og håb om at blive en anerkendt historieforsker, gav han ham følgende råd:

„Det går ikke an, min unge Ven, at jage efter Sommerfugle eller at gribe efter Sæbeboblere i Verden; det kommer ikke an på at gåe i silkede Klæder og at boe

i gyldne Sale her i Livet; men det kommer an på i Gierningen at prise sin Mester og at opfylde den Bestemmelse, hvortil han har sat os hernede. See, dette Taffeluhr! det er et af de bedste Uhre i Hamborg og dog har det en såre simpel Indfatning og står i en fattig Mands tarvelige Stue; men, enten det stormer eller det regner, enten det fryser eller det sneer, går det ligefuldt sin rolige Gang, den Bestemmelse tro, hvortil dets Mester har indrettet det hernede; om man stiller sig hen for det og roser det eller man stiller sig hen for det og laster det, det slår derfor ikke et Sekund hurtigere eller langsommere end dets Bestemmelse udfordrer; man kan forsømme at trække det op, og det vil rolig blive stående, indtil man igjen tillader det at opfylde sin Bestemmelse; man kan ødelægge og knuse det; men det vil endnu i sin Tilværelses sidste Øieblik forkynde sin Mesters Ære. Vær De som dette Uhr! De veed, at det er Guds Villie, at Menneskeslægten skal opdrages ved Erfaring, og at det derfor er nødvendigt, at ingen Erfaring i Livet, den være nok så gammel, skal gåe tabt for Efterslægten; han vil derfor også, at den forbigangne Tid skal åbenbare sig giennem den nærværende for de kommende Slægter; vær altså De et Redskab til denne Hensigts Opnåelse! Forkynd De, ligeså uanfægtet og rolig, som Uhret, den Tid, som kommer, og vær De overbeviist om, at det er Deres Mesters hellige Navn, der udtaler sig i dem alle, og dermed Gud og hans hellige Varetægt befalet“ (Rugårds Historie, fortalen til bind III, pag. IV).

Den gamles tale havde lydt til ham som en profets forkyndelse; disse ord gjorde et dybt indtryk på ham, og de lå ham meget på sinde i denne tid, hvor han vaklede mellem medicinen og historien.

Denne lille episode interesserede senere Engelstoft meget, og han tænker sig i et brev til Vedel Simonsen muligheden af, at det kan have været Reimarus eller Klopstock. Den kendte rationalist og orientalist Samuel Reimarus, der var professor ved gymnasiet i Hamborg, var dog død flere år før Vedel Simonsens fødsel! Den kendte digter Klopstock kunne det i og for sig godt have været, da denne i en lang årrække fra 1751 havde opholdt sig som digter ved hoffet i København og muligvis havde været kendt med dem, der havde givet Vedel Simonsen anbefalingskrivelser med; men Klopstock var død året før Vedel Simonsens besøg i Hamborg!

Foreløbig studerede Vedel Simonsen dog medicin det første år i Göttingen og dygtiggjorde sig inden for sit specielle fagområde. Opholdet her i denne universitetsby var udbytterigt for den romantiske sværmer, og især udflugterne og besøgene på de gamle ridderslotte betog ham. Selv om han var kandidat, faldt han godt til blandt de tyske studenter, der var nogle år yngre, og han berømmer det tyske

studentertlivs „Djærvhed og Kraft“, da det på mange måder kunne minde ham om middelalderens ridderliv, hvorom han skriver:

„En Aftenrødme af Chevaleriets længst undergangne Sol, en Illusion, der blev så meget mere skuffende for mig, som vi netop ofte valgte de gamle Borgruiner til vore joviale Sammenkomster og under sammes halvt nedstyrtede Hvælvinger lode Sange om Middelalderens Riddere og den gamle Borgfrues Døtre vakkert gjenlyde“ (Elvedgårds Hist. V).

Efter at have opholdt sig næsten et helt år ved universitetet i Göttingen, forlod han byen d. 19. marts 1805, og som det næste mål på denne studierejse satte han Halle, hvor Steffens var blevet udnævnt til professor året før – efter at være blevet vraget som professor i København. Først ville den unge læge dog se sig lidt om, og han drog til Harzen for at nyde de bjergrige omgivelser. Han af lagde Brocken og byerne Wernigerode, Goslar og Claustal-Zellerfeld besøg, og han beså sølvværkerne og gruberne i nærheden af Claustal, som stadig er en attraktion for turisterne.

I foråret 1805 nåede han rejsens næste mål, Halle, og her opsøgte han straks talsmanden for den nye bevægelses ideer og tanker, ham, der havde været banebryder for romantikken i Danmark. Straks efter ankomsten til byen gjorde Vedel Simonsen følgende notat: „Og her kunne nu intet afholde mig fra at høre Steffens, både offentligt og privat“.

Inden længe blev han næsten daglig gæst i Steffens' hjem, og der udvikledes et varmt venskab mellem den unge danske læge og den 7 år ældre professor. De ideer, som Steffens havde gjort sig til talsmand for, fandt snart grobund i Vedel Simonsens romantiske sind, og han blev en begejstret tilhænger af de nye tyske ideer, især Schellings naturfilosofi, som i hans følsomme og letbevægelige sind kom til at stå side om side med hans næsten overdrevne sværmeri for middelalderens mystik og mindet om fynske sagn og overtroiske betretninger, som han var blevet fyldt med i barndomshjemmet. De to havde fælles interesser, de forstod at nyde og drømme sig ind i den fortryllende natur, og de var begge besat af længslen efter ensom-

heden. Fantasien og følelsen havde dem begge i deres magt, og de fordybede sig i naturens mysterier.

Schellings værker „Ideen zu einer Philosophie der Natur“ og „Erster Entwurf eines Systems der Naturphilosophie“ var udkommet kort tid før århundredskiftet, og deri havde Jena-professoren som en af romantikkens fineste teoretikere klarlagt den nyeste retning inden for naturfilosofien: naturen betragtes som en levende organisme, og den skabende kraft, som naturen har frembragt, lever også i den menneskelige ånd, i den skabende kunst. Schelling konkluderer, at naturen og den skabende kunstners ånd – det objektive og det subjektive – er identiske, men blot med et forskelligt ydre. Vedel Simonsen satte sig grundigt ind i disse værker, der betog ham meget. Han tilsluttede sig Schellings teorier og erklærede sig for en af hans elever. Han gav sig nu i kast med de øvrige af den tyske romantiks teoretikere: Fichte, Schleiermacher, Hegel, brødrene Schlegel, Novalis og Tieck, og han studerede ivrigt deres værker.

Om venskabet med Steffens og den inspiration, han derved fik, skriver han:

„Den vennelulde Omgang, der i Lærers Hus blev mig til Del, måtte finde Gienklang i mit Gemyt, hvis Strænge også efter samme Tonemål vare stemte, og hans Foredrag derhos begejstre mig, ikke for en eller anden Videnskab i Særdeleshed, men for den hele Videnskabelighed i Almindelighed og derhos skænke mit Væsen et højere og ædlere Opsving og et frodigere og fyldigere åndeligt Liv, hvorhos hans højere Anskuelse af Historien, som man allerede af hans i Danmark holdte Forelæsninger til Dels har haft Lejlighed at kjende og hvorved Naturens Historie sammensmeltede med Menneskelivets og denne igjen med Ideernes eller Åndernes Rige i en uendelig fortløbende Udvikling, især på mig gjorde et aldeles udsletteligt Indtryk“. (Elvedgårds Hist. V, citeret i Ant. And. pag. 24f).

Vedel Simonsen havde lejlighed til at tale ud med Steffens om sin videnskabelige løbebane som læge, og over for hans vaklen mellem medicinen og historien stillede Steffens sit syn på de forskellige videnskaber; de enkelte grene inden for videnskaben har et fælles mål, selv om de ikke helt udgør en helhed; der er dog forbindelser mellem de enkelte videnskaber, og dette bevirker, at de udgør en vis helhed. Størst af dem alle er – efter Steffens – filosofien, den højere enhed, som alle videnskaber må bøje sig for. I disse videnskaber

findes den samme harmoni som i naturen, og det er forskernes opgave at stræbe efter denne harmoni.

At Vedel Simonsen blev stærkt påvirket af Steffens' lære ses tydeligt senere i hans filosofisk-historiske værker og hans filosofisk prægede digte fra begyndelsen af 30'erne, hvor digterens og videnskabsmandens stræben mod dette harmoniske ideal danner grundtanken.

Disse ideer og venskabet med Steffens har sikkert mest bidraget til, at Vedel Simonsen opgav fremtidsbanen som læge og den videnskab, som han ellers havde dyrket så ivrigt. Hans tidlige hang til fordybelse i den fængslende skovrige natur, hvor han havde tilbragt sin ensomme barndom, indtrykket af Tysklands romantiske naturskønheder og middelalderens ruiner bevirkede sammen med mødet med Steffens, at han opgav medicinen og vendte tilbage til historien som en videnskab, der bedre kunne tilfredsstille ham. Den levende interesse, der her i landet var skabt for fædrelandets historiske og arkæologiske minder gennem Nyerup og hans samtidige, bidrog også i ikke ringe grad til at bestemme hans fremtidige livsplan. Han greb nu tilbage til sin barndoms lyst til historien og ungdomsårenes heldige fremgang i samme, og disse momenter bragte klarhed over, hvilken livsbane han skulle vælge, nemlig historieforskningen. Han var nogenlunde i samme situation som Goethe, da denne i 1786 forlod Tyskland og drog til Italien; politikeren og statsmanden var i tvivl, om han skulle vælge embedsvejen eller blive digter eller bildende kunstner, og han vendte tilbage knap to år efter – knap 40 år gammel – med svaret: „Jeg er for gammel til at blive bildende kunstner“. Vedel Simonsen drog ud som læge, men med ambitioner for historieforskningen, og han vendte hjem efter et par års forløb med svaret: „Jeg vil være historiker“.

For Vedel Simonsen har – som nævnt – sikkert også et andet moment spillet ind og været af afgørende betydning for hans stillingtagen: de romantiske omgivelser og de mange historiske mindesmærker – især de middelalderlige ridderborge og slotsruinerne – havde påvirket hans følsomme sind og vakt hans interesse for mid-

delalderens historie. Disse fortidslevninger vakte også minder fra barndommens lære. Hans romantiske omtale af disse omgivelser lyder:

„De mange Borgruiner, jeg alle Vegne på mine Rejser så og især for deres som oftest romantiske Beliggenheds eller fortryllende Udsigters Skyld aldrig undlod at besøge; de mange, ofte højt æventyrlige Fortællinger og Sagn, man om dem og deres Fortids Beboere i Omegnen hørte fortælle eller i de derom udkomne Beskrivelser læste, og den underlige vemodsfulde Følelse at sidde på Ruinerne af det samme Slot, hvor disse Begivenheder havde tildraget sig og i Fantasien påny at lade dem gjentage sig for os“. (Elvedgårds Hist. V, citeret af Ant. And., pag. 27 f).

Endelig må man heller ikke glemme, at nationalitetsfølelsen styrkedes i romantikkens første år, hvor man for alvor fik interesse for de historiske mindesmærker og fortidens bedrifter i det hele taget; sprogenes indbyrdes forhold og modersmålets specielle betydning blev understreget, og man begyndte at udgive det indsamlede materiale af sagn og eventyr (jvf. brødrene Grimm, Grundtvig o. a.)

Vedel Simonsen blev historiker, og han sluttede sig varmt til romantikkens historisk-filosofiske ideer; han bevægede sig ikke alene på videnskabens bane, men også digtningens, og vil man beskrive hans værker nøjere, må man både behandle digteren, filosofen og historikeren Vedel Simonsen.

Selvfølgelig har dette valg været forbundet med mange vanskeligheder, og da han var kommet over tærskelen fra lægevidenskabens til historieforskningens rige, udtalte han som en erfaren historiker en halv snes år senere:

„Jeg har ofret meget for min Videnskab: min Vej til Clios Tempel var en Vej gennem Sorger og Møje; der skal ingen lystes ved at træde i mit mødelige Fodspor. For at følge Clios Vink har jeg tilsidesat et sorgfrit Levned, et rigeligt Udkomme og et glimrende Håb, som den Tid tilvinkede min Bane; for at følge det Ideal, hun foreholdt mit Indre, har jeg foragtet Verdens Dom og Livets lokkende Glæder, opofret Sundhed og Ro“. (Fortalen til „Borgruinerne“, hefte II, pag. XVI f).

I Halle hørte han ikke blot Steffens' forelæsninger; han nævner også i sine optegnelser en dr. Gall, som også var i stand til at samle mange tilhørere i sit auditorium, og blandt disse nævner han Goethe,

der på dette tidspunkt var optaget af sine klassiske værker. Med interesse fulgte Vedel Simonsen Steffens' og Schleiermachers strid med dr. Gall, og desuden stiftede han bekendtskab med adskillige danskere, der opholdt sig i byen, bl. a. Grundtvig, der var fætter til Steffens.

Vedel Simonsen vendte efter et par års forløb tilbage til Danmark; med iver kastede han sig over historieforskningen, og der er ingen tvivl om, at han i Tyskland havde truffet det rigtige valg. Den videnskab, som han havde valgt at beskæftige sig med, syntes at passe fortræffeligt til hans følsomme sind og hans poetiske og sværmeriske natur. Denne kendsgerning forklarer sikkert bedst den overordentlig store flid og udholdenhed, han senere som historiker lagde for dagen.

UNIVERSITETSBIBLIOTEK OG GEHEIMEARKIV
1806–1810

Den Ild, i eget Bryst han føler brænde,
i Brødres Barm han også ønsked tænde.
(„Ung Harald“, 1831).

Kort tid efter sin hjemkomst fra Tyskland stiftede Vedel Simonsen venskab med en ung jævnaldrende videnskabsmand, Erich Chr. Werlauff (f. 2. juli 1781), og dette venskab blev af den største betydning for dem begge. Der er i tiden 1809–58 bevaret ikke mindre end 179 breve fra Vedel Simonsen til Werlauff og 189 fra Werlauff til Vedel Simonsen, og herfra er hentet mange værdifulde oplysninger, der bidrager til at belyse de to personligheder.

De to unge videnskabsmænd traf hinanden for første gang d. 17. juli 1806 hos godsforvalter Strøbech på Dallund.⁷⁾ Om dette møde fortæller Werlauff i sine „Erindringer af mit Liv“ (udgivet i „Memoirer og Breve“ XIII).

Denne godsforvalter på Dallund, der senere blev kancelliråd, var en slægtning til Werlauff og en god ven af Vedel Simonsen. Werlauff havde netop ligget alvorlig syg på et hospital i København af skarlagensfeber i over en måned, og han var nu på rekreationsophold hos sin slægtning på Dallund. Vedel Simonsen aflagde besøg, hvorunder de to unge videnskabsmænd talte meget om oldsager, og de besluttede ved dette første møde, at de engang i den følgende uge ville „anstille antiquariske Undersøgelser på Marken“. Disse fandt sted d. 26. juli, og her overværede Werlauff åbningen af en gravhøj – forårsaget af Vedel Simonsen, og her fandt de et skelet.

Vedel Simonsen førte dengang dagbog på tysk, og efter deres første møde skrev han: „...dass die Vorsehung mir gütigst die Bekanntschaft des Bibl. Secretair Werlauffs an diesem Tage schenke“ (...at forsynet venligst på denne dag skænkede mig bekendtskab med bibl. sekretær Werlauff). Han førte for øvrigt omhyggeligt dag-

bog fra 1803, og her finder vi først og fremmest berettet de vigtigste episoder hjemme fra gården. Dog førte han – uheldigvis kan man sige – aldrig dagbog på sine udenlandsrejser.

Når han skrev og berettede om sine personlige forhold eller om familien, lagde han aldrig skjul på noget: „Når man vil skildre en Tidsalder, må man medtage de drøje Sandheder, som vort vante Øre vil anse for Fornærmelser“, skriver han et sted. Da han senere skulle skrive Elvedgårds historie, lånte han desuden tanten Frederike Schebyes dagbog, som omhyggeligt blev ført i årene 1794 til 1815.

Godsforvalter Strøbech gjorde de to unge historikere opmærksom på en høj på Glavendrup mark, kaldet Rævehøj. Han havde bemærket nogle mærkelige tegn på den del af en større sten, der var synlig, og da de to unge forskere hørte det, orienterede de pastor Zeuthen fra Skamby, som Werlauff havde besøgt flere gange under sit ophold på Fyn, og som også var meget interesseret i oldsager. Sammen lod de stenen udgrave i slutningen af juli 1806, og selv om ingen af dem var runologer, underkastede de stenen en nærmere undersøgelse, og da de blev klare over, at der ikke var tale om nogen almindelig sten, men en runesten, lod de landmåler Rasmus Rasmussen fra Bubbelgård, der 1802 var blevet gift med Vedel Simonssens tante, Anne Marie Schebye, der var enke efter morbroderen Alexander Schebye, tegne den. Som den første tydede Vedel Simonssens stenens indskrift, der for øvrigt er den længste i Danmark – hvorimod den største runesten står på Bornholm – og senere på året blev den behandlet af datidens måske flittigste og mest betydelige runolog, W. Abrahamson, i „Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter“, 1806, bd. 2.

Da Werlauff var på besøg næste år, underkastede han igen runestenen og dens 200 runer en nærmere undersøgelse og gjorde visse tilføjelser. Rasmus Rask studerede indskriften 1808, og senere blev den endelig klarlagt af vor store runolog Wimmer, der tydede indskriften således:

„Ragnhild satte denne Sten efter Alle Sålve-Gode, Helligdommens højærværdige Vogter. Alles Sønner gjorde dette Mindesmærke efter deres Fader og hans Kone

efter sin Ægtefælle; men Sote ristede Runer efter sin Herrc. Tor vie disse Runer. Han skal visselig komme til at sone sin Brøde, som øver Vold mod denne Sten eller drager den bort for at rejse den efter en anden“. (L. F. A. Wimmer: „De danske Runemindesmærker“).⁸⁾

Æren for rejsningen tilkommer først og fremmest Vedel Simonsen. Til minde om fundet trådte et selskab sammen i 100-året efter fundet, erhvervede et stykke jord omkring højen, og det lille anlæg, hvor der nu hvert år holdes fester og sammenkomster, blev indrettet. Vedel Simonsen var den første, der tydede indskriften, og han var ubetinget den, der reddede Danmarks længste runeindskrift fra ødelæggelse. Da der 60 år efter hans død, d. 14. juli 1918, skulle rejses en mindesten for ham – foranlediget af hans efterfølger som Nordfyns lokalhistoriker, Christine Reimer fra Hårslev skole – var det på tale, at den skulle rejses i Glavendruplunden; men det endte med, at den blev afsløret ved indkørslen til Elvedgård (sml. pag. 176).

Straks efter hjemkomsten 1806 havde han kastet sig over de historiske studier af fædrelandets historie, der havde hans største interesse. I de følgende 4 år samlede han stof til en lovtale over statsmanden Griffenfeld, der var udskrevet som prisopgave; stoffet svulmede op, og lovtalen blev for lang – næsten 100 ark! – og som følge deraf vandt den ikke den udsatte pris.

De historiske undersøgelser havde han allerede påbegyndt under sidste del af Tysklands-opholdet, og når han var optaget af Griffenfelds personlighed, skyldtes det først og fremmest, at han oprindelig også havde studeret medicin. Selskabet, der havde udskrevet konkurrencen, erklærede, at Vedel Simonsens lovtale indeholdt en „yp-perlig Samling af Materiale til Griffenfelds Biografi, og at Forfatteren besad meer end almindelig Talent for Historiegrandskning“. I denne og hans følgende besvarelser af prisopgaver kunne man allerede spore en enestående belæsthed og et dybtgående kendskab til trykte såvel som utrykte kilder, håndskrifter og arkivdokumenter, og det kendetegner ikke alene disse første værker, men alle Vedel Simonsens værker, at der lå indgående og yderst omfattende – undertiden næsten for grundige – studier bag, og han havde en enestående

evne til at trænge til bunds i det omfattende kildemateriale, som han benyttede.

En opmuntring ovenpå det kolossale arbejde var det, at kongen købte lovtalen og lovede at sørge for trykningen, hvilket dog aldrig skete – som Vedel Simonsen udtrykte det engang: Morgenen lovede mere end aftenen holdt. I 1844 lod „Trykkefrihedsselskabet“ en levnedbeskrivelse af Griffenfeld udarbejde, og her var Vedel Simonsens lovtale til stor gavn for politifuldmægtig Hans Peter Giessing, der arbejdede med omtalte værk.”).

2 besvarelser til „Det danske Videnskabernes Selskab“ fik han 1807 og 1809 belønnet med en guldmedalje og en sølvmedalje, dels for „Udførligen at undersøge og udvikle Østgoternes politiske, religiøse, videnskabelige og artistiske Tilstand i den Periode, i hvilken de beherskede Italien fra Theoderichs Tid indtil deres Riges Undergang“ og dels for „Nordens tidligste Bebyggelse og ældste Indvånere“, der senere blev bearbejdet og udkom som 2. hefte af „Udsigt over Natjernalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder“, 1813, den unge Vedel Simonsens hovedværk. Om besvarelsen af „Østgoterne i Italien“ udtalte bedømmelseskomiteen, der bl. a. bestod af Kall og Thorkelin, „at den indeholder mange nye Blik og røber allevegne en selvtænkende og skarpsindig Grandsker; kuns befrygte vi, at den måske vil optage en alt for stor Plads, og i så Fald troe vi måske vel at kunne tilråde Forfatteren på visse Steder noget meere at concentrere sine Tanker“. Det var altså gået med denne opgave som med lovtalen over Griffenfeld: stoffet var svulmet op for den ivrige forsker, og han havde ikke kunnet begrænse sig.

Opgaven var blevet indleveret d. 6.11.1808, og bedømmelsen er underskrevet af Kall d. 17.3.1809. Der bevilligedes 150 rdl. til trykningen af fonden „ad usus publicos“; men bevillingen bortfaldt, da opgaven ikke blev trykt, hvad grunden så end har kunnet være dertil. Muligvis har Vedel Simonsen ikke villet omarbejde og forkorte besvarelsen, hvilket ellers ville have været umagen værd for en ung vordende forsker, for hvem det ville betyde meget at få så meget som muligt trykt i begyndelsen.

Vedel Simonsen, der i disse år boede i St. Pederstræde, blev 1807 ansat som volontær ved universitetsbiblioteket og fra 20. maj det følgende år som amanuensis samme sted. Bibliotekets leder var professor Nyerup, og gennem ham havde han adgang til det store historiske materiale, han skulle bruge, og han fik i de to år, han var ansat ved biblioteket, et godt kendskab til de væsentlige litterære, sproglige og historiske håndbøger. Han havde her fortrolig omgang med etatsråd, prof. Abr. Kall (1743–1821), der gav ham en faderlig vejledning, og der stiftedes et varmt venskab mellem dem. Som nævnt havde han tidligere stiftet bekendtskab med Werlauff, og vinteren 1807–08 opholdt han sig meget hos ham.

Kort tid forinden, d. 10. juli 1807, havde Vedel Simonsen giftet sig med Sophie Franciska Kragh, datter af parykmager, senere pennefabrikant Herman Kragh i Skindergade, hvor Vedel Simonsen også havde boet en tid. Straks efter brylluppet flyttede hun til Elvedgård, mens han blev i København. Kort tid efter fødte hun en søn, der i dåben fik navnet Frederik Bonde Simonsen (f. 18. september 1807, døbt i Veflinge Kirke 9. december s. å., hvor fadderne var Vedel Simonsens forældre, provst Drejer fra Østrup og landmåler Rasmussen fra Bubbeltårn). I de følgende år fik hun 2 dødfødte børn.

Werlauff har flere steder i sine erindringer (udgivet af Julius Clausen og P. R. Rist i „Memoirer og Breve“ XIII) omtalt Sophie Kragh og hendes ægteskab med Vedel Simonsen:

„uden nogensinde at have været egentlig smuk, er hun dog ved sin ranke Figur, sine levende Øjne, sit smukke Organ en meget takkelig Kone. Hun besidder tillige en god Forstand og en blid Charakter. Hun er een af de Få, det er mig en Opmuntring at besøge“ (pag. 51).

1812 var Werlauf på besøg på Elvedgård og for første gang så han Vedel Simonsens kone:

„Jeg fandt hende egentlig ikke smuk, men mild og god, og hendes magre Udseende, hendes hele Væsen og Holdning vidnede om hendes fortrykte og intet mindre end ulykkelige Stilling mellem en Ægtefælle, som ikke elskede hende, og en Svingermoder, som hadede hende, og Overhoved mellem Omgivelser, for hvilke hun ikke passede“ (pag. 87)

Vedel Simonsen (1780–1858), efter maleri på Elvedgård af S. L. Lange 1812. (Fot. Lykke).

Ægtefællens ringe kærlighed til hende og svigermoderens hårde og despotiske karakter og lunefulde intriger ødelagde ægteskabet, og hun måtte tilbringe 7 kummerfulde år på Elvedgård, inden ægteskabet opløstes (jvf. pag. 61).

I disse år stiftede Vedel Simonsen en række bekendtskaber med forskellige videnskabsmænd i København, af hvilke kan nævnes professor Abr. Kall (1743–1821), geheimearkivar Grimur Jonsson Thorkelin (1752–1829), den senere stabskirurg Johann Chr. Willh. Wendt (1778–1838), den kendte historiker Chr. Molbech (1783–1857) og dr. theol. Jeremias Müller (1783–1848).

Især mellem Wendt, Werlauff og Vedel Simonsen knyttedes et varmt venskab. Wendt kaldtes af vennerne Snøbel, og deres sammenkomster hed aldrig andet end „snøblerier“ eller „snøvlerier“. Disse sammenkomster fortsattes, efter at Vedel Simonsen havde forladt København; således skriver Werlauff til Vedel Simonsen d. 1. november 1833: „For nogle Aftener siden var jeg i et lidet Snøbleconcilium hos Wendt . . .“.

Da han ikke rigtig vidste, hvad han skulle tage fat på, gav han sig i kast med et par tidligere prisopgaver, som ingen havde besvaret, bl. a. om „Nordiske Valfarter og Korstog“ og „Jomsborg og Julin“. Han fuldførte ikke disse arbejder, da han havde besluttet at rejse bort fra København i nær fremtid; men en del af materialet kunne han gøre brug af i senere værker. Den historiske undersøgelse om vikingesædet Jomsborg i Venden bearbejdede han omkring 1813, og den udkom samme år som 2. binds 1. hefte af „Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder“.

Under de 3 års ophold i hovedstaden havde han indleveret adskillige bidrag til „Kgl. Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog“, bl. a. en artikel om Corfitz Ulfeldt; september 1808 blev han selv medlem af selskabet. Januar 1809 holdt han i „Medicinsk Selskab“ et historisk foredrag om pestepidemier i Danmark indtil 1600, og samme år i oktober forelæste han som læge over emnet „Analogien mellem Koldfebere og Konvulsioner, samt et Forslag til krampestillende Midlers Anvendelse i førstnævnte Sygdom, som Surrogat

for den nu i Prisen stedse stigende Kinabark“. Et par år før havde han skrevet en anden medicinsk afhandling: „Om Manglerne ved den sædvanlige Måde at tildele den syge Medikamenter“.

Allerede på dette tidlige tidspunkt begyndte han under sine kortere ophold på Fyn sin omfattende indsamling af oldsager og fynske dialektord til et „Idioticon fionicum“, som han gerne ville udgive.

Lønnen som amanuensis fandt han utilstrækkelig, og da han helst ville opholde sig på Fyn, opgav han stillingen i april 1809 – efter forgæves at have søgt stilling i geheimearkivet – og rejste hjem til Elvedgård d. 30. april for at slå sig ned der.

Sent på efteråret drog han igen til København, og i det kommende år opholdt han sig dels på Fyn og dels i hovedstaden. Det var under et af disse besøg i København, at kongen, Frederik VI, havde udtalt, at han gerne så ham ansat i geheimearkivet, og 1810 havde han bedt kancelliet undersøge, om der var en stilling ledig for ham. Kancelliet henvendte sig til geheimearkivar Thorkelin og forespurgte, om han ikke havde brug for Vedel Simonsen i arkivet. Han svarede, at der netop var ansat en kancelliråd Hygom som registrator ved arkivet, og desuden var han bange for at ansætte for mange forskere i arkivet, da de antagelig ville bruge det meste af tiden til deres egne videnskabelige undersøgelser. Om Vedel Simonsen selv svarer han kongen:

„Hr. Doctor Vedel Simonsens uophørlig forskende Ånd, bent sic på historiske Undersøgelser og de historiske Arbejder, han allerede haver begyndt, dels for den ham af Deres Majestæt Kongen allernådigst forundte årlige Understøttelse af 600 Rd., dels for den Kongelige Commission for Fædrenelandets Oldsager, ville levne ham liden Tid til archivaliske Forretninger“ (Wad, III, pag. 296).

Thorkelins helbred var godt, hans arbejdsøvn stor, og han mente, at han nok selv kunne overkomme at bringe arkivet i orden. Kancelliet lod dette svar gå videre til Frederik VI, og det fremgik heraf tydeligt, at der ikke var tilstrækkeligt arbejde for Vedel Simonsen i arkivet, og at ansættelsen som følge deraf var unødvendig; af kancelliets betænkning fremgik endvidere, at man anså Vedel Simonsen for bedre egnet til at drive „videnskabelige Sysler end til at udføre mekanisk Archivarbejde“. Hvis ønsket om hans ansættelse var frem-

kommet blot for at få adgang til arkivets dokumenter, var det unødvendigt, da alle kunne få adgang til disse ved at indsende begæring derom til kongen.¹⁰⁾

Med dette afvisende svar opgav Vedel Simonsen dog ikke håbet om at blive ansat i geheimearkivet. Vennerne Werlauff, professor Thorlacius og ministeren Ove Malling var af den formening, at Vedel Simonsen var blevet ansat, hvis han selv igen var rejst til København og havde talt sin sag for kancelliet og kongen; men dette forsømte han. Thorlacius skrev således til ham flere år senere, d. 2. juli 1821:

„Deres Ønske at nyde Københavns Biblioteker og Archiver vil hos Dem... vel kunne blive opfyldt. Godt var det vel imidlertid, om De under Deres Nærværelse kaldte Deres Navn tilbage i vor ædle og gode Konges Erindring, der forresten kjender Dem meget vel og vist ikke vil glemme Dem“ (Wad, III, pag. 297).

Skuffet over ikke at være blevet ansat i geheimearkivet rejste Vedel Simonsen atter til Elvedgård 1810 og kastede sig straks over sine historiske arbejder og indsamlingen af oldsager.

ANTI-KVARISKE REJSER OG RIGE ARBEJDSÅR PÅ ELVEDGÅRD

1810–14

Ung Harald finder ved sin Gjenkomst Hjemmet
sig dobbelt dyrebart, sig dobbelt kjært;
han lærte al den Stund, mens han var fremmed,
først at skjønne på dets sande Værd.

(„Ung Harald“, 1831.)

I de følgende år opholdt den unge videnskabsmand sig for det meste hjemme på forældrenes gård på Fyn. Han havde taget en fin eksamen ved universitetet, disputeret tidligt, fået „Videnskabernes Selskabs“ guldmedalje og sølvmedalje, og hans første grundige arbejder havde spået godt for hans fremtid. Med kraft kastede han sig nu modigt over større opgaver, ikke blot for at vinde ære og berømmelse, hvilket sikkert var den ærekære historikers første mål, men også drevet frem af en glødende patriotisme. Hans kærlighed til fortiden inspirerede ham til gennem sin pen at kaste lys over dens minder, og det var hans mål at vække interesse for fortidens bedrifter og historien i det hele taget, hvilket han udtrykker i et af sine digte:

Begeistred Harald Kilden undersøger
til hine Længsler, denne Kjerlighed;
han troer at finde den i Fortids Bøger
og Danmarks gamle, tabte Herlighed.
Han sætter sig på Fædres Kæmpehøie
at mane deres stolte Ånder frem;
han troer at mane Kraften frem med dem;
han har et stolt, et ædelt Mål for Øie.

De nævnte afhandlinger havde Vedel Simonsen, før han rejste hjem, sendt til kongen, og som tak fik han en mindre årlig understøttelse, og d. 9. november 1810 udnævnte kongen ham til medlem af „Kommissionen for Oldsagers Opbevaring“, hvilket han egnede

sig fortrinligt til, da han som nævnt havde stor interesse for og et godt kendskab til arkæologi, og da han selv allerede havde indsamlet mange oldsager hjemme på Fyn.

Det nævnte stipendium var på 600 rdl. årligt, hvilket efter datidens forhold var mange penge, og Vedel Simonsen skriver i V bind af „Elvedgårds Historie“, at det var den største velgerning, der kunne vises ham, og at denne understøttelse ene og alene var skyld i, at han kunne fortsætte sine videnskabelige studier. Han rejste straks til København for at takke kongen, der – som tidligere nævnt – ved audiensen udtalte, at det var hans hensigt at ansætte ham i geheimearkivet. Vedel Simonsens venner rådede ham til at købe aktier for det første stipendium, og han købte kaperaktier for næsten hele beløbet; men uheldet forfulgte ham, og på kort tid tabte han det meste af kapitalen. Videre fortæller han samme sted:

„Men se! da drømte jeg, om jeg mindes ret den 1.–2. Aug., at min Barndoms Ven V. Østrup viste mig en Lotteriseddel, hvorpå han sagde, at der vilde blive vundet en Terne, men dersom jeg ville besætte den, da skulde jeg tage den hos Mad. Neumann, da hun var en fattig Enke, der vel kunde trænge til den Coceur, der ved denne Lejlighed vilde vanke. Jeg havde aldrig hørt Mad. Neumanns Navn før nævne, men jeg spurgte mig for og hørte til min største Forundring, at der virkelig var en Enke Mad. Neumann, der holdt Collection i Grønnegaden; jeg gik altså til hende og besatte de drømte Tal, vandt d. 28. Aug. 425 Rdl., og da jeg vedblev at spille, fordi mit Tab ved den første Gevinst ikke fuldkommen var dækket, vandt jeg igjen den 11. Sept. på samme Seddel 270 Rd. og sagde dermed både Caperactier og Tallotteri et evigt Farvel“ (Wad, Bd. I, pag. 205).

Han blev 1810 medlem af „Videnskabernes Selskab“, d. 24. maj det følgende år blev han bæret med titlen professor, og af kongen fik han atter en årlig understøttelse, for hvilken han kunne studere et efter eget ønske valgt område af Danmarks historie. På grund af et dårligt helbred måtte han frabede sig dette arbejde, og han rejste på studieophold i Tyskland 1812.

Forinden havde han foretaget en såkaldt antikvarisk rejse på Fyn fra juni 1811 til februar 1812 for i de fynske købstæder at indsamle og registrere dokumenter og manuskripter i arkiver og hos private, og det var i den anledning, at han havde fået titel af professor, idet

man fandt det mindre passende at lade en dr. med. rejse rundt og samle historiske dokumenter! Han havde anbefalingskrivelser med til arkiverne, og efter at have samlet materiale lavede han registre over de fynske arkivers samlinger i Odense, Nyborg, Fåborg, Middelfart og Bogense. Han samlede på denne rejse 500 „Antiquiteter“ og over 1000 pergamentsbreve foruden en mængde historiske håndskrifter, og hver måned afsendte han rapport til kommissionen. (Jvf. „Antikvariske Annaler“, II bd., hvor han har givet udførlige fortegnelser over de oldsager, som han 1807–14 indsamlede til „Antikvarisk Museum“, pag. 328–56).

Han indkøbte endvidere mange oldsager, og da det var dyrt at rejse, slog pengene ikke til. Han ansøgte igen kongen, der yderligere gav ham 600 rdl. Samtidig blev han stillet over for valget, om han ville fortsætte rejsen og indsamlingen af historisk kildemateriale eller virke på et andet felt, og da hans helbred var vaklende, valgte han det sidste. Han havde hver dag måttet læse de gamle og næsten ulæselige håndskrifter, og hans syn var blevet ret dårligt. Han frabad sig, som nævnt, at skulle rejse videre og motiverede det med de store udgifter, der var forbundet med en sådan rejse, og d. 11. februar 1812 blev der af kongen „tilstået ham Fritagelse“ samtidig med, at han til kommissionen indgav forslag om, hvordan slige antikvariske rejser for fremtiden skulle arrangeres. Han gik nu i gang med det indsamlede materiale, som han havde lovet kongen at udgive senere.

Under de følgende historiske undersøgelser stillede historikeren, herredsfoged i Odense, senere landsdommer G. L. Baden (1764–1840), professor Ludvig Heiberg, der var rektor på Odense Katedralskole, og Werlauffs svoger Augustinus Herman Steenbuch, der var sognepræst i Sønderlø, deres betydelige biblioteker til hans rådighed. Pastor Steenbuch havde – iflg. Zeuthen „Mine første 25 År“, pag. 43, 48 – et ualmindeligt stort bibliotek, som han kun sjældent selv gjorde brug af, og Odense Katedralskole havde et ret betydeligt skolebibliotek.

Under et ophold i København april–maj 1812 blev Vedel Simonson udnævnt til medlem af „Det Norske Videnskabernes Selskab“, og

han fik 400 rdl. til den nævnte studierejse til Tyskland, hvor han sammen med sine venner fra Østrupgård opholdt sig i 3 måneder. På denne rejse skrev han en mindre afhandling om „Cheruskernes og Romernes Krigsskuepladser, Leire og Gravsteder“, og størst betydning fik det for ham, at han under denne studierejse fik en friere anskuelse af historien i videre perspektiv fremfor kun fædrelandshistorien, som havde været hans „virkefelt“ indtil da. Ved hjemkomsten skrev han 3 mindre afhandlinger: „Almindelig Udsigt over Menneskehedens Historie“, „Historiens Philosophie“ og „Lovtale over Historien“, og i oktober 1812 rejste han til København for at få nogle af sine afhandlinger trykt.

Det meste af det følgende år arbejdede han på sit hovedværk „Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder“, der udkom i efteråret 1813, hvorefter han rejste hjem til Elvedgård, hvor han havde fast ophold i de følgende år.

Han mente at have udsigt til en stilling ved universitetet i København eller ved det nyoprettede Frederiksuniversitet i Kristiania, der var oprettet i 1811; men foreløbig blev han på gården og samlede stof til afhandlinger om det danske våben, danske slottes historie (Søborg, Gurre, Nyborg, Hagenskov og Kolding) samt til en adels- og ridderstandshistorie, der udkom i 1816, og til norske klostres og borges historie.

Under opholdet i København havde han følt sig for og forhørt, om der var mulighed for et professorat ved et af universiteterne, og kommissionen ved det norske Frederiksuniversitet indstillede ham som nr. 1 til et professorat i historie og som nr. 2 overlærer Ludvig Stoud Platou; men denne blev foretrukket, da han på det tidspunkt boede i Kristiania og „ansås for mere kyndig i den almindelige og nyere Statshistorie, hvortil der især havdes Trang ved denne første Ansættelse“¹¹). Vennen Chr. Molbech var interesseret i et professorat ved universitetet i København, for i et brev d. 22. september 1813 forsikrer Vedel Simonsen Molbech om, at han ikke har søgt det pågældende professorat, og at det aldrig har været hans mening at fortrænge Molbech.

Werlauff, der var sekretær ved Det kongelige Bibliotek, var fra 1810 tillige adjunkt ved universitetet, og d. 6. marts 1812 var han blevet udnævnt til professor extraordinarius. Vedel Simonsen havde som nævnt fået tildelt denne titel året før, og Werlauff, der var meget sensibel, glemte aldrig, at vennen havde fået denne æresbevisning før ham, og han anså det som en krænkende tilsidesættelse, jvf. brev til Vedel Simonsen af 10. november 1811. Han fortrød dog denne udtalelse og bad ham om at brænde det pågældende brev, da ingen måtte være kendt med hans store misfornøjelse. I et brev, dateret d. 23. april 1814, udtrykker Werlauff sin store glæde over, at han er den eneste af vennerne i København, som Vedel Simonsen regelmæssigt brevveksler med. De havde samme interesser, og en tid arbejdede de med samme stof, den danske adelshistorie, og i nævnte brev beder Werlauff Vedel Simonsen fortsætte dette arbejde, da han hellere vil læse hans afhandling end selv skrive en om dette emne.

Sommeren 1813 foretog Vedel Simonsen en antikvarisk rejse til Jylland sammen med vennen Molbech, og om denne rejse findes flere udtalelser i Molbechs erindringer („Ungdomsvandring“ II) og i Molbechs og Vedel Simonsens brevveksling:

Molbech ville gerne forinden besøge den kendte geheimeråd Bülow på Sanderumgård, og pinsedag, d. 6. juni, blev han hentet i Bülows vogn i Nyborg, og han var på Sanderumgård indtil geheimerådens afrejse d. 12. juni. Vedel Simonsen ville ellers have foretaget rejsen til Jylland noget før; men han havde lovet at vente på Molbech. 2. pinsedag var Molbech og Bülow i Davinde kirke, og senere på dagen var sognepræsten Chr. Ivarsen Hvalsøe, som Bülow for øvrigt ikke altid var på talefod med, idet han ofte kom flere timer for sent til gudstjeneste eller helt glemte den, til middag på Sanderumgård. Om tirsdagen var Molbech og Bülow på besøg i Odense, hvor de besøgte St. Knuds kirke og slottet, og om torsdagen var de på en køretur til Mesinge, Ulriksholm og Kerteminde, hvor de spiste til middag hos pastor Jens Paludan-Müller, den berømte digters far, der senere blev stiftsprovst i Odense og biskop i Århus.

Om fredagen kørte Molbech til Næsbyhoved mølle i Broby sogn,

Vennen, historikeren, litt.historikeren Chr. Molbech.
(Maleri på Det nat.hist. Museum, Frederiksborg).

hvor han tilbragte nogle fornøjelige dage, og hvor han bl. a. på ankomstdagen mødte sine venner Vedel Simonsen og Vilh. Østrup, som Vedel Simonsens forældre som tidligere omtalt havde taget sig af, da han 8 år gammel blev forældreløs. Møllen ejedes af inspektør Laurits Fåborg, der var gift med Vilh. Østrups søster.

Den følgende mandag besøgte Molbech Bülow's gamle broder, kammerherre Fr. Bülow i Odense, og derefter tog han med sine nærmeste venner til Elvedgård; samme dag tiltrådte de tre venner – Molbech, Østrup og Vedel Simonsen – deres „antikvariske rejse“ til Jylland¹²⁾.

I sine optegnelser priser Molbech „de levende gærder“, humlehaverne, de mange frugthaver og de hyppige skovpartier i det male-
riske Nordvestfyn. Selve gården beskrives som en „simpel Bygning fra 1721, omgivet af brede Vandgrave fra ældre Tider. Den er på

de 3 Sider omgivet af Skov, og den har en rolig og ensom, venlig og fortrolig Beliggenhed, og inde hersker det stille, jævne Liv, som man omtrent kan tænke sig det på en Herregård for halvhundrede År siden“. „Også her“, tilføjer Molbech, „har Venskab og hiertelig Velvillie skienket mig glade Timer, hvis Erindring ikke let vil forlade mig“ (pag. 152).

Den første dag gik rejsen til Bubbegård i Indslev sogn, der ejedes af den tidligere nævnte landmåler Rasmussen, der var gift med Vedel Simonsens tante, Frederike Østrup. Selv om dennes mor lige var afgået ved døden og endnu lå lig i gården, blev de tre venner dér i 2 dage, og ifølge Molbechs notater tilbragte de her „ret morsomme og behagelige Dage, hvor man ikke savnede den ærlige Velvillie og venlige Gjæstfrihed, der synes fortrinligen at have hjemme i dette Land“ (nemlig Fyn). Vedel Simonsens forældre var fulgt med til Bubbegård, og dagen efter begravelsen tiltrådte de tre venner deres egentlige „scientisk-antiquarisk-æstetiske Rejse“ til Jylland, hvoraf de ventede „noget eventyrligt og romantisk, men lystigt og morsomt“! Ved afrejsen lover de sig selv, at „intet Voldsted, igen Gravhøj eller Stendysse, der kommer dem i Vejen, skal blive i Fred, men alt på det nøieste randsaget“. Dette blev overladt til Vedel Simonsen, idet Molbech først og fremmest var interesseret i at samle dialektord til sin ordbog.

De besøgte Hindsgavl, og d. 18. juni overnattede de på Snoghøj færgegård; dagen efter var de i Kolding, hvor de bl. a. besøgte Koldinghus og Kolding kirke, og derfra gik rejsen til „den slesvigske Grændse“. D. 20. juni besteg de i Skanderborg gæstgivergård, hvor de overnattede, en gammel vogn for at køre en tur i omegnen; men sæderne var rådne, og næppe havde Vedel Simonsen sat sig, før vognen brasede sammen med kufferter, vadsække og anden bagage, som de ville bringe til næste opholdssted, hvilket de dog blot alle morede sig over!

Det følgende ophold i Vejle var af kort varighed, og Molbech beklager, at der ikke var tid til at se Jellinge-stenene. De næste dage tilbragte de i egnen omkring Horsens og Skanderborg, og d. 23. juni

var de i Astrup præstegård, hvor Vedel Simonsen som nævnt havde tilbragt et par år af sin tidlige ungdom. Fra Skanderborg gik rejsen til Århus, hvor de så domkirken, som Molbech i sine optegnelser giver en lang beskrivelse af, samt latinskolen. Efter at have set biskop Birchs samling af oldsager kørte de igen til Astrup, og før hjemrejsen påbegyndtes, aflagde Vedel Simonsen besøg i en nabogård til Østergård i Tulstrup sogn. Hjemturen gik over Horsens, hvor de aflagde besøg i klosterkirken, og Vejle og Fredericia, hvor de imidlertid havde pasvanskeligheder og af en soldat måtte ledsages til byfogeden og derfra til kommandanten. Denne forsinkelse ærgrede dem dog ikke så meget som de tre gamle billeder, som de så i kommandantens forstue, forestillende gamle slotte og borge, som de ikke kunne få nærmere oplysninger om! Under en senere diskussion på vejen fra Fredericia fremhævede Molbech og Østrup, at Fredericia var en meget interessant by, hvorimod Vedel Simonsen var af den mening, at den bestod mest af „store, øde Tomter og Gader“, og at det var en „tom, prosaisk uinteressant By“, og diskussionen endte med, at de to andre gav ham ret. Efter at have set kirken sejlede de til Strib og ankom til Elvedgård efter at have overnattet på Bubbeltårn. Efter et kort ophold hos Vedel Simonsen drog Molbech med sin „oversunde og muntre ven Østrup“ til møllen i Næsbyhoved-Broby.

Resultatet af denne rejse nævnes ikke; men Vedel Simonsen foretog det følgende år en lignende rejse til Jylland, der varede i 3 måneder, og her opdagede han 3 nye runestene, bl. a. Egå-stenen, indsamlede 155 oldsager og 84 dokumenter, og endvidere beskrev han to privatsamlinger af oldsager i Århus. Beretning herom findes udførligt i „Antikvariske Annaler“ II, pag. 309–27.

I vinteren 1813–14 var der indkvarteret mange soldater på Elvedgård, og herom skriver Vedel Simonsen i det utrykte bind V af „Elvedgårds Historie“:

„Der var et uendeligt Rykken ind og Rykken ud, så at man tilsidst knap vidste, hvor man turde være for idel Trængsel, Uro og Allarm, medens det ene Krigsrygte, som oftest stedse værre end det foregående, afløste det andet. I denne Trængsel digtede jeg vel ved Nyårstide et Par Krigssange, men trak mig

derpå tilbage til mit Studerekammer og søgte den Ro i mine Bøgers Selskab, der ikke mere uden for samme var at finde. Men nu begyndte også de såkaldte „onde Varsler“, som her på Gården stedse stode i megen Anseelse: vor store engelske Dogge, der under Navn af Cerberus i en Række af År havde bevogtet vor Gård og altså var blevet os et Troskabs Symbol, døde allerede i Jan., og i Febr. døde ligeledes vor talende Ravn, der var i lige Alder med mig og i en Række af Barndoms År havde udgjort en væsentlig Andel af mine uskyldigste Glæder, og skjønt vi vel nu for en Tidlang – jeg tror i Marts – bleve befriede fra vor tryk-kende Indqvartering, så fik vi derimod en ny og derhos sørgeligere Uro i Huset, da Omstændighederne allerede i April nødsagede mig til at skikke min Kone hjem til sine Forældre og at ansøge om vort Ægteskabs Opløsning“ (Wad, I, pag. 169).

Vedel Simonsen levede ellers fredeligt hjemme på forældrenes gård, og Werlauff udtrykker tit sin misundelse i brevene:

„Du er lykkelig, som med dine fædrene Øxne kan pløie din Fædrenejord; Du som på dit Herresæde nyder al Jordens Lykke og Herlighed i kort Begreb. Jeg må anderledes slide – dog, sålænge Gud giver Helbred, får jeg at være fornøiet“ (Wad, I, pag. 184).

Til Vedel Simonsens nærmeste venner hørte Werlauffs svoger, pastor Steenbuch i Sønderlø, hvis bibliotek han som nævnt ofte benyttede. Han og hans familie kom ofte på Elvedgård, og undertiden tilbragte sønnen Thomas sine ferier på gården.

Vedel Simonsen havde samlet stof til et værk om Grevens Fejde, og 1813 udsendte han „Fyens Vilkår i den så kaldte Grevens Feide“, som de tidligere værker trykt på forfatterens eget forlag. Dette lille skrift dediceredes „Professor E. C. Werlauff og Bibliotekssekretair C. Molbech venskabeligst af Forfatteren“, der i forordet skriver:

„Eder, mine Venner, helliges disse Blade. Umodne, som så mange af mine Bestræbelser, ufuldendte, som de bedste af mine Forhåbninger, være de Eder et Minde om Eders fraværende Ven og et svagt Tegn på hans Agtelse, Erkjendtlighed og Venskab. Begge rakte I mig en broderlig Hånd den Stund, vi samvandrede med hinanden, og vare vore Veie endog i meget forskellige, de føre – måske – dog alle til Målet; derfor ville I heller ikke miskjende mig, når jeg siger, at det er min stolteste Trøst at have villet det Gode, som det er min ængsteligste Sorg ikke at have kunnet, hvad jeg så inderligt vilde . . . Det er Din dybe Kundskab, min Werlauff, til Natjonalhistoriens skjulteste Kilder og din herlige Ånd, min Molbech, for alt Ædelt og Stort, der i Foreening med udbredt og utrættelig Flid gjorde Eder begge til Sagas Fortrøstning; det er til hendes Håb jeg knytter min Tillid, og den skal desårsag ingensinde svigte. Lad det være min Trøst i min Eensomhed, at min Længsel også er Eders og Eders Attræe også er min“.

Kongen havde givet ham 1000 rdl. til udgivelsen af dette skrift samt et par fynske borges historie; han forberedte samtidig udgivelsen af 3. hefte af „Borgruinernes Historie“, og da han havde vanskeligt ved at få tilstrækkelige eksemplarer afsat, og da det i det hele taget var dyrt at lade trykke bøger på eget forlag, gav det et betydeligt underskud. Han opgav da for en tid at udgive sine historiske skrifter og foretog den omtalte „antiqvariske Udflugt“ til Jylland i 1814.

ULYKKELIGE MANDDOMSÅR

Der lød hans Suk i Manddoms tunge Dage,
og Skovens Echo deeltog i hans Klage.

(„Ung Harald“, 1831.)

Vedel Simonsen kunne tilsyneladende føre en lykkelig tilværelse på forældrenes gård, økonomisk uafhængig og fri til alle sider; livet syntes at ville tegne sig lyst for ham; men snart ændredes hans tilværelse, og uhyggens skygger faldt ind over det fredelige hjem.

Hans ægteskab med Sophie Kragh var som nævnt ikke lykkeligt; hans kærlighed til hende var ikke stor, og svigermoderens intriger mod hende gjorde ikke forholdet bedre. Til sidst var Sophie Kragh sin mand utro, og det fortælles, at det var forvalter Strøbechs kone, der lokkede hende til det¹³).

Rygterne fortalte om hendes forhold til en indkvarteret officer på gården; han var en ilde lidt person, og da han senere giftede sig med en anden, var det ikke på grund af kærlighed, men kun for at få den tilkomnes penge. D. 28. april 1814 måtte hun skriftligt afgive en erklæring og tilstå sin brøde, og hendes opførsel var anledning til den katastrofe, som ødelagde familielivet og førte til ægteskabets opløsning. Hun flyttede derefter til København, hvor hun førte en stilfærdig tilværelse hos forældrene, der efter bombardementet var flyttet til den kongelige maltmølle på St. Anne-Plads hos maltværkskontrolløren.

Vedel Simonsen ville – som han selv sagde – ikke være bekendt at testamentere hende noget (iflg. brev til Werlauff i 1833); men fra ægteskabets opløsning skænkede han hende „for gammelt Venskabs Skyld“ 60 rdl. årligt

„... dog mere med Hensyn til Forældrenes tiltagende Alder end til Byrden, deres Datter kunde forvolde dem, da jeg i Grunden meener, at det måtte være et ringe Qvindemenneske, der ikke, når hun vilde, kunde gjøre Nytte i en Huusholdning

for Klæde og Føde (jeg vil ikke engang tale om at fortiene noget uden for Huset). I mit Testament er ligeledes Kraghs Familie betænkt med en årlig Appanage efter min Død, men noget videre Legat for Datteren eene er og kan, efter de indtrufne Omstændigheder, ikke udsættes, da jeg derved på en Måde vilde synes at billige hendes Opførsel, den jeg tvertimod måtte afskye, hvis ikke Forudsætningen af en grændsesløs Letsindighed på den anden Side lod mig undskylde samme En anden Sag ville det derimod være, hvis hun af sig selv sendte mig sin Indvilligelse i Ægteskabets formelige Opløsning og aflod at bære mit Navn; da vilde jeg naturligviis, som den ene Artighed er den anden værd, begynde at spørge, hvad et eenligt Fruentimmer kunde leve af i Kiøbenhavn? og hvad meener Du vel, det kunde være“ (Wad, I, pag. 263 f).

Seperationsbevillingen fulgte såmme år d. 16. juni; hun frasagde sig al ret til fællesboet, Vedel Simonsen skulle beholde sønnen, hvis opdragelse hun intet skulle have med at gøre, og hun fik ingen ret til at gøre indsigelse mod hans testamentariske dispositioner (20. februar 1833).

Werlauff besøgte hende ofte og bragte hende nyheder fra Elvedgård, og han skriver bl. a. om hende:

„I sit 70de År har hun endnu godt conserveret og beholdt sin gode Figur og sine udtryksfulde Øine. Uden at besidde, hvad der nu kaldes den finere Dannelse, har hun god naturlig Forstand, troe Hukommelse og temmelig Verdenskundskab. Hun er en af de Fåe, jeg nu og da besøger, for at forslåe en Formiddagstime“ (pag. 88).

D. 15. august 1836 blev ægteskabet endeligt opløst ved skilsmisse. D. 14. juli havde han indsendt ansøgning om ægteskabets fuldstændige ophævelse, og dette skete efter kancelliets indstilling. Han havde planer om at indgå et nyt ægteskab, og under sit ophold i København fik han udfærdiget en ægteskabskontrakt hos kammeradvokaten. Werlauff frarådede dette nye ægteskab på det kraftigste, og efter nogen tids overvejelse erklærede Vedel Simonsen ved årets udgang, at „alt skulle være som før“. Hvem han havde planer om at indgå ægteskab med nu, vides ikke.

Efter forældrenes død forhøjedes hendes årlige sum fra Vedel Simonsen til 160 rdl., hvilket hun ellers ikke kunne gøre krav på. Hun var i sine sene år ret svagelig, og Werlauff holdt Vedel Simonsen underrettet om hendes tilstand. Da hun 1861 afgik ved døden skrev Werlauff i sin dagbog:

„d. 10de September besøgte jeg hende sidste Gang; hun døde 22de af indvendig Kræft og langvarige Lidelser. Kort Tid før sin Død tabte hun en Deel af sin Formue ved Bedrageri af hendes Lavvæрге, Sekretair Nørregård. Dog efterlod hun ved sit Testament hans Døttre en Sum. Et ædelt Træk. Jeg har neppe kiendt Nogen af hendes Kiøn, som det mere interesserede mig at tale med; hun var den eneste Person, hos hvem jeg nu og da kunde finde en underholdende og opmuntrende Time“ (pag. 195).

Under sine besøg i København havde Vedel Simonsen dog været sammen med hende et par gange, og undertiden havde de også korresponderet.

Andre sorger og bekymringer fandt vej til Vedel Simonsens hjem og greb alvorligt ind i hans liv:

Hans søn, Frederik Bonde Simonsen, var 1817–19 i huset hos faderens ungdomsven, pastor Østrup i Tryggelev på Langeland.¹⁴⁾ 1819 blev han – 12 år gammel – sammen med pastor Zeuthens søn fra Skamby sat i Odense Katedralskole, og en tid logerede de sammen i Odense. Zeuthen har i „Mine første 25 År“ skildret Odense Katedralskole som en meget dårlig skole, og det er ikke noget godt billede, han giver af lærerne og undervisningen. Vedel Simonsen skriver til Werlauff, at det kun „går læmpeligt til i Odense Skole“, og E. Mau, der gik i skolen 1821–27, skriver i „Kirkehist. Samlinger“, at den utvivlsomt var landets dårligste skole (4 R. VI, pag. 632).

1822 kom han i huset hos pastor Rasmus Balslev i Hårslev, hvis ældste søn underviste flere unge mennesker, som boede i præstegården. Vedel Simonsens søn fik et godt hjem i Hårslev præstegård, hvor der var fred og ro til at studere, og ved sin store flid tilegnede han sig gode kundskaber. Her blev han konfirmeret d. 6. april 1823, og alt tegnede godt for den flittige unge mand, der 1825 skulle dimiteres til universitetet. Men da skete den tragiske ulykke, der kostede ham livet. I september 1824 giver Vedel Simonsen Werlauff følgende sørgelige meddelelse:

„Høistærede Ven!

Atter en Jobs Post fra Din gamle Ven! Min eneste Søn, som nu var 17 År og til næste År skulde være Student, mit gladeste Håb og så at sige min og mine gamle Forældres eneste Glæde, er nu – også borte. D. 31. Aug. forlod han pludse-

lig uden foregående Sygdom sin jordiske Bane. Dog – ikke meere derom! Jeg vil tie, tåle og lide; den som gav ham, tog ham også; og han veed best, hvorfor og hvorledes“ (Wad, I, pag. 201).

Vedel Simonsens hustru havde som nævnt forladt ham, og sønnen var hans eneste håb og glæde, og sorgen, der ramte familien på Elvedgård forøgedes ved, at man i begyndelsen ikke var klar over, om sønnen var dræbt af et vådeskud, eller han var blevet myrdet. I V bind af „Elvedgårds Historie“ skriver Vedel Simonsen, at især hans far til sin dødsdag hævdede, at han var blevet offer for et mord, og at han var uforsigtig nok til at udpege gerningsmanden!

Hvordan det end er gået til, så omkom han i hvert fald under en fisketur i Vierne mose; en kugle var gået gennem nakken på ham, og en „Lommepuffert“ lå ved siden af ham. Han havde de sidste 14 dage ikke besøgt hjemmet, og hverken i hans papirer eller i hans adfærd de sidste dage forinden havde man kunnet finde nogen årsag til selvmord. Da han 14 dage forinden var rejst bort, havde han netop af faderen fået lov til at lade sig uddanne ved forstsvæsenet, hvad der for øvrigt var hans eneste ønske. Han havde tilbragt de 14 dage i sin „skole“ i Hårslev præstegård, og dagen før han tog hjem til faderen på Elvedgård, havde han været glad og veltilfreds som sædvanlig, og kort tid efter hjemkomsten var han gået ned til Vierne mose for at skyde fisk, og på vejen derved havde han talt spøgende med adskillige, som han havde passeret. Vedel Simonsen skriver videre:

„Det være imidlertid dermed, som det være vil, så er dog så meget vist, at vor Sorg ved hans Død på ingen Måde lader sig beskrive, det var, som om vor Regning på Livets Lykke og Glæder på en Gang var opgjort for stedse, ja det var, som om vort Fremtids Liv havde mistet sit eneste Formål; det var for ham vi havde arbejdet, det var for ham vi havde stræbt, det var for ham vi havde sparet. Jeg beklagede imidlertid ved denne Leilighed mest mine Forældre; thi endskjønt min Sorg vist nok var lige så dyb som deres, så havde jeg dog stedse det store Fortrin for dem, at jeg, da de første Dages Jammer var forsvunden, kunde søge Trøst, hvor jeg hidtil stedse har kunnet finde den, og at jeg kunde bedøve min Sorg ved med en forøget Iver at nedsænke mig i mine Studier, en Trøst mine sal. Forældre derimod ganske måtte savne. Det var imidlertid et Sorgens og et Jammerens År for os alle, og Gud fri og frelse enhver fra de Lidelser, vi den Tid udstode!“ (Wad, I, pag. 202 f).

Vedel Simonsens søn, Frederik Bonde Simonsen († 1824), efter maleri på Elvedgård af S. L. Lange 1812. (Fot. Lykke).

I Hårslev præstegård, hvor den unge Simonsen opholdt sig, var der to døtre, hvoraf den ene, den 21-årige Salome Balslev (1803–1872) førte dagbog, og i sine optegnelser, som er af en vis interesse i denne forbindelse, har hun udførligt skildret den sorg, som denne tragiske ulykke vakte i hjemmet:

„Tirsdag 31. Aug: Fader, Moder, Johan Christian, Julius og jeg vare i Made-rup; da vi kom hjem, var her et Bud fra Elved, som skulle tale med Simonsen, men han var gået ud at spadsere, Ingen vidste hverhen, og han kom ej til Spisetid. Da han endnu ej var kommet Kl. 9 $\frac{1}{2}$, begyndte vi at blive bange for, at noget skulde være tilstødt ham på Vejen; Budet fra Elved gik da tilbage, og Sidenius¹³⁾, Lassen og Vilhelm gik med for at spørge, om ej Simonsen var der, men de kom tilbage med den Efterretning, at han havde ikke været der; vi bleve da meget ængstelige for ham. Rasmus blev kaldet, og han tilligemed begge mine Brødre, Lassen og Brown gik ud for at søge efter ham. De gik mange forskellige Veje og råbte ofte på ham, da vi troede, at han måske kunde være kommen til Skade på en eller anden Måde ved at skyde, da de formodede, at han havde taget sin Pistol med, som han så ofte gjorde for at gå på Jagt. Efterat de således for-gjæves havde søgt efter ham til Kl. 2 $\frac{1}{2}$ om Natten, kom de alle hjem igjen, og vi måtte nu forholde os rolige til Morgenen.

Onsdag 1. Sept.: Denne Dag var den sørgeligste og skrækkeligste Dag jeg har oplevet. Om Morgenen tidlig kom Wamberg fra Elved her, han havde Nøglen med til Simonsens Chatol for at se, om Pistolen var der, men den havde han taget med sig tilligemed Krudthornet og en Del Kugler. Wamberg, Sidenius, Lassen, Brown, Mørck, begge mine Brødre, to af vore Karle og 4 fra Elved gik så igjen ud at søge efter ham. De kom igjen Kl. 2 om Eftermiddagen meget ud-mattede såvel af Strabadserne om Natten og nu igjen hele Dagen i meget stærk Hede som af Angst og Bekymring over Simonsen, da de ikke var kommen på mindste Spor efter ham, undtagen at de havde talt med nogle Folk, som havde set ham Aftenen forud gå henimod Elved; de havde også talt et Par Ord med ham, men de vidste så ikke videre. Omtrent Kl. 3 om Efterm. kom der Bud fra Elved med den skrækkelige Efterretning, at de havde fundet ham død – i en Tørvegrav skudt igjennem Hovedet.

Torsdag 2. Sept.: Justitsråd Knutzen var her et Øieblik for at holde et Slags Forhør ang. Simonsens Død. Om Efterm. var Hr. Sidenius, Wamberg og Laurits her – jeg var syg.

Fredag 3. Sept.: Om Efterm. var Fader, Moder, Johan og Lassen på Elved.

Lørdag 4. Sept.: Wamberg var her og lod os vide, at Simonsen skal begraves imorgen, og da Johan Christian, Laurits og alle de unge Studerende havde i Sinde at bære ham til Graven, så sendte vi Bud både til Sidenius og Brown, og de kom endnu samme Aften (de vare samme Dag rejste hjem). Jeg var meget syg, hele Dagen lå jeg til Sengs.

Søndag 5. Sept.: Smukt Vejr. Kl. 6 om Morg. rejste Johan Christian, Laurits og alle de unge Studerende til Elved, Begravelsen skete Kl. 8. De vare her igjen ved Kirketid.

Onsdag 8. Sept.: Wamberg var her et Øjeblik for at bede en Del af os til Elved på Fredag.

Fredag 10. Sept.: Fader, Moder, Johan Christian, Lauritz og alle de unge Studerende rejste ned til Elved til Middag; der var et stort Selskab; der var mange andre Fremmede“ (Wad, I, pag. 203 f).

Det fortælles, at den unge Simonsen aftenen før havde bemærket til gårdens kusk: „Havde jeg været i Deres Sted, havde jeg været lykkelig, for De kan tage, hvem De vil“, og man blev efterhånden klar over, at kærlighed til en af stuepigerne på gården, som han var forelsket i, men ikke kunne gifte sig med, fik ham til at berøve sig selv livet. Ingen havde i de første dage efter ulykken nogen anelse om, at han havde taget sit eget liv, og i den følgende tid prøvede Vedel Simonsen at overbevise sig selv og forældrene om, at der var tale om en vådeskudsulykke. Mad. Rasmussen og flere andre af de ansatte på gården havde imidlertid kendskab til den unge mands ulykkelige kærlighed til den omtalte tjenestepige, som ellers var forlovet. D. 4. sept. skriver Vedel Simonsen i sin dagbog om det, som han hidtil ikke havde haft kendskab til, og som han nu havde hørt af tjenestefolkene:

„... hans Øine var aldrig af C., hun sad hos ham i Mørke de lange Vinter Aftener, han maalede hendes Navne stedse på Vinduerne i Kirkestuen, han har på Steenbordet i Haugen skrevet Car., men udfyldt det med Carpentaria (altså Serpentaria, ak! var det den Slange, der nagede på dit Hiertes Fred). Han vilde endelig, at hun skulde bryde med Kiæresten, og denne var igen jaloux på Frederik; derfor var det altså, at han vilde ansættes ved Forstvæsenet osv., formodentl. har hun sidste Gang sagt til ham, at han var Skyld i, at hun ikke fik sin Kiærest, og derfor er han gået af Veien. Die treue Seele!

Være som det vil: alt er uddød med ham. Alt er hensigtsløs. Alt var her på Gården til for hans Skyld...“

Det ramte faderen meget hårdt, og dr. Zeuthen fortæller, at Vedel Simonsen lod sønnens klæder blive liggende i sit soveværelse for til stadighed at blive mindet om sønnen, og at dennes skæbnesvangre pistol blev liggende på faderens bord indtil hans død.

På denne tid var moderen syg, og med årene blev hun svagere og svagere. 70 år gammel døde hun d. 10. maj 1827 efter flere års til-

tagende sygdom, og dette dødsfald tog også hårdt på Vedel Simonsen. Hun havde da allerede i flere år haft 2 egetræsligkister stående til sig selv og sin mand!

Det var antagelig moderen og hendes intriger, der var mest skyld i, at Vedel Simonsens ægteskab blev opløst. I disse år var forholdet mellem moder og søn alt andet end godt; kort før hendes død giver han i dagbogen en meget ubehagelig skildring af moderens væsen (d. 12. april 1827), hvor han omtaler hendes evindelige klagen og jamren både dag og nat, hendes mangel på „Interesse for noget uden for hendes egen Person“, hendes lyst til at „forvandske Sandheden“, hendes dårlige manerer ved bordet, hendes „utroelige Egoisme“, „den Vigtighed, der lægges på Småting, og den Ubetydelighed, hvormed det Store og Vigtige behandles“ og endelig den „Lyst til at holde alle i Ånde og Bevægelse og at chikanere alle“! Selv om moderen nok har været vanskelig at omgås i sine sidste leveår, er sønnen dog noget uretfærdig over for hende i denne skildring. Han havde selv et meget følsomt sind, og når noget gik ham imod, har han sikkert ikke altid været lige retfærdig i sin dom.

Når Vedel Simonsen i brevet til Werlauff, hvori han berettede om sønnens bratte død, skrev, at der atter kom „en Jobs Post“ fra vennen, tænkte han på, at han i et brev samme år havde beklaget sig over gårdens økonomiske vanskeligheder og de pengetab, de havde lidt i den seneste tid.

I slutningen af 20'erne var gårdens økonomi dårlig, da man havde haft betydelige ekstraudgifter, og da det var vanskeligt at inddrive tiende og renter. Forældrene prøvede på at få sønnen til at optage et privatlån hos Werlauff mod afdrag af hans gage hvert kvartal; men det var Werlauff ikke i stand til at yde dem, og han kunne kun anbefale dem at låne penge af fonden „ad usus publicos“, hvis revisor, fuldmægtig Boye, han kendte.

I slutningen af året 1828 var Vedel Simonsens tante fra Bubbeldgård, enke efter landmåler Rasmus Rasmussen, kommet til Elvedgård efter at have forpagtet gården til forpagteren på Elvedgård. Året efter døde hun, og gården, som hun havde testamenteret Vedel Si-

monsen, blev solgt ved auktion. Vedel Simonsen måtte betale hendes store gæld, og han og hans far tabte herved 6000 rdl.

Da han nu var i stor pengeforlegenhed, måtte han sælge både universitetets og „Videnskabernes Selskabs“ guldmedalje, som han havde erhvervet ved sine besvarelser af deres prisopgaver, samt en del guldmønter. I midten af 30'erne, da hans pengeforhold igen var bedre, og han havde skænket store summer til forskellige velgørende formål i Vigerslev og Veflinge sogne, bad han Werlauff om at købe disse medaljer tilbage, hvilket skete kort tid efter.

Mange troede, at kancelliråd Simonsen, der i en alder af 82 år afgik ved døden i 1832, var en velhavende mand; han havde imidlertid været en dårlig økonom, men dog ikke efterladt sig så stor gæld, som sønnen havde frygtet. Denne blev nu ejer af Elvedgård og resterne af godset fra salget omkring århundredskiftet. Mange troede, at Vedel Simonsen var en hovedrig mand, og han fik mange henvendelser fra privatfolk og institutioner om økonomisk støtte. Om det årlige udbytte skriver han:

„Jeg finder det herved nødvendigt at forklare, at jeg vel ejede en god lille Gård, som måske da kunde være solgt for 50.000 Dlr., men at denne Gård på en så billig Måde var bortforpagtet, at jeg såvel af den som af mine få udestående Capitaler ikke havde mere end 1900 Rd. Indtægt om Året i Penge – en Indtægt, der ved mine senere Legater Tid efter anden til 1300 er indsmeltet – hvortil dog som billigt bør regnes den så kaldte frie Bolig, fri Ildebrændsel, Emolumenter af Haugen og Fødekornt af Forpagteren; men hvorfra igjen bør drages en hel Del Appanager, Bekostninger på Gårdens Vedligeholdelse, Haugens Drift og det Forpagteren tilståede Gavnræ og Brændsel etc., der ofte forekom mig at veje op mod den Afgift, han i Naturalier havde at tilsvare. I alle Tilfælde kan Enhver, som kjendte, hvor simpelt jeg levede og hvorledes jeg desuagtet aldrig havde Penge at sætte på Rente, bedst vide, hvor tarvelig min Indtægt i det hele taget må have været“ (Elvedgårds Hist. V, Wad, I, pag. 250 f).

For øvrigt omtales Vedel Simonsen som en meget human godsejer, der var tjenstvillig og godgørende over for de ansatte, som han gerne ville give så gode arbejdsvilkår som muligt. De ældre arbejdsmænd, der i flere år havde arbejdet på gården, blev ikke afskediget, selv om alderdom og svagelighed hindrede dem i at udføre det normale arbejde. De mødte som de andre om morgenen, og Vedel Simonsen

sørgede selv for, at de fik tildelt det letteste arbejde; om aftenen mødte de som de andre hos gårdens forpagter og forvalter, „gamle Wamberg“, og fik samme løn udbetalt.

Omkring 1840 ytrede Vedel Simonsen ønske om at afhænde Elvedgård, da ejendomspriserne snart ville blive stærkt faldende; men det blev heldigvis ikke realiseret.

1849 henvendte kultusministeriet sig til ham angående den årlige understøttelse på 600 rdl., som han havde oppebåret i 39 år, og som man gerne så, at han gav afkald på, da finansbudgettets understøttelser til videnskabsmænd skulle reduceres. Det ville være et smerteligt tab for ham, og det ville reducere det beløb, som hans tidligere hustru fik hvert år. Han henviste til de gode formål, han i årenes løb havde givet betydelige summer til; men det var forgæves, da ministeriet var af den mening, at pengene i 1810 var givet ham til studieophold i hovedstaden, og da han i flere år ikke havde drevet studier i hovedstaden, blev pengene ikke brugt til det oprindelige formål.

Werlauff kunne i brevene trøste ham med, at flere andre havde lidt samme skæbne, og selv om det på indeværende tidspunkt betød et tab for ham, måtte han nok kunne finde sig tilrette dermed. På grund af de forøgede udgifter under krigen og de formindskede indtægter, og da „hans tiltagende Svagelighed udfordrede dagligt Tilsyn af Doctoren“, havde han igen planer om at afhænde gården til sine arvinger og flytte til København „for der at leie sig ind på et Qvistværelse og at gå på Spisequarter ligesom enhver anden simpel Student“; men heller ikke denne gang blev det realiseret.

Hvorledes Vedel Simonsen tog dette, ses tydeligt af Worsaaes brev til Thomsen, da han besøgte ham sommeren 1850:

„Iforveien ahnede det mig, at han måtte være meget vred over, at Madvig havde strøget de 600 Rbdlr., som han hidtil havde haft årligt. Dette bekræftede sig fuldkomment. En Mand, der daglig kommer til ham, fortalte desuden ganske uopfordret, at det havde krænket Vedel Simonsen i den Grad, at han siden ikke havde sat Pen til Papiir, og at han overhovedet ikke gad tænke på den Slags Tiing; han fandt det lidet passende efter hvad han havde gjort for det Offentlige, idet han havde givet c. 15000 Rbdlr. til offentligt Brug, at han skulde få en Communicationsskrivelse fra Madvig, der kun i et Par Linier meddelte ham,

at de 600 Rbdlr. for Fremtiden bortfaldt, uden at et venligt Ord var tilføjet“ („Af en Oldgrandskers Breve“, 1848–1885, udgivet af Victor Hermansen).

Fra 1829 klager Vedel Simonsen yderligere i næsten alle breve til Werlauff over sit dårlige helbred, og at han tidligt måtte give afkald på „Livets lokkende Glæder“, som han selv siger, viser dette „udpluk“ af beklagelser over det dårlige helbred:

„Mit Helbred har været dårligt af et Slags stedsevarende Colik, jeg troer, at det meeste hidrører fra, at jeg i Sommer ikke badede mig, som jeg pleier, og desuden havde mindre Motion end sædvanligt, formedelst det slette Veir og den bandsatte Vei. (17. nov. 1829). Din gamle Ven har, siden han talte til Dig sidst, været nær ved Dødens Porte: jeg har fra d. 22. Aug. af uafbrudt været syg og fast lige så længe været under 2 Doctores Behandling. Sygdommen begyndte med hæftig Diarrhoe, gik siden over til andre Mala abdominalia og endelig til en formelig Mavesvækkelse, der især yttrede sig med Uroe, Beangstelse, Hovedpine, Svindel og såvel Ulyst som Udygtighed til alt Åndsarbejde. (30. sept. 1832): Siden jeg sidst tilskrev Dig har mit Helbred kun været mådeligt, da det dårlige Føere hindrer min sædvanlige Motion (8. dec. 1833). Jeg har siden jeg tilskrev Dig sidst været idelig syg og spinder vel som snarest på det sidste; men, så længe jeg kan, vil jeg dog vedblive at føre Pennen (19. nov. 1839). Jeg kan derimod ikke tåle at kiøre meere, ja knap at gåe og måe altså blive hiemme (7. aug. 1842). At jeg formedelst hæmoroïdalske Congestioner i mit Underliv ikke kan tåle at kiøre, ja ikke engang at gåe, når det er lange eller strabatzerende Toure, har jeg alt oftere sagt Dig (7. sept. 1842). Selv kommer jeg ikke ud iblandt Folk, deels fordi jeg nogle Uger har været plaget af Hoste og Tandpine og deels fordi den ene af mine Venner gåe bort efter den anden, så gar en af mine Klubmedlemmer; jeg selv er også ved at berede mig til Reisen (17. juni 1843).¹⁰ Jeg har i denne Tid været meget nær ved at døe og var i et Par Dage eller rettere Nætter såre nær ved at opgive Ånden (25. okt. 1843). Det jeg i to Nætter leed så meget af, var et Slags Mave- og Bryst-Krampe; hverken den eller mine øvrige Onder ere endnu forsvundne og jeg er ingen eeneste Dag fuldkommen frisk. Det eeneste, der holder Liv i mig, er en uafsladelig Virksomhed (29. nov. 1843). Jeg arbejder med Døden i Hælenc, og derfor går det rask fra Hånden. Min legemlige Tilstand er uforandret den samme, Hosten og Brystsygen tiltage meere og meere (25. febr. 1845). Hoste, Jernbylder, Miltsmerte, Colik og allehånde andre gammeldags Besværligheder afvexle troeligen med hinanden (18. april 1847). Selv om man dræbte mig, da skulde det dog gåe til med Fandens Konster, om jeg ikke fik det bedre i det tilkommende Liv end i det nærværende, hvor jeg dog i Grunden har havt så megen physisk og psychisk, for ikke at sige intellectuel el. åndelig Viderværdighed at bære (20. april 1848). Jeg har i de sidste 2 Måneder hver Dag havt Tandpine, hvilket også nedtrykker Sindet og gjør mig meere og meere ængstelig og rådvild (7. dec. 1848). Thi da jeg i fleere Måneder havde lidt af en trykkende Smerte i den venstre Side, lagde jeg efter Lægens Ordre en Spanskflue på det lidende Sted, og derved blev Kuren, destoværrer! endnu slemmere, og jeg måtte således for en Tid lægge alt mit Skriverie til Side (24. jan. 1850).¹⁷ Og nu

farvel for denne Gang og måske – for stedse; thi det bliver ikke mange Breve, jeg endnu får at skrive, da disse 3 sidste Fierdingårs Uroe og Sorger have taget meere både på mit Helbred og på mit Sind end de sidste 10 År, jeg har oplevet (4. maj 1853). I hvor ondt jeg har ved at skrive formedelst Gigten i mine Arme, skal jeg dog endnu engang gribe Pennen for at takke Dig. Jeg og min Jomfr. ere stedse syge, så at jeg ikke hører andet end Klynken og Klage, et sandt Hospitalsliv og en uafsladelig Skiærtsilds Pine (18. juli 1853). Jeg har aldrig noget År befundet mig så ilde i enhver Henseende, såsom først ømme og løse Tænder, som endnu plage mig; dernæst et Slags Nældefeber med en ulidelig Kløe i flere Uger, og da den endelig tabte sig, min gamle endnu vedvarende Hoste og derhos et Slags Brystkrampe, der besværliggjør Åndedrættet og plager mig med Bængstelser og Melankolie. Du seer altså, at jeg ikke hviler på Roser; i det mindste stikke Tornene ret følelig igennem. Det er titt og ofte at jeg ønsker, at jeg igjen var en fattig Student med 10 Rdl. om Måned (som jeg havde 1798 og 99), logerede på et Qvistkammer i K. med en skikkelig Contubernal, spiste min Frokost og Aftensmad af vort fyenske og jyske Proviant, gik på Collegierne og til Manufacteur i min ludslidte Cavai eller Frakke og spiste til Middag hos Eisen min $\frac{1}{2}$ Oxe med brunede Kartøfler og drak et Glass Skillingsøl dertil (30. juni 1856). Jeg opdagede tilfældig, at jeg var stokdøv på det høire Øre og måske havde været det længe (20. okt. 1856). Jeg har i forrige Vinter og ditto Forår lidt utroelig af Brystkrampe el. Asthma og Miltsyge, så at jeg mange Gange har ønsket mig Døden; flere Gange har jeg hentet Doctor, men intet vilde hielpe (21. maj 1857). Nærværende År 1857 har forresten været mig et såre sørgeligt År; såvel min Jomfru har heele Tiden igennem været syg og fast uomgængelig og jeg selv har foruden Hovedpine, Svindel, Rygpine og Colik især lidt af en utålelig Asthma, der gjør mig Åndedrættet besværligt og mit Sind i høieste Grad ængstligt og melankolsk, så jeg knap veed, hvor jeg tør være. Dernæst min syge Jomfrues Nodelighed, Forpagterens eller egentlig hans Kones ublue Nærighed, idelige Bryderier med vore balstyrige Folk (12. nov. 1857) osv.

Vedel Simonsen sparede heller ikke sit helbred; ifølge dagbogsnotaterne „havde han nær sat sig i en Snedrive på en antiqvarisk Excursion“ d. 14. januar 1854; dagen efter havde han ondt i brystet og halsen samt hoste og snue, d. 17. stærk hoste, d. 23. var han på excursion, og d. 24. og 25. var „Hosten desperat“; d. 8. febr. var han igen på excursion, og få dage efter klager han over „begyndende Rosen i Ansigtet, Spænding over Brystet, Ængstelse og Melancholie“. De nævnte excursionser var ofte på flere mil, og da Werlauff hørte det og læste hans dagbogsnotater, som Vedel Simonsen altid sendte til Werlauff, sendte denne ham straks et advarende brev og bad ham passe bedre på sit helbred.

Ophævelsen af ægteskabet, sønnens pludselige død, gårdens vak-

lende økonomi i visse perioder og hans egen sygdom gjorde ham til en meget ensom mand, der tit længtes efter døden. Dette ønske havde han allerede udtrykt 1832 i „Clivos Harpe“:

Det Stunder mod Aften; i Vesten det gløder;
snart synker min Livssol i Dødshavets Skjød,
Jeg vanked, som Fremmed, på Tidsstrømmens Bredder;
længst higer mit Hjerte mod Hjemstavns Fred.
Jeg vandrer så trøstig, jeg vandrer så froe
fra Jordlivets Tummel til Evigheds Roe;
men medens til Reisen jeg glad mig bereder,
een Kummer sig slynger om Reisetaven:
jeg går, ak, som gjeldbunden Skyldner i Graven.
Jeg blev Dig, o Konge, så såre gjeldbunden
for mangel Velgjerning, Du udviste mig . . .

ORDENSKAPITLET OG GEHEIMEARKIVET

1816–26

„Historiographens Kald er at søge Sandhed, hans Bestræbelsers Formål er at finde den og hans Pligt at tolke den rigtigt“.

(„Udsigt over Nationalhistorien“, pag. 8).

Det havde længe været Vedel Simonsens ønske at blive ansat ved ordenskapitlet, der var oprettet 1808, og som lededes af ordenshistoriografen Abraham Kall, hans ungdomsven, for hvem han havde drevet historiske studier, mens han var ansat som amanuensis ved universitetsbiblioteket. Han var en af tidens lærdeste videnskabsmænd, der var i besiddelse af uendelige fagkundskaber, og hos hvem Vedel Simonsen ofte søgte råd og vejledning under de følgende års anstrengende studier. Han offentliggjorde ikke mange værker i de år, hvor han var medhjælper hos ordenshistoriografen (1816–26); men selv om denne tid ikke var rig på større værker, lagde han en uhyre stor flid for dagen. Han ofrede sig helt i ordenens tjeneste, og de litterære sysler var ikke lagt på hylden.

Det var ordenshistoriografens opgave at påse, at de med danske ridderordener dekorerede indsendte deres biografier, og i det hele taget at forestå indsamlingen af stof til ordenernes historie og besørge udgivelsen deraf. Vedel Simonsen foreslog 1816 ordenskansleren, grev Moltke, oprettelsen af et adels- og ridderstandsarkiv, hvor kopier af dokumenter, våben etc. skulle opbevares, og på dennes forlangende udarbejdede han 3 mindre afhandlinger om det lauenborgske våben. For at oprette et sådant arkiv krævedes en oversigt over adelens, ridderstandens, ridderordenens og rigsvåbenets trykte som utrykte kilder og angivelse af de steder, hvor de var tilgængelige, og efter ihærdigt og flittigt arbejde havde Vedel Simonsen udarbejdet en sådan på forholdsvis kort tid. Efter at have udarbejdet diverse andre planer for dette arkiv, blev han endelig til sin store glæde ansat som

medhjælper hos ordenshistoriografen, etatsråd Kall, og han fik først den opgave at afskrive alt, hvad der vedrørte de pågældende ordeners historie. Han fik ingen fast løn, men vilkårlige honorarer for hvert enkelt arbejde og manuskript.

I slutningen af september trak han sig tilbage til fædrenejden på Fyn for helt at hellige sig udarbejdelsen af det omtalte arkiv; men den megen varme den sommer gjorde ham dårlig, og sygdom fratog ham både kræfter, mod og lyst til at arbejde videre med arkivet. Han fik kort tid efter meddelelse om, at man i ordenskapitlets arkiv kun ville samle beskrivelser af „de med Elefant- og Dannebrogordenen efter sammes Restauration og udfærdigede Statuter benådede Riddere, og blot indsamle og opbevare hvad dertil kunde henhøre“.

Dette var en stor skuffelse for ham, og det kulkastede hans omfattende planer. Han afgav sit svar til ordensarkivet i form af et brev d. 10. december samme år, og i lang tid hørte han intet fra ordenen. Det følgende år døde ordenskansleren, grev Moltke.

Vedel Simonsen fuldførte sit arbejde med ridderstandens historie og mindede ordenskapitlet om dens udgivelse, og da dette til hans store ærgrelse ikke skete, kastede han sig over arkæologien, som han aldrig helt havde opgivet, men alligevel ikke havde kunnet dyrke med samme iver som før.

Den egentlige anledning var den, at den nævnte grev Moltke havde skænket museet 4 guldamuletter, der var fundet på Sjælland, på den betingelse, at de derpå ristede runer og symboler skulle klarlægges, og deres anvendelse forklares. Vedel Simonsen havde beskæftiget sig nøje med sligt før – bl. a. havde han som nævnt tydet Glavendrupstenens runer og fundet flere nye runesten på sine arkæologiske rejser – og han påtog sig denne vanskelige opgave, idet han mente, at disse runer og symboler ville kaste lys over andre dele af arkæologien, og det var med glæde, at han gik i gang med dette arbejde, skønt han var klar over, at han – især i begyndelsen – ville støde på store vanskeligheder.

Selv om han tidligere havde arbejdet med runer, måtte han have

tilstrækkelig indsigt i runerne og symbolernes betydning og kendskab til den overtro, der var forbundet dermed. Han studerede nu i den følgende tid med iver middelalderens symbolik og kaldæiske, persiske og ægyptiske mysterier og samlede et stort materiale fra de fynske biblioteker, dernæst fra de københavnske og endelig fra frimurerlogens store bibliotek.

Han var tidligt blevet optaget som frimurer, og endnu som stud. med. blev han medlem d. 16. marts 1803. Han var et meget ivrigt medlem af denne orden; senere beskæftigede han sig med frimurerlogens historie, og siden 1804 havde han samlet bidrag og stof til en afhandling om „Frimureriets Oprindelse og ældste Historie“, som han senere bad Werlauff være sig behjælpelig med at fuldføre (brev til Werlauff af 7. marts 1826).

Efter at have samlet materiale fra bibliotekerne gjorde han forskellige udkast til en afhandling „Om Symbolik i Almindelighed og Menneskehedens Skrift og dennes Indflydelse på Sprog og Begreber“, og den fuldførtes 1819. I april–maj samme år foretog han for egen regning en studierejse til Hamborg, hvor han på „De forenede Lægers Bibliotek“ vidste, at han kunne finde trykte såvel som utrykte kilder til den endelige afhandling om amuletternes symboler. Efter hjemkomsten studerede han folkeslagenes oprindelse og vandringer med henblik på de symbolske og magiske ideers oprindelse og udbredelse, og der fremkom i årets løb flere mindre opsatser med forsøg på at tyde amuletternes runer og symboler.

Det følgende år omarbejdede han de nævnte mindre afhandlinger og samlede dem i „Magiens Historie“ (1820). Han rejste igen til København for at samle flere bidrag og for eventuelt at få et stipendium til en studierejse af fonden „ad usus publicos“; men de fleste danske videnskabsmænd fik dette år afslag, da man havde valgt først at støtte de norske ansøgere.

Det var ellers hans mening at studere i Tyskland et år; men han fik altså ikke sit ønske opfyldt. Under opholdet i København afleverede han diverse oldsager og kobberstik af forskellige runeamuletter, alt imens han arbejdede videre med runeamuletterne og

de nordiske symboler, og i december 1820 indsendte han sin endelige tolkning af de 4 amuletter.

I januar 1821 indleverede han til kommissionen mindre afhandlinger med tolkninger af runerne på en engelsk ring, guldhornet og et par hidtil ufortolkede runesten samt en afhandling om den serafiske tempeldrøm. Helt tilfreds med disse tolkninger var han dog ikke, for han sagde selv, at „disse Forsøg manglede den Vished, hvortil han havde håbet at bringe sit arkæologiske Fortolkningssystem“.

Hele sommeren 1821 arbejdede han på et værk om „Den nordiske Mythologi og Symbolik i Almindelighed“; men han standsede dette arbejde, da han fik bevilliget et stipendium på 400 rdl. årligt i de næste 4 år af ordenshistoriografen, etatsråd Kall, der imidlertid døde kort tid efter, og for dette stipendium skulle han „ordne og optage hvad der henhørte til Ordens-Historien samt Riddernes og deres Slægters Biografier“. Han drog nu straks til København, hvor han opholdt sig hele vinteren for at fuldføre forskellige afhandlinger. 1825 fik han stipendiet forlænget i 4 år endnu; men han gav afkald derpå, da han mente, at han kunne klare sig økonomisk nu, da han ikke mere havde sønnen at sørge for. For dette stipendium udarbejdede han i de næste år følgende afhandlinger:

1821: „Udsigt over Ordenshistoriographiens forskjellige Grene“.

„Chronologisk Liste over alle de Danske, som fra 1150 til 1690 kaldes Riddere i Diplomer“.

„Fortegnelse over 152 Elefantriddere fra 1559 til 1670, som hverken findes anførte i de trykte Ridderfortegnelser eller i de kongelige Ordensprotokoller“.

„Prøve af: Repertorium til danske Ridders Biographier“.

„Dannebrogsridderen Marcus Gjões Biographie“.

„Dannebrogsridderen Niels Rosenkrandses Biographie“.

1822: „Bidrag til Elefantordenens Historie fra 1448 til 1648“.

„Liste over de Riddere, som i vore Diplomer bære Navn af Equites nurati“.

„Efterretning om 5 af vore Konger, som have båret den engelske Hosebåndsorden“.

1823: „Det ældste Ordensarkiv og Kilderne til Elefantordenens Historie“.

„Kronologisk Fortegnelse over Bøger, hvori Elefantordenen omtales“.

„De nyeste Opdagelser i Elefantordenens Historie“.

„Biographiske Efterretninger om Elefantriddere i kronologisk Orden fra 1648“.

1824: „Udkast til Dannebrogordenens ældste Historie“.

„Fortsættelse af biographiske Efterretninger om Elefantordenen i det 17. Århundred“.

1825–26: „3. Kapitel af Elefantordenens Historie“.

„Udsigt over de nye Opdagelser i Elefantordenens Historie, som det siden 1823 har lykkets mig at gjøre“, hvor han bl. a. søger at bevise, at elefantordenen er ældre end egentlig antaget.

Samme år skrev han endvidere afhandlinger om de ægyptiske mysterier, om israelitternes, kabatisternes og tempelherrernes mysterier og om gildesbrødrenes mysterier i middelalderen.

Han har selv i en biografisk artikel (i Kofods Konversations-Lexikon, 1828, bd. 28), nævnt disse afhandlinger, og han slutter – idet han omtaler sig selv i 3. person:

„Opregnelsen af Prof. Simonsens mangfoldige Arbejder er tilstrækkelig til at godtgjøre hans utrættede Iver for Nordens Historie, og de af ham udgivne Værkers Fortrinlighed vækker Ønsket hos enhver Ynder af Nordens Historie, at hans øvrige Arbejder ved Trykken kunde meddele det videnskabelige Publikum de grundige Oplysninger, der ere Resultater af en så mangeårig Grandsken“.

Den belønnedes også snart, idet han udnævntes til ridder af dannebrog!

Allerede marts 1822 havde han lavet en liste over samtlige afhandlinger og mindre arbejder, som han havde skrevet til ordensarkivet, og det blev ved denne lejlighed pålagt ham hvert år at indsende liste over sine arbejder.

Med flid og udholdenhed havde han trængt sig dybt ind i middel-

alderens symbolik og magi, var blevet en habil runolog og havde undersøgt „de talismanniske Kunster, Abraxer og kaballistiske Figurer, de kaldæiske, persiske og ægyptiske Mysterier“. Under et kortere ophold på Fyn hørte han om en sten med græske bogstaver, som man havde fundet; han undersøgte den og erklærede, at det sikkert drejede sig om en basilidansk abraxe, hvilket man stillede sig meget skeptisk overfor; men man måtte snart erkende rigtigheden deraf.

Han fortsatte sine studier af Ægyptens mysterier og den nordiske mytologi og arkæologi samtidig med, at han samlede bidrag til ordenernes historie, og ovennævnte fortegnelse over de mange afhandlinger, han indsendte til ordenskapitlet på få år, vidner om den store flid, som han i disse år lagde for dagen. Selv om legatet som nævnt udløb 1825, arbejdede han videre i dette og det følgende år, og mange af de nævnte artikler og oversigter blev omarbejdet og suppleret.

1822 var han endvidere blevet medlem af „Kommissionen for den Kongelige Portrætsamling af fortjente Mænd på Frederiksborg Slot“ efter etatsråd Kall, og han foretog en rejse til Frederiksborg slot, hvor han udarbejdede et foreløbigt katalog over portrætterne. Det følgende år fortsatte han dette arbejde og ordnede portrætsamlingen efter sin egen plan, ligesom han indtil 1824 samlede materiale til biografier over de i portrætsamlingen afbildede personer.

Vedel Simonsen havde som nævnt ventet at blive geheimearkivar hos Thorkelin i 1823, og selv om de fleste var af den mening, at han eller Werlauff ville opnå denne stilling, blev den dog givet til professor F. Magnusen. Vedel Simonsen var selv skuffet, hvilket fremgår af brevene til Molbech, der havde underrettet ham om Thorkelins valg af medhjælper.

„Ædle Ven. Det var visselig en stor og en uventet Nyched, Du var så god i Dit Brev at underrette mig om. Jeg stod virkelig hidtil stedse i den faste Formeening, at Geheime-Archivatet var min Bestemmelse. EtRd. Thorkelin er selv den, der for flere År siden først opvakte Ønsket og nærede Håbet hos mig til at ansættes der; og da jeg siden havde fuldendt en Reise for at undersøge de fyenske Archiver, sagde Kongen til mig udtrykkelig – uden mindste Anledning fra min Side – at han havde bestemt mig for sit Geh. Arch... Din Beretning lader mig formode, at det egentlig blot er *mig*, man ikke behøver og at Th. gandske synes at være min Ansættelse imod“. (Wad, III, pag. 293).

Selv om Thorkelin 1810 havde hindret Vedel Simonsens ansættelse ved arkivet (jvf. pag. 49), syntes forholdet mellem dem dog at have været det bedste, og under sine besøg i København besøgte Vedel Simonsen ham ofte sammen med Werlauff. Mærkeligt er det derfor, at Thorkelin ikke foreslog Vedel Simonsen, men derimod Finn Magnusen, da han 1823 ønskede en medhjælper ved geheimearkivet og anmodede kancellipræsidenten om at udnævne en mand „af sat Alder, udrustet med udbredte Kundskaber og vel bekjendt for Hengivenhed for Kongen“, som senere skulle efterfølge Thorkelin som arkivar. Kancellipræsidenten fandt det dog tilrådeligt at indstille flere kvalificerede, som kongen kunne vælge imellem, og han „indstillede“ nu professor Finn Magnusen, geheimelegationsråd Manthey, professor Kolderup-Rosenvinge og Vedel Simonsen, der i indstillingen betegnes som „en af vore flittigste Historiegrandskere, som ved sine historiske Skrifter har erhvervet sig et hædret Navn“. Werlauff var også på tale; men man mente ikke, at han kunne overkomme at være geheimearkivar, når han både var professor ved universitetet og sekretær for biblioteket, og man kunne ikke forvente, at han skulle opgive en af disse stillinger for at blive Thorkelins medhjælper ved arkivet med udsigt til engang ad åre at blive hans efterfølger. Det årlige honorar blev fastsat til 300 rdl., og dernæst udpegede kongen Finn Magnusen til Thorkelins medhjælper.

Vedel Simonsen var selvfølgelig skuffet over ikke at være kommet i betragtning, og nu brast det sidste håb for ham om at komme i besiddelse af denne stilling. Han skriver herom:

„Kan nu vel være muligt, at jeg i denne Anledning burde have gjort Kongen min personlige Opvarning for at erindre ham om hans tidligere Løfte, men jeg hørte fra flere Sider, at dette Løfte aldeles ikke var glemt, og fandt desuden, at det var en mislig Sag at indtrænge sig i en Post mod Chefens Villie, hvorfor jeg troede at burde forholde mig aldeles passiv ved det Heele, og måske var det således også det beste jeg i dette Tilfælde kunde gjøre... Imidlertid var dog nu ved dette feilslagne Håb enhver Sandsynlighed til Embedsansættelse lukket for mig, og jeg begyndte således af Nødvendighed at vende Øiet alt meere og meere mod Hjemmet... og igjen opfriske den Plan, jeg alt f. A. havde fattet, nemlig at kaste mig gandske og aldeles i Naturens Arme, blive Landmand og Gærtner med Liv og Siæl, blot leve for mine sønlige og faderlige Pligter og ved sammes

Opfyldelse danne mig en Himmel på Jorden, søge min Glæde i at virke velgjørende på min Omgivning og lidt efter lidt opsvinge mig til et velgjørende Væsen, et Slags genius tutelaris for mit Fødested og min Fødeegn“. (Elvedgårds Hist. V).

Ikke alene Vedel Simonsen undrede sig over dette valg, men også Werlauff, Molbech og Baden, der i deres breve til Vedel Simonsen udtrykte deres tvivl om Finn Magnusens evner og kvalifikationer som geheimearkivar; især var valget overraskende, da Finn Magnusen ikke havde beskæftiget sig meget med Danmarks historie.

Vedel Simonsen opholdt sig i denne tid i København som medlem af „Kommissionen for den Kgl. Portrætsamling på Frederiksborg“, og i juni 1823 skrev moderen til ham, at han ikke skulle tage dette valg så tungt, da stillingen kun lønnedes med 300 rdl. om året“, og det var for lidet at gjøre sig til Slave for“. Kort tid efter drog han hjem til Elvedgård.

DET DAGLIGE LIV PÅ ELVEDGÅRD

„En indre Længsel, en uimodståelig Trang driver mig ofte ind til Skrivepulten, hvor jeg i de senere År i Grunden har tilbragt mine lykkeligste Dage. Denne Sysselsættelse er nu en Gang mit Element, uden for hvilket jeg ikke mere kan leve“.

(Fortalen til „Rugårds Historie“).

Manddommens sorger og skuffelser kunne ikke undgå at gribe hemmende og forstyrrende ind i Vedel Simonsens litterære virksomhed, og de var sikkert også skyld i, at hans sygelige tilstand forværredes. Efter hans eget udsagn var han daglig generet af sin svagelighed; men den forhindrede ham dog ikke i at arbejde videnskabeligt, og han befandt sig bedst, når han var i fuld aktivitet. I manddomsårene havde han været forfulgt af ulykker og personlige sorger; den sidste del af hans liv, hvor han samlede flittigt og viede videnskaben al sin arbejdskraft, var uden tvivl den lykkeligste, selv om han næsten levede som eremit på sin gård.

Han havde et meget særpræget – „men interessant“ – udseende: Læberne var kraftige og svulmende, kinderne fyldige og lidt fremstående, de smukke øjne var meget livlige, og han „havde en skjønt formet, om Intelligens vidnende Pande“. Af skikkelse var han høj og kraftig, af sind entusiastisk, og hans tale havde et vist præg af „patetisk Bibelværdighed“, som dog hurtigt faldt bort, når han – som det ofte var tilfældet – fortalte anekdoter.

Han klager gang på gang over sin ensomhed; de fleste af ungdomsvennerne var døde, og hans kæreste venner boede i København. Det meste af dagen gik med indsamling og bearbejdelse af historisk materiale, kun afbrudt af to spadsereture. Han skriver herom:

„Jeg læser og skriver i Grunden fra Morgen til Aften og jeg er så gierrig på Tiden, som om jeg skulde døe i Morgen, så at det endogså ærgrer mig hver Gang jeg for nogle Øieblikke rives bort fra Skrivepulten. Det er i Grunden et lykkeligt Liv, gid jeg kun havde Documenter, Manuscripter og Bøger nok, så svømmede jeg

i Grunden i et Hav af Glæder . . . Skulde engang endogså en Revolution udbryde og Corsarerne også under den bryde ind i min fredelige Boe for at røve mit Smule Liv og min Smule Formue, da vil jeg blot med Archimedes sige til dem: ne turbate circulos meos, d. v. s. bring ingen Uorden i mine Papirer!“ (Wad, II, pag. 585 f).

Helligdage holdt han dog fri for at bringe sin korrespondance i orden!

„Jeg er egentlig skabt til at være Munk i et videnskabeligt Kloster, som besad et uhyre Bibliotek og en stor Samling Manuscripter og Documenter. Hille mænd! hvor skulde jeg ikke tumle mig fra Cellen til Biblioteket, fra Biblioteket til Archivet og fra Archivet til Klosterhaugen“, udbryder Vedel Simonsen et sted (brev til Werlauff d. 26. okt. 1845), og egentlig var han vel ikke andet: for at kunne arbejde i fred og ro havde han ovenpå indrettet sit studereværelse, han havde selv et stort bibliotek og arkiv med en stor mængde manuskripter og dokumenter, og daglig kunne han glæde sig over gårdens store park. Forskellen mellem et videnskabeligt kloster og Elvedgård var nok ikke så stor endda!

Om sommeren stod han op kl. 5, om vinteren kl. 6, og mens han indtog sin te og røg en pipe tobak, førte han regnskab, førte den foregående dags topografiske bidrag ind i sine journaler og skrev breve, ofte op til en halv snes om ugen „deels i Husets og Haugens Anliggender, deels om at fåe Bøger og topografiske Notitzer, men meest for at besvare de mange Anmodninger om historiske eller topografiske Oplysninger eller om Pengeunderstøttelse og Pengelån“. Efter frokosten kl. 8 tilså han anlæggene og arbejdet i parken, som han altid havde givet ordre til aftenen i forvejen. Den største del af året arbejdede for øvrigt 3 til 8 mand daglig i parken! Med dette tilsyn gik der som regel så lang tid, at der kun var tid til en pipe tobak eller „Vederquægelse ved en eller anden Bogs Lecture“ før middagen, der blev indtaget kl. 1. I de følgende to timer hvilede han, hvilket dog mere bestod i læsning end i at sove! Fra 3 til 5 studerede han eller var igen hos arbejderne i haven, og for motionens skyld arbejdede han selv med i en time eller spadserede i skoven eller i marken. Efter igen at have drukket te ordnede og registrerede han sine

oldsagssamlinger, der forøgedes hver dag. Dernæst studerede han igen, og fra 7 til 8 læste han næsten hver dag højt for sine „fruentimmer“. Fra 8 til 9 spistes der til aften, og i den følgende time spillede der som regel kort. Hvad der var tilbage af søndagen – udover kirkegang og underholdning af gæster – brugtes til at opfylde de i den forløbne uge forsømte pligter!

Denne arbejdsplan fulgtes nøje i slutningen af 30'erne. En halv snes år tidligere havde Vedel Simonsen gang på gang i brevene til Werlauff klaget over, at han ikke arbejdede med den rette koncentration, og Werlauff havde da givet ham nogle gode råd, som han lidt senere erklærer, at han nøje overholder: Han skulle stå tidligt op, men for øjnenes skyld ikke arbejde ved lys om morgenen. Efter at have drukket kaffe – da han nu engang var vant til denne „hedenske drik“ – og røget pipe, skulle han foretage sig et arbejde, hvortil der ikke krævedes tænkning. Frokosten skulle være tarvelig – 3 stykker smørrebrød med et glas portvin eller madeira til – og om eftermiddagen var det tilrådeligt at arbejde i haven eller spadsere. Kl. 3 skulle middagsmaden indtages, kun bestående af 2 retter „og af en sådan Beskaffenhed, som han selv bedst måtte vide at convenere sin Mave, uden Hensyn til hvad der smager“, og til middagsmaden måtte rødvinen ikke mangle. Efter en times hvil skulle der læses, indtil teen og smørrebrødet skulle indtages. Skulle der endelig ryges om aftenen, var det bedst at drikke et glas bittert øl til. Efter aftensmåltidet ville det være usundt at læse eller foretage sig anstrengende arbejde. „See, denne Levemåde“, slutter Werlauff sine formaninger og gode råd, „troer jeg vilde for Dig være den meest passende!“

Vedel Simonsen havde således en arbejdsplan, som han nøje fulgte hver dag, kun afbrudt af „antikvariske indsamlinger“. 1854 glemte den 74-årige videnskabsmand at sende hilsen til Werlauff i anledning af dennes fødselsdag, og da han gjorde det et par dage efter, d. 5. juli, beskrev han samtidig den måde, hvorpå vennens fødselsdag var forløbet for ham selv, og det er forbavsende at se, hvad den aldrende forsker kunne overkomme, taget i betragtning, at det er en søndags arbejde, han fortæller om:

Han stod op kl. godt 4 efter „en dårlig Søvn og stærk Morgenhoste“. Efter at have drukket et glas koldt vand og læst sin morgenbøn, drak han kaffe, aflæste barometer- og termometerstand og læste sin sædvanlige søndagslekture, nemlig sit konversationsleksikon og Papes Lesefruchte („Ein Vademecum für gebildete Leser, enthaltend das Wissenswürdige philosoph., theolog., moral., naturhist., polit. und vermischten Inhalts“). Kl. 6.30 „gymnasticerede han en smule“ og spiste frokost, registrerede og placerede de 17 oldsager, som han havde modtaget dagen før. Fra 8 til 10 var han i haven, hvor han „pudsede op, spadserede og eftersåe et og andet“. I den følgende time måtte han selv måle korn ud til nogle fattige husmænd, hvorpå han klædte sig om og barberede sig. Resten af formiddagen gik med at skrive breve og med den omtalte lekture. Over middag fik han besøg af „Jomfruens Kiæreste Cand. Boesen“, der tilbragte hver anden søndag sammen med ham. Han havde netop været en halv snes dage i Jylland og bragte flere oldsager med hjem til ham. Efter igen at have „gymnasticeret“, celebreredes Werlauffs Geburtsdag med opstuede grønne Ærter til Kyllingesteg, samt Jordbær med Fløde“. Efter en „fornuftig“ middagsøvn fik de to herrer en lang „Caffepassiar“ og deres 3. pipe tobak. Om eftermiddagen fik han yderligere besøg af en entreprenør fra Vigerslev, der havde et par oldsager med, som han forærede ham, mod at han til gengæld viste sin store samling frem. Kl. 6 fik de te og deres 4. pipe tobak. Før aftensmaden kl. 8 – smørrebrød og snaps – „gymnasticerede“ han igen, og efter at Boesen var rejst kl. 9.30 holdt han aftenandagt, drak sukkervand og gik i seng, hvor han lå og læste en times tid.

Vedel Simonsen klager i brevene idelig over sine husjomfruer: den ene var svagelig og havde kun interesse for sin forlovede, den netop omtalte kandidat Boesen, selv om det havde lange udsigter med giftermål, og den anden havde i flere år været blind på det ene øje, og i vinteren 1849 blev hun helt blind.

I et tidligere brev har Vedel Simonsen nævnt sit tyende på Elvedgård: madam Rasmussen, jomfru Fabritzius, husjomfru Hvalsøe, forvalter Forsberg, forpagter Wamberg og dennes hustru og hans

egen gamle barnepige, kaldet Lille-Maren (omtalt pag. 26). Om disses tilknytning til Elvedgård kan oplyses følgende:

Mad. Rasmussen er Frederikke Østrup, f. 1769 som datter af amtsforvalter Østrup, Odense, der blev afsat p. g. a. kassemangel (jvf. pag. xx). Krigsråd Schebye på Østruggård tog sig af hende, og da hans datter blev gift med sønnen på Elvedgård, fulgte hun med dertil, og her boede hun, indtil hun 1789 giftede sig med fru Simonsens broder, der købte Bubbegård i Indslev sogn. Da han døde 1801, giftede hun sig med den flere gange nævnte landmåler Rasmussen, der døde 1815. Denne tante boede i den følgende halve snes år på Bubbegård, og da hendes mand kun havde efterladt sig gæld, måtte Vedel Simonsen gang på gang træde hjælpende til, selv om han i de år ikke havde de store midler at give bort af. November 1828 rejste hun sammen med sin ovenfor nævnte jomfru Fabritzius til Elvedgård for at forestå gårdens husholdning; men hun døde kort tid efter. Som nævnt i en anden forbindelse testamenterede hun Vedel Simonsen Bubbegård; men ved salget tabte han 6000 rdl.

Jomfru Fabritzius forlod derpå gården, men vendte efter et par års forløb tilbage og havde der i de næste 20 år frit ophold. Hun forestod ikke husholdningen, men var der nærmest kun, fordi Vedel Simonsen satte overmåde stor pris på hendes karakter og menneskelige egenskaber; en væsentlig rolle har sikkert hendes interesse for historie og udbredte kendskab til historisk kendte personer og fynske lokaliteter også spillet.

Husjomfruen, Johanne Ulrikke Hvalsøe, der var en fjern slægtning til Vedel Simonsen, tilhørte tyendet på Elvedgård fra 1822 og til hans død i 1858. Hun var i mange år forlovet med nabopræstens søn, kandidat Boesen, der levede af at rejse rundt fra herregård til herregård og give musikundervisning. I brevene hentyder Vedel Simonsen ofte til denne langvarige forlovelse og klager over jomfruens for store interesse for denne student uden eksamen og over hendes tiltagende sygdom og adfærd i det hele taget, som han kalder „ikke andet end Klynken og Klage, et sandt Hospitalsliv og en uafsladelig Skiærtsilds Pine“. Da hun ved Vedel Simonsens død arvede en betyde-

Madam Rasmussen (Frederikke Østrup, f. 1769). (Fot. Lykke).

lig sum penge, hævede hun denne forlovelse – i en alder af 54 år – og flyttede til Odense, hvor hun døde 1865. Hun havde tyranniseret Vedel Simonsen i den grad, at han kun på fastsatte tider turde føre sin korrespondance og modtage gæster, og hun så ikke gerne, at han gav unge videnskabsmænd opmuntring i form af understøttelse. I sine sidste år tilbragte han de fleste aftener om vinteren med at spille „Rabuss“ med hende.

M. N. Wamberg var godsforvalter på Elvedgård indtil 1825, hvor han afløstes af *E. A. Forsberg*. Denne rejste efter få års forløb til Erholm, og stillingen overtoges igen af Wamberg, der 1827 var blevet forpagter på Elvedgård. 1828 giftede han sig med en 8 år ældre mejerske, hvorved – skriver Vedel Simonsen:

„en af vore kjæreste Forhåbninger strandede, da vi havde ventet, at hans Valg skulde have faldet på vor Husjomfru, som var i Familie med os, og vi i dette Tilfælde havde besluttet at adoptere ham til vor Søn og vor Arving“. (Elvedgårds Hist. V).

Ved Vedel Simonsens død arvede han 10.000 rdl., for hvilken sum han købte en gård med tilhørende bageri i Grimmerløkke, hvor han døde 1872.

1847 så det ud til, at Vedel Simonsen skulle miste hele sit tyende; hans gamle havemand, der havde været på Elvedgård fra dreng af, giftede sig i en alder af 64 år, stuepigen og kusken giftede sig ligeledes, og kokkepigen var i „velsignede Omstændigheder“; den 44-årige jomfru Hvalsøe var også „på Spring til Brudeseng“ med kandidat Boesen, der som nævnt knap nok kunne føde sig selv, og både forpagteren og forvalteren søgte større stillinger.

Vedel Simonsen følte sig ofte meget ensom, og besøg af videnskabsmænd og andre venner var ham kærkomne.

Under et besøg i Odense sommeren 1829 havde den unge digter H. C. Andersen aflagt besøg på Elvedgård. Han arbejdede på en roman, „Christian den Andens Dverg“, som dog aldrig blev fuldført. Han ankom til Elvedgård d. 13. juli sammen med amtstuefuldmægtig, kammerassessor H. M. Jastrau, Odense, der var svigersøn til den nogle få år før afdøde godsforvalter Jacob Maar på Elvedgård, hvis enke nu boede på en gård i nærheden. De overnattede begge på gården, og næste dag fulgte Vedel Simonsen dem på vej. D. 13. og 14. skriver han i sin dagbog:

„13. Juli: Om Formiddagen kom Jastrau og Digteren Andersen; efter at have spist til Middag, gik Jastrau ud at fiske, men Andersen blev. Han oplæste de 3 første Capitler af sin Roman Christian 2, som angår Næsbyhoved og Grevefeiden. Han reciterede en stor Mængde af sine Digte: Kierlighed på Nicolai Tårn, Det døende Barn, Konstnerlivet, Døkkerklokken, Siælen, Noget og Intet. Jeg fandt, at han var den gienfødte Baggesen, men som enhver Editio secunda, hvad den store Forlæggers Værker er angående, er en editio emendatior & auctior (d. v. s. en forbedret og forøget udgave), så overgik han Baggesens Fuldkommenhed og undgik hans Mangler, kort havde Forrang for ham som A og B i Alphabetet.

14. Juli: Jeg fulgte Andersen bort og måtte love ham Bidrag til Sædeskiltring af Christian 2's Tidsalder“.

I de følgende to uger samlede Vedel Simonsen nu stof om sæder og skikke på Christian II's tid og om Næsbyhoved slot. I slutningen af august fuldendte han sin kladde, som han imidlertid ikke „gad

reenskrive“, d. 29. skrev han til H. C. Andersen, og næste dag afsendte han sine historiske skitser og bidrag om forholdene i begyndelsen af det 16. århundrede, hvortil romanens handling var henlagt. H. C. Andersen skriver i „Mit Livs Eventyr“ (bd. I, pag. 108), at han fik historisk materiale fra „den lærde Oldgrandsker Vedel Simonsen på Elvedgård ved Bogense“, og d. 7. september sendte han ham som tak følgende brev med 3 indlagte digte, som han nylig havde skrevet:

„Kjære Hr. Professor.

Da jeg på min lille Udflugt til Fyen i denne Sommer tog mig den Frihed at besøge Dem, og meddele Dem Planen til min Roman, viiste De mig den store Artighed og Tjeneste at love, De imellem vilde sende mig nogle småe Bidrag; overbeviist om, at De ikke bliver vred på mig, fordi jeg erindrer Dem på dette, skriver jeg idag disse Linier. De indseer selv af hvor stor Vigtighed disse Meddelelser kan være for mig og derfor, tænk lidt på mig. Siden jeg tog fra Fyen har jeg opholdt mig nede i den smukke Egn ved Tiissøe, hvor jeg skrev nogle småe Digte, af hvilke jeg her tager den Fornøielse at afskrive to; bare at De kan læse dem, thi jeg skriver en elendig Klo, som De nok selv seer.

Jeg har fået Løfte om, at måtte gennemlæse de Breve af Christian den anden man har fået fra Tydskland, og jeg håber her, om ikke at finde en Guldgrube, så dog nogle Guldkorn, hvormed jeg kan overforylde de Pletter, man har, uretfærdigen, besudlet den store Konge med . . . Til Nyttår vil jeg udgive mine Digte, og jeg glæder mig da til, i et Brev fra Dem, at høre hvorledes de alle har behaget Dem. Nu lev vel; tilgiv min Påtrængenhed,

Deres meget forbundne
Andersen.

Vil De hilse Deres Hr. Fader og alle i Omgivningen, som kjende mig“.21)

De tre digte – og ikke to, som H. C. Andersen skriver i brevet – var „Gråtvæjr“, „Det døende Barn“ og „Aftenlandskab“. „Det døende Barn“ havde han allerede skrevet, mens han gik i skole i Helsingør, de to andre, mens han sammen med familien Collin i august 1829 – altså lige efter sit første besøg på Elvedgård – var gæst hos kammerråd C. C. Bang på herregården Nørager i Holbæk amt.

I et af sine sidste digte fra 1875 skriver H. C. Andersen om „Fyen og Schweiz“, hvor det bl. a. hedder:

Odins Ø med Palnatokes Grav
med susende Skove ved det rullende Hav.

Dette motiv findes allerede i en fortælling fra 1822, „Gjenfærdet ved Palnatokes Grav“, og Vedel Simonsen prøvede at bevise – dog mest ved hjælp af forskellige sagn – at det var Palleshøj ved Åsum.

Forskellige videnskabsmænd – historikere og arkæologer – aflagde undertiden besøg på Elvedgård, hvorimod omgangskredsen på selve egnen var lille. I 30'erne mødtes 5 af sognets godsejere og proprietærer skiftevis hos hinanden hver onsdag eftermiddag kl. 5, hvor der serveredes te og varm aftensmad. „Medlemmer“ af denne klub var bl. a. proprietær Simonsen på Rugård, proprietær Rasmussen på Lunde-gård og proprietær Schwensen på Lykkesborg. Efter aftensmåltidet blev der spillet trekort og drukket punch, og de 5 herrer havde det ganske gemytligt. „Jeg fandt“, skriver Vedel Simonsen, „at selskabelig Omgang om Vinteren, især her på Landet, var en for Sundhed og Humeur lige uundgåelig Nødvendighed“. Det var for øvrigt Vedel Simonsen, der fik ideen til denne klub, og det første møde blev afholdt d. 5. november 1834 på Elvedgård. Proprietær Simonsen på Rugård omtaler som regel kort disse ugentlige klubaftener i sin dagbog (udgivet 1958 af Jørgen Friis: „Slægten Simonsen fra Rugaard“), og det fremgår af disse optegnelser, at møderne kun holdtes om vinteren, som regel fra begyndelsen af december og til slutningen af april; stemningen var altid munter, og efter et par års forløb besluttede medlemmerne at begynde møderne allerede kl. 4.

Af samme dagbog fremgår det, at Vedel Simonsen næsten hvert år lod kongens fødselsdag festligholde; det er nærmere omtalt i optegnelserne fra 1837 og 1840, hvor det pag. 73 hedder:

„Jeg paa Elvedgaard ved Etatsraad Vedel Simonsen, hvor vi Festligholdt Kongens Gebursdag, en smuk Sang blev afsunget, som var forfattet af Etatsraaden, med et gjentaget Hurra, et smukt Transparang med Kongens Navnetræk stod paa et Alter omgivet med Blomster“ (optegnelse d. 18.9.1840).

Da Simonsen i 1843 døde, og Schwensen lå alvorligt syg, opløstes klubben, og det var således kun ganske få, der vedblev at komme i personlig berøring med Vedel Simonsen.

Af de mere prominente gæster – udover H. C. Andersen – kan

nævnes prins Christian, der besøgte Vedel Simonsen d. 27. maj 1837. Werlauff aflagde ret ofte besøg på Elvedgård, når han opholdt sig længere tid i Odense, sidste gang i 1841, og hans ungdomsven og kontubernal fra studieårene i København, justitsråd Lanng (1779–1850), der var herredsfoged i Hads og Ning herreder, besøgte ham efter 26 års forløb i 1840; samme år var han selv i audiens hos kongen i Odense. Hans helbred var for øvrigt så dårligt, at han i denne forbindelse nævner, at han de følgende 15 år ikke foretog så lange rejser som til Odense!

1843 havde Vedel Simonsen besøg af stiftamtmanden, den senere minister Carl Emil Bardenfleth, og året efter igen af den nævnte herredsfoged Lanng, der denne gang opholdt sig på gården i et par uger. Molbech besøgte vennen d. 16.–18. august 1846 og igen året efter, og han har skildret den utrolige stilhed og „simplicitet“, der herskede på gården, hvor han følte sig sat 60 til 80 år tilbage i tiden. Molbech havde en stor omgangskreds og mange pligter i hovedstaden, og – som de andre, der besøgte Elvedgård – udtrykte han sin glæde over at nyde et par dages fred og ro borte fra „Verdens urolige Trængsel, utilfredsstillede Higen, Længsel og Stræben“, men betvivlede dog, at han kunne udholde denne ensomhed i længden. (jvf. Molbechs 2 breve til sønnen).

Fyns nye biskop, professor C. T. Engelstoft, havde ofte været på besøg hos sin ungdomsven, etatsråd Niels Hofmann Bang på Hofmannsgave, og herfra havde han i 1841 foretaget en udflugt til Elvedgård. I 50'erne besøgte han Vedel Simonsen flere gange, men erklærede – som Molbech – at han, der var „vant til daglige Visiter, Opvartninger, Dineer og Courer“, ikke længe ville kunne finde sig i Ensomheden og de særprægede forhold på Elvedgård.

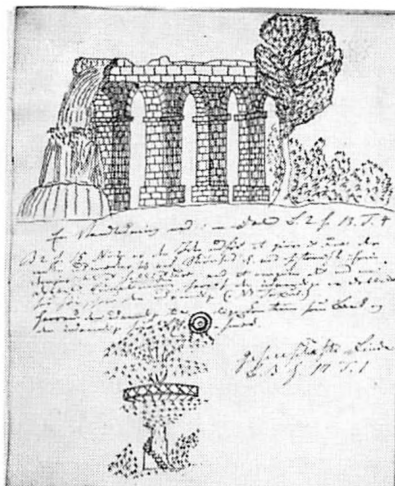
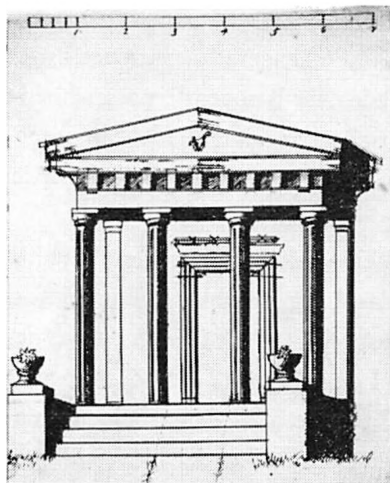
Professor Thomsen og grev Raben til Christiansholm var på Elvedgård i 1855, og den hyppigste gæst i disse år var uden tvivl arkæologen J. J. A. Worsaae, der jævnligt kom for at afhente oldsager til museet.

D. 2. juli 1845 var 100-årsdagen for familiens overtagelse af Elvedgård (og samtidig Werlauffs og Kalls fødselsdag). Vedel Simon-

sen ville gerne lade afholde en fest – han havde planer om en „jubelfest“ – men han forberedte ingen, da helbredet var svigtende; han blev dog hurtigt rask; men ingen aflagde ham besøg eller gratulerede ham i anledning af festdagen, hvilket vi i brevene kan spore en vis skuffelse over.

Af omtalen af dagliglivet på Elvedgård fremgår det med al tydelighed, at haven og parken havde hans meget store interesse. Kort tid efter at han havde overtaget gården, lod han den 25 tdr. land store have anlægge i engelsk stil, inspireret af fyrst Pückler-Muskau's skildring af de haver, som han så under en rejse i England („Briefe eines Verstorbenen“). Vedel Simonsen var – som han siger – „sin egen Gærtner“ – og lod haven anlægge efter sin særprægede smag, som andre kaldte både barok, original og aparte. Et fynsk forbillede har han sikkert også haft, nemlig Sanderumgårds smukke have, som mange kom langvejs fra for at bese.

I Elvedgårds have var der overalt, hvor det var muligt, rejst mindestøtter over afdøde slægtninge og venner, bl. a. over forældrene, anbragt urner, bl. a. Mad. Rasmussens og Lille Marens, rejst prægtige lysthuse, af hvilke et hed „Eremithytten Rolighed“, et andet „Eremitagen“. Alle støtter og urner var forsynet med talrige indskrifter, af hvilke de fleste er optaget i den lille digtsamling „Livets Cirkel“ (jvf. pag. 161), symboliserende barndommen, ungdommen, manddommen, alderdommens længsel efter døden, afskeden med livet, døden og opvågnelsen til et nyt liv efter dette. Efter inskriptionerne var anbragt forskellige tegn, bl. a. trekanter og øjer, symboliserende hans medlemskab som frimurer. I sit værk om danske historikere skriver Steenstrup i afsnittet om Vedel Simonsen, at det var ret uheldigt at anbringe så mange inskriptioner i haven; det blev overdrevet voldsomt, og Zeuthen fortæller bl. a. i sine erindringer, at der i haven var anbragt en stor forgyldt sol af træ, som Vedel Simonsen ønskede at have udsigt til, hvis det var gråvejr! Måske har han bl. a. også tænkt på den, når han skriver, at haven ved hjælp af fantasien var anlagt således, „at man selv om Vinteren kunde finde Glæde ved at opholde sig i samme“!! Alle støtter og indskrifter er

Et par af de udkast, som maleren Niels Ringe lod udarbejde til bygningsværker i Vedel Simonsens have på Elvedgård: et tempel og en vandledning! (Nat.mus. 2. afd.).

nu forsvundne, og det er selvfølgelig vanskeligt at danne sig et nøjagtigt indtryk af, hvordan det har virket; men når der har været så mange indskrifter, at de næsten kan fylde en hel digtsamling, har Steenstrup nok ret i, at ejeren har overdrevet i nogen grad.

Der kan også nævnes et andet eksempel på, at Vedel Simonsen tog fantasien lidt for meget i brug, da haven blev anlagt: Sagnet fortæller, at der skal have ligget et kloster ved Elvedgård, og Vedel Simonsen var overbevist om dets rigtighed, bl. a. skrev han derom i „Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed“, bd. III („Undersøgelser om det gamle Kloster, der skal have ligget ved Elvedgård“) og lod opføre et kloster af tilsvarende størrelse i haven, d. v. s. et stort lysthus i form af et helligåndskapel.

Adskillige malere hentede motiver fra haven, og om søndagen vrimlede det med mennesker, der kom „blot for at nyde Landlivets Ro“. Vedel Simonsen følte sig generet af denne „sværm“, og han skrev til Werlauff, at haven efterhånden mest havde karakter af et gæstgiversted! „Man kom ud i hele Caravaner, drak Theevand, tog Frokost og Aftensmåltider“, og haven var ikke længere den fredelige plet, hvortil den flittigt arbejdende forsker kunne trække sig tilbage

og få den fornødne ro og hvile. Werlauff opfordrede da også sin ven til at erklære offentligt, at haven ikke længere kunne være noget offentligt forlystelsessted og til at bede „de Besøgende på en høflig Måde gåe Fanden i Vold“. D. 7. august 1842 skriver Vedel Simonsen, at der på knap et par måneder har været over 200 gæster, „der æde, drikke, synge, dandse og forlyste sig på det Bedste“.

1834 var der blevet ryddet et stykke af skoven, der blev lagt ind til haven, der da udgjorde 17 tdr. land, og der blev ansat en fast gartner, „dog ikke af de examinerede“, skriver Vedel Simonsen, der selv ønskede at være „Overgårtner“! I de følgende år blev som nævnt hele haven anlagt i engelsk stil, og i mange måneder arbejdede omkring 15 mand dagligt i haven. I løbet af 10 år var der blevet plantet 12886 træer og buske, og i det følgende efterår og forår blev der yderligere plantet 7361, hvilket han nøjagtigt førte regnskab over. 1836 besøgte han flere godser på Langeland og Fyn, bl. a. Hofmannsgave og Gyldensten, for at studere havekunst, og hans egen have udvidedes nu til næsten 25 tdr. land, og der plantedes yderligere 2500 træer og buske, bl. a. sjældne eksemplarer af balsamgran, kanadisk gran, tulipantræer, ægte kastanier og abrikostræer.

På enhver måde havde han forkærlighed for det gamle og ærværdige, og de ældste træer og buske ønskede han at bevare så længe som muligt; for at de ikke skulle brede sig eller genere de nye træer og buske, blev der således lagt stærke jernbånd omkring de ældste stammer. Af særlige træer nævner han i „Elvedgårds Historie“ 5 bøgetræer, der stod umiddelbart ved siden af hinanden, og som i brysthøjde havde et omfang af 18–22 fod, et fyrretræ med et omfang af 6 fod og først og fremmest en taks med et omfang af 9 fod, hvilken skulle være et af de største her i landet og som følge deraf en fornøjelse for ham at vise frem for de mange gæster. Flere af træerne og buskene er da også omtalt i flere af datidens værker om havekunst.

At haven var til trøst for ham i hans store ensomhed viser følgende strofer fra „Livets Cirkel“:

Derfor iler jeg daglig fra Stuen til Skov og til Have,
der hvor Naturens Mester har hvælvat os Løvsahlens Tag;
der har jeg gothiske Piller og Buer, Roe som i Graven;
der har Sjælen Vinge, som Fuglens, et friere Slag,
der har så ofte – mens Læben sin Lovsang fremstammed, –
Hjertets Andagt på Herrens Altar, som Offerild, flammert . . .
Dog velsignet være de Ord, som i Bibelen skrives:
I sit Ansigt Sved skal Mennesket æde sit Brød!
thi kun ved Arbeid øves og hærdes vort Støvs Ledemod,
derfor offerer jeg villig i Haven min Flid og min Sved
for at pleie dens Urter og gjøre dens Træer til gode,
grave, såc, plante, vande og lugge dens Beed.
Arbeid kryddrer Maden, gjør glad og munter tilmod,
er blandt Jordlivets Gaver dets uundværligste Gode.

VENSKABET MED WERLAUFF

Venskabs og Kjærligheds Minde.
Så evig grøn som Lunden er,
hvori jeg rejste denne Støtte;
så evig frisk og Hjertet kjær
er også Mindet om Enhver,
der mig i Livet, fjærnt som nær,
med Kiærlighed og Venskab mødte.

(„Livets Cirkel“).

Det meste af livet opholdt Vedel Simonsen sig på Elvedgård; men en strøm af breve gik fra hans hjem og til København, bl. a. til hans nære ungdomsven Erich Christian Werlauff (1781–1871). Denne korrespondance, der består af ikke mindre end 370 breve og strækker sig over 50 år (1809–1858), er som nævnt i forordet udgivet af arkivar G. L. Wad i studierne „Fra Fyens Fortid“, 1916–20, og giver et glimrende billede af de to lærde brevskrivere – den romantiske fynbo og den mere prosaiske københavner – deres nærmeste omgivelser, selv om Werlauff sjældent omtaler sit hjem og sin familie, deres studier, interesser osv. De holder ikke deres domme tilbage over tidens tanker og ideer og over de personer, de kom i kontakt med, og derfor kan den, der vil karakterisere en af de to historikere, hente meget værdifuldt materiale i disse breve.

De to unge videnskabsmænd mødtes som nævnt første gang hos godsforvalteren på Dallund d. 17. juli 1806, og deres første „fælles arbejde“ var udgravningen og tydningen af Glavendrupstenen. Fælles interesser knyttede hurtigt de to unge historikere sammen, og venskabet fortsatte under Vedel Simonsens ophold i København de følgende år; da han 1809 vendte tilbage til Elvedgård, skrev han det første brev til Werlauff, med hvem han havde sluttet et inderligt venskab, og korrespondancen fortsattes indtil hans død i 1858.

Da Vedel Simonsen havde været nogle år hjemme på Fyn, længtes Werlauff efter at se sin ven og kollega i København, og i over halv-

delen af brevene i tiden 1824 til 1858 prøver han på at lokke ham til at rejse til København.

Werlauff var i Odense i sommeren 1824 og boede det meste af tiden hos Bülow på Sanderumgård, hvor Vedel Simonsen opsøgte ham sammen med sin søn og inviterede ham med til Elvedgård; men Werlauff ville imidlertid ikke ændre sin rejseplan, og desuden var vejret ikke gunstigt til en sådan rejse. I tiden 20. juli–12. aug. 1832, 3.–18. aug. 1833, 18. juli–13. aug. 1839 og 13. juli–17. aug. 1841 boede Werlauff i Odense, og hver af disse somre tilbragte han et par fornøjelige dage på Elvedgård, sidste gang i 1841.

Faderen var gammel og vanskelig at omgås, gårdens økonomi var ofte vaklende; men Werlauff mente, at „lærde Sysler og Venners Omgang i Hovedstaden sikkert kunne bringe lidt Adspredelse“. Werlauff forsikrer ham gang på gang, at vennerne i København vil gøre alt for at gøre ham opholdet så behageligt som muligt (29. sept. 1824, 2. febr. 1827, 7. aug. 1827, hvor han ellers lige havde tilbragt næsten 2 måneder i København), og han lokker med byens komediespil, sommerteater og andre forlystelser, som ikke fandtes på Nordvestfyn.

I maj og juni 1827 opholdt Vedel Simonsen sig som netop nævnt i København i forretningsanliggender; moderen var netop afgang ved døden, og han søgte nu trøst og opmuntring hos ungdomsvennerne i København.

„Skynd dig derfor at komme herover, men tal ikke efter Sædvane om Hiemreisen Dagen efter din Ankomst. (1.7.1828).

For øvrigt er nu Archivets Aflevering for længe siden tilendebragt, så Du gierne kunde have kommet herover endnu og tilbragt Vinteren her på en behagelig Måde mellem lærde Arbeider, Omgang med Dine Venner og Hovedstadens Forlystelser. Så gjordte Du i Vinteren 1807–08, 1821–22 og måske oftere. Dog – jeg veed, at det er Ord hen i Vinden“ (nov. 1829).

Dette besøg blev dog først realiseret i september 1831, hvor Vedel Simonsen var en uge i København. To år senere havde Werlauff planer om en rejse til Fyn med bl. a. det formål at tilbringe en tid på Elvedgård „i paradisisk Eenlighed for at fornye Ungdomserin-

dringer og svundne Dages Minde“. Vedel Simonsens helbred var imidlertid dårligt; men han bad Werlauff om at komme, da han mente, at „Venneomgang“ var den bedste medicin. Rejsen blev i sidste øjeblik aflyst, da Werlauffs svoger samme dag, som rejsen skulle tiltrædes, i et selvmordsforsøg havde kastet sig ud af vinduet. Vedel Simonsen havde haft planer om en tur til Århus sammen med en maler, der havde lovet ham at male motiver fra den egn, hvor Vedel Simonsen havde tilbragt en del af sin barndom og tidligste ungdom, og denne rejse skulle nu netop påbegyndes, da Werlauff meddelte, at hans Fyns-rejse måske alligevel ville blive realiseret. D. 6.–10. august var Werlauff da på Elvedgård, og Vedel Simonsen blev endelig overtalt til at rejse med til København; men – som man kan vente – blev opholdet her kun af kort varighed. Da han endelig rejste med, var det med det formål at „besøge Strandbadene og bruge de Rosenborgske Mineralvande“.

Han blev syg vinteren efter, og i februar 1834 havde han planer om at rejse til København et par måneder for at gennemgå en kur, og han bad Werlauff skaffe sig „en meubleret og til sit Tarv passende Leilighed“ fra 1. april (brev til Werlauff 2. febr. 1834); selv om Werlauff gang på gang anbefalede et sådant ophold i hovedstaden, blev det dog ikke til noget.

Sommeren 1835 skriver han igen om lignende planer (brev til Werlauff d. 22. juli 1835); men d. 13. september skriver han:

„Jeg troer forresten neppe, at jeg kommer til Kiøbenhavn i År, thi for det første har min Huusholderske nu over en Måned ligget i Odense under Doctor og for det andet har jeg begyndt et Snægletårn eller et Tårn med Vindeltrappe omkring på den så kaldte Skolebakke, der er taget ind til Haugen; og da dette Tårn, for at skaffe Udsigt over Stranden og Jylland, skal være 18 Al. højt, så vil dets Bygning formodentlig medtage mig heele Efteråret“ (Wad, I, pag. 319).

Den følgende sommer var Vedel Simonsen få dage i København; men Werlauff lå syg, og desuden var han blevet valgt til universitetets rektor og havde netop travlt med at arrangere de to store universitetsfester i anledning af indvielsen af den nye universitetsbygning og reformationsfesten. Økonomien hjemme på gården havde en

tid været dårlig, og Vedel Simonsen havde lyst til at flytte til København:

„Om jeg endog skulde flytte til Kiøb. forstedse, som jeg vist troer bliver Tilfældet, hvis jeg lever, så sælger jeg dog desuagtet ikke min Gård, men opgiver blot min Huusholdning på samme. Hvad derimod Giftermålet er angående, da troer jeg, Du kan være sikker på, at det ikke går for sig. Overhovedet kan jeg forsikre Dig, at jeg på Grund af mit svage Helbred og dårlige Humør i Grunden er så mætt og trætt af Livet, at jeg manges Aften lægger mig med det Ønske, at jeg ikke skulde vågne meere“ (Wad, I, pag. 347).

Vinteren 1837 lå Vedel Simonsen alvorligt syg, og han skriver til Werlauff, at han næppe mere får lejlighed til at takke ham for de mange års venskab, „da det lakker mod Aften“. Werlauff trøster ham i sine breve, og de mindes med glæde og taknemmelighed den tid, hvor de studerede sammen på universitetsbiblioteket, og den sommer, hvor de fandt den store runesten på Dallunds mark og sammen med forpagter Strøbech og pastor Zeuthen lod den udgrave.

Af proprietær Simonsens tidligere citerede dagbog (sml. pag. 90) fremgår det, at han d. 22. september 1837 rejste til København sammen med Vedel Simonsen, og opholdet varede en uge. Turen over „Beltet“ varede – vel p. g. a. dårligt vejr – ikke mindre end 8 timer; i Korsør besøgte de slottet, i Roskilde domkirken, og til København ankom de d. 24. om aftenen og indlogerede sig på Hotel du Nord. I de følgende dage aflagdes besøg på Assistentkirkegården, Frederiksberg slot, Christiansborg, Amalienborg, Rosenborg, Kunstammeret, Kastellet, Universitetet, Vor Frue Kirke og flere af de københavnske teatre.

September 1838 var Vedel Simonsen på et par dages besøg i København, hvor han boede hos Werlauff. Dette må have været hans sidste besøg i hovedstaden, for han skriver i et brev 1853, at det er 15 år siden, at han sidst har været i København, og 13 år siden, at han sidst har været i Odense. I denne forbindelse priser han sig lykkelig over at være i stand til at gå, thi i de sidste 15 år har han ikke kunnet tåle at køre, og det er vel grunden til, at han så længe hverken har været i København eller i Odense.

Vedel Simonsen, efter tegning i Anton Andersens biografi.

Sommeren 1839 tilbragte Werlauff i Odense, og d. 26. juli var han på Elvedgård, hvor de to venner festligholdt 33-årsdagen for deres første møde d. 26. juli 1806, hvilken dag de for øvrigt mindedes hvert år.²³⁾

I slutningen af juli 1841 tilbragte Werlauff nogle dage på Elvedgård, og d. 8. august takker han ham for „det vederqvægende Besøg“ og håber, at det ikke bliver det sidste; men det blev det, og de to venner så aldrig hinanden mere. Vedel Simonsen havde året forinden besøgt Werlauff for sidste gang, og Werlauff havde for sidste gang været på Elvedgård.

De andre venner i København besøgte Vedel Simonsen kun sjældent; efter et af hans sidste ophold i byen, henvendte Engelstoft sig til Werlauff for at erfare grunden til, at Vedel Simonsen ikke havde opsøgt ham. Werlauff forsvarede ham med, at han kun havde haft

Vennen, historikeren E. C. Werlauff, efter litografi af B. Brentzen 1842.

tid til at være i byen et par dage; men denne undskyldning tog Engelstoft ikke for gode varer, da han havde hørt, at Vedel Simonsen under sit ophold havde haft tid til et besøg i Sverige. Da Werlauff benægtede dette, kunne Engelstoft meddele, at han i „Dagen“ blandt „Indpasserede fra Sverige“ havde fundet „Prof. Wedel Simonsen, fra Lund, Skam og Skovbye Herreder“!

I vinteren 1842–43 agtede Vedel Simonsen at tilbringe nogen tid i København for at kunne gøre brug af håndskrifter og faglitteratur på bibliotekerne; men – for en gangs skyld – frarådede Werlauff dette:

„Du har yttret for nyelig at ville tilbringe en Vinter i Kbhvn. Det tør jeg på ingen Måde tilråde Dig. Det er nu nogle og 20 År siden Du var en heel Vinter her, Du kunde her blive syg; der kunde indtræffe noget, som krævede din skyndelige Hjemreise; i en fuldkommen mild Vinter kunde det vel gå an, men herpå kan man ikke gjøre sikker Regning. Langt bedre er det derimod om

Sommeren. Du kan få meget bestilt i de lange Dage og dog få Dig gjort en daglig Motion; vil Du ei gå, kan Du let komme til at kiøre. 8 Omnibusser giennemkrydse nu Byen i alle Retninger. (Wad, II, pag. 68).

Til gengæld havde Vedel Simonsen undertiden prominente gæster på Elvedgård (jvf. pag. 91 f), besøg af videnskabsmænd og andre historiekyndige, der delte interesse med ham og bragte ham opmuntring i hans ensomhed.²⁴⁾

Under Werlauffs sidste ophold på Elvedgård havde Vedel Simonsen vist ham sine store topografiske samlinger og gang på gang fået det råd af sin gæst at lade dele af dette store materiale trykke. Werlauff bebrejdede ham endog, at han kun samlede for sin fornøjelses skyld og ikke bragte resultaterne af sin forsken frem for offentligheden.

Vedel Simonsens far var nogle år forinden afgået ved døden, og han var nu ene på gården sammen med sine „jomfruer“.

— — —

Vedel Simonsen beretter i sine breve til Werlauff „domestica et novafionensia“, Werlauff i sine „politica et patria“ samt nyheder fra hovedstaden, der på det tidspunkt havde godt 100.000 indbyggere, glimt fra de lærdes højborg og undertiden „små Excerpter af cronique skandaleuse“. Med brevene fra København fulgte faglitteratur fra de københavnske biblioteker og arkiver, mens Vedel Simonsen viste sin erkendtlighed ved at lade „Spegepølser, saltede Tunger, røgede Lår, Fåreost, Gråstenæbler og Valnødder“ gå den modsatte vej til den københavnske professor!

Werlauff viser sig i brevene til vennen som nøgtern, saglig og praktisk indstillet. Når der er behov for det, advarer han vennen, og næsten hvert brev indeholder gode råd med hensyn til publicering af værker o. lign., og når helbredet er svigtende, råder han til adspredelse ved oftere omgang med vennerne eller til ophold i naturen eller strengere diæt!

Gennem disse fortrolige breve til Vedel Simonsen kan man følge denne beskedne og stiltfærdige videnskabsmands levned, præget af bekymring over sine personlige forhold, ubehag over tidens om-

skiftelser og uro for fremtiden. De indre-politiske omvæltninger, 3 års-krigen, forandringerne i det gamle København omkring midten af århundredet o. m. skabte uro og var ham meget imod, og man kan ikke undre sig over, at han undertiden misunder Vedel Simonsen hans landlige idyl og priser hans otium i de fredelige omgivelser.

Vedel Simonsen havde ganske vist ingen bekymringer på embeds vegne; men Werlauff synes ofte helt at glemme hans personlige sorger og bekymringer fra manddomsårene, som endnu prægede den aldrende forsker. Werlauff, der som vennen tidligt følte sig gammel og træt af livet, sørgede til stadighed for at holde ham underrettet om hans tidligere hustru, Sophie Kragh, som han ofte aflagde besøg.

Oplysninger i brevene om selve gården og dens drift er yderst sjældne, og nævnes endelig avlen og høsten, sker det i al korthed. Mens dette altså ikke beskæftigede Vedel Simonsen så meget – og måske interesserede det heller ikke Werlauff at modtage udførlige beretninger derom – tager de begge ivrigt del i tidens diskussioner:

Grevinde Danners forhold til Frederik VII ophidser især Werlauff, og begge ser med skepsis på skandinavismen: Werlauff boede ved siden af Ehlers kollegium, hvor en del nordmænd var indlogeret, og fra sit vindue kunne han høre de taler, der blev holdt, og de sange, der blev sunget ved nordmændenes og de danske studenters møder.

„En Dansk“, skriver han, „udbredte sig med megen Vidtløftighed om den Skandinaviske Idee, om Nordens Eenhed, forsikrede, at Udlandets Diplomatie ikke oftere vilde kunne frembringe Fiendskab mellem de 3 Riger, og udtalte som sin Overbevisning, at når de holdt sammen, vilde de kunne modstå det hele øvrige Europa! Her kan man sige – Ungdommen raser“. (Wad, II, pag. 358). ²³⁾

og Vedel Simonsen deler hans synspunkt.

Werlauffs breve er på sin side meget interessante, idet de giver et godt billede af hovedstadens universitets- og kulturliv og bringer nyheder fra den litterær-videnskabelige verden. Som et enkelt eksempel kan nævnes omtalen af Heibergs vaudeviller, der med succes opførtes i midten af 20'erne. Stemningen vendte sig imidlertid med opførelsen af „Recensenten og Dyret“, og Werlauffs beskrivelser i

brevene til Vedel Simonsen er citeret i udgaverne af Heibergs „Poetiske Skrifter“ og benyttet af senere teateranmeldere og litteraturkritikere til at bedømme samtidens opfattelse af vaudevillerne. F. eks. skriver Werlauff:

„En nye Vaudeville af Dr. Heiberg er bleven spilt en Gang; men da der blev hyuset, og man frygtede for, at den næste Gang skulde blive udpebet, bliver den formodentlig ikke givet mere“. (Indledning til „Poetiske Skrifter“).

I „Den otte og tyvende Januar“ fremstilledes i 3 af de mindre roller 3 kendte københavnere, og dette var så livagtigt – skriver Werlauff til vennen – at han troede, at det virkelig var de nævnte københavnere, der havde stået i kulissen og ved en fejltagelse var kommet ind på scenen!

Politisk var de begge konservative og udtrykte i brevene omkring valgene, at landstinget måtte blive så konservativt som muligt, og at bondevennernes indflydelse måtte blive formindsket. Med frygt så de den tid i møde, hvor bondepartiet ville tage magten.

Vedel Simonsen var enevældens talsmand og stod, indtil frihedsbevægelserne i foråret 1848 bragte ham i en mere liberal retning, på et meget konservativt stade. Følgende citat fra et brev til rektor Paludan-Müller, der havde haft samme indstilling, men som med begejstring nu skrev om tidens nye tendenser og udgav liberale skrifter, viser tydeligt, at han havde foretaget et betydeligt skridt til venstre:

„Hvad Landets indre Politik angår, da har jeg, som D. V. af mit sidste Brev vil have erfaret, i et og alt forandret min Synsmåde; jeg er ikke meere, som forhen, moderat-conservativ, men snarere moderat-radical. Det Gamle kan, som brøstfældigt og råddent, umelig beståe, og når det nye blot kan indføres med Sindighed, så lad kun vort gamle DV blive omstøbt i en nye og meere tidssvarende Form, om der endogså ved denne Leilighed skulde ryge nogle gamle Nathuer i Lyset; at det nye Ministerium forresten vil fåe nogen Varighed, betvivler jeg, allerede er jo Plessen udtrådt af samme og flere ville vel fra Tid til anden fortrænges, men det er jo også kun et første Forsøg, hvoraf stedse en editio auctior et emendatior (en forøget og forbedret udgave) er at forvente“. (Brev til Paludan-Müller, 11. april 1848, trykt af lektor Hakon Müller i „Fynske Årbøger“, 1952, pag. 321 f).

Vedel Simonsen levede i en overgangsperiode under 4 kongers regering: Christian VII og Frederik VI, som han nærede dyb respekt for, Christian VIII og grundlovens giver Frederik VII, der selv havde en levende interesse for historie og arkæologi, og som han kalder „en sand Smagens Konge, en sand Fyrste i Kunstens og Videnskaberne Regioner“. Enevælden var på tilbageslag, og de, der hylkede friheden, var ved at tage magten. Werlauff skriver i april 1848, at det ser værre ud end under den franske revolutions første periode; Vedel Simonsen var som nævnt mere revolutionær og mente, at det hele ville komme til at tjene landet til fordel, selv om der ville gå en tid, før det skete. Det hele var sket for pludseligt, og det var – efter hans mening – grunden til, at man ikke straks sluttede sig til de nye ideer og tanker overalt.

På denne tid var der mange indkvarteret på de fynske gårde som følge af krigen, og der herskede ondartet kighoste, halsbetændelse og tyfus overalt på egnen. Allerede året før havde Vedel Simonsen stillet 6 heste til soldaternes rådighed, og på det tidspunkt var 34 soldater og 2 officerer indkvarteret på gården, hvilket dog var et lille antal i forhold til Hindsgavl, der havde 425 soldater indkvarteret. Flere gange støttede Vedel Simonsen herregårdsskytternes ridende jægerkorps med større beløb, og han måtte betale det meste af, hvad gårdens fæstere skulle betale i krigsskat. Svensk indkvartering var der ikke på selve gården, men i omegnen, og artilleriballerne, der afholdtes hver eller hver anden uge, foregik i nabosognene og ikke på selve Elvedgård; Vedel Simonsen skildrer i det hele taget stemningen på Nordfyn som ret fredelig i disse krigsår. De andre større gårde – Langesø, Rugård og Margård – lod sådanne baller afholde for de indkvarterede artilleriofficerer, og man tillagde ham „Mangel på Opdragelse“, når han ikke arrangerede bal for dem; men den 70-årige forsker ville gerne have dette soldaterleben på afstand. Elvedgård havde til stadighed i disse krigsår omkring 35 soldater indkvarteret og flere løjtnanter og kaptajner,

„der ved Huien og Skrigen forstyrret vor Roe både Dag og Nat, sønderbryde Hegn og Stakitter, plyndrer Skov og Hauge, gjøre hver Dag større og større For-

dringer, bander, truer og dominerer, så vi knap vide, om vi tør komme i vor egen Gård, Hauge og Mark eller ikke“ (Wad, II, pag. 223),

og det var mere end nok for Vedel Simonsen. For øvrigt gav han soldaterne i Veflinge sogn 50 rdl. at holde jul for 1850, og nogen tid efter bragte en soldat fra Slesvig ham en tak for hans godgørenhed over for soldaterne i form af en „Takskrivelse i Milos Avis d. 7. Febr.“

Denne brevveksling tjener således til at give mange værdifulde oplysninger om tidens historiske, litterære og politiske forhold. Undertiden kan man i Vedel Simonsens breve føle, at han er krænket over manglende anerkendelse af hans videnskabelige fortjenester, over hårde kritikeres dom eller over at være blevet forbigået ved uddeling af ordener og titler. Ligeledes føler han undertiden – med urette – at Werlauff har ringeagtet hans bestræbelser inden for videnskaben, og der kan en enkelt gang komme en lille kurre på tråden mellem dem; men det hører absolut til sjældenhederne. De senere breve indeholder mange uddrag af hans dagbøger, som Werlauff var meget interesseret i at læse, skønt de for det meste indeholder oplysninger om hans sygdomme og indsamling af oldsager.

1830–52 korresponderede han med Paludan-Müller, og på arkivet findes 55 af hans breve. Da Paludan-Müller blev udnævnt til rektor i Nykøbing, synes forholdet at være gået i stå.

3. bind af Wads samlinger og studier „Fra Fyns Fortid“ indeholder bl. a. breve fra og til 2 andre fremragende historikere, Chr. Molbech og Laurids Engelstoft, hvoraf brevvekslingen med Molbech er den mest omfattende, idet den strækker sig over årene 1808–44. Fra Engelstoft foreligger kun 6 breve i tiden 1844–50 og kun ét fra Vedel Simonsen til ham.

Venskabet med Chr. Molbech stammede helt tilbage fra ungdomstiden. 1808 havde Molbech ladet trykke nogle interessante naturskildringer af Sorø og nærmeste omegn, og Vedel Simonsen – dengang amanuensis ved universitetsbiblioteket – fandt heri genklang af sine egne romantiske stemninger og skrev et anonymt digt til ham, hvor det bl. a. hedder:

Villige fulgte vi dig på din Vandrings sagnrige Sletter,
 aldrig mødige, Ven, fulgte vi froe dine Fied;
 thi du maned' Betydning frem af Hedenolds Minder
 og vi lytted' med Fryd huld til dit åndriige Qvad;
 Ja der du mesterlig fletted' den Krands, der trylled' vort Øje,
 grønnedes dobbelt skjønt hver en Kiærminde deri;
 Livet fremspiirede dobbelt skjønt af de herlige Farver,
 dem din øvede Hånd vidste at ordne så vel;
 og det forædledes Dannersprogs Genius trylled' vort Øre,
 medens den skønsom glad kransed' sin udkårne Søn.
 For den Glæde, vi nød, medens du begeistrende talte,
 modtag den værdigste Løn, – skønsomme Læseres Tak!

Der sluttedes nu venskab mellem de to unge videnskabsmænd, der flere gange under de rejser, som de foretog sammen (jvf. pag. 55 f), og under de gensidige besøg havde lejlighed til at udveksle videnskabelige erfaringer. På Molbechs initiativ stiftedes 1839 „Den Danske historiske Forening“, som Vedel Simonsen var medlem af og flere gange betænkte med pengegaver på Werlauffs opfordring. 1814 havde Molbech redigeret tidsskriftet „Athene“, hvis 1. bind Nyerup havde udgivet året før, og hertil opfordrede han flere gange Vedel Simonsen til at yde bidrag. Som nævnt andet sted besøgte Molbech ham et par gange i 40'erne og gav i brevene til sønnen en udmærket skildring af det rolige og stille liv, der førtes på Elvedgård.

Venskabet med Werlauff og Molbech betød uhyre meget for Vedel Simonsen; det gav luft at betro dem sine sorger og bekymringer i brevene, og det lavede ham op at få besøg af disse kolleger.

VEDEL SIMONSEN SOM MÆCÉN

Thi kunde Pleiehjem ei Harald trøste,
ei Fortids Glæder skjenke Harald Fred;
han såe dets Nutid under Mangler brøste,
han såe, hvor Alt af Livets Sygdom leed.
Han føler Brødres Nød og Søstres Jammer,
han seer, hvor blodigt Livets Kamp de streed,
han såres af den Piil, hans Næste rammer,
forstyrret længe var hans Hjertes Fred.

(„Ung Harald“, 1831).

Da Vedel Simonsen havde fået gårdens økonomi bragt i orden, skænkede han betydelige summer bort og iværksatte flere større, almennyttige foretagender ikke alene til gavn for sognet og hele egnen, men også for hele samfundet.

Af de talrige gaver kan nævnes:

1. 1832 skænkede han 800 rdl. til en skole i Veflinge, som byggedes til minde om faderen.
2. 1832 oprettede han en privat understøttelsesfond med rentefrie lån for „flittige Husfædre“, og i de følgende 5 år ydede han lån eller forskud til 228 „fattige Husfædre“.
3. Samme år skænkede han 300 rdl. til Veflinge skole, 200 til Hårslev skole og senere samme beløb til Vigerslev skole, for hvilke beløb der skulle uddeles bøger til de flittigste elever.
4. 1832 og 1835 skænkede han penge til sognebiblioteker i Veflinge og Hårslev sogne og senere til Vigerslev sogn.
5. 1833 skænkede han 1500 rdl. til en arbejdsanstalt for de fattige i Vigerslev og Veflinge sogne. Vedel Simonsen sørgede straks for, at der blev købt et hus til samme formål; men det varede et par år – til hans store forundring – før kancelliet gav fundatens konfirmation.
6. 1833 stiftede han på moderens fødselsdag – hun var død i 1827 – et hospital i Veflinge, som fik navnet „Anne Maries Stiftelse“.

7. 2. juli 1836 – på Werlauffs fødselsdag – oprettede han et legat på 2200 rdl. til universitetsbiblioteket, hvor han selv havde været ansat.
8. Endvidere udsatte han flere præmier for besvarelser af historiske og topografiske opgaver, bl. a. til „Det fynske patriotiske Selskab“ og „Det kgl. danske Videnskabernes Selskab“. Han var politisk interesseret og fulgte nøje stænderforsamlingens arbejde; 1835 blev han selv valgt til suppleant som stænderdeputeret, hvilket han dog på grund af sygdom måtte give afkald på. Dette var den direkte anledning til, at der blev udskrevet en prisopgave om „Landkommunernes Ophjælpning“, for hvis bedste besvarelse han udsatte en præmie. Han havde selv modtaget sådanne præmier i sin studietid og senere legater og stipendier for at kunne offentliggøre sine værker, og på denne måde ønskede han nu at afdrage sin gæld, som han udtrykte det.
9. Ved kgl. rescript d. 24. januar og 2. december 1840 lykkedes det ham at få sognekaldet delt i to, Veflinge og Vigerslev. Det var beboernes ønske; men det kunne først ske, hvis Veflinge fik sin egen præstegård. Det skyldtes hans venskab med provst Boesen, hvis søn, Ulrik Boesen, senere blev præst i Veflinge. Sagen blev anbefalet af biskoppen, og kancelliet gav sin tilladelse til, at sognene blev delt i to pastorater, og at den nævnte kapellan, Ulrik Boesen, blev indstillet til kaldet i Veflinge. Betingelsen var som nævnt, at der blev bygget en ny præstegård, og Vedel Simonsen gav tilbud til sognet om at skænke 5000 rdl. til en sådan.
10. 1837 ansøgte Vedel Simonsen „om at turde oprette sin frie Sædegård med Skove og Hauger til et Slags Stamhuus for dansk Archæologie og Historie i Almindelighed og for fyensk Archæologie, Historie og Topographie i Særdeleshed“, samt om, at „den efter hans Død måtte gåe i Arv til den af det kongl. Kiøb. Universitæts Professorer, der i de førstnævnte Videnskaber meest havde udmærket sig og på de sidstnævnte vilde anvende den stadigste Flid; skulde derimod ingen af Universitætets egne

historiske Professorer ville modtage samme, da til den Historiegrandsker, som Directionen anseer værdigst“. (Bd. I, pag. 355 f).

Idet der således ville blive oprettet et „videnskabeligt stamhus“, ønskede han til de nævnte videnskabsmænd at testamentere:

- a. „min frie og privilegerede Sædegård, Elvedgård, med 22 – 3 – 1 Td. H. K. (omtrent 120 Td. Ager, 90 Td. Eng og 90 Td. Skov) samt frit Bøndergods og contribuabelt, i Alt 47 – 1 – 2. Det Heele efter mit Skiønnende til en omtrentlig Værdie af 50.000 rdl.
- b. alle mine Meubler, Ind- og Udboe, samt Besætning, som jeg anslåer omtrent til Værdie af 10.000 rdl.
- c. mit Bibliothek og min Kobberstiksamling, min Samling af nordiske Oldsager og Mynter og mine historiske og topografiske Samlinger med dertil hørende Tegninger. Hvilket jeg tilhobe ligeledes anslåer til en omtræntlig Værdie af 10.000 rdl.“

Da han frygtede, at renterne af ovenstående ikke ville blive tilstrækkeligt til en videnskabsmands og hans assistenters lønninger, ansøgte han tillige kongen om, at den understøttelse på 600 rdl., som han havde modtaget siden 1810, måtte „perpetueres“ for den, der fik dette store legat tildelt. Han ansøgte endvidere universitetsdirektionen om, at den pågældende professor måtte beholde sin gage fra universitetet, „da han, Stamhusets Tiltrædelse uagtet, ligefuldt vedbliver i Statens og Universitetets umiddelbare Tieneste“.

I samme forbindelse ansøgte han kongen om til gengæld at måtte erhverve en del af dubletterne i Det Kgl. antikvariske Museum, dubletter af nordiske mønter fra museet og dubletter af nationalhistoriske bøger og manuskripter fra Det kongelige Bibliotek.

For den videnskabsmand, der skulle tildeles nævnte legat, stillede han følgende betingelser:

- a. at han offentligt skulle have aflagt prøver på de fornødne egenskaber, om muligt helst ved at vinde prismedaljer ved de af universitetet og „Videnskaberne Selskab“ udskrevne prisopgaver,
- b. at han skulle have fri adgang til alle arkiver og biblioteker og forpligte sig til at benytte dem ved indsamlingen af bidrag til en fuldstændig arkæologisk-historisk-topografisk beskrivelse af Fyn,
- c. at han med samme formål skulle foretage årlige rejser i landets forskellige egne og opsøge de private arkiver,
- d. at han, når dette arbejde var fuldendt, skulle udvide det til landets øvrige landsdele (det var nemlig Vedel Simonsens overbevisning, at de enkelte lands-

- deles beskrivelse måtte gå forud for en nationalhistorie, der kun kunne opstå med „provincialhistorierne“ som grundlag),
- e. at han skulle indestå for gårdens samlinger og hvert år bestræbe sig på at forøge dem,
 - f. at han skulle indestå for alt, hvad der blev overdraget ham (gården med indbo, besætning o. s. v.,
 - g. at han skulle indestå for gårdens, havens og skovens vedligeholdelse,
 - h. at han årligt skulle aflægge regnskab for universitetets direktion og stiftsøvrighed og
 - i. at han skulle suspenderes, og legatet gives til en værdigere videnskabsmand eller til Vedel Simonsens arvinger, hvis han forsømte ovennævnte pligter.

Dette syntes dog ikke at være blevet til noget, da det allerede mødte modstand fra universitetets side og fra Werlauff, der på daværende tidspunkt var dets rektor. Man stod selvfølgelig i dyb taknemmelighedsgæld til legatets stifter, og Werlauff i særdeleshed, da han som professor i historie havde store chancer for at få det tildelt. Der fandtes imidlertid et lignende legat (det „Rostgårdske legat for en professor i nordisk historie og oldsager“), hvis renter udgjorde professor Velschows gage. Disse to legater kunne altså komme til at kolliderer, og hvis de begge tildeltes samme professor, „vilde han komme til at svømme i meere Velstand og Overflod, end det for hans literære Virksomhed måske vilde være godt“! Endvidere ville Vedel Simonsens krav om professorens tilsyn med gården og dens store samlinger og forøgelsen af samme forudsætte, at professoren skulle opholde sig på gården det meste af året, og det ville vanskeligt kunne forenes med hans universitetsgerning, selv om de fleste ville foretrække „Livet på Elvedgård fremfor Københavns Tummel“.

Vedel Simonsen svarede Werlauff som universitetets rektor, at det ingenlunde var hans mening, at den professor, der fik legatet tildelt, skulle blive ved med at docere ved universitetet; tværtimod skulle han have fast bopæl på Elvedgård og have lov til at foretage „undersøgelsesrejser“ om sommeren og opholde sig en del af vinteren i København for at gøre studier i arkiverne. Det var en overordentlig stor gave fra Vedel Simonsens hånd; men frygten for at berøve universitetet en af dets måske bedste professorer har altså spillet den afgørende rolle.

De fleste af disse fortjenester nævner Vedel Simonsen i sin indberetning til kongen, der slutter:

„Og således har jeg ved Tarvelighed og Sparsommelighed i en Tid af 5 År kunnet anvende mellem 7 og 8000 dl. til velgjørende Indretninger og for det offentlige Beste, endskjønt jeg selv kun havde 1900 dl. årlig Indtægt. Måtte nu D. Kgl. Høihed med nådigt Øie see ned på disse mine svage Bestræbelser for mine Medborgeres og Fædrelandets Beste . . . Når en Herredsfoged bestræber sig for at befordre sin Herredsalmuens eller en Sognepræst sin Sognealmues Beste, da kan det dog på en viss Måde henføres til hans Embedspligt, og når en Proprietær gjør Vel mod sit Godes Beboere, da kan dog han eller hans Arvinger vente Nytte af Deres Velstand i Tiden; men når en Mand aldeles intet Embede har og så at sige næsten intet Godes eier (nemlig blot en Gård på 16 og et Gods på 22-7-2-1 Td. H og selv dette fordeelt på 3 forskellige Sogne) gjør Vel mod disse Communers Beboere, der fast alle ere Selveiere eller tilhøre andre Proprietairer, da kan ligeså lidet Embedspligter, som Interesse eller Håb om Fordeele i Tidens Længde bevæge ham dertil, men blot Ønsket om i sin snævre Virkekreds at biedrage, hvad hans Evne formåer, til det almindelige Beste og således derved om end ikke erhverve, så dog, så vidt mueligt, gjøre sig fortient til sine Medborgeres Agtelse og Regieringens Nåde. (Wad, I, pag. 336 f).

Underdanigst

Vedel Simonsen.“

Julen 1842 gør han op, at han til universitetet, forskellige videnskabelige selskaber og fattig- og skolevæsenet har skænket 16.000 rdl., og med en vist stolthed tilføjer han:

„Sec, det er min Juule- og Nytårs-Glæde, og denne Overbevisning vil være mig en blød Hovedpude på mit Dødsleie og i min Grav“ (18. dec. 1842).

Med hensyn til offentlige institutioner havde det været hans mål at gøre de pågældende nordfynske sogne til mønster for andre kommuner, og de mindrebemidlede havde han ydet en god støtte gennem sit „Låneinstitut“, hvor de bønder, der ikke kunne svare deres skat til gården, rentefrit kunne låne pengene af ejeren.

Som tak for sit store arbejde og sine mange velgørende gaver og offentlige understøttelser modtog Vedel Simonsen mange udnævnelser, og den ene æresbevisning fulgte efter den anden:

1804 blev han medlem af „Det kgl. medicinske Selskab“,

1808 medlem af „Det kgl. Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog“,

- 1810 medlem af „Det kgl. Danske Videnskabernes Selskab“, senere af „Det kgl. norske Videnskabernes Selskab“ og „Det skandinaviske Litteraturselskab“,
- 1810 medlem af „Kommissionen for Oldsagers Opbevaring“,
- 1811 fik han titel af professor,
- 1826 blev han ridder af Dannebrog,
- 1836 fik han dannebrogsmændenes hæderstegn og fik „Æresdiplom som Doctor i Philosophien ved Kbhs. Univ.“ (æresdoktor i filosofi),
- 1840 blev han udnævnt til etatsråd,
- 1851 til konferensråd og
- 1856 fik han overrakt kommandørkorset, efter indstilling af overdirektøren for de kongelige kunstsamlinger, ordensmarskal J. Godske Levetzau. Vedel Simonsen følte, at det var mere, end han „kunne bære“, og han frabad sig fra museets side fremtidige indstillinger.¹⁸⁾ Han var da også nået et godt stykke op ad „den sociale rangstige“; han havde levet under 4 kongers regering, og fra deres side havde det aldrig skortet på udmærkelser og anerkendelser på grund af hans enestående arbejde.

Vedel Simonsen var meget ærekær. 1835 havde han givet et beløb til udgivelse af nogle skrifter; men han var – ifølge brev til Werlauff – mest interesseret i, om hans navn blev nævnt i denne forbindelse. Det følgende år anbefalede universitetets direktion ham for kongen i anledning af det forestående reformationsjubilæum; men Vedel Simonsen mente, at det ville være bedre, hvis man udnævnte ham til æresdoktor i filosofi, og han bad Werlauff som universitetets rektor sørge for denne udnævnelse. („Sikkrest vilde det vel også være, om Du i Mangel på bedre tilstod mig Æresdiplom som Dr. Philosophiae eller juris“, skriver han til ham.) Werlauff meldte kort tid efter, at han var indstillet til det ønskede æresdiplom, og at universitetets

indberetning for kongen om hans virksomhed for det offentlige (citeret pag. 112) ikke kunde undgå at få følger. Vedel Simonsen fik æresdiplom som dr. phil., men var åbenbart ikke tilfreds endnu, idet han også bad om at måtte blive udnævnt til juridisk æresdoktor, for – som han udtrykte det – „man bør jo smede, mens Jernet er varmt“. Når han var så ivrig, skyldtes det, at universitetsfesten i anledning af reformationsjubilæet nærmede sig, og i den anledning regnede man med „en Skyllregn af Nådesbevisninger“.10) Han var udnævnt til ridder i 1826, og ved denne lejlighed fik han sølvkorset, hvilket ikke helt var, hvad han havde ønsket; men Werlauff, der som universitetets rektor i anledning af jubilæet udnævntes til konferensråd, kunne trøste ham med, at Oehlschläger, der havde håbet på at blive etatsråd, heller ikke havde fået sit ønske opfyldt. Vedel Simonsen kunne dog rose sig af at stå temmelig højt på listen over de 71 dekorerede dannebrogsmænd, og han udledede deraf, at han allerede længe måtte have været fundet værdig til denne udnævnelse.

Vedel Simonsen blev for øvrigt meget vred over, at de fynske aviser ikke nævnte ham som promoveret æresdoktor i referaterne fra universitetsfesten, og han frygtede, at han ved en fejltagelse alligevel ikke var blevet udnævnt. Werlauff kunne dog trøste ham med

„at cirka 850 Mennesker med mig fra Kongen af til Pedellerne (en enkelt Døv eller en slumrende General måske undtagen) med vore legemlige Øren hørte Hornemanns, Reinhardts og W. Simonsens Navne proclamere som Doctores honorarii“ (Wad, I, pag. 347 f).

Hans navn var blevet glemt af „Kjøbenhavn-Posten“, og herfra var fejlen overgået til alle provinsaviserne!

Ved kroningsfesten d. 28. juni 1840 blev Vedel Simonsen endelig udnævnt til etatsråd, og d. 16. juni var han i audiens i Odense for at takke kongen, der flere gange havde skaffet ham understøttelse og stedse havde fulgt ham i hans arbejde. Til gengæld havde Vedel Simonsen tilegnet kongen eller kronprinsen de fleste af sine arbejder.

Han havde længe ønsket at få professortitlen ombyttet med etatsrådstitlen, og hertil skulle Werlauffs chef på Det kongelige Bibliotek, geheimeråd Møsting, hjælpe ham på grund af de store samlinger, han

havde skænket Det antikvariske Museum.²⁰⁾ Vedel Simonsen skriver selv:

„Da disse Legater således i de sidste 8 År beløbe sig omtrent til 15000 Dr., så er der opstået en Kreds af Hospitaler, Fattighuse, Arbeidsanstalter, Industrieinstitutter, Låneindrettninger, nye Skoler, Præmieuddelelser, Sognebiblioteker o. s. v. omkring mig, der virkelig give Egnen ret glædelige Udsigter og måske i den Grad have tiltrukket sig Regjeringens Opmærksomhed, at den fandt for godt at ombytte min Professor Titel, som jeg nu i 30 År havde båret, med en Etats Råds Titel; skønt andre ville meene, at denne Titularforandring blot var en Følge af, at jeg var det ældst-udnævnte Medlem af den Antikvariske Commission, hvis yngre Medlemmer allerede nogle År forud vare blevne Etatsråder. Hvad der nu er det sande heraf, er mig virkelig aldeles uvitterligt og i Grunden også ligegyldigt; men det veed jeg, at det koster 40 Dr. om Året i Rangs-katt!“ (Wad, III pag. 332).

Det var just ingen fortjeneste for Vedel Simonsen at udgive sine værker, som han lod udkomme på sit eget forlag, da de fleste eksemplarer blev givet gratis til vennerne. Werlauff sørgede for fordelingen af skrifterne til de interesserede i hovedstaden. „Hagenskovs Historie“ udkom i begyndelsen af 40'erne, og da Hagenskov var kronprinsens sommerresidens, fik han alene 62 eksemplarer til fordeling ved hoffet. Vedel Simonsen blev lidt stødt over, at han fra kronprinsen kun modtog en „yderst simpel Taksigelse“, og i et brev af 7. febr. 1842 bad han Werlauff undersøge grunden dertil.

Samme år udgav han Eske Broks levnedbeskrivelse, og den blev ikke modtaget vel overalt. Han siger selv, at den dårlige kritik enkelte steder kun skyldtes, at det var ham, der havde udgivet dette værk. Hvis det var kommet „fra enhver anden Hånd“, var det sikkert ikke blevet modtaget med „denne Kiøbenhavniske Modvind“, og – tilføjer han –

„der er givet mig en Pæl i Kiødet, en Satans Engel, som slår mig med knyttede Næver; men der er desuagtet en evig levende Poesie i mit Indre, der gjør, at jeg tager enhver formeentlig Tilsidesættelse eller Fornærmelse yderst høit“ (brev til Werlauff, 18. dec. 1842).

Werlauff kan dog i det følgende brev trøste ham med, at han overalt i hovedstaden „nyder en almindelig og velfortient literær som borgerlig Agtelse“, og at hans forestillinger om „en Kiøbenhavnisk Modvind“ er „hypochondriske Anfægtelser“.

Rygtet fortalte nemlig, at Vedel Simonsen med sine værker kun ønskede sig større titel og rang; men dette kunne han på det kraftigste dementere: Han havde aldrig gjort prinsen sin opvartning, selv om denne vist var fornærmet derover, eksemplarerne til de kongelige blev aldrig afleveret direkte, og desuden havde man ved hoffet ikke fået så mange eksemplarer af de senere værker som af de første.

„Ligeledes har jeg de 3 sidste Gange ladet være at indlevere 1 Ex. til Aviss Redacteurerne i Odense, for at man ikke skulle troe, jeg vilde, at disse Herrer skulde udbasune mine indbildte Fortienester. Dernæst har jeg til flere forskellige Tider ladet anonyme Sange mod den revolutionære og mod Regieringen høist uretfærdige Stemning i Aviserne indrykke, men aldrig nogensinde indsendt Ex. deraf enten til Prindsen eller Kongen... Og endelig har jeg opgivet at holde Jubelfest på Elved i År eller rettere at udgive Elveds Historie i denne Anledning, da man ellers let kunde troe, at jeg derved vilde tildrage mig Kongens Opmærksomhed. Hvo som af alle disse Grunde ikke kan indsee, at jeg erkiender det unyttige, ja skadelige for mig og min Stilling i den udvortes Ære, det stod i Kongens Magt at tildeele mig, han maa forsættelig være blind; men desuagtet er der flere her på Egnen, der troe det, fordi de ikke kan begribe, hvorfor jeg ellers arbejder så uafsladelig, i det de ikke kunne fatte, at jeg i Arbeidet selv finder min bedste Belønning“ (Wad, II, pag. 127).

Han henvendte sig skriftligt både til kongen og kronprinsen for at erfare grunden til, at han var faldet i unåde ved hoffet; men af deres svar kunne han med glæde konstatere, at det på ingen måde var tilfældet. Nogenlunde samtidig tilbød Vedel Simonsen kronprinsen som chef for „Oldkommissionen“, at han måtte disponere over hans litterære samlinger til brug for de nyoprettede arkiver; men han modtog efter 4 måneders forløb et meget tvetydigt svar.

Man kan nok sige, at Vedel Simonsen var af en forfængelig natur, og at han på visse områder var ret ærekær; men at sige, at han kun skrev for at vinde berømmelse, er ikke rigtigt. Han var andre videnskabsmænd en betydelig mæcén, og ved sine store økonomiske ydelser fremmede han den kommunale udvikling – især på det pædagogiske område – i flere nordfynske sogne. Ikke alene hjemstavnen, men også litteratur- og historieforskningen nød godt af hans gavmildhed, idet han gennem sit værk og ved at udsætte præmier og belønninger for besvarelsen af afhandlinger opfordrede unge forskere til at tage fat på uløste opgaver.

OLDSAGSSAMLEREN VEDEL SIMONSEN

„Som mit Livs Hovedformål har jeg sat at redde hvad der endnu kan reddes fra Ødelæggelse og Forglemmelse, være sig Oldsager, Alderdoms Levninger etc.“

(Vedel Simonsen).

Vedel Simonsens ihærdige indsamling af oldsager er nævnt adskillige gange, og pag. 55 f er omtalt en af hans mange antikvariske rejser, der først og fremmest havde det formål at indsamle gamle dokumenter og oldsager. I Århus havde han 1814 beskrevet 2 privatsamlinger, tilhørende biskop Birch og major Guldberg, i juli 1837 havde han været i Vejle for at bese apoteker og gæstgiver Lassens store samling af oldsager, og i august samme år var han på en længere indsamlingsrejse, der gik over Tåsinge, Lolland, Falster, Møen og Sjælland. Disse indsamlingsrejser, Nyerups værker og personlige vejledning, „Det antikvariske Museums“ oprettelse og kærlighed for oldsager i det hele taget bragte ham ind på studiet af arkæologien, og frugterne af hans studier inden for oldtidsforskningen er betydelige.

Den utrættelige flid, der havde udmærket Vedel Simonsens færd i ungdommen, fulgte ham hele livet igennem. I mange år havde han været medlem af „Kommissionen for Oldsagers Opbevaring“, og 1847 blev arkæologen J. J. A. Worsaae medlem af samme komité samt „Inspecteur over alle antiquariske Mindesmærker i Danmark“. Som indehaver af denne stilling havde han pligt til at foretage årlige rejser rundt i landet for at indsamle oldsager. Efter C. J. Thomsens død blev han 1866 museumsdirektør.

Vedel Simonsen og Werlauff havde i flere år været denne kommissions ældste medlemmer; ved et tilfælde så Vedel Simonsen i et gammelt nummer af Berlingske Tidende, at denne kommission ved kgl. resolution d. 5. august 1849 var blevet ophævet, og han undrede sig med rette over, at han ikke havde fået meddelelse derom. På

dette tidspunkt var foruden han selv bl. a. Worsaae, Werlauff og Rafn medlemmer af kommissionen.

Mens Worsaae i slutningen af 40'erne opholdt sig hos sin ven, kammerjunker, senere kammerherre og amtmand H. C. J. Cederfeld de Simonsen på Erholm, havde han aflagt besøg på Elvedgård med den hensigt at få Vedel Simonsen til at skænke sin samling af oldsager til det nyoprettede museum. Vedel Simonsen var glad over denne kendte arkæologs besøg og opfyldte med glæde hans ønske. Worsaae kom nu flere gange i de følgende år og afhentede flere hundrede oldsager, bl. a. d. 4. og 12. juni 1851, hvormed ialt 1239 oldsager var afleveret til museet. Han havde forinden erklæret, at hans samlinger efter hans død skulle tilfalde museet; men det skete altså allerede nu på Worsaaes initiativ, og takken fulgte i maj 1851, hvor Vedel Simonsen blev udnævnt til konferensråd.

I brevene kan man nøje følge de forskellige indsamlinger:

Hans nye samling var d. 1. november steget til 250 numre; men i flere måneder havde han næsten også hver dag „foretaget antiquariske Fodvandring i flere Miles Omkreds“ (brev d. 1. nov. 1851).

Han forøgede sin samling betydeligt, og når han hvert år samlede flere og flere oldsager, begrundede han det således: Man gravede mergel og tørv i dybere jordlag end tidligere, han ofrede nu flere penge på oldsager, og mens hans indsamlinger hidtil kun havde været foretaget på Fyn, korresponderede han nu med samlere „på Sjælland og Langeland, og i Jylland og Slesvig“ (brev d. 19.–20. juni 1852). I disse år ofrede han sig helt for disse omfattende indsamlinger, han sparede hverken tid eller midler og kunne i disse år give betydelige gaver til museet. 1851–52 indsamlede han alene 650 oldsager.

D. 13. maj 1852 meddeler Vedel Simonsen, at han har fået breve fra Horsens, Kolding og Varde med den besked, at der ikke er flere oldsager at få, da de hamborgske købmænd for tiden opkøber til en lord Grainville; men ikke destomindre kunne Vedel Simonsen aflevere 500 stk. oldsager i august samme år.

D. 5. september noterer han, at han har modtaget 24 oldsager fra Odense og Blangstedgård, og når han mente blandt dem at kunne

finde Palnatokes dolk, sværd og skjold, havde han nok taget fantasien lidt for meget til hjælp! De var blevet fundet i den såkaldte Pallehøj ved Åsum, som dengang antoges for at være Palnatokes gravplads, og som Vedel Simonsen allerede 1815 havde skrevet om i „Antiqvariske Annaler“ II, pag. 193 ff. De nævnte våben var fra bronzetiden, og han lader altså uden videre Palnatoke være udrustet med bronzevåben!

Et tegn på hans flid og ihærdighed som samler viser hans notater fra første halvdel af året 1853: D. 9. januar havde han indsamlet 544 nye oldsager; i januar og februar forøgedes samlingen med yderligere 159; i juni afhentede Worsaae 500, og dog var der 622 tilbage! D. 12. september bestod samlingen af 799 oldsager!

Dette var ganske usædvanligt. Han blev omtalt rosende i flere aviser, og de københavnske samlere udtrykte også deres beundring:

„Hvad Du beretter om din uafbrudt fortsatte Høst af Oldsager, forbauser mig stedse mere og mere, ligesom Thomsen og Alle Andre her. Det er, som om de ligesom Sæden kunde voxe op af Jorden. Gaves der en eller to Ved. Simonsener her i Sieland og 3 à 4 i Jylland, vilde Museemet her snart blive overfyldt. Man seer deraf, at en Enkelts Udholdenhed og Interesse for en Gienstand kan udrette langt mere end hele Commissioner“. (brev fra Werlauff d. 4.-5. sept. 1853, Wad, II, pag. 292).

Selv om Vedel Simonsen foretog jævnlige ekskursioner, til stadighed førte korrespondance med sine samlere i hele landet og lønnede „4 Emissærer for daglig at giennemstreife Landet eller i det mindste Odense Amt“, blev udbyttet dog mindre og mindre, da det på denne tid var blevet en sand mani at samle på oldsager. Kongen lod sine officerer indkøbe alt til sin privatsamling, „engelske Emissærer og Hamborg-Jøder indkøbte for Fode“, og grev Ahlefeld på Tranekær, baron Holsten-Charisius på Holstenhus, baron Blixen-Finecke på Dallund, landinspektør Thejll, Svendborg, greven på Gyldensten, kammerherren på Hvidkilde og flere andre anlagde sig store privatsamlinger af oldsager og overbød på det utroligste hinanden. Den såkaldte Hvide Doktor²⁰⁾ havde kommission i Hamborg, og udover de indsamlede oldsager solgte han sten, som han selv havde formet og tilslebet, og som han påstod var fundet i jorden af samlere.

Ikke alene blev der indsamlet færre oldsager; men det indsamlede materiale havde også mindre værdi; i et brev d. 11. januar 1857 indrømmer Vedel Simonsen dette og oplyser, at kun halvdelen af det indsamlede materiale kan optages i museets katalog, mens resten er „Skramleri“.

Der fandtes et museum i Odense, der var blevet stiftet på geheime-råd Johan Bülow's initiativ. Det var blevet åbnet i 1813, og 1817–18 ordnedes museets samlinger som nogle af de første i landet efter den såkaldte tredeling (pag. 132) af arkæologen J. Jürgensen Thomsen, hvilket fremgår af breve i disse år til Vedel Simonsen (jvf. Victor Hermansens afhandling i „Fynske Studier“ IV: „Tredelingen og Odense“). Til dette museum ville Vedel Simonsen ikke skænke sine oldsager. Samlingen, der fandtes på Fyens Stiftsbibliotek, var under bibliotekarens²⁷⁾ opsyn, og Vedel Simonsen mente ikke, at oldsagerne her blev opbevaret så omhyggeligt og så længe som på museet i København.

Vedel Simonsen var for øvrigt meget pertentlig med afleveringen af sine oldsager. Herom vidner Worsaaes brev til Thomsen d. 24. aug. 1853, skrevet i Assens:

„Til Vedel Simonsen tør jeg, som jeg før har meldt Dem, ikke komme tidligere end hen i September. Det er én af hans Griller, at han til den Tid vil have sin Samling at see på. Men er den forrige Samling ikke endnu kommet til København, får jeg en Ulykke af ham. Jeg skriver derfor også idag til Strunk, for at bede ham uopholdelig melde mig dens Ankomst. Manden er meget vanskelig at omgås, og det kan kun lidet nytte, at jeg forklarer ham, at Skipperen ikke har villet gåe til Kbhvn i denne Choleratid. Han anseer sine Affærer for så vigtige, at de burde være hævede over slige Hindringer“ (citeret i Victor Hermansen: „Af en Oldgrandskers Breve 1848–1885“).

1854 døde maleren Niels Ringe, der længe havde hjulpet Vedel Simonsen med at registrere og ordne de mange oldsager; men – skriver han:

„3 Tvistkræmmere ståe i min Sold og giennemvandre deels for at sælge deres Kram og deels for at indkiøbe mig Oldsager daglig heele Amter; og således har jeg (skient jeg i Fior indsendte 500 No.) nu allerede igien 1570 No. i Reserve (så at Bordene i min Sahl, hvorpå de ere fremlagte, endogså have Lighed med en Grundtegning over en eller anden Stad) og iblandt dem mange sieldne Stk.“ (Wad, II, pag. 312).

I et andet brev til Werlauff (d. 24. sept. 1854) beskriver han sin samling, og særlig omtale får en stor mængde urner, perler af mosaik, terracotta, rav og agat, et afgudsbillede, Palnatokes skjold og sværd(!), en emallieret fugl, alle slags våben, redskaber og smykker af bronze, diverse jernvåben og benredskaber, mønter, brudstykker af en runesten, offerboller, vievandskar, døbefade, røgelseskar o. s. v. I samme forbindelse nævner han, at han hvert år ofrer ca. 300 rdl. på sin samling, og at han hvert år er i stand til at skænke museet ca. 500 oldsager.

December 1854 kunne Worsaae atter afhente sine 500 oldsager til museet, i juli det følgende år er samlingen på over 2000 numre, i august hentede Worsaae igen 500, og januar 1856 kunne han tilbyde museet en gave på yderligere 2000 oldsager!

Den første samling af tordenkiler og stenøkser havde han indleveret i 1807, og d. 26. juni 1857 kunne han holde „Jubelfest som Antiquitets Samler“. Den får følgende omtale:

„D. 26. kom Cand. Boesen på sin Fod fra Gillbroc Mølle for at gratulere til min Jubelfest som Oldsag-Indsamler; men det var da også den eneste Gratulation, jeg modtog på bemeldte mit Jubilæum; og uagtet min Fortieneste i den Henseende måske kun er ubetydelig, så har det dog kostet mig megen Umage og ikke fåe Penge (han anslår selv ca. 4000 rdl.)... og at jeg derhos har reden denne min Kiæphest med Ære (i det jeg til Datum har indsamlet og begavet Musæet med 6363 No, hvoraf de 3124 dog endnu henståe uafhentede)²⁶⁾ og ikke i 50 År er bleven gjort til Græsrytter af samme, er, som mig synes, dog også noget“. (Wad, II, pag. 369 f).

Man kan ikke andet end beundre Vedel Simonsens aldrig svigtende samlerflid. Han studerede nøje de kirkebøger og præsteindberetninger, som han kom i nærheden af, og han havde forbindelse med personer over hele Fyn, især præster, lærere og proprietærer, som samlede for ham. Den i den efterfølgende liste nævnte maler Niels Ringe lod han rejse rundt for at hente de enkelte samleres materiale. Han havde ligeledes kontakt med mange handelsrejsende, der gik fra dør til dør, og flere af dem opkøbte oldsager til ham. Hele Fyn var hans virkefelt, og hørte han om fund fra svundne tider, søgte han straks oplys-

ninger derom, og var der under en mils vej til det pågældende sted, begav han sig selv straks til fods derhen.

Alle disse samlere og meddelere, som dels sendte ham oldsager og dels bragte historiske meddelelser af interesse fra deres egen egn, har han et sted angivet i alfabetisk rækkefølge, og man ser af nedenstående liste, at den gamle videnskabsmand havde forbindelser over hele Fyn:²⁹⁾

Pastor Andersen, Kerteminde.	Pastor Lund, Landet.
Pastor Ascanius, Veilby.	Pastor Lund, Tommerup.
Pastor L. N. Balslev, Eilby.	Pastor P. V. Lütken, Lumby.
Pastor R. Balslev, Hårslev.	Herredsfoged Moltke, Nyborg.
Provst Birck, Nørre Åby.	Pastor Müller, Husby.
Provst J. F. Boesen, Vigerslev.	Pastor Münster, Rønninge.
Lærer Peter Madsen Bonde, Ludwigsminde
(Hågerup)	Pastor G. Møller, Bjerreby.
Lærer Bredahl, Maderup.	Degnen Møller, Nørre Broby.
Lærer Bredsdorff, Ollerup.	Pastor Chr. Nees, Stenløse.
Chr. Joh. Bredsdorff, Sørup.	C. Nyholm, Nyborg.
Pastor Brusck, Udby.	Pastor Olivarius, Skellerup.
Pastor Wessel Bronn, Brænderup.	Adjunkt Caspar Paludan-Müller, Odense.
Skibskaptajn Brylle, Stige.	Maleren Niels Ringe, Villestofte.
Pastor Clod, Skydebjerg.	Pastor Rützon, Viby.
Lærer Cronberg, Gelsted.	Pastor Schaldemose, Søby.
Bagerkonen mad. Dreier, Grimmerløkke.	M. Scheeby.
Pastor Edsberg, Sønderløse.	Pastor Schjødt, Verninge.
J. R. Esbensen, Langå.	Schumann, Rynkebygård.
Fangel, Svannige.	Pastor Hviid, Ørsted.
Fick, Skovby og Bogense.	Pastor Høgh, Gamborg.
Pastor Friis, Kølstrup.	Lærer Høgsholt, Brylle.
Pastor From, Norup.	Hans Ibsen, Anderupgård.
Pastor Fryndendal, Højrup.	Ibsen, Lunde.
Pastor Fåborg, Dalum.	I. C. Jacobsen, Hårby.
Pastor Gleerup, Føns.	Jensen, Strynø.
Kirkesanger Grønvold, Næsbyhovedbroby.	P. J. Junge, Fjeldsted.
Pastor Gudme, Allesø.	J. A. Karup, Balslev.
Organist Hassel, Højrup.	Kisbye, Skalkendrup.
Redaktør S. Hempel, Odense.	Pastor Knudsen, Nørre Nærå.
Hertz, Bogense.	Pastor Krag, Gelsted.
Pastor Hesselager, Sdr. Nærå.	Pastor Krarup, Bregninge.
Proprietær Niels Hofmann, Hofmannsgave.	Pastor Lange, Ørbæk.
Pastor V. Holm, Brændekilde.	Lærer H. P. Larsen, Tommerup.
Pastor Holm, Dalby.	Pastor Lassen, Kværndrup.
Pastor Holm, Fraugde.	Pastor Lassen, Østrup og Hjadstrup.
Pastor Holm, Munkebo.	Pastor Laub, Frørup.
	Pastor Lerbech, Ringe.

Pastor Schwitzer, Øster Hæsinge.
Pastor Seidelin, Dreslette.
Pastor Sidenius, Særslev.
Anders Simonsen, Rønnemosegård.
Proprietær B. Simonsen, Elvedgård.
Herredsfoged Stahl, Middelfart.
Pastor Storch, Kerte.
Pastor Strøyberg, Nørre Broby.
Lærer Eskel Sørensen, Gjeldberg, Ejby

(Balslev sogn) (30).
Pastor F. H. Tobiesen, Vindinge.
Pastor Tommerup, Stenstrup.
Pastor Wandell, Uggerslev.
Pastor Vedel, Skårup.
Pastor West, Krogsbølle.
Pastor Wilhelm, Snøde.
Pastor Zeuthen, Skamby.

Direkte tilknytning til Vedel Simonsen havde af disse samlere seminaristen *Peder Madsen Bonde*, der i flere år havde været huslærer for Vedel Simonsens søn. Han døde i 1829, kun 33 år gammel, som lærer ved Ludwigsminde skole i Hågerup. Han var på Elvedgård som huslærer indtil 1817, efter hvilken tid faderen selv påtog sig undervisningen af sin søn, ofte op til 6 timer daglig. Han holdt senere kontakt med denne lærer, som han fik til at samle sagn og oldsager til sig.

Niels Ringe havde uddannet sig som tegner og landskabsmaler. I flere år brugte Vedel Simonsen ham til at tegne runestøtte og oldsager, og det var ham, der rejste Fyn rundt og afhentede de oldsager, som de andre samlere havde samlet til Vedel Simonsen. Denne var taknemmelig over hans arbejde og købte 1827 et hus til ham. 1854 døde han som husmand i Villestofte i Pårup sogn.

Vedel Simonsen kom ofte hos den tidligere nævnte pastor *Fr. Bagger Zeuthen* i Skamby (1767–1851). Dennes søn har i sine erindringer „Mine første 25 År“, pag. 48–49, givet følgende skildring af de to historikere, Vedel Simonsen og Werlauff, og det indtryk, som førstnævntes værker gjorde på ham (ca. 1816–18):

„Undertiden havde jeg Lejlighed til at see To af vore lærdeste Historikere, Vedel Simonsen og Werlauff. Den første eiede Elvedgård et Par Miil fra Skamby, Werlauff pleiede om Sommeren at besøge sin Svoger, en Nabopræst... Man begriber let, at jeg med stor Veneration såe på disse lærde Mænd. Når man i sine Drengear således seer en Mand, da knytter sig let det Iøjnefaldende, Uvæsentlige for os til det Indre og Væsentlige, at man neppe kan adskille dette fra hint. Dette var for mig Tilfældet med Werlauffs gule Nankins Beenklæder. For min Indbildningskraft hørte de med til hans Lærdom. Vedel Simonsen tiltrak mig på en reellere Måde, ja jeg i mit 13.–14. År med stor Lyst læste hans lærde historiske Skrifter om Danmarks Bebyggelse, om Jomsborg, Riddertiden osv.³¹⁾

Jeg erindrer, at især den første Afhandling gav mig meget at bestille. Denne Gjenstand måtte . . . just ved det Gamle og Dunkle fornemmelig tiltrække mig . . . Hvad Vedel Simonsen selv angår, da var han iøvrigt ikke blot lærd Historiker, men var anset for at være overordentlig kundskabsriig og indsigtfuld i forskjellige Retninger, f. Ex. i Naturvidenskaben. Han var hjemme i Alt, hvad der beskæftigede og interesserede Egnens Folk, en stor L'hombrespiller, talte med Landmændene om Landvæsenet, Præsterne underholdt han ofte med sin rige historiske detaillerede Meddelelser. Allerede det, at han var en riig Godsejer, kunde give ham en vis Anseelse, men hans Fremtræden var iøvrigt aldeles jevn og fordringsløs. Der må imidlertid i hans Inderste have været noget Usundt. En mørk Livsanskuelse syntes meer og meer at fåe Magten over hans Sind. Det syntes næsten, som om han i Mangel på religiøs Fortrøstning, i Håbløshed klamrede sig fastere og fastere til Fortiden og fordybede sig i historiske Ubetydeligheder, som om det Ubetydeligste var det Reeelste“.

Caspar Paludan-Müller (f. 1805 i Kerteminde, broder til den 5 år yngre digter Fr. Paludan-Müller, død som professor 1882) var overlærer ved latinskolen i Odense (Katedralskolen). 1829 var han blevet ansat ved skolen; kort tid efter stiftede han bekendtskab med Vedel Simonsen, og dette venskab blev af stor betydning for dem begge – trods små uenigheder i tankegang og arbejdsmetoder, hvilket lettest kan forklares ved aldersforskellen på 25 år.

Vedel Simonsen skriver i fortalen til et af sine værker, at historien er bedst tjent med, at videnskabsmændene rækker hinanden hånd – også helst fra generation til generation, og dette passer fortræffeligt på forholdet mellem Vedel Simonsen og Paludan-Müller: den ældre erfarne historiker fra Elvedgård kunne vejlede den unge historielærer, der på den anden side kunne virke inspirerende på den ældre og bibringe ham nye arbejdsmetoder, hvilket undertiden var vanskeligt, da Vedel Simonsen stædigt holdt fast ved sine principper. Han har dog en stor del af æren for, at Paludan-Müller blev draget ind i forskningen og blev gjort opmærksom på de store skatte, som de fynske arkiver rummede. Én ting var de enige om, nemlig at historieforskningen bygger på lokalforskningen, som danner grundlaget for anden forskning inden for historien.

Vedel Simonsen beskæftigede sig på denne tid med Elvedgårds og Odense bys historie; her var Paludan-Müller ham behjælpelig med indsamling af stof, og han var flere gange på Elvedgård for at

få instrukser og bistand. Han arbejdede selv med udgivelsen af „Aktstykker til Oplysning især af Danmarks indre Forhold i ældre Tid“, og ved udgivelsen af 2. bind var arbejdet ved at gå i stå, da han manglede den fornødne kapital; men Vedel Simonsen trådte hjælpende til som mæccén og lovede at finansiere den øvrige del af værket. Paludan-Müller meddelte kort tid efter sin hustru i et brev, at han ikke ville tage imod dette tilbud.

Paludan-Müller havde i 30'erne skrevet flere programskrifter, og til artiklen om Sct. Hans kloster i skoleprogrammet 1831 havde han lånt Vedel Simonsens optegnelser desangående. Han var bibliotekar for skolens store bibliotek og Karen Brahes bibliotek, som Vedel Simonsen ofte benyttede sig af.

Paludan-Müller læste for øvrigt korrektur på flere af Vedel Simonsens værker; men da hans syn svækkedes, blev dette overtaget af pastor A. Crone; denne fortæller, at det var et ret vanskeligt arbejde; ganske vist betalte Vedel Simonsen godt; men han var en meget kritisk mand, og hvad der især irriterede pastor Crone, var hans konservative retskrivning. Vedel Simonsen holdt fast ved sine egne stavemåder, omend de var forældede; når han havde skrevet Slott, var det absolut meningen, at dette ord skulle staves med to t'er!

Sammen med Vedel Simonsen, adjunkt ved Katedralskolen Chr. Kalkar og provst Rohmann fra Rønninge samlede Paludan-Müller gennem fynske sognepræster stof til flere sognebeskrivelser, ligesom han opfordrede præsterne til at lade resultaterne af deres forsken i sognenes arkiver publicere (jvf. listen over Vedel Simonsens samlere og meddelere).

Der er som nævnt på arkivet i Odense bevaret 55 breve fra Paludan-Müller til Vedel Simonsen fra tiden som adjunkt i Odense 1830-52. Krigen 1848 interesserede Paludan-Müller meget, og fra denne tid findes der opildnende breve, hvor han forhører vennen om hans mening om den politiske situation. Som Vedel Simonsen havde han været meget konservativ; men frihedsbevægelserne i 1848 havde bragt ham i en mere liberal retning (jvf. pag. 104).

Samarbejdet med disse mere eller mindre kendte „historikere“

bar frugt; deres – undertiden beskedne – sagnstof og samlinger af oldsager virkede inspirerende på Vedel Simonsen, og som den trænede historiker bearbejdede han deres „råmateriale“. Han forstod bedre at skelne mellem værdifulde og mindre værdifulde oldsager, og han sørgede for, at de bedste eksemplarer kom på museet, selv om han undertiden havde tendens til at overvurdere sine samlinger.

Vil man bedømme Vedel Simonsen som historiker, må man skelne mellem historieskriveren og oldsagssamleren, og i den sidstnævnte egenskab lagde han stor flid for dagen, hvad der tydeligt fremgår af de nævnte samlings størrelse.

HISTORIKEREN VEDEL SIMONSEN

Min Kjærlighed til mit Fødeland og min Lyst – efter indskrænket Evne – at gavne, er måske det eneste, der under alle Afvexlinger har vedligeholdt sig fast og uforandret. Det er des Årsag endnu som før med inderlig varme Følelser, jeg nedlægger denne ringe Skjærv på Fædrelandets hellige Alter. (Fortalen til „Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder“).

Som historiker er Vedel Simonsen på ingen måde ensidig, og hans interesse spænder fra de ældste perioder af vor historie til hans egen tid, fra Palnatoke og Jomsborg til Grevens Fejde, og i en række større eller mindre afhandlinger har han samlet betydelige mængder af stof til adskillige adelsslægters og herregårdes historie.

Før ungdomshovedværket i 1813 havde han skrevet mindre afhandlinger og artikler i historiske tidsskrifter; således indeholdt „Minerva“, 1808, en beretning om „*Den Glavendrupske Runesten i Fyen*“ (pag. 272–279), og et par breve fra 1810 er offentliggjort i „Nye Danske Magazin“ III, pag. 30–41.

Han arbejdede i disse år flittigt med emner fra den ældste del af vor nationalhistorie, og flere prisopgavebesvarelser blev omarbejdet og benyttet til det omfattende værk „*Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder*“, der udkom 1813 og tilegnedes kongen, Frederik VI. Han havde haft planer om at udgive 8 bind; men efterhånden havde han måttet slå disse planer ud af hovedet, og d. 7. april 1813 udkom foreløbig de 4 første hefter i 2 bind. I forordet omtaler han sin oprindelige plan:

„Efter Løfte indeholder dens første Hæfte en Afhandling om Nationalhistoriens håndskrevne Kilder og sammes Skjebne i Norden; dens andet: Vort Nordens første Beboelse, tidligste Beskaffenhed og ældste Indvåneres Sæder og Levemåde; dens tredie: Overgangen fra Odins til Christi Lære, skildret i en Afhandling om Jomsborg og Palnatokke, som Hedenskabets sidste Støtte i Norden; dens fjerde: Nordens Catholicisme i sin høieste Flor, skildret i en Afhandling om Skandinaver-

nes Pilgrimsfærd og Korstog til det hellige Land; dens femte: Overgangen fra Catholicisme til Lutherdom eller fra geistligt til verdsligt Aristokratie, skildret i en Afhandling om den så kaldte Grevens Feide, som væsentligste Årsag til samme; dens sjette: Nordens Aristokratie på sin høieste Spidse, skildret i en Afhandling om Riddervæsenets Oprindelse, Tilvæxt og Flor i vort Norden; dens syvende: Overgangen fra Aristokratie til Monarkie, skildret i en Afhandling om den svenske Carl Gustavs Feide på Danmark, som sammes første og nærmeste Anledning, og endelig dens ottende: Recapitulatjon af det Heele i en Afhandling om Dannerrigets Våben og dets enkelte Skjoldmærkers særskilte Opkomst og Betydning“.

Disse perioder anså han for at være nationalhistoriens vigtigste, og selv om han arbejdede ihærdigt med dette værk, blev det kun godt halvt fuldført. De hefter, der udkom, var indholdsrige; de vakte en vis opmærksomhed og blev i det store og hele godt modtaget af anmelderne, selv om der var visse ting, som med rette blev kritiseret.³⁹⁾ Især professor Kolderup-Rosenvings kritik af hefte 3 og 4 var hård, idet han betegnede visse af forfatterens slutninger som „ubegrundede“ og anførte, at han havde utilstrækkeligt kendskab til lovhistorien, og som følge deraf standsede den sårbare Vedel Simonsen udgivelsen af dette omfangsrige værk.

Det første hefte er blot tænkt som en optakt til hele værket; men ikke desto mindre er det det eneste, der har blivende betydning, og som det eneste af Vedel Simonsens værker er det genudgivet i 1946 af Volmer Rosenkilde med titlen „Bøger og deres skæbne“. I sin anmeldelse skrev da også Chr. Molbech („Kjøbenhavns Skilderie“ 1813, nr. 18):

„Den første af disse Afhandlinger har for den nordiske Histories Dyrkere omtrent den sørgelige Interesse, som en Skyggetegning af en kiær Ven, som Døden for tidligt har berøvet os. Med en Flittighed, som vi på hver Side ønske, at Forfatteren havde kunnet spare sig, ere alle de forskellige Uheld opregnede, som de håndskrevne Kilder til Nordens Historie, ved Religionsiver, Borgerkrig, Fiendevold, Fremmedes Plyndringer, Privatmænds uforsigtige Samlelyst, Ildsvåde, Politik, Hevngierrighed, og mangelhånde andre Årsager have været udsatte for“.

Vedel Simonsen var den første herhjemme, der samlede et så stort materiale om de forsvundne håndskrevne kilder. Hans konklusioner om alle de ulykker, der har ramt dem gennem tiderne, må læses med

en vis kritik, og anmelderne var som nævnt heller ikke enig med ham på alle punkter. Enkelte steder er hans fremstilling meget ensidig; det gælder f. eks. det sted, hvor han påstår, at privatmænds samlelyst har været årsag til bøgernes undergang, og sagnhistorien må det tilskrives, når han i alvor skriver, at det var Odin, der indførte runealfabetet i Norden! (pag. 19).

Det var i mange år Vedel Simonsens yndlingstanke at udarbejde „en klassisk Nationalhistorie“, og i forordet til dette værk – som i flere af fortalerne til de andre værker – giver han hele sit syn på nationalhistorien og dens værdi ikke alene for det enkelte individ, men for hele samfundet, og i tilknytning hertil skriver han, at en sådan nationalhistorie „med Rette må ansees for en af Borgersamfundets dyrebareste Skatte“.

En historiker kan beskæftige sig med sin egen eller med en enkelt egns historie, med en hel nations historie eller gribe mere omfattende emner; men det naturligste er – efter Vedel Simonsens mening – at han søger at fremstille sit fædrelands historie i en enkelt generation frem for at „forvilde sig i en for hans Øje uoverskuelig Labyrinth af heele Menneskeslægters Begivenheder“.

I det følgende fremstiller han den nytte, som en nationalhistorie kan have for regeringskunst og politik, nationalærens udbredelse og hele folkekarakteren, og han fremhæver, at den kan give det enkelte individ „fast Tillid til egen Kraft og urokkelig Tiltroe til sin Regjerings milde og viise Foranstaltning“, at den kan gøre samfundet selvstændigt og give det styrke, samt at den kan ophøje og forædle nationalånden. Nationalhistorien skal skabe agtelse og interesse for landets regering og derved fremme patriotismen, og som en mønsterstat i denne henseende fremhæver han Grækenland, „hvor Nationalhistorien og sammes værdige Fortolkning holdtes i den høieste Agt og Ære“.

Det er vægtige ord, der danner indledningen til dette værk, og de røber i tydelig grad¹ deres tolker som en sand idealist. Han havde tillid til sit kald som skaber af en nationalhistorie, og som sit mål satte han „at søge Sandheden og at tolke den rigtigt“.

Flere steder fremhæver han, at „intet formår i den Grad at hæve den sjunkne Ånd, frigjøre den fængslede Vilje og vække den søvndysede Kraft som Historiens mandige Tale, Stemmen fra Fortids Grav, Røsten fra Fædres Hjem“ (Ant. And. pag. 45); han fandt det mest påkrævet netop på den tid, hvor så meget havde været med til at „løsne og slappe de Bånd, som udgjøre Landets Selvstændighed og Styrke“ („Grevens Feide“, pag. 1), og her tænker han først og fremmest på Danmarks politiske nederlag i de første årtier efter århundredskiftet: det økonomiske sammenbrud, Københavns bombardement og det, at Danmark var blevet truet til at skulle afstå Norge til Sverige.

Fra arilds tid har vore skriftlige kilder været udsat for fare og ødelæggelse, og disse skrifers skæbne gennem tiderne er som nævnt genstand for en udførlig behandling i 1. hefte, hvor han har samlet et overordentligt stort materiale:

Mange kildeskrifter er blevet „Føde for Bogorm og Møl, et Rov for Ild og Vand og en Bold for vankundige Menneskers Ubetænksomhed og Kådhed“. Religionsstridigheder og de deraf følgende krige har tilintetgjort meget materiale; da de katolske munke forlod landet, drog de ikke tomhændet bort, og man mener, at mange kostbare skrifter kan findes i de byer, hvor disse munke søgte tilflugt. I håb om at vende tilbage havde mange gemt deres arkiver og skrifter bag kirkers og klostres mure, og her mener Vedel Simonsen, at store rigdomme kan drages frem. Mange litterære mindesmærker gik endvidere tabt ved kristendommens indførelse i Norden, idet munkene ødelagde selv de ubetydeligste minder om hedenskabet. Ved hver af de årsager, som han nævner til disse værdis tilintetgørelse, anfører han en utrolig mængde eksempler og tildragelser af denne art, hvoraf dog flere bygger på det sagnhistoriske (kap. 4). Under tidligere tiders borgerkrige (kap. 5) blev mange byer, kirker, klostre og biblioteker ødelagt, og store værdier gik tabt; det samme har været tilfældet under de mange fjendtlige overfald (kap. 6), især under Svenskerkrigen 1658–60 og under Københavns bombardement. Fremmede videnskabsmænd har „gjort litterært Fribytte“ her i landet, pave-

lige udsendinge har „snuust efter gamle Manuscripter“, og svenske gesandter har beriget sig med vore litterære skatte (kap. 7).

Vedel Simonsen var selv en ivrig samler af manuskripter og dokumenter, og det lyder derfor selvmodsigende, når han i det følgende kapitel anfører, at privatsamlere har forårsaget, at vore skriftlige kilder er blevet adspredt og ødelagt. Når han i indledningen til dette værk og fl. a. steder har skrevet om sine bestræbelser for at skabe en nationalhistorie, stemmer det ikke helt overens, når han her skriver:

„thi Natjonalhistorien er ikke den private Mands, men Regjeringens og heele Natjonens fælleds Anliggende og det er med Hensyn hertil ingenlunde den private Mand, der skal samle for sig selv, men Regjeringen, der bør samle på heele Natjonens Vegne“. (pag. 53).

Selvfølgelig er det rigtigt, når han i det følgende anfører, at „Samlingers Flytning, uforsigtigt Udlån, Bortskjenkning eller Afhændelse ved Salg, Ligegyldighed, Forsømmelse og Auktioner“, hvoraf han nævner de betydeligste i det 18. århundrede, har formindsket mange samlinger (kap. 8). Eksempler på ødelæggelse ved ildebrande og skibbrud (kap. 9) er utallige, og den største skade skete nok under Københavns brand 1728, hvor store dele af universitetsbibliotekets samlinger gik op i luer. I de sidste kapitler angives mange andre grunde: „Politik, Beskedenhed, Misnøie, Hevngjerrighed, Egennytte, Skjødesløshed, Ringeagt og Ligegyldighed“, og som et af hans mange eksempler nævnes fyrværkeriet i anledning af et bryllup i kongehuset, hvortil der fordredes stivt papir, og dette indsamledes blandt arkivernes pergamentsbreve!

Kongernes bestræbelser for at værne om disse værdifulde materialer er af den største betydning, hævder Vedel Simonsen, og vore monarkers ambitioner i den retning behandles udførligt i det sidste kapitel. Den regerende konge, Frederik VI, havde bl. a. anbefalet oprettelsen af oldsagskommissionen, og det var ham, der havde bemyndiget Vedel Simonsen til at foretage sin antikvariske rejse på Fyn (jvf. pag. 52 f), hvor han i 1811 havde indsamlet et betydeligt materiale.

„Vort Nordens første Beboelse, ældste Indvånere og tidligste Skjæbne – eller Jætte- og Asa-Perioden“ er titlen på 2. hefte, der mærkeligt nok ikke som de andre er inddelt i kapitler. Det er en ingående videnskabelig undersøgelse af vore ældste stammer, deres vandringer og religiøse forestillinger, og det er vanskelige spørgsmål, Vedel Simonsen her har givet sig i kast med. Kritikken var måske ikke helt tilfreds med hans ræsonnementer; men man kunne kun anerkende, at han havde turdet tage disse problemer op. På det tidspunkt, hvor afhandlingen blev offentliggjort, kastede den lys over flere uløste problemer og klarlagde adskilligt, som hidtil havde været dunkelt for videnskaben. Senere har andre historikere behandlet samme emne, og selv om der er kommet meget nyt frem, forringer det ikke Vedel Simonsens arbejde. Det sagnhistoriske kan han heller ikke her lade ude af betragtning; at Noas sønner, Sem, Kam og Jafet, er afrikanernes, asiaternes og europæernes stamfædre omtaler han som „uomtvistede Sandheder, hvorfor man intet Bevis behøve at føre“!

Afhandlingen bærer præg af, at forfatteren er meget belæst, og det vrimler med asiatiske og europæiske folkeslag og sagnfyrster og citater fra eddaen, Tacitus, Herodot og andre klassikere.

Det er i dette hefte i afsnittet om de ældste skandinavers leve-måder, at Vedel Simonsen – i en fodnote! – fremsætter følgende epokegørende teori:

„Oldskandinavernes Våben og Huusgeråd vare således først af Steen og Træ, senere lærte de at bearbejde Kobberet og, som det synes, seenest Jernet. Deres Kulturhistorie kunde altså fra denne Side inddeles i en Steen, en Kobber og en Jern-Alder, skjønt disse ingenlunde ved så bestemte Grændser vare afsondrede fra hinanden, at jo den ene greb ind i den anden og at man i de lavere og fattigere Klasser efter de mellemstes Indførsel endnu vedblev at bruge de første, ligesom efter de sidstes de mellemste, som det i vore Dage i Huusholdningen med Leer-, Tin- og Porcellains-Kar har været Tilfældet. Våbnene og Bochavet af Træ er imidlertid forrådnede og det af Jern forrustet i Jorden, blot det af Steen og Kobber er endnu tilbage“ (pag. 76).

Vedel Simonsen var en af de første, der opfattede denne periode som 3 kulturepoker med særlige præg.³⁴⁾ Han nævnes oftest som

denne teoris fader; men andre havde før ham været inde på samme idé, selv om de ikke benyttede den i praksis. Andre steder nævnes, at det var Thomsen, der fremsatte tanken om vor oldtid inddelt i en sten-, bronze- og en jernalder; han ordnede ganske vist museets arkæologiske samlinger efter dette system (jvf. pag. 120) og skrev derom 1836 på tysk i det anonyme skrift „Ledetråd til nordisk Oldkyndighed“; men Vedel Simonsen havde allerede gjort opmærksom derpå i 1813; han gjorde gældende, at disse perioders grænser kan skelnes forholdsvis skarpt, og det er ham, der skal nævnes i forbindelse med dette såkaldte danske eller nordiske system.

1816 fratrådte professor Rasmus Nyerup efter eget ønske stillingen som sekretær for oldsagskommissionen, og som hans efterfølger „kunne den unge Kjøbmand Thomsen i Amaliegaden være at bringe i Forslag i Tilfælde af Hr. Prof. Simonsens befrygtede Forfald“.³⁵⁾ Vedel Simonsen bad sig fritaget, og Thomsen, der blev valgt, overtog kommissionens samlinger og ordnede dem efter det nævnte princip. Navnene sten-, bronze- og jernalder slog dog først igennem godt en halv snes år senere.

Hvem der er treperiodesystemets grundlægger har for øvrigt tidligere været genstand for en „lidenskabelig debat“, og Carl S. Petersen konstaterer i „Stenalder – Bronzealder – Jernalder“, 1938, at der ikke kan være den mindste tvivl om, at æren tilfalder Thomsen og Worsaae, der af historikeren Hoernes er blevet kaldt „Schöpfer der vergleichenden prähistorischen Archäologie“.

Selv om det var disse to, der praktiserede tanken, var systemet dog fremsat af flere andre forinden, bl. a. som nævnt Vedel Simonsen. Historikeren P. F. Suhm var også inde på samme tanke i „Historien af Danmark, Norge og Holsten udi tvende Udtog til den studerende Ungdoms Bedste“ fra 1776, der vandt stor udbredelse og længe brugtes som lærebog ved latinskolerne og universitetet, og hvor det i afsnittet om krigsmagten i de første århundreder efter Kr. fødsel hedder:

„Sværde, Knive og andre Våben vare i Førstningen af Stene, siden af Kobber og endelig af Jern, hvilket sidste Metal man haver fra de ældste Tider fundet her i Moradserne“.

Hermed være ikke sagt, at treperiodesystemet var fremsat og langt mindre „ført ud i livet“; men tanken var i hvert fald strejft i dette værk. Skule Thorlacius tog spørgsmålet op i sin afhandling 1802 om Thor og hans hammer i „Skandinavisk Museum“, hvor han siger:

„... dog således, at de kunne tjene til at bevise den ellers rimelige Formodning, at man har havt de ældste Våben af Steen, siden af Erts eller Kobber, og endelig af Jærn“.³⁰⁾

En vigtig kilde for Vedel Simonsen var C. Bastholm: „Historiske Efterretninger til Kundskab om Mennesket i dets vilde og rå Tilstand“, 1803–04. Her beskrives Nordens ældste indbyggere som nedstammende fra Troja; deres våben og redskaber var oprindeligt af træ, derpå af sten, senere blev kobberet indført i Norden og – som det synes at være tilfældet – sidst jernet – hedder det i denne afhandling.

Der tildeles Vedel Simonsen en fremtrædende plads i arkæologiens udviklingshistorie – og med rette. Ganske vist havde andre berørt samme tanke før ham; men han opstillede systemet – omend i en note på en halv side! – og dannede dermed overgangen til Thomsen og Worsaae, der benyttede det i praksis. Nutidens historikere har sagt, at der dermed indvarsledes en ny æra; men datiden forstod det blot ikke; i hvert fald er der ingen af anmeldelserne, der nævner denne vigtige tredeling. Hvad Vedel Simonsen angår, brugte han ikke selv systemet i sin „Udsigt over fyenske Oldtidsminder eller Bidrag til Fyens Stifts Archæologi og ældre Historie“, hvad der nok kan undre en. Han havde fremsat en vigtig teori; men helt overbevist om dens rigtighed har han nok ikke været; i hvert fald brugte han den ikke selv i vid udstrækning.

Der kan således være tvivl om, hvem man skal tildele æren. Enkelte har påstået, at de tyske forskere Danniell og Lisch først fandt tredelingssystemet; men det er ikke sandsynligt, da deres egentlige virke først faldt i 20'erne og 30'erne. Flere andre har været nævnt i denne forbindelse, bl. a. den norske historiker Keyser og den svenske professor Sven Nilsson; men det er helt ubegrundet, da deres værker først udkom i 30'erne.

Om dette systems oprindelse – det system, hvis gyldighed er anerkendt i de videste kredse – har Hans Hildebrand nok talt rigtigt i sin artikel „Treeperiodsystemets oppkomst“ („Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens Månadsblad“, 1886, pag. 136):

„Att med afseende på uppställandet af treperiodsystemet Norden har prioritet, er obestridligt. Men inom det nordiska området kan man diskutera frågan om den betydelse för systemet, som Vedel Simonsen och Thomsen haft. Mig synes det å ena sidan gifvet, att man måste tilerkänna Vedel Simonsen försteget, helst som jag anser mig hafva bevisat, att hans proklamerande af de tre perioderna ingalunda var ett isoleradt och snart förglömt factum; hans åsigt adopterades ju af Geijer. Men å andra sidan står det fast, att hans system hade kunnat i tidernas lopp blifva förgätet, derest icke Thomsen hade omfattat det och i öfverensstämmelse dermed ordnat fornsakssamlingen i Köpenham. Genom Thomsen blef systemet något mera än en uttalad åsigt, det blef en aktualitet, som genom det danska museets anordning och Thomsens verksamhet för detsammias förklarande verkade inom allt vidare kretsar“.

I den øvrige del af hefte 2 beskæftiger Vedel Simonsen sig nøje med nordboernes soldyrkelse, den nordiske gudeverden, Nordens forfatning i de sidste århundreder før Kr. fødsel, den tidligste bygningskunst, den geografiske beskaffenhed – især Fyns –, landets forskellige stammer, oprindelsen af ordet Danmark og de enkelte landsdeles navne, og han slutter med Odins død! Det sagnhistoriske spiller stadig en betydelig rolle: at Gefion pløjede Sjælland ud af Sverige, at Odin og Thor virkelig har eksisteret, og at det først og fremmest var deres mål at fylde skandinaverne med længsel mod de sydlige lande, at indgyde dem had mod arvefjenden, romerne, og at Odin døde under forberedelserne til et planlagt hævn tog mod dem, nærer Vedel Simonsen ikke den ringeste tvivl om!

Hefte 3 indeholder afhandlingen om Palnatoke og Jomsborg – „Sparta i Norden“. Denne borgs skæbne er nøje knyttet til handelsbyen Julins, og i 8 større kapitler behandler Vedel Simonsen Julins tidlige og Jomsborgs senere grundlæggelse i 973, deres nærmere beliggenhed, høvdingen Palnatokes herkomst og levned – slægten stammer som bekendt fra Fyn,³⁷⁾ og Vedel Simonsen mener at kunne lokalisere den til omegnen af Svendborg! – nærmere undersøgelser om Palnatokes bueskydning og skiløb på Kullen, kong Haralds død,

Palnatokes senere skæbne og hans egentlige grundlæggelse af Jomsborg, jomsvikingernes adfærd – på hvilket punkt han især drager paralleller til spartanerne – og endelig Palnatokes endeligt og Jomsborgs ødelæggelse.

Også denne afhandling bærer præg af originalitet og selvstændighed og vidner om forfatterens store belæsthed. Den blev i 1827 af L. Giesebrecht oversat til tysk: „Geschichtliche Untersuchung über Jomsborg im Wendenlande“ (Stettin).

„Nordiske Valfarter og Korstog til det hellige Land og sammes væsentligste Følger for Norden“ er titlen på 4. hefte, og her behandler han udførligt valfarter i almindelighed, nordiske valfarter og korstog til Jerusalem og disses hyppighed, nordiske østerlandsfarere før kristendommens udbredelse i Norden, korstog til det hellige land fra det 12. til det 17. århundrede og følgerne deraf for de nordiske landes statsforfatning, hofetikette, bygningskunst, kultur, videnskab og kunst.

Vedel Simonsen omtaler de enkelte korstog og påviser, at de i grunden kun er en fortsættelse af den ældste middelalders fredelige pilgrimsrejser til det hellige land – „Valfarts-Sværmeriets højeste Kulminations-Punkt“. Disse rejser har igennem mange århundreder været et vigtigt bindeled mellem Norden og de sydlige lande, og de har været medvirkende til at „omplante Oplysning og Kultur“. Korsfarerne bragte nye sæder og skikke med hjem fra andre folkeslag, og denne påvirkning var i visse henseender med til at udviske forskellene i religions- og verdensanskuelse.

Vedel Simonsens ungdomshovedværk er nok tung læsning, men i høj grad et lærerigt og interessant arbejde. Hans øvrige værker vil ikke blive så nøje omtalt som hans ufuldendte nationalhistorie; men dette referat viser tydeligt både forfatterens styrke og hans svaghed: han kunne på kort tid samle uendelig mange eksempler til at belyse sine påstande med, og han havde evnen til at få selv de mindste småting med; men på den anden side tillagde han det sagnhistoriske lidt for stor betydning, som det her er vist i flere tilfælde.

5. hefte af nationalhistorien skulle have omhandlet hele Grevens

Fejde og dens årsager; men Vedel Simonsen måtte på en del punkter fravige sin oprindelige plan. Hans undersøgelser omfattede nu kun Fyn, og i oktober 1813 udsendte han på eget forlag – ikke som et led i nationalhistorien, men som et selvstændigt hefte – „*Fyens Vilkår i den så kaldte Grevens Feide* (med et Chart over Valpladsen på Øxnebjerg)“, som dediceredes 2 af forfatterens bedste venner, Werlauff og Molbech, som han i en varmhjertet lovtale takker for disse års venskab. Selve skriftet, som er på ca. 80 sider, bringer meget nyt om denne påstand, og det ledsages af en række dokumenter fra geheimearkivet vedrørende Kristian III's historie i årene 1533–36, som ikke tidligere havde været trykt.

D. 8. maj og d. 14. august udkom „*Borghruinerne*“, hvoraf 1. hefte indeholder en beskrivelse af Næsbyhoved og Ørkel (nord for Svendborg) og 2. hefte af Gamborg og Hindsgavl.³⁴⁾

Med romantikken var der skabt interesse for middelalderen og dens mystik, og romantikerne sværmede og drømte gerne ved borgruinerne; under sin studierejse til Tyskland havde Vedel Simonsen selv besøgt mange borgruiner og tumlet sig i fantasiens rige, og man mærker ved læsningen, at forfatteren har beskæftiget sig med et stof, der har interesseret ham. Han elskede disse hensmuldrede ruiner og holdt af at dvæle her og lade fantasien få fri flugt. Beskrivelsen af disse 4 borgruiner er mere kortfattet og koncentreret end de tidligere værker; men behandlingen af emnet er lige så grundig som de tidligere, og især om Ørkel gælder det, at der her er bragt mange nye ting frem. Af større værdi er disse små hefter ikke, og de tåler vel ikke sammenligning med hans nationalhistorie.

Riddertiden var forlængst forbi, helteslægten uddød, og kun ruinerne stod tilbage „som Skygebilleder fra en længst forsvunden Fabelverden“; men Vedel Simonsen følte det som en pligt „at mindes sit høie ærefulde Kald og på denne Måde værne om henfarne Fædres Minde“. „Har jeg dog stedse“, skriver han i forordet, „når min Vei faldt forbie et sådant hensmuldret Minde, havt en Følelse i Hjertet som om dens livløse Steene bebreidede mig, at jeg ikke havde et Par Øieblikke tilovers for dens fordums Herlighed og Pragt“.

Når han netop først havde valgt at skildre Næsbyhoved og Ørkel, skyldtes det, at disse var blevet indtaget og ødelagt under Grevens Fejde, som han netop havde beskæftiget sig med i det sidste bind af nationalhistorien; i samme forbindelse giver han en skildring af „Danske Slottes og Ridderborges Oprindelse, Tilvæxt og Undergang“. Året efter udkom 3. hefte af „Borgruinerne“, hvor han beskrev Koldinghus og dette slots historie i ældre og nyere tid. Også senere beskæftigede han sig med borgruineres historie: „Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed“ III bragte 1834 hans artikel „Efterretning om Borgruinen Himmelstrup“ (pag. 180–193), som skal have ligget i Vigerslev sogn, nær Vedel Simonsens gård; men ruinen er forsvundet, og de sagn, der på hans tid var knyttet til denne ruin, kendes ikke mere. Samme tidsskrift bragte – efter professor Rafns anmodning – 1841 en kortfattet artikel, som Vedel Simonsen havde skrevet et par år før, og hvori han giver en historisk skildring af de to sjællandske borge *Hjortholm* og *Gurre*. Foruden skitser over disse borge indeholder den en gennemgang af de sagn, der er knyttet til kong Valdemar og Tove. Vedel Simonsen havde sendt denne artikel til Werlauff; men denne mente, at den var for stor og omfattende, og før den offentliggjordes, gav Vedel Simonsen vennen lov til at foretage visse forkortelser.

I sin plan over nationalhistorien nævner Vedel Simonsen, at han i et bind vil skildre den danske adels historie; disse undersøgelser over riddervæsenets opkomst blev imidlertid mere omfattende end beregnet, og dette arbejde blev udgivet selvstændigt 1816 med titlen „*Den danske Adels- og Ridderstands Historie*“; det tilegnedes kongelig historiograf, geheimekonferensråd Ove Malling, hvis værk „*Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere*“, 1777, havde været en af de håndbøger, som Vedel Simonsen havde gjort flittigt brug af.

Efter hans plan skulle dette værk, som han havde samlet stof til i 5 år, udkomme i 8 hefter, indeholdende en almindelig udsigt over adelens og ridderstandens historie, de enkelte adelslægters historie og adelens „Opdragelse, Studeringer, Reiser, Embeder, Forlæninger,

Krigstjeneste, Beskæftigelse, Grundeierdomme, huuslige Indretninger, Sæder og Skikke“. Denne plan blev dog aldrig realiseret, idet kun de første hefter, indeholdende den generelle del af adels- og ridderstandens historie, så dagens lys.³⁹⁾

Professor Kolderup-Rosenvinges kritik i Ørstedts tidsskrift „Nyt juridisk Archiv“ var hård, og forlæggeren turde ikke fortsætte udgivelsen! Werlauff havde for øvrigt også i nogle år arbejdet med en dansk adelshistorie, og han fortsatte sine undersøgelser, selv om han var klar over, at vennen agtede at udgive et lignende værk, hvilket Vedel Simonsen udtaler sig meget undrende over i sine breve. Han havde flere gange planer om at rejse til København for – efter at have benyttet arkivets og bibliotekernes slægtsbøger og ligprædikener – at fuldføre værket; men det blev aldrig til noget.

Nationalhistorien havde han måttet opgive at fuldende, og dette værk led samme skæbne, hvilket skyldtes, at Vedel Simonsen havde svært ved at begrænse sig. Hans planer var meget vidtsvævende, og i mange tilfælde kunne de ikke gennemføres, selv om hans flid og energi var aldrig så stor. Han havde som nævnt samlet stof i 5 år, og alligevel skulle de hefter, der udkom i 1816, kun betragtes som et foreløbigt forsøg, og han advarede mod at opfatte dem som et selvstændigt og afsluttet arbejde. I flere henseender fandt kritikerne dog værket interessant, og det røbede på alle måder forfatterens store lærdom og solide kendskab til sine kilder. Det viste først og fremmest hans originalitet og selvstændighed, og det betegnedes da også som et af hans mest karakteristiske arbejder.

1816–26 var Vedel Simonsen som nævnt medhjælper ved ordenskapitlet, og dette decennium er ikke rigt på større arbejder fra hans hånd. 1829 udgav han den lille piece „*Nytten og Nødvendigheden samt den hensigtsmæssigste Indretning af Historiske Topographier*“ (24 si.).⁴⁰⁾ Nøjagtigt kendskab til fædrelandets natur, økonomi og forfatning var for Vedel Simonsen en nødvendighed for enhver, og det var en forudsætning for at kunne afhjælpe dets mangler. For at kunne udarbejde „en fuldstændig Fædrelandsstatistik“ „måtte Topographien nødvendigvis være Basis“, og enhver – i første række em-

bedsmændene – burde derfor studere sit eget sogns historie, skriver Vedel Simonsen. I sit skrift opstiller han „Schema til en geographisk-physisk-oeconomisk og politisk Beskrivelse af et Landsbyesogn“, og til en sådan kræver han udførlige oplysninger om:

„1) sognets navn, 2) beliggenhed og situation, 3) grænser, 4) størrelse, 5) inddeling, 6–7) naturlige beskaffenhed i ældre og nyere tid (landskabets form, klima, jordens bonitet o. s. v.), 8) bebyggelse (grundlæggelse, bylav, seværdigheder, historiske mindesmærker o. s. v.), 9) beboernes særegenheder (folkemængde, levemåde, husgeråd, klædedragt, sprog, bygningsmåde, næringsveje o. a.), 10) borgerlige indretninger (gejstlige og verdslige embedsmænd og disses funktioner), 11) resultat“.
(pag. 10 f.)

Hvis embedsmændene i de enkelte sogne ville påtage sig dette arbejde, og hvis dette materiale blev samlet på arkiverne, ville man til enhver tid med lethed kunne få de fornødne oplysninger om et enkelt sogn.

„Endelig har Erfaring også noksom godtgjort, at ethvert sådant Arbeide har sin Løn i sig selv. Jo længere man samler og jo bedre Samlingen lykkes, desto kjærere bliver også Arbeidet, og inden man selv veed deraf at sige, har hele Arbeidet forvandlet sig til en kjær og behagelig Syssel. Jeg er således overbeviist om den uberegnelige Nytté, en slig Indretning såvel for Samtid som for Eftertid vilde medføre, samt om den uomtvistelige Trang, der gjør en slig Foranstaltning nødvendig; jeg er endelig overbeviist om, at der er Pligt mod Konge og Stat, at arbeide til dette store Formåls Opnåelse og at, om det end ikke er en Tribut, Moderlandet har Ret til at indkræve af sine Sønner, og et Krav, den ene Borger med Villighed fordrer af den anden, så er der i det mindste noget, Fædrelandet har Ret til at vente af sine Børn og den ene Borger har Grund til at ønske af den anden“, slutter Vedel Simonsen.

Han havde selv samlet stof til flere sognebeskrivelser, og planerne om disse „topografiske embedsprotokoller“ havde han forelagt sine kolleger i København, hvoraf især Nyerup, Rafn og Rask havde anbefalet dem varmt og opfordret ham til at forelægge dem for stiftets guvernør, prins Christian Frederik, og dette lille skrift er da også indirekte rettet til ham.

Den daværende sognepræst i Middelfart, den senere biskop over Fyn, dr. N. Faber, angreb Vedel Simonsen efter udgivelsen af dette lille skrift, og den lille fejde, der fulgte, gav stødet til, at flere af de

fynske præster og andre embedsmænd lod udarbejde og offentliggøre topografiske sognebeskrivelser. Prinsen havde nemlig på Vedel Simonsens opfordring anbefalet embedsmændene – og især præsterne – at udarbejde disse topografier, og grunden til dr. Fabers vrede var, at det kun var præsterne, der havde fulgt opfordringen og var gået i gang med dette arbejde. Han påstod, at Vedel Simonsen havde pålagt præsterne alene denne byrde – og ikke alle embedsmændene, og i denne anledning skriver Vedel Simonsen til Werlauff:

„Jeg har oplyst hans Vildfarelse i Avisen, men end påstår han, at om jeg ikke har *sagt* Præsterne, så har jeg dog *meent* det, og det er ubilligt, urimeligt og min heele Fremfærd er ærekrænkende såvel for Geistligheden, som for de øvrige Embedsmænd, da jeg ved at indbyde dem til Topographiers Udarbeidelse har villet giøre dem til mine Skrivere, Håndlangere og Tienere. Det kan blive en lang Feide, når jeg ikke blot skal stå til Ansvar for mine Ord, men også for de Meeninger, jeg aldrig har havt“ (Wad, I, pag. 240).

Samme år udkom *„Kjæmpevisernes Skildring af Middelalderens Riddervæsen eller den danske Adels Skikke og Sæder i den katholske Tidsalder“*, som var udarbejdet nogle år før, men som nu blev taget frem, revideret og fuldendt, og som blev trykt i „Nordisk Tidsskrift“ III, 1829. Vedel Simonsen havde tømt folkeviserne for de træk, der kunne give bidrag om middelalderens levemåder, sæder og skikke; han havde konfereret med originalerne i den nye folkeviseudgave, som Nyerup, Rahbek og Abrahamson nogle år forinden havde udgivet, men protesterede mod Molbechs betegnelse folkeviser, da „det lugtede for meget af Folkestuen“; han fandt kæmpeviser en mere passende betegnelse, da disse viser „bleve sjungne i Høieloft, forinden de nedsank til Borgestue“.

Hans store kærlighed til middelalderen havde ført ham til studiet af vore folkeviser, og denne afhandling, der som de øvrige ved sit eksempelmateriale vidner om forfatterens store flid og energi, fik betydning for romantikerne, der benyttede den flittigt som håndbog. Da Henrik Hertz i 1837 skrev sit middelalderlige familiestykke „Svend Dyrings Hus“, der er bygget over et par folkevisetemaer, benyttede han således denne kulturhistoriske afhandling.

Flere fejl kan påvises – især er der steder, hvor han tager de billedlige udtryk i folkeviserne for bogstaveligt; men alt i alt er det en solid skildring af den katolske riddertids idealer, og den gengiver mange kulturhistoriske livsbilleder, der afspejler middelalderens tanke- og følelsesliv, ligesom det lykkes for ham at påvise, hvor nøjagtigt disse kæmpeviser skildrer hine tiders bevægede liv.

I disse år samlede han også stof til et værk om „*Den svenske Fejde i Fyen under Carl Gustav*“; men det blev aldrig fuldført. For at bringe dette arbejde til ende var det nødvendigt at gøre studier i geheimearkivet, og tilladelse dertil havde professor Finn Magnusen forlængst givet ham, blot skulle revisionen af arkivets samlinger først finde sted. Denne trak længere ud end ventet, og da vinteren det år indtrådte tidligt, måtte dette arbejde opsættes et år. Mange interessante dokumenter havde han fundet frem til i Stiftsarkivet, og en henvendelse til landets embedsmænd i Hempels Avis d. 17. februar og d. 17. april 1829 om at yde bidrag til oplysning om Svenskekrigen havde indbragt ca. 250 breve og dokumenter af interesse; men nu var det som nævnt ikke muligt at benytte arkivet p. g. a. revisionen, og arbejdet gik i stå. Han tog det frem igen i 1845, da Elvedgårds historie gik i trykken, men med samme resultat som før.⁴¹⁾

I 40'erne var Vedel Simonsen meget produktiv, og i disse år kom den ene samling efter den anden, nemlig en lang række biografiske værker og herregårdsbeskrivelser. 1840–46 udkom:

„Bidrag til danske Slottes og Herreborges Bygnings- og Befæstningshistorie i den catholske Tidsalder“, 1840.

„Bidrag til Odense Byes ældre Historie“, I–III, 1841–44.

„Bidrag til Eske Brocks Levnedbeskrivelse“, 1842.

„Samlinger til Hagenskov Slots Historie“, 1842.

„Bidrag til den fynske Kongeborg Rugårds Historie“, I–III, 1843–44.

„Bidrag til Jørgen Brahes Levnedbeskrivelse“, 1845.

„Familieefterretninger om de danske Ruder“, I–II, 1845.

„Samlinger til Elvedgårds Historie“, I–IV, 1845–46.

Han havde brugt flere år til at samle dette righoldige stof, og det var absolut ikke af pekuniære grunde, at dette store materiale blev offentliggjort. Han fik intet honorar for disse arbejder, som blev udgivet på eget forslag, og som kun blev uddelt til kolleger og venner. Kun værkerne fra tiden før 1830 kunne fås i bogladerne! Disse mange samlinger var resultatet af flere års flittig gransken, og denne flid fortjener al anerkendelse.

Den første af disse samlinger „*Bidrag til danske Slottes og Herreborges Bygnings- og Befæstningshistorie i den catholske Tidsalder*“ lod Vedel Simonsen udkomme i 1840. Han havde forinden prøvet at få Molbechs historiske forening til at optage den i dens tidsskrift; men den blev gennem Werlauff tilbageleveret med bemærkning om, at han selv måtte finde en forlægger, hvis han stadig ønskede at få denne artikel trykt; foreningens økonomiske midler var ikke betydelige, følgelig var det ikke muligt at lade artiklen trykke på det tidspunkt, og Vedel Simonsen måtte selv besørge udgivelsen.

Dette lille, men meget omhyggelige skrift er på en måde en fortsættelse af afhandlingen om kæmpevisernes skildring af riddervæsenet i Norden, hvor han havde søgt at bevise, at folkevisernes billede af dagliglivet i middelalderen svarede nøje til virkeligheden. Det havde været hans hensigt at foretage flere rejser, bl. a. til København, for at samle materiale til dette værk; men hans dårlige helbred havde forhindret ham deri, og undersøgelserne er altså ufuldkomne og værket som følge deraf ufuldendt.

På visse områder afviger det fra de foregående: emnet er behandlet ud fra et mere objektivt synspunkt, og det hele har et mere videnskabeligt præg, hvorimod selve fremstillingen virker mere tør, og de utallige henvisninger til kilderne – der er ofte op til flere sider blot med henvisninger om et enkelt emne – virker trættende på læseren.

Om dette værk skriver Anton Andersen i sin lille biografi, at der er et sådant præg af ædruelighed og i det hele taget en sådan beherskhed, at man næsten ikke skulle tro, at det var skrevet af forfatteren til „Borgruinerne“ og „Natjonalhistorien“. Mens fremstil-

lingen af middelalderen i de tidligere værker havde været præget af hans store entusiasme, og mens han ved enhver lejlighed havde bragt forfædrenes bedrifter i erindring, er ethvert spor af romantik fjernet fra denne afhandling, og forfatterens egne følelser og begejstring er helt trådt i baggrunden. Livet i middelalderen er skildret objektivt ved mange, men kortfattede oplysninger, og det hele virker nærmere som en række uendelige fortegnelser over inventar, bygninger o. lign. end som en fremstilling af borgenes og slottenes bygningskunst. Eksempelmaterialet er som sædvanlig hos Vedel Simonsen af uhyre dimensioner, og værket er selvfølgelig af en vis værdi, selv om det afviger meget fra de øvrige i selve fremstillingen. Forfatteren opstiller ikke længere med glødende interesse sine idealer, og stilen er ikke prydet i samme grad som de tidligere værkers fortæller. For øvrigt findes der ikke engang en fortæller til dette værk!

„*Bidrag til Odense Byes ældre Historie*“ 1841–44, er et fyldigt værk på over 1000 sider, hvoraf I binds 2 hefter omfatter tiden op til 1478, II binds 2 hefter tiden indtil 1579 og sidste bind tiden indtil 1600.

Han udgav det som en prøve af sin fynske topografi, og i det sidste hefte lovede han et supplementsbind; men det blev aldrig fuldført. Det indeholder mange sjældne og værdifulde oplysninger om Odenses ældre historie og har været brugt som kildekrift af senere historikere, men bærer som alle hans øvrige værker præg af, at arbejdet skulle hurtigt fra hånden. Han skriver da også i forordet, at disse hefter mere skal opfattes som en slags ufuldendt håndbog for historikere, der måtte ønske at give en samlet fremstilling af Odenses historie i tiden op til 1600. De fleste indsamlinger til dette omfangsrige værk havde han for øvrigt foretaget allerede 1811 under et ophold på Fyn, og han valgte nu at udgive dem blot i kronologisk rækkefølge, for at de kunne komme andre fynske historikere til gode, selv om det blev en ensidig fremstilling uden nogen egentlig ledetråd.

Vedel Simonsen interesserede sig for adelens liv i det 16. og 17. århundrede, og 1842–43 udgav han „*Bidrag til Lensmanden på Dron-*

ningborg, Rigsråd Eske Brocks *Levnetsbeskrivelse med hans egenhændige Dagbøger fra 1608, 1612 og 1613*“ (2 hefter). Eske Brock, der var lensmand 1597–1625, førte omhyggeligt dagbog i sine almanakker, og 150 år efter hans død var disse ved et tilfælde blevet fundet af landsdommer Thestrup i Mariager kloster. „Det heraldisk-genealogiske Selskab“ havde offentliggjort brudstykker deraf i sit „Adelsmagazin“, og da Vedel Simonsen ved læsningen heraf tilbagekaldte erindringen om de forudgående århundreders adelsliv, besluttede han at udgive disse dagbøger fra 1608 og 1612, og i samme forbindelse gav han en kort levnedbeskrivelse af Eske Brock, hvortil han havde udbedt sig stof hos kollegerne Werlauff, Kalckar, Kall Rasmussen og Paludan-Müller. Dagbogen fra 1613, som Vedel Simonsen udgav i 2. hefte, havde været i besiddelse hos forpagter Schwensen på Høbbet ved Trolleborg, og da han hørte om udgivelsen af de to første dagbøger, stillede han den af Eske Brocks almanakker, som han havde, til Vedel Simonsens disposition.

Eske Brock gjorde sig hverken gældende som kriger, statsmand, videnskabsmand eller som mæcén, skriver Vedel Simonsen; men han opfattede ham som en værdig repræsentant for sin tidsalder – „en fortræffelig Type på sin Tids Adelsmænd“; det er som sådan, at Vedel Simonsen skildrer ham, og det er af en vis interesse at se, hvordan livet formede sig for en rigsråd i begyndelsen af det 17. århundrede.

Da Werlauff modtog disse hefter, bebrejdede han Vedel Simonsen, at han kun forærede sine værker til sine kolleger, og foreslog, at han i stedet skulle skænke dem til en eller anden godgørende institution, som måtte forestå salget og have rådighed over det indkomne beløb. Vedel Simonsen fulgte opfordringen og skænkede straks 100 eksemplarer til asylet i Odense og lovede i sit svar til Werlauff, at det nok skulle blive gentaget.

Det næste værk, „*Samlinger til Hagenskov Slots, nuværende Frederiksgaves Historie*“ udkom i januar 1842 i Odense på forfatterens eget forlag. Han havde i flere år beskæftiget sig med dette stof, og i september året forinden havde han afbrudt arbejdet med Odense

bys historie for at fuldende dette lille værk om Hagenskov slot, der var kronprins Frederiks sommerresidens; som følge deraf dediceredes værket kronprinsen. Dets ældste historie havde hans største interesse, og det er det 16. og 17. århundrede, der får den udførligste behandling, ligeledes i kronologisk rækkefølge.

Rigsråd Jørgen Brahe var i begyndelsen af det 17. århundrede lensmand på Hagenskov; under beskæftigelsen med Hagenskops historie havde han fattet interesse for hans personlighed, og 3 år efter udgav han „*Bidrag til Lehnsmanden på Hagenskov, Rigsråd og Ridder Hr. Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse med Brudstykker af hans egenhændige Dagbøger fra 1625 til 1656*“, hvoraf dagbøgerne udgør den væsentligste del. Vedel Simonsen havde som tidligere nævnt udgivet Eske Brocks dagbøger, og da Jørgen Brahe begyndte at føre dagbog samme år, som Eske Brock døde, kan disse dagbøger betragtes som et supplement til de tidligere udgivne.

I begyndelsen af 40'erne arbejdede Vedel Simonsen ligeledes med Nordvestfyns historie, især Rugårds, og 1843–44 udkom i 3 bind den store beskrivelse, „*Bidrag til den fyenske Kongeborg Rugårds, dens Læns og dens Lænsmands Historie*“, som han selv tillagde stor betydning, vel først og fremmest fordi det var en topografisk beskrivelse af hans egen fødeegn. Tidligere havde han normalt ladet trykke oplag af sine værker på 500 eksemplarer; men ikke desto mindre nøjedes han denne gang med halvdelen! Da II bind var udkommet, opfordrede han både Molbech og Werlauff til at komme med kritiske bemærkninger til dette skrift; men ingen af dem fulgte anmodningen!

I dette værk på over 700 sider har Vedel Simonsen ikke alene skildret gårdens historie, men også hele sin fødeegns, idet det indeholder mange interessante naturbeskrivelser og værdifulde bidrag af sagn og oldtidsminder fra alle de omkringliggende sogne. Lensmændenes historie er ligeledes behandlet, og vi stifter i denne afhandling bekendtskab med en række mere eller mindre kendte nordfynske adelsmænd og herremænd fra Rugård, Langesø, Margård, Dal-lund, Elvedgård, Harritslevgård og flere andre mindre gårde, der på Vedel Simonsens tid spillede en større rolle end nu. I dette værk

fandt han endvidere plads til en del af sine optegnelser om Svenskekrigen 1657–60, som han havde samlet tidligere, men som nu blev suppleret for denne egns vedkommende.

„*Familieefterretninger om de danske Ruders for 200 År siden uddøde Adelslægter*“ udkom i 2 hefter i 1845. Dette arbejde havde voldt ham mange besværligheder, da han på grund af sit dårlige helbred ikke var i stand til at rejse til København for at samle det fornødne materiale på arkiverne, og da man her ikke kunne give tilladelse til at udlåne de skrøbelige og kostbare dokumenter. I sådanne tilfælde var Werlauff altid yderst hjælpsom og imødekommende, og han skrev ofte lange breve og dokumenter af for venen. Langt om længe lykkedes det dog Werlauff at låne 150 breve fra og til Rudernes enkelte familiemedlemmer, hvoraf Vedel Simonsen udgav de vigtigste afsnit i forbindelse med dette værk, og på Werlauffs opfordring gav han ordforklaringer af biografisk eller topografisk art for sig og ikke mellem de enkelte afsnit. Endvidere var han i besiddelse af Sophie Ruds og den med Ruderne beslægtede Elisabeth Bryskes slægtsbøger og „familieantegnelser“ samt en række ligprædikener over familiens afdøde, og han understreger i denne forbindelse, at man med hensyn til biografier bør begynde med den enkelte person og dernæst „gå over til Slægten og Stænderne, og fra Stænderne til Folkets Historie“ – som han ved de topografiske arbejder havde anbefalet at „gå fra det enkelte sted til Sognets, fra Sogdenes til Herredets, fra Herredernes til Amtets, og fra Amternes til Landets Historie“, og til denne fremstilling af landets historie yder Vedel Simonsen – som han selv udtrykker det – et beskedent bidrag i form af denne fyldige afhandling om adelslægten Rud.

„At jeg idag gjør Begyndelsen med at udgive Samlingerne til min Fædrenegårds Historie, vil vist Ingen fortænke mig i, når han erfarer, at det netop idag er hundrede År siden bemeldte Gård kom til at tilhøre min Familie, idet min Farmoder netop 1. Juli 1745 tiltrådte samme; en Varighed af Besiddelsestid, der vist med Hensyn til de borgerlige Familier er et yderst sjældent Tilfælde“,

skriver Vedel Simonsen i fortalen til „*Samlinger til den fynske Herregård Elvedgårds Historie*“, hvilket festskrift udkom i 4 hefter

i de første måneder efter sekularfesten. Vedel Simonsen følte en vis stolthed over at være den tredje generation af sin slægt, der havde gården i besiddelse, og på værkets titelblad kunne han skrive:

Det er en ganske egen Sag
at iie Fædres Bolig;
thi Slægtens Ånder Dag og Nat
omsvæve den så trolig.
Den Mand, der fremmed Arne får,
er halv om halv kun Leier;
det sande Hjem først den Mand når,
der Fædres Arne eier!

Som kilder benyttede han gårdens eget arkiv, hvoraf dog størstedelen var gået til grunde under Svenskekrigen, de omkringliggende sognes kirkebøger⁴²), gamle ministerialbøger og private dagbøger, der var i slægtens eje. Ikke alene gårdens historie er udførligt behandlet, men også de omkringliggende sognes og herregårdes – og for hvert års vedkommende i samme rækkefølge, begyndende mod nord og vest: Bogense, Harritslevgård, Skovby, Gyldensten, Sandagergård, Guldbjerg, Sandager, Eilby, Melby, Oregård, Ore, Hårslev, Sørslev, Langesø, Margård, Vigerslev, Rugård, Elvedgård, Veflinge, Dallund, Søndersø og Vissenbjerg. Værket, der omfatter 4 trykte bind og det ofte citerede V bind i manuskript omfattende Vedel Simonsens egen tid, er således ret omfattende, og mange tilsyneladende ubetydelige enkeltheder fra de nævnte sognes kirkebøger er medtaget.

Allerede november 1844 havde Vedel Simonsen bedt Werlauff om kildemateriale, og kort tid efter afsendte Werlauff 72 originale breve og 29 i afskrift. Omkring sekularfesten var arbejdet ved at gå i stå, da Vedel Simonsen helst ikke ville udgive det i nogen speciel anledning, idet det efter hans mening kunne få udseende af, at han blot ville hidkalde hoffets opmærksomhed; men Werlauff opfordrede ham kraftigt til at fuldføre det, da det specielle afsnit om Elvedgård nok ville finde plads i en større fremstilling af de danske herregårdes historie, som arkivar ved ordenskapitlet, T. A. Becher,

Elvedgårds hovedbygning. (Fot. Lykke).

Elvedgårds hovedbygning. (Fot. Lykke).

havde planer om at udgive. Vedel Simonsen udvidede nu sit område, og i løbet af kort tid gennemgik han alle herredets kirkebøger fra 1646 for at samle bidrag til dette værk, som nærmere er en hel egnbeskrivelse fremfor en fremstilling af selve gårdens historie. De 4 hefter udkom med korte mellemrum fra juli 1845 til marts det følgende år, men kun i ganske få eksemplarer.⁴³⁾

I de lange fortaler, hvor han vejer historikerens ringe stilling og videnskabsmændenes ringe kår, understreger han flere gange, at værket er en samling „Local- og Familiesagn til Brug for Interesserede“ – altså omegnens befolkning – og ikke en „Bog, der skal i Bogladerne“.

Disse hefter er af en vis kulturhistorisk værdi, idet de giver troværdige billeder af det 18. århundredes herregårdsliv på Nordfyn. Mange af de anekdoter, som han beretter om sine forfædre og andre af de nordfynske herremænd, synes ikke at spille nogen væsentlig rolle for fremstillingens helhed; men forfatteren har dog fundet dem berettigede, da de karakteriserer den pågældende tidsalder, og Vedel Simonsen har gengivet dem med en vis lune.

Det 5. hefte, som han desværre ikke nåede at få udgivet før sin død, indeholder talrige bidrag til hans egen levnedshistorie og er i det hele taget hovedkilden til vort kendskab om ham. Et kort uddrag har adjunkt I. E. Boesen offentliggjort i „Vor Ungdom“, 1881, pag. 53–57, især omhandlende udenlandsrejsen 1805–06, og følgerne af „Udskiftningen i Skovby Herred“ er meddelt af samme i „Fyens Stifts literære Selskabs“ skrift „Samlinger til Fyns Historie og Topographie“, bd. 10, pag. 57–110, og som sådanne anfører Vedel Simonsen:

„Markefred, en bedre Agerdyrkning, en større Huusflid, en tiltagende Velstand, en bedre Kost, en tækkeligere Klædedragt, en bedre Huusbygning, bedre Meubler og Huusgeråd, bedre Avlsredskaber, en større Folkeformerelse, en større Sædelighed og en Deel Overtroes Udryddelse.“

Det var hans hensigt at skrive sin fødeegns historie så udførligt som muligt; det var hans håb, at andre historikere ville behandle de øvrige landsdele på samme måde, og man må tilstå, at det har været

et sandt herkulesarbejde at samle et så enormt materiale, som Vedel Simonsen var i besiddelse af, og at skrive sin fødeegns historie i et sådant omfang, som han gjorde. Det er et beundringsværdigt arbejde, han her ydede; derimod stiller man sig med rette kritisk over for den teori, han fremsatte i forbindelse hermed: han mente, at topografier ikke måtte opstå i „den lærdes Studerestue“, men skulle derimod skrives af selve egnens beboere, altså af amatører, og han mente endvidere, at

„havde man kun én eneste Egns Historie ret ab omni parte fuldstændig bearbejdet, så vel med Hensyn til det lokale som det personale, så vilde denne ene Egns Historie udbrede langt mere lys over det hele Riges end det svage Skjær, der fra Natjonalhistoriens Bearbejdning i det hele taget kan falde tilbage på sammes enkelte Dele“ (Elvedgårds Hist., III, pag. 3, citeret hos Ant. And. pag. 65).

Man føler sig let fristet til at kritisere forfatteren for hans manglende evne til at begrænse sig, idet mange af udskrifterne fra kirkebøgerne, de talrige spøgelseshistorier og fortællinger om gengangere, anekdoter om gamle præster og degne o. m. a. kan synes overflødige. Der kan let påvises mindre fejl og unøjagtigheder; men trods de indvendinger, der blev fremsat af kritikken, har man måttet erkende, at ikke alene dette værk, men alle hans her nævnte materialesamlinger indeholder mange sjældne og værdifulde oplysninger. Selv om indvendingerne er berettigede, må man ligeledes erkende, at det er vanskeligt at undgå fejl, når stoffet er så omfattende som Vedel Simonsens, og til hans undskyldning tjener, at mange af hans kilder hverken var udtømmende eller helt pålidelige; desuden hindrede som nævnt hans dårlige helbred ham i at gøre brug af de københavnske arkivers dokumenter og diplomer.

Udover disse „hovedværker“ arbejdede Vedel Simonsen på en række mindre artikler og afhandlinger, hvoraf dog kun de færreste er trykt, og resten opbevares i manuskript på Nationalmuseets bibliotek.

Meddelelser om fund og indsamlinger har han givet i „Antiquar. Annaler“, II, hefte 1, pag. 193–202 (om Palnatoke), hefte 2, pag. 309–27 (beskrivelse af to jyske samlinger, sml. pag. 58), pag. 328–56,

365–375 (diverse indsamlinger). Mindre artikler af Vedel Simonsen findes i „Magazin til den danske Adels Historie“, bd. I, pag. 243–46, „Nordisk Tidsskrift f. Oldkyndighed“, bd. II, pag. 242–47 (om runestenen i Egå i Randers amt, som Werlauff havde gjort ham opmærksom på under et af sine besøg på Elvedgård i 1832), samme, bd. III, pag. 180–93 („Efterretning om Borgruinen Himmelstrup i Vigerslev Sogn i Fyen“, hvortil Vedel Simonsen havde foretaget en excursion d. 10. november 1830, og som han mente havde været beboet af Henrik Æmeltorp ca. 1250), samme, pag. 225–48 („Undersøgelser om det gamle Kloster, der skal have ligget ved Elvedgård i Fyen“) samt i „Annaler f. Nordisk Oldkyndighed“, 1836–37, pag. 108–21, 1838–39, pag. 261–341 („Klostersagn i Almindelighed og i Særdeleshed om Jomfruklostret i Skårup By“).

I 20'erne havde Vedel Simonsen indsamlet dialektord til Molbechs „Danske Idiotikon“, der begyndte at udkomme 1833, og på det tidspunkt havde han yderligere indsendt 2 samlinger af dialektord til „Videnskabernes Selskab“.

1835 arbejdede han på et par afhandlinger om „Vore Landsbykirkers Ælde, Bygningsmåde og catholske Prydelser“ og om „De Midler, hvorved Regjeringen best kan understøtte Communernes Bestræbelser“. 1838 var han beskæftiget med stamhuset Dallunds historie.

Det følgende forår modtog Vedel Simonsen mange henvendelser om litterære bidrag, bl. a. fra Molbech, Paludan-Müller, prof. Niels Falck, prof. J. M. Thiele, overlærer ved Odense Katedralskole C. A. H. Kalkar, pastor Hans Kr. Rask og Frederik Barfoed. Kalkar samlede bidrag til prof. Thiele om folkeovertro og folkesagn og bad om tilladelse til at benytte Vedel Simonsens optegnelser af fynske sagn. Rask udgav „Morskabslæsning for den danske Almue“ og bad om litterære bidrag af Vedel Simonsen, og forfatteren Frederik Barfoed fik oplysninger om Peder Syvs slægt og bestemmelser af kæmpeviernes alder til tidsskriftet „Brage og Idun“. De opfordrede ham til at tage nye emner frem og lade resultaterne af hans forskning komme disse tidsskrifter til gode; men han leverede ikke flere bidrag.

1839 tilbød Vedel Simonsen Molbech til dennes „Historisk Tidsskrift“:

- a. „Historiske Samlinger til Danske Slottes og Herreborges Bygnings- og Befæstnings Historie i den catholske Tidsalder“,
- b. dagbog fra sin antikvariske rejse i Jylland 1814, hvor de dokumenter, som han havde fundet rundt omkring på herregårdene, var registreret,
- c. „Sagnene fra Carl-Gustav-Feiden i Fyen“ eller
- d. en eller anden fynsk herregårds historie, hvilket Molbech foretrak sammen med det førstnævnte værk, som blev afsendt i december 1839.

Der opstod en del vanskeligheder ved udgivelsen af 3. hefte af dette tidsskrift, og Vedel Simonsen opfattede det – vel ikke helt med urette – som et afslag fra udgiverens side og bad Werlauff trykke det i „Kjøbenhavn“. Dette skete heller ikke, og Vedel Simonsen lod selv afhandlingen trykke i Odense.

1847 skrev han en afhandling om ligheden mellem hebræisk og det gamle nordiske tungemål, og indledningen til dette skrift oplæstes af professor Madvig ved et møde i „Videnskabernes Selskab“ i december samme år.⁴⁴⁾ Her prøvede Vedel Simonsen – som konrektor, den senere sognepræst dr. G. T. Francke havde forsøgt det – at bevise, at det nordiske sprog var påvirket af føniskisk – og altså ikke var af germansk oprindelse, og dette blev med rette hårdt kritiseret af selskabet og ikke mindst af Madvig selv.

I de følgende to år samlede han stof til diverse sogne- og herregårdsbeskrivelser, og endvidere havde han lovet prokurator Peder Rasmussen i Rudkøbing at skaffe bidrag til Langelands historie. I begyndelsen af 50'erne ville han lade mere trykke og sendte bl. a. en afhandling til Thomsen om „Vore Forfædres Kunstfærdigheder og Kunstfrembringelser“, som først og fremmest byggede på beskrivelser af sjældenhederne i hans egen oldsagssamling.

Som så mange andre lod Vedel Simonsen og Werlauff sig ophidse af Frederik VII's forhold til grevinde Danner; der fremkom i disse

år mange nærgående artikler – mange anonyme – der protesterede kraftigt mod, at hun var landets dronning. Begge havde lyst til at udarbejde lignende artikler; især Werlauff var meget ophidset, da hendes navn blev indført i kirkebønnen, hvilket – ifølge brev til Vedel Simonsen – ødelagde hans fødselsdagsfest i 1853!

1857 lavede Vedel Simonsen versificerede udgaver af Kristi lidelsehistorie og evangelierne til årets søndage, svarende til Grundtvigs værker af lignende art til brug for skoleungdommen.

Lige til sin død arbejdede han på fuldstændiggørelsen af sine samlinger, og han efterlod et betydeligt utrykt materiale, især topografiske beskrivelser af Lunde, Skam og Skovby herreder og optegnelser til Bjerge, Åsum, Vends og Båg herreders historie, hvoraf han havde indsamlet størstedelen allerede i 30'erne. Som tidligere nævnt er dette stof gennemgået og benyttet af Ewald Tang Kristensen, og en del er offentliggjort i „Fyens Hjemstavn“ 1928 f. og i „Fortid og Nutid“ V, pag. 61 ff, især omhandlende Svenskekrigen.

Det var egenshistorien, der stod Vedel Simonsens hjerte nærmest, og den største rolle har han spillet som lokalhistoriker. De nævnte topografiske samlinger til de fynske herreders historie under Svenskekrigen havde kongen opfordret ham til at udgive allerede 1840, da han for den årlige understøttelse på 600 rdl. havde valgt at arbejde med fynsk topografi. Da han efter 7 års forløb „havde trællet for en Rachel og kun fået en Lea“, opgav han dette „Penge-, Tids- og Åndsfortærende Arbejde“, idet han gav udtryk for, at han kun havde pligt til at arbejde med fynsk topografi og ikke til at publicere resultaterne deraf! Han indså, at det var for dyrt at lade disse samlinger trykke, og mange år før sin død besluttede han, at de skulle deponeres i geheimearkivet, Det kongelige Bibliotek og arkivet i Odense, hvor de kunne være offentligt tilgængelige.

Betragter man Vedel Simonsens videnskabelige arbejder fra formens side, viser det sig snart, at han i al sin litterære virksomhed var ledet af sin romantiske natur, der præger alle hans værker, især de lange fortællinger, hvor stilen er svulmende og blomstrende, i modsætning til fremstillingen i de historiske skildringer, der ofte kan virke

tung og ensformig, ligesom de utallige eksempler og citater kan virke trættende på læseren. Denne bredde skader undertiden formen mere, end den gavner, og enkelte steder savner man klarhed i opbygningen og en mere koncis fremstillingsform.

Der er i hans mange samlinger værdifulde og sjældne oplysninger; men desværre løber hans fantasi og sværmeriske forskerblik ofte løbsk, især når han er beskæftiget med middelalderens mystik. Når den logiske slutning og den historiske viden svigtede, var han ikke bange for at bygge sine ræsonnementer op på sagn og sagnhistoriske beretninger, som han sikkert selv troede fuldt og fast på: under en rejse over Fyn sammen med H. C. Ørsted kunne han således vise denne både Odins og Palnatokes gravhøje og deres våben, som han selv mente at være i besiddelse af, og i alvor fortælle, at „Der König in Thule“, som Goethe havde digtet om, var Valdemar Atterdag!⁴⁵) Han kunne levende forestille sig klosteret, som ifølge sagnet havde ligget umiddelbart i nærheden af Elvedgård, og fantasifuld er hans afhandling om genopførelsen af dette kloster i form af et særligt kapel eller kloster („Nord. Tidsskrift for Oldkyndighed“ III, pag. 242 f). Han måtte dog i denne forbindelse indrømme, at han nok var den eneste, der var helt overbevist om rigtigheden af dette klostres eksistens!

Særlig kritisk som samler var Vedel Simonsen måske ikke; materialerne voksede, og da alt af interesse blev taget med, kan man ikke altid stole på de enkelte oplysninger. Med årene gik arbejdet hurtigere og hurtigere fra hånden, og som følge deraf bliver de mindre upålideligheder hyppigere i de senere værker.

Vedel Simonsen begejstredes let – ofte for let; han foretog omfattende og indgående studier i fædrelandets historie, men kom vist nok for ofte med for dristige ræsonnementer og konklusioner, og som følge deraf skuffedes han tit i sine forhåbninger om støtte til sine talrige videnskabelige planers udførelse, navnlig hvad angår de ordenshistoriske arbejder, der skulle være af en sådan beskaffenhed, at de dannede en afsluttet fremstilling af de mest fremtrædende personligheders levned. Dette krævende arbejde ville ikke helt lykkes for

ham, og det var som nævnt den væsentligste grund til, at han trak sig tilbage i ensomhed på sit gods på Nordfyn.

Han var i besiddelse af stor lærdom og videnskabelig dannelse, men havde undertiden vanskeligt ved at koncentrere sig om den enkelte opgave og skelne mellem væsentligt og uvæsentligt. Hans forkærlighed for omegnens sagn var som nævnt i flere forbindelser for stor, og det andet, som kritikken har bebrejdet ham, er hans undertiden for svævende planer, der greb hæmmende ind i hans virksomhed som historiker; han må således også flere gange indrømme, at „det ofte var svært at fastholde de Ideer, der frydelig klart foresvævede hans Indre“. Den overlegne kritiker og dybsindige fortolker var Vedel Simonsen ikke!

På et andet punkt kan man med rette kritisere ham, nemlig hans brug af kildemateriale. Werlauff opfordrede ham gang på gang til at rejse til København for at benytte de bedste kilder, f. eks. adelsmændenes breve og egne optegnelser, hvoraf der ganske vist fandtes en del på Karens Brahes bibliotek i Odense; men han vægrede sig ved at rejse til hovedstaden, i de senere år dog p. g. a. sit dårlige helbred.

Man kan dog ikke nægte, at han var en yderst flittig forsker, at han udrettede et beundringsværdigt oplysnings- og velgørenhedsarbejde, og at han bør nævnes blandt historikere som forfatter til en lang række historisk-topografiske, digteriske og filosofisk-religiøse værker. Både som videnskabsmand og som privatmenneske havde han sine ejendommeligheder; men han ofrede sig altid helt for den sag, som han beskæftigede sig med, og han opslugtes helt af sit forfatter-skab i en tid, som han ellers ikke sympatiserede med.

Når han med nogen ensidighed dyrkede middelalderens historie, var det en naturlig følge af hans romantiske natur. Han havde størst kærlighed til denne periode af vor historie, da den var „de dunkle Følelsers Tidsrum og den formløse, gjærende Masse, hvoraf vor Tidsalders Religion, Statsforfatning, Standsforskjel og Åndskultur var fremspiret“ („Den danske Adels- og Ridderstands Historie“, pag. 3), og som følge deraf måtte han betragte denne tids historie som den nødvendigste at beskæftige sig med.

Steenstrup („Historieskrivningen i Danmark i det 19. Århundrede“) mener ikke, at Vedel Simonsens behandling af historiske emner fortjener nogen større ros. Dette er delvis rigtigt; men alligevel nævnes han som regel blandt dette århundredes mest fremtrædende historikere, idet hans fortjenester først og fremmest ligger på det topografiske og biografiske område, og det er som indsamler af historisk materiale, at hans navn og gerning vil huskes. Han var en alsidig videnskabsmand, og hans navn vil nævnes både inden for personalhistorien, kulturforskningen, oldforskningen, naturforskningen og digtekunsten.⁴⁶⁾

Han var en trofast forsker, der samlede og ordnede et stort materiale på en sådan måde, at senere forskere har kunnet gøre brug af det. Herom skriver han i fortalen til „Rugårds Historie“ I, hefte 2, pag. 1:

„Det er kun blevet til en ufuldstændig Materialesamling, i Stedet for at det burde have været en fuldstændig Skildring; det er kun blevet de enkelte Grundstene til en Bygning, i Stedet for at det burde have været Bygningen selv. Men selv i denne dets Ufuldkommenhed vil man ingenlunde miskjende den gode Vilje, om man end skulde nødsages til at beklage den manglende Evne“.

Vi har vel næppe på Fyn haft en flittigere historisk samler, der har tilvejebragt et så stort materiale til fødeegnens topografi og historie af blivende værd; han skriver videre i det nævnte værks fortale til bind III:

„Hvad enten min Stilling var lykkelig eller ulykkelig, hvad enten man roste eller dadlede mig, hvad enten man fremhævede eller tilsidesatte mig, hvad enten man standsede mig eller forundte mig den Plads, hvad enten jeg tav, eller jeg talte, har jeg dog stedse og uafsladelig arbejdet, og derfor ere mine Samlinger også Ar for Ar voxede til en fast uoverskuelig Mængde . . .“

Han var en oprigtig patriot, en stille lærd af den gamle skole, der ikke rigtigt følte sig hjemme i sin tid. Han forstod den ikke, og med en næsten sygelig længsel higede hans romantiske sind mod en længst forsvunden storhedstid, der fra barndommens og ungdommens dage havde vist sig for ham, omgivet af et magisk trylleskær, der ikke syntes at ville forsvinde.

„Jeg lever mere i en forbigangen end i en nærværende Verden, jeg huser hellere i den ødelagte Borg end i de prangende Paladser . . . , jeg søger der, hvor jeg ene finder Bod for min Længsel . . . jeg skal sørge og klage over den svundne Tid og dens Herlighed, indtil også min Tid er forsvunden. Derfor er min Pen ikke skåren for Spøg og Glæde, men for Klage og Sorg, derfor er det forsvundne og ikke det nærværende, det, vi tabte, og ikke det, vi besidde, min Tales Emne“,

skriver han i fortalen til sin nationalhistorie. Han klager samtidig over samtidens manglende interesse for de historiske minder; til gengæld sværmede han selv for denne forsvundne tidsalder i en sådan grad, at han ikke sjældent stod fremmed over for tidens nye ideer og tanker.

Han har ganske vist ikke skabt værker af så stor værdi som Werlauff og Paludan-Müller og havde heller ikke deres evne til at give en helt klar fremstilling af sit emne og samtidig bevare den videnskabelige nøjagtighed. Han ejede ikke deres overlegenhed som kritiker; men ikke desto mindre indtager han en smuk plads blandt det 19. århundredes historikere, og hans omfangsrige samlinger, der indeholder en forbavsende masse enkeltheder, der siden har været et rigt kildemateriale for andre lokalhistorikere, har sikret ham anerkendelse som historiker.

LYRIKEREN VEDEL SIMONSEN

Jeg eier ei Harpe af strålende Guld,
jeg har kun et Hjerter af Kjerlighed fuldt;
min eneste Harpe er Hjertet selv,
men grændseløst rigt er dets Tonevæld.

(„Ung Harald“, 1831).

Tilbage står at omtale Vedel Simonsens forsøg inden for digtekunsten, hans romantiske digtsamlinger fra begyndelsen af 30'erne, selv om de strengt taget kun perifert vedrører hans virksomhed som historiker.

Allerede tidligt havde han forsøgt at skrive vers på tysk og græsk, hvoraf enkelte er offentliggjort i 2. hefte af „Borgruinerne“ og i „Kjøbenhavns Skilderie“, bl. a. et mindedigt på græsk over hans tidligere lærer, Abraham Kall.⁴⁷⁾

I begyndelsen af 30'erne udgav han de små samlinger „Ung Harald“, 1831, „Livets Speil i Naturen“, 1831, „Clios Harpe“, 1832, „Natten“, 1832, der kun blev uddelt i få eksemplarer til de nærmeste venner, og senere det filosofiske digt „Verdenssjælen“, 1837, og „Livets Cirkel“. I 1846 fik han et par digte trykt i „Levins Album“; i sine sidste år beskæftigede han sig som nævnt med at versificere „Lidelseshistorien“ og „Årets Evangelier“, og blandt hans efterladte skrifter er fundet flere større digte, bl. a. om hans ensomme lod og skæbne som historiker og om klosteret ved Elvedgård.

I 1831 sendte han prøver af sine digte til Werlauff, der anbefalede ham at lade dem udgive, idet han karakteriserede dem som „en talentfuld, kundskabsriig, verdenserfaren Mands poetiske Reflectioner over Naturen og Historien . . . Reminiscencer af et høist bevæget, poetisk Liv, Udtryk af en interessant og elskelig Individualitet, der ikke kunde andet end på en rørende Måde tiltale den, der kiende den nøie“. „De moderne Æstetikere“ – og dermed sigter Werlauff antagelig til Molbech og Heiberg – havde vræget digtere som Chr. Pram og Tårup, og af den grund bad Werlauff vennen overveje forsøget mere end én gang, da disse kritikere ikke mere forstod det samme ved „poetisk Poesi“ som tidligere.

Romantikken var herskende i Tyskland, og allerede under sit ophold ved de tyske universiteter havde han hørt om den nye bevægelses genier og læst deres lovprisninger af middelalderens særprægede skikkelser. Som Steffens søgte han at forene naturen og det historiske element, som han i praksis søgte at gøre det, da han anlagde sin park. I modsætning til Werlauff og Molbech fulgte Vedel Simonsen i sin litterære virksomhed de første romantikers bestræbelser herhjemme, den såkaldte universalromantik i århundredets første decennium, fra Steffens over Oehlenschläger til Ingemanns, Grundtvigs og Staffeldts bestræbelser inden for alle lyriske genrer, og ikke, som man kunne vente, den nordiske og sentimentale romantik efter 1810, i hvilken periode de fleste af hans digte ellers er blevet til.

Alle hans værker er forsynet med vers, om hvilke Johannes Steenstrup siger, at de endnu som friske Blomster i Sprækker af smuldrne Stene rækker Hoveder frem fra Titelbladene på hans topografiske og personalhistoriske Bøger“. I „Borgruinerne“ og „Nationalhistorien“ findes en del af hans bedste vers, der er rammende udtryk for hans romantiske tankegang og følelsesliv og yderst betegnende for hans gerning som historiker, ligesom han i det hele taget viser sine største digteriske evner i stroferne om fortidens svundne herligheder. Disse småvers er nok det betydeligste af hans lyriske produktion, da det her lykkes ham at give tanken udtryk i en koncentreret form.

I september 1831 udgav Vedel Simonsen det store selvbiografiske digt „Ung Harald“, der som de øvrige digtsamlinger tilegnedes kongehusets medlemmer. I godt 40 store strofer har Vedel Simonsen her givet en versificeret skildring af sit eget liv, selv om den ikke på alle punkter nøjagtigt svarer til virkeligheden. Mange enkeltheder kan tjene til at belyse forfatterens barndoms- og ungdomsliv, og levende er her skildret „Ung Haralds“ fødsel, hans ensomme barndom, „ungdommens klostertvang“, hans fortrøstning til Gud, udenlandsrejsen og den evige længsel mod barndomshjemmet og den aldrig svigtende kærlighed til hjemstavnen, der ligger bag hele dette selvbiografiske digt.

Det kniber visse steder med det poetiske udtryk, og en vis ube-

hjælpsomhed i valget af rimord gør sig ofte gældende. De elegiske toner er fremherskende, og motiverne er først og fremmest „hans Barndoms Suk“, „hans Ungdoms stille Længsels Klage“, „hans Manddoms tunge Dage“ og „Ung Haralds Suk i ældre Dage“:

Man troer, Ung Harald lider, thi han *klager*;
dog selv hans Klage såre Få *forståe*.
Han må vel dybe Suk heel ofte *drage*;
thi Åndens Vinger under Smerte *groe*.
Han må vel føle tit, at han er *fremmed*,
han veed, det Hjem af Jord, han fødtes *på*,
er kun et Skyggebillede af *Hjemmet*,
det sande Hjem, hvortil hans Længsler *ståe*.

Hans harpe har måske lydt „svagelig og sygelig“ – siger han; men dens 3 „eviggyldne, evigstærke Strænge“ – tro, håb og kærlighed – holdt, når alt andet bristede for ham, og når de personlige sorger formørkede hans tilværelse.

Samme år udkom „*Livets Speil i Naturen*“, et stort naturdigt, hvor han lader kilden, bækken, søen, strømmen og havet optræde, symboliserende barndommen, ungdommen, manddommen, alderdommen og graven, hvilket indirekte overføres på hans egne personlige forhold. Enkelte steder svigter konstruktionen dog, idet kilden og bækken, havet og regnbuen tiltales, mens søen og strømmen beretter om sig selv. Erotiske stemninger finder man sjældent i hans digte; men der hentydes dog flere gange til ægteskabet og dets opløsning:

Dog hvis selv en søstersindet Strøm,
qvalt af samme Hu,
som Dig plager nu,
på Din Vandring end tilsidst Du finder;
og sit eget Hjem
hun forlader; sig med Dig forbinder;
blander med Dig Bølgen sin
for at deele Skjebnen Din;
mon Du da Din tabte Roe gjenfinder?

Nej desværre! ikkun alt for snart
svinder Blændværk hen
og Du ståer igjen
længselfuld ved Barmen af Din Qvinde . . .

Livets skuffelser, offentlighedens mangel på påskønnelse og de tilsidesættelser, som han havde været ude for, klinger os i møde i de vemodige strofer, og der er ingen tvivl om, at det skal opfattes som et personligt digt:

Så vil da, o Strøm, også Du ile hen,
Du, det sidste Solglimt af Livet!
så see vi Dig altså for sidste Gang,
og Graven var, ak! på en Vei så lang,
den eeneste Trøst Dig blev givet.
Heel traurig lyder Din Svanesang;
den vifter veemodigt i Sivet.
Også jeg var jo med; blev af Trængselen keed;
også mig nedvinker jo Håbet om Fred i Graven.

I 1832 udgav Vedel Simonsen „*Clios Harpe*“, indeholdende historiske digte, hvoraf flere er gendigtninger af Goethes og Schillers kendteste digte. Grundtvig havde digtet om bisp Vilhelms trofasthed mod den afdøde konge, Svend Estridsen; men Vedel Simonsens forsøg „Bispens Hengivenhed for Kongen“ kommer ikke på højde med Grundtvigs digt. Schillers ballade „Der Handschuh“ har Vedel Simonsen både oversat og brugt som motiv til det store digt „Danmarks Ridder på Prøve“. Schillers ballade fra 1797 skildrer frøken Kunigund, der prøver sin tilbeder, ridder Delorge, ved at kaste sin handske ned fra balkonen på arenaen med de vilde løver og tigre; han bevarer sin ære som ridder ved med dristig hånd at hente handsken fra arenaen, men „slår hende Handsken i Ansigtet“ og siger

„Takken, Dame, jeg ej attråer“ –
og forlader hende fluxen på Stunde.

Dette motiv overfører Vedel Simonsen på sin ballade om Danmarks marsk, hr. Peder Knudsen, der gæstes af kongen. I dennes følge befinder sig hans „stolte Hjertenskjær“, og for at prøve hans kærlighed, kaster hun sin kostbare ring ud midt i søen og beder ham som bevis på sin trofasthed finde ringen og bygge hende et slot på findestedet i løbet af de næste 7 år. Vedel Simonsen låner her et nyt træk fra en anden af Schillers ballader, „Der Ring des Polykrates“,

som Schiller igen har gendigtet efter den græske historieskriver Herodot: der fanges næste dag en fisk i søen, og i dens bug finder man den kostbare ring. Hr. Peder lader slottet opføre, men giver hende ringen tilbage med samme besked som Delorge:

Ringen, Pant på Løn ham skulde være,
sender han sin fordums Hjertenskjære,
ak! for hvem syv lange År han sleed;
og med Ord så blide, roelig-kolde
beder han hende Ringen at beholde
og – sit dyrebare Hjerte med;
Glad i Eensomhed
sad han ugift inden sine Volde
indtil Gravens Fred.

I et andet langt digt har han behandlet Valdemar Atterdags forhold til Tove.

Disse episke digte fremstiller med klarhed de historiske – eller nærmere sagnhistoriske – begivenheder; men som det overalt var tilfældet med Vedel Simonsen, svulmede stoffet op, og disse store digte hører ikke til hans bedste; den episke form mestrede han ikke helt, og det historiske stof i den bundne verseform gør et lidt mat indtryk på læseren; han når ingenlunde sit forbillede, Schillers ballader.

De lyriske partier lykkes bedre for ham; det er her, at man finder hans bedste poetiske ydelser, og i lovprisningen af fædrenegården og hjemstavnen når han længst inden for digtekunsten. I sine sene år lod han ofte tankerne glide tilbage til barndomstidens dage på gården, og over havedøren lod han anbringe en indskrift med ikke mindre end 7 vers, hvoraf det ene lyder:

Du mit stille Fredens Hjem!
Barndoms søde Vugge!
Du har, mens jeg vandrer frem
under Længselssukke,
set mig langs med Livets Strøm
Glemmigej at plukke.
Snart jeg nu i Ly af dem
skal mit Øie lukke;
gid din Tåre blid og øm,
da min Grav bedugge!

Rundt omkring i haven var som nævnt anbragt utallige andre inskriptioner, og en del af dem er samlet i „*Livets Cirkel*“, en lovprisning af hjemmet og landlivets glæder, hvoraf han især understreger, at

Arbeid kryddrer Maden, gjør glad og munter tilmode,
er blandt Jordlivets Gaver dets uundværligste Gode!

Som kilden, bækken, søen, strømmen og havet havde symboliseret livsaldrene, karakteriserer indskrifterne i de forskellige verdenshjørner – indirekte et billede på lyset og mørket, dagen og natten, livet og døden – her ligeledes livets forskellige stadier: livets morgen og aften, ungdommen og alderdommen. Denne cyklus består af 10 digte, og af disse symboliserer indskriften mod morgenrøden „Barndommens varme Følelser, kraftige Forsætter og høje Planer“, indskriften mod middagssolen „Manddommens Kraft, Varme og Oplysning“, indskriften mod den dalende sol „Jordlivets Tomhed, dets utilfredsstillende Længsler og Savn“, indskriften mod aftenrøden „Alderdommens Erindringer og Længsler“, indskriften mod mørket „den trættes Længsler efter Hvile“, indskriften mod natten „Afskeden med Livet“, indskriften mod midnat „Graven og Døden“, indskriften mod morgenskumringen „Opvågnelsen af Dødens Søvn“ og indskriften mod morgendæmringen „Opvågnelsen til et nyt Liv“.

Endelig indeholder samlingen indskrifter på forskellige støtter i haven, bl. a. mindestøtten for moderen, og indskrifterne på mad. Rasmussens og Lille Marens urner! Betegnende for ham er strofen mod den dalende sol:

På Livets Strøm, der så ilende randt,
heel meget jeg tabte, heel meget jeg vandt;
dog, hvad jeg endogså har vunden,
kan aldrig erstatte den Fryd, som svandt,
den Herlighed, som er henrunden.
Jeg savner så meget, knap veed jeg hvad;
men føler, at Hjertet blier aldrig glad,
før hvad, det søger, er funden.
Thi sænk din Vinge, dal, Ørn! i din Flugt,
på Fjældet blev ikke din Trøst udslukt,

søg derfor Kilden i Grunden!
når Alt er forsøgt på din Pillgrimsfærd
fåer Hjemstavnens Roe først sit sande Værd,
som Skyggen ved Middag i Lunden.

Mange af stroferne skildrer indirekte hans egne sorger og skuffelser og hans længsel efter døden, og som et motto, ikke alene for denne digtning, men for næsten alle hans efterladte levnedsoptegnelser, kan sættes disse få linier fra titelbladet af „Rugårds Historie“:

Du har jo Visheds søde, hulde Trøst,
du kan kun lande på en gylden Kyst;
thi fuldbragt er din Vinter, Vår og Sommer,
og modnes skal din Udsæds gyldne Høst.

Inden for filosofien var Vedel Simonsen elev af den tyske romantiker Schelling, og flere gange kastede han sig over studiet af den tyske filosofi. Allerede 1812 havde han skrevet en filosofisk afhandling „Historiens Filosofie“, og 1833 skrev han det filosofiske digt „Verdens-Siælen“, som han lod trykke i ganske få eksemplarer 4 år senere. Et brudstykke med titlen „Natten“ var tidligere blevet offentliggjort, og det faldt forholdsvis godt i kritikernes smag, idet de her finder formen mere fuldendt end i de tidligere digte, selv om man stadig støder på små unøjagtigheder i formen og upræcise udtryk. Digtets lære ligger nær op ad Schellings, som Vedel Simonsen havde stiftet bekendtskab med i dennes to hovedværker „Ideen zu einer Philosophie der Natur“ og „Von der Weltseele“ (jvf. pag. 38).

Det er i naturen, at Vedel Simonsen som ægte romantiker søgte Gud – eller udtrykt med hans egne ord: „Det Tempel, Gud byggede sig selv, det tykkes mig bedst“:

Jeg suged Næring af Guds Faderhjærte,
jeg drak hans Ånde gennem Blomstens Duft,
i Vindens Pust hans Røst jeg kjende lærte,
jeg såe hans Åsyn i den skyfrie Luft.

Dette store digt indeholder – som man kan formode – megen natur-symbolik, og grundstemningen er Schellings historieudvikling: i tidernes morgen herskede uskyldigheden; den afløstes af hedenskabens

uroelige tid, og efter den grundlagdes Kristi rige; for os ligger den ukendte fremtid, hvor man tør formode, at det onde vil blive bragt til ophør, hvilket sker, når Kristi lære er udbredt over hele jorden:

Forst da vil der hæve sig højt under Sky
et evigt Alkjærlighedens Rige;
hvor alt, hvad var adskilt, skal samles på ny,
een Siæl og eet Legem tillige.

Det var naturen, der gav ham inspiration, og et af de hyppigste motiver – ikke alene hos Vedel Simonsen, men hos alle romantikerne – er længslen, hos ham først og fremmest længslen efter døden og det evige liv. Der ligger en inderlig fromhed bag mange af hans filosofiske bekendelsesdigte, og det er med den yderste respekt, at han bekender sin tro på Gud. Han havde mange religiøse anfægtelser; men han havde „en usvigelig Forvisning om Menneskeåndens Udødelighed, om Opstandelsen, om Livets evige Fortsættelse og Individets Existens i fuldkommen Frihed, der, hvor alle jordiske Skranker ere faldne“ (Ant. And.).

Både hvad form og indhold angår, er Vedel Simonsen meget påvirket af sine forbilleder, først og fremmest af Tieck, Goethe og Schiller, hvis ballader han direkte søgte at efterligne, i mindre grad af de danske romantikere Ingemann, H. C. Andersen, Grundtvig, som han ofte kom hos i sine ungdomsår i København, og Oehlen-schläger, som han traf under opholdet i Halle, og som til hans store glæde skrev følgende vers i hans stambog:

Gammel, nedbrudt stander en Borg, men gennem dens Klofter,
virker den unge Natur, Blomsten springer af Grus;
Blomsten springer af Grus og snart sig hvælver en Løvsal
svulmende frisk, hvor forlængst Oldtidens Murhal brast.

Af de svenske forfattere sværmede han især for Atterbom, som han ofte citerer og refererer, og enkelte af hans digte har han oversat.

Vedel Simonsens digte er lidet kendte og vidner ikke om den store poetiske begavelse; men når de alligevel kan interessere læseren, skyldes det først og fremmest, at deres symbolik bidrager til at belyse

hele hans forfatterpersonlighed. Det var ikke de store problemer, han søgte at belyse gennem sin poesi, og han hører ikke til de digtere, der har sat kendeligt spor i litteraturen. Det var ikke let at gøre sig gældende for noget større publikum blandt så mange kendte digtere, der i romantikkens tidsalder dyrkede den lyriske kunstform.

Vedel Simonsen følte dog trang til at give sine tanker versets form, og selv om hans digte ikke er formfuldendte mesterværker, er de dog ikke uden en vis interesse. Rimordene er som nævnt ikke altid lige heldige, og det er farligt at give skildringen af dagliglivet på Elvedgård alt for ophøjede vers- og strofeformer.

Vedel Simonsen var romantiker og lod sig let inspirere af fortidens begivenheder, de hensmuldrede ruiner og naturens skønhed. Det var ikke for at blive udråbt som digter, at han forsøgte sig inden for digtekunsten, men simpelthen fordi han følte trang til at give sine følelser udtryk i rytmer og ord, og man må indrømme ham en – omend beskeden – plads blandt romantikkens digtere.

VEDEL SIMONSENS SIDSTE LEVEÅR

Farvel! mit elskte Fødested!
min sidste Tak Du end modtage!
Du såe min Sorg, forstod min Klage
og veed, hvad Hiertet lønlig leed.
Til sidst som troefast prøvet Ven
Du med min Kummer var fortroelig.
Ak! stille Længsler blide Boelig!
nu sees vi aldrig meer igien.
Gid Sorgen her ei meere boe!
Den med mit sidste Dagskiær svinde!
Gid Håbets Sol for hver oprinde,
der søger her sin tabte Roe!

(„Livets Cirkel“.)

Både Werlauff og Vedel Simonsen mistede deres årlige understøttelser fra ministeriet i 1849, og selv om Werlauff på kollegaens vegne hentydede til, at denne ved testamentariske dispositioner agtede at yde det offentlige endnu mere, hjalp det dog ikke!

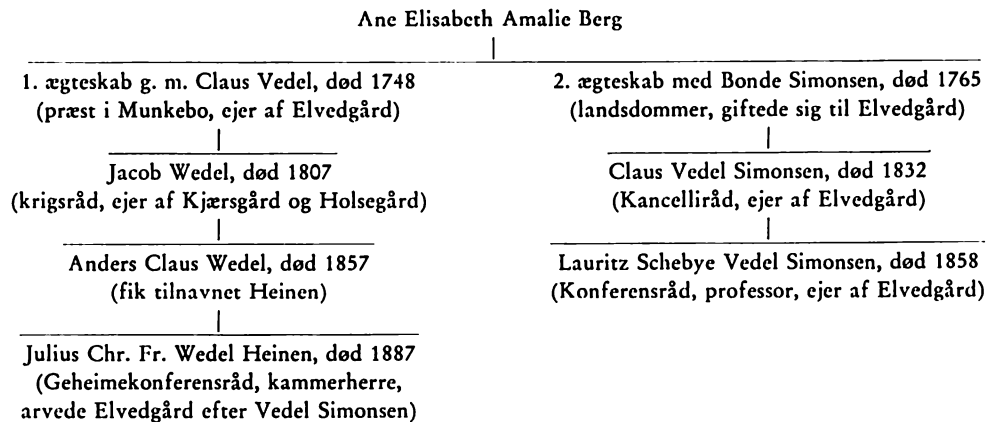
D. 17. marts 1854 kunne Vedel Simonsen fejres som jubeldoktor, og kun én, fhv. stiftsfysikus F. V. Willemoes, havde større anciennitet end han som doktor. På det tidspunkt var han endvidere senior i „Videnskabernes Selskab“ og i „Det Medicinske Selskab“, subsenior i „Det Danske Selskab“ og – efter hans egen udtalelse og bedømmelse – „Oldermand for de danske Oldsagesamlere og Mester for de danske Historieskrivere“! Werlauff kunne fremvise et lige så fornemt register, og – med Vedel Simonsens ord – hørte de begge til den gamle verden, som var, men som ikke er mere.

Vedel Simonsen havde efter sønnens død ingen direkte arvinger, og han og Werlauff havde længe syslet med et forslag vedrørende gårdens fremtid. Ved testamentarisk disposition påtænkte de i disse år at indrette Elvedgård til „en Stiftelse for Mænd af den dannede, især litterate Klasse, hvor sådanne Aldrende, som stode eene i Verden og havde prøvet dens Glæder og Sorger, kunde i Livets Aften finde

et roligt Asyl“. For kvinder fandtes der flere asylter af denne slags (Werlauff nævner Vallø, Vemmetofte, Vartov og Abel Cathrines Boder), men derimod ingen for mænd – med undtagelse af Vartov; men tilføjer Werlauff

„for øvrigt lugter dette mit Forslag ligesom Frands Knivsmeds noget af Egenytte, thi hvo veed, om jeg ikke selv engang kunde nyde Godt deraf“. (27. okt. 1855).

Gårdens forpagter, hans husjomfru, som havde tjent ham i snart 35 år, og hans fraskilte hustru, Sophie Kragh, var allerede 1845 ved testamente blevet tilsikret en sum (iflg. skifteprotokollen for Skovby herred 1858–60 fik jomfr. Hvalsøe og forpagter Wamberg hver 10.000 Rdl., Sophie Kragh 50 Rdl. pr. kvartal, de nærmeste arvinger 1000 Rdl. iflg. loven og de fattige i Veflinge sogn 200 Rdl.), alle hans efterladte skrifter testamenteredes til de københavnske arkiver og gården – efter Christian VIII's råd – til en sønnesøn af den nævnte provst Vedel i Munkebo – altså en sønnesøn fra farmoderens 1. ægteskab – Anders Claus Wedel, der 1826 var blevet adlet og havde fået tilnavnet Heinen. Det kan synes mærkeligt, at denne fjerne slægtning, en søn af Vedel Simonsens fars halvbroder, krigsråd Jacob Wedel til Kjærsgård og Holsegård, der kun sjældent havde besøgt sin halvbroder på Elvedgård, skulle overtage gården; men Vedel Simonsen havde motiveret det over for Christian VIII med, at gården på denne måde ville overgå til den mand, hvis bedstefar havde købt den i 1745, selv om den ved hans enkes 2. ægteskab var kommet i en anden slægts eje. Anders Claus Wedel Heinen døde året før Vedel Simonsen, og det blev hans søn, geheimekonferensråd, kammerherre, overpostamtsdirektør Julius Chr. Fr. Wedel Heinen (1814–87), der havde været kancellist i kabinetssekretariatet og hofchef hos enkedronning Caroline Amalie, og som Vedel Simonsen ikke engang kendte personligt, der kom til at arve gården efter sin bedstefars halvbroders søn! Han tog fast ophold på Elvedgård 1881 og boede der indtil sin død i 1887. Hans enke, Bertha Wedel Heinen ejede gården indtil sin død i 1895. I ægteskabet var der 4 døtre: Anna,

Slægtstave II:

Mathilde, Amalie og Frederikke Wedel Heinen, hvoraf Amalie Wedel Heinen var hofdame hos enkedronningen, og de 3 andre boede hjemme på Elvedgård.

I 60'erne havde Wedel Heinen foretaget en del ombygninger; gavle og kviste var blevet påsat, en fløj var blevet revet ned og grundmuret, og hovedtrappen var blevet opført. 1915 brændte avlsbygningerne, og nye grundmurede udbygninger blev opført. Gården er stadig i slægtens eje, og d. 11. januar 1937 overtoges den af godsejer P. G. C. Wedel-Heinen. Ved overtagelsen blev resterne af Vedel Simonsens bibliotek solgt til det Lyngeske Bogantikvariat, der lod udarbejde et katalog over dette interessante bibliotek.

I sine sidste leveår var Vedel Simonsen næsten konstant syg; i februar og marts 1858 skriver han til Werlauff:

„Heele Juul og Nytår og langt hen i Januar var jeg så syg af Asthma, så jeg hver Uge ventede at døe, og selv nu, hvor det er blevet en Smule bedre med Nattehosten, fordi det formodentlig har sat sig til en almindelig Tæring, har jeg hverken Kraft eller Lyst til at correspondere... Mit Helbred er endnu som sidst. En bestandig tør Hoste om Natten. Den heele Dag plages jeg derimod af flydende Hoste. Derhos er jeg uendelig trætt og matt, doven og sløv og har intet Menneske til at opmuntre mig, da min Jomfrue stedse er syg og gnaven eller også beskæftiget i Kiøkkenet“ (Wad, II, pag. 383, 385).

Det var en meget stille og beskeden tilværelse, der førtes på gården i disse år. Vedel Simonsen anvendte langt flere midler på udgivelsen af bøger og indsamlinger af oldsager end på den daglige husførelse; middagsmaden blev indskrænket til 1 ret, varm mad blev helt afskaffet om aftenen, og mikkelsaften, mortensaften og juleaften, hvor man ellers på gårdene var vant til at få risengrød, andesteg og æbleskiver, nøjedes man med smørrebrød og punch.

Sygdommen tog til, og d. 12. juli 1858 afgik han ved døden, hvilket forpagter Wamberg meddeler Werlauff i et brev d. 16. juli:

„Sl. Conferentsråden kunne i de sidste tre Uger han levede ikke gåe ud, men dog til de sidste Dage gåe rundt om i Huuset, ja endog op ad Trappen til sit eget Værelse, dog opholdt han sig meest i Dagligstuen, hvor han også låe om Natten, eller rettere sad i en Sovestol med Sængeklæder, han kunne nemlig ikke ligge udstrakt med Hoved og Bryst for den voldsomme Hoste og Slim, som bestandig plagede ham og tilsidst endte hans jordiske Liv da den ophørte at flyde, der

indfandt sig også på den sidste Tid en Deel Vattersot og Hævelse i Underkroppen, som da den trak op i Forening med Slimens Standsning forårsagede Døden, hvilken han Gud være lovet for vore Øjne at see slap temmelig let over. Han havde Sjælskræfter til det sidste og forlangte at hjælpes ud i Haven, for at lette det besværlige Åndedrag; men da han kom op segnede han strax hen, og udgav det sidste Suk. Dog troer jeg at turde glæde hans efterladte Venner med den Trøst, at hans legemlige Lidelser i den sidste Tid ikke vare de hårdeste mod mangen en anden Døendes. Han døde den 12de Juli Kl. 4 morgen og skal begraves den 19de Kl. 12 middag.

Allerærbødigst
Wamberg.“

(Wad, II, pag. 390 f).

Stille og roligt gik han bort. Selv havde han engang udtrykt, at

Vejen ad de sorte,
de skumle Gravens Trin
går gennem Nattens Porte
til Lysets Morgen ind.

Han havde i mange år levet ensom og tilbagetrukket på sin gård. Tiden havde ikke sat sit præg på ham; han vedblev at gå gammeldags klædt, og hans vogn med de kæmpestore hjul var nærmest antik. Livsmødet knækkede, da ægteskabet opløstes, og da hans søn døde under tragiske omstændigheder, og han forblev ærekær, tungsindig og nærmest menneskesky.

Sygdommen havde et hårdt tag i ham, og kræfterne svækkedes år for år; økonomien var svingende, og det var ofte vanskeligt at beholde tyendet, da den aldrende videnskabsmand undertiden var ret vanskelig at omgås. Ensomt formede livet sig for ham, og længe før døden indtrådte, kunne han sige:

Jeg er så træt, jeg er så mat,
jeg længes efter Hvile!
Med Længsel mod Vesten jeg skuer;
alt Dagen stunder ad Qvæld;
snart Aftenrødens Guldluer
skal bringe os Solens Farvel.
Når Livets Solstråler svinde
bag Glemsels tågede Hav;
ak! måtte da Dagsværkets Minde
forylde den Bortgangnes Grav!
(„Livets Cirkel“).

Elvedgårds hovedbygning, set fra gården; ombygningen blev fuldendt 1721, og den tidl. citerede indskrift blev placeret over hovedindgangen. (Fot. Lykke).

I havestuen på Elvedgård står der endnu møbler fra Vedel Simonsens tid. (Fot. Lykke).

Det var ikke alene Ung Haralds lod at stå ene i verden; ensomheden prægede måske endnu mere hans alderdom, og da døden kaldte ham bort, havde han hverken hustru eller børn at tage afsked med; men hans – omend med tiden få – venner stod i en dyb taknemmelighedsgæld til ham.

Godsejeren, der viede sit liv til Klio, historieskrivningens muse, skabte sig ry blandt videnskabsmænd, først og fremmest for sin imponerende arbejdsindsats. Gårdens og omegnens historie havde hans største interesse, men ikke hans eneste, og hans forskerblik gled ofte ud over hele fødeegnen, over hele riget og endog uden for landets grænser. Han var en ivrig dyrker af topografi og slægtshistorie; men han nøjedes ikke med i slægternes gang at opspore det karakteristiske for den pågældende tid; han søgte også at føre forbindelsen videre og drog ofte paralleller til sin egen tid.

Vedel Simonsen var en sand fædrelandsven, og hans mange ydelser – i form af pengegaver, historiske værker og arkæologiske samlinger – må tages som beviser for hans patriotisme, og det var hans måde at tjene sit fædreland på. Han forsøgte sig både i medicin, historie, arkæologi, symbolik, magi, mytologi, filosofi, æstetik, filologi og poesi, og på de fleste af disse områder samlede han materialer, som senere forskere har kunnet udnytte med fordel.

En sand idealist var han, og som sådan måtte han lide flere skibbrud i sit liv, se sine idealer svinde og sine illusioner briste, og selv om ungdommens forfatterskab lovede godt for hans fremtid, blev mange skuffelser – både faglige og personlige – hans lod. Han havde mange udkast til ordenshistoriografiske afhandlinger og levnedsskildringer af landets kendte mænd; at hans planer angående ordensarkivets indretning ikke blev gennemført, skuffede ham meget og var nok en af de væsentligste årsager til, at han trak sig tilbage til fædrenejgården for at leve et stille og beskedent liv i videnskabens tjeneste.

Vedel Simonsen var nok af en forfængelig natur og satte en ære i at modtage ordener og titler og i at være vel anset ved hoffet og blandt kolleger; men det greb kun sjældent ind i hans virksomhed

som historisk forfatter, og hvad han ydede som historiker, skyldtes kun hans sande kærlighed til og interesse for fædrelandet og hjemstavnen; på titelbladet af ungdomshovedværket „Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder“ skrev han da også:

Modtager, Landsmænd! disse Blomster småe,
modtager dem, som en velvillig Gave!
jeg plukked' dem på Eders Fædres Grave,
hvor de i Oldtids Skygge låe.

Et stræbsomt og arbejdsomt liv fandt sin afslutning ved Vedel Simonsens død. Han hørte ikke til forgrundsfigurerne blandt historikerne og fremsatte ikke de epokegørende teorier; men han var dog – med Anton Andersens ord – „en kviddrende Spurv i Skjaldenes Kor“. Han samlede stof til sit fædrelands historie, og der er god grund til at huske den flittige historiker, hvis både ungdoms, mandoms og alderdoms ihærdige forskning ikke bør undervurderes.

Han fordrede ikke den store løn og erkendtlighed for sine værker, hvis udgivelse han som regel selv måtte bekoste.³¹⁾ Selv om han satte en vis ære i de ydre gunstbevisninger, var der dog et, som han stillede højere, nemlig bevidstheden om, at hans samlinger ville blive anvendelige for efterslægtens historikere:

„Når et Menneske bliver gammelt og skrøbeligt og således hver Dag mindes om sin nærforestående Afskeed fra Jorden, da mindes han tillige om de Pligter, han mueligviis endnu kunde være dem, der skulle overleve ham, skyldig... Også jeg har således År for År måttet indskrænke, om ikke min Synskreds, så dog min Virkekreds alt meere og meere. Der, hvor min første Virksomhed begyndte, der vil den formodentlig også ende og, som det var min Fødeegn, der såe den første Spire af min Virkelyst, således vil den formodentlig også modtage dens sidste Frugter“. (Fortalen til „Rugårds Historie“, I, 2, pag. 1).

Han satte ikke sig selv i forgrunden for at vinde ære og berømmelse, men følte det som en pligt – kombineret med sand kærlighed til fædreland og hjemstavn – at nedfælde sine ideer og tanker, og det var hans inderlige håb, at de kommende slægter ville anerkende ham som historiker, at hans værker og især samlinger ville blive andre til gavn, og at „Dagværkets Minde måtte forgyldte den bortgangnes Grav“. (Indledning til „Rugårds Historie III“.)

Nogle dage efter Vedel Simonsens død bragte Fyens Stiftstidende følgende anonyme hyldest (19. juli, nr. 177):

Et Livslys er slukket,
Et Øie er lukket,
Et Hoved for Dødens Magt har sig bukket,
Som Kundskabers Egne har grundigt ransaget
Og rige Videnskabskatte fremdraget.

Ei meer slår et Hierte,
Som Mildhed lærte
At føle ømt for Broderens Smerte.
Han tørrede mange Tårer af,
Som rinde igjen af Tak ved hans Grav.

En Slægt ham ærer,
Som stedse bærer
I dyb Erindring hans Minde, og nærer
Højagtelse for hans Hæder og Værd
Som Menneske, Samfundsborger og Lærd.

Hans Støv nu blunder,
Mens Ånden stunder
Til hine Høider, hvor evige Under
Udfolde sig for hans Blik blandt dem,
Som med ham på Forskningens Vei gik frem.

60 år efter hans død rejste „Historisk Samfund for Fyns Stift“ en mindesten ved indkørslen til Elvedgård med følgende indskrift:

Her virkede
Historikeren
Vedel Simonsen
20.12.1780–12.7.1858.

Mange mennesker havde på denne smukke sommerdag fundet vej til Elvedgård. Ca. 2000 havde lejret sig på engen, og fra talerstolen i udkanten af skoven indledte proprietær Hjort og foretog afsløringen af mindestenen. Lensbaron Berner Schilden Holsten, Langesø, fortalte Elvedgårds historie, og professor Fabricius talte om Vedel Simonsens virke som historiker. Ved foden af stenen lå Nationalmuseets tak, en signeret laurbærkrans.³²⁾ Ved denne lejlighed blev

Mindestenen ved Elvedgårds indkørsel. (Fot. Lykke).

sunget to af Vedel Simonsens personlige digte fra „Livets Cirkel“, „Med Længsel mod Vesten jeg skuer“ (mel.: Vil du være stærk og fri) og „Hil! min stille Fædreboe“ (mel.: Når solen ganger til hvile), hvor det bl. a. hedder:

Hil! min stille Fædreboe!
Du min Lyst og Ære!
her min Vugge engang stod;
her min Grav skal være.
Hvor jeg nød den første Fryd,
leed den første Smerte;
der skal også Jordens Skjød
dække brystne Hjerte.

Elskte Hjem! snart jeg hos Dig
skal mit Støv nedlægge;
dog – den Ånd, der danned sig
inden dine Vægge,
den skal aldrig, aldrig døe;
evig skal den bære
Blomstret af det bedste Frøe,
Du har kunnet nære.

Jord! Du såe mit første Smil,
drak min første Tåre;
værn mod Ondskabs frække Pii
nu min stille Båre!
Kun en Grav Du skjænke mig
under Bøgens Skygge!
og min Ånd skal skjænke Dig
Tak – og Fred – og Lykke.

(Vedel Simonsen).

NOTER:

1) Hun var først gift med Tyge Axelsen Brahe og siden med Erik Madsen Bølle. Det andet ægteskab blev indgået 1528.

2) Den ældste kirkebog, der er bevaret fra Hårslev sogn, begynder med året 1688. Det første bryllup i kirkebogen er noteret således: „I Egelschou 2den Paaschedag 1688 Blef Simon Bundesz og Berta Nielsdaatter Copulerede“, og år 1700 hedder det i samme kirkebog: „d. 20. September Blef Simon Bundesens barn døbt med Nafn: Bunde. Kirsten degns holdt det til dåben. Fadderne Aplonne Peders og Anne Kro Kone her i byen“, dernæst tilføjes det: „altså, som det synes, aldeles ingen Mandsfaddere!“

3) Krigsråd Schebye havde haft 7 børn: Jens Dreyer, f. 1751, død 1753 – Alexander, f. 1752, død 1753 – Ane Elisabeth, f. 1754, gift 1772 med pastor Begtrup, Astrup, død 1792 – Jens Dreyer, f. 1755, gift 1787 med biskoppens datter – Ane Marie, f. 1756, gift 1776 med Claus Vedel Simonsen – Sara Margrethe, f. 1758 og Alexander, f. 1760, gift 1789 med amtsforvalter Østrups datter.

4) Christine Reimer fortæller i „Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde“ i en note pag. 802: „Vedel Simonsens Moder, Kancellirådinden, var derimod ikke afholdt på Egnen. Der lever forskellige Historier i så Henseende. Da den daværende Ejer af Mosegård købte denne den Gang gamle Gård af V. S.s Fader, sagde Manden til Kancelliråden, om der ikke kunde blive noget Egetræ i Skoven til de nye Bygninger. Dertil svarede Kancelliråden: „Får se, får se, der står en Eg i Flesberis Skoven“ (det er en skov, der støder op til Vierne Mose), „den må du tage, men Du skal hente den om Natten, Fruen må ikke vide det“. Det varede et Par Nætter at Fælde og køre hjem, og man dækkede Stubben omhyggeligt med Løv; men Mosegårdsejeren var glad, da den natlige Gerning var endt og ønskede ikke mere at hente Træ om Natten“.

5) Alexander Schebye, f. 26. december 1760. Om ham skriver Vedel Simonsen i V bind af „Elvedgårds Hist.“: „Han var i sin Velmagt overordentlig corpulent, så at når han sad ned, så man aldeles intet af hans femoralia undtagen Knæerne, ligesom hans Vest eller i det mindste hans Frakke også var af et så aneligt Omfang, at den kunde rumme 5 Personer af almindelig Størrelse og endda lade sig knappe uden omkring dem alle; for Resten havde han i sine senere Dage hel sælsomme Paroxysmer, hvoraf den ene udmærkede sig ved, at han i 2 Dage og 1 Nat, altså 1½ Døgn, gik op og ned af sit Stuegulv uden ved nogensomhelst Overtalelse at lade sig standse, så at hans Fødder tilsidst var aldeles hudløse og ikke mere kunde bære ham“.

6) Steffens blev senere professor i Breslau, 1832 blev han forflyttet til Berlin, og i 40'erne var han igen på besøg i Danmark under kroningsfestlighederne.

7) Peter Strøbech (1770–1832) var af svensk herkomst. Han giftede sig senere med datteren fra Anderupgård, Benedicte Henriette Schubart, og flyttede efter ægteskabets indgåelse dertil.

8) Glavendrupstenens indskrift regnes for at være en af vore vanskeligste, bl. a. mangler et par runer et sted. Dahlerup har foreslået ordet uaurth (spådom) på det pågældende sted uden at have set stenen; en anden af vore runologer, Marius Kristensen, har målt stenen og mener ikke, at der på dette sted kan stå 5 runer. Erik Moltke læser l(i)th, der betyder krigerskare, hird; men det er kun en gis-

ning. De sidste tolkninger er givet af lektor dr. Harry Andersen i årsberetningen for „Selskabet for Nordisk Filologi“, 1956–57, pag. 3 f. På olddansk lyder indskriften:

Ragnhildr satti stæin thænsi øft Alla solwa gotha wea liths hæithwærthan thægn. Alla synir gærthu kumbl thausi æft fathur sin auk hans kona øft wær sin. Æn Soti ræist runar thæssi æft drottin sin. Thor wigi thæssi runar.

At rita sa wærthi æs stæin thænsi ailti ætha annan dragi. (ca. 900 efter Kr. f.)

Ordene rita og ailti kendes kun fra runestenenes forbandelsesformularer, og deres betydning er ikke helt klarlagt. Efter de senere tolkninger skal indskriften betyde:

„Ragnhild satte denne sten efter Alle (den blege?), viernes gode (præst), hirdens højtverdige thegn (leder). Alles sønner gjorde disse kumler (runer) efter deres fader og hans kone efter sin mand. Men Sote ristede disse runer efter sin herre. Thor vie disse runer. Til en ræde (udskud) vorde den, der ødelægger denne sten eller rejser den over en anden.“

Den Alle, hvem Glavendrupstenen er rejst over, har man sat i forbindelse med navnet på landsbyen Allesø, ca. 9 km nordvest for Odense, og sagnet fortæller, at det var den høvding, der samlede de nordfynske krigere og i et stort slag ved Viemosen, hvor man for ca. 100 år siden har gjort Danmarks største mosefund, overvandt de frygtede sørøvere, der hvert år sejlede ind gennem Odense fjord og plyndrede de omkringliggende egne. Søgkundskaben stiller sig dog noget skeptisk over for denne forklaring; dels er det ikke sikkert, at Odense fjord har gået helt op til Søndersøskov, hvor Viemosen ligger, og dels var Alle et af de almindeligste mandnavne på den tid, og den Alle, der nævnes på Glavendrupstenen, og den Alle, som Allesø er opkaldt efter, hvis byens navn overhovedet skal sættes i forbindelse med dette mandnavn, er sikkert ikke samme person (Museumsinsp. E. Albrechtsen).

⁹⁾ Politifuldmægtig H. P. Giessing, 1801–77, kontrollør ved kontoret for rejssende ved politikammeret, var endvidere historisk forfatter og udgav 1846 „Griffenfeld“, hvor han benyttede Vedel Simonsens manuskript.

¹⁰⁾ Jvf. Rigsarkiv, Danske Cancelli, 2. Dept., brevbog 1810, 20. November.

¹¹⁾ Jvf. Monrad: „Det kgl. Norske Frederiks-Universitets Stiftelse“, pag. 58.

¹²⁾ Jvf. Molbechs erindringer, Fra Fyens Fortid III, pag. 258, Elvedgårds Historie, bd. V.

¹³⁾ Benedicte Henriette Andersen, f. Schubart, 1780–1865, datter af ejeren af Anderupgård.

¹⁴⁾ Østrup havde fra 1804 været præst i Magleby på Langeland, fra 1813 i Simmerbølle og fra 1821 i Longelse og Fuglsbølle. Han omtales som „en stor Original og en stor Landmand“. Vedel Simonsen skriver om ham:

„Vi have siden den Tid så at sige steds været adskilte fra hinanden, heller ikke har nogen hyppig Correspondance fundet Sted, og endnu mere skulde man synes, at vore forskjellige Synsmåder måtte adskille os, thi vi ere i de fleste og især i politisk Henseende sande Antipoder, og desuagtet ved jeg aldrig, at disse Modsætninger – som ellers pleje at gjøre de bedste Venner til dødelige Fjender – have gjort det mindste Skår i vort Venskab; „han er nu engang ikke anderledes“ er den sædvanlige Ytring, når den ene af os synes, at den anden i en altfor høj Grad extravagerer eller overdriver, og

dermed har i det mindste hidtil den øjeblikkelig opkomne Uvillie lige så øjeblikkelig været forsvunden“ (Wad, I, pag. 172).

1850 døde Østrup, og dette dødsfald fik Vedel Simonsen til at mindes deres „Barndoms lykkelige Samliv“. Han skrev to vemodige digte, der offentliggjordes i *Fyens Avis* d. 7. maj og i *Hempels Avis* d. 8. maj. Som nævnt andet sted rejste Vedel Simonsen sammen med andre venner et monument over Østrup efter hans død.

¹⁵⁾ Julius, Vilhelm og Laurits, der nævnes i disse dagbogsoptegninger, var hendes brødre, Sidenius, Lassen, Brown og Mørck var elever, der boede i præstegården, Rasmus var gårdens avlskarl, Wamberg foged på Elvedgård, og justitsråd Knutzen var herredsfoged.

¹⁶⁾ Denne klub bestod af 5 medlemmer, der mødtes hos hinanden med jævne mellemrum. Propr. Simonsen på Rugård var netop afgået ved døden, og propr. Schwensen på Lykkesborg lå alvorligt syg.

¹⁷⁾ I et ikke medtaget brev i samlingen meddeler Vedel Simonsen, at han lider af en pinefuld rosen i hovedet.

¹⁸⁾ Werlauff skriver i denne anledning:

„Det overraskede mig meget, da jeg i *Bladene* læste, at Du var bleven Conferentsråd; det forundrede mig ikke, thi Sådant eller noget lignende burde jo være kommet for længe siden; men ligesom der til Sligt altid eksisterer en almindelig, således også en speciel Anledning. Kort Tid efter fortalte Thomsen mig, at Du havde tilbudt samtlige dine Oldsager til Museet – og nu var Gåden løst“ (Wad, II, pag. 250).

¹⁹⁾ „Helst ønskede jeg rigtig nok min formale Tid Professor Titel ombyttet med en ærlig Etatsråd Titel, thi Justitzråds Titel og Danebrogsmandskors vil jeg af synderlig Nåde skienke Hans Maiestæt“ (Brev til Werlauff, d. 22. sept. 1836 (Wad, I, pag. 334).

²⁰⁾ Herom skriver Vedel Simonsen til Werlauff d. 4. aug. 1839:

„Glem mig forresten ikke, når Du igien kommer i dit Rige (d. v. s. Det kongelige Bibliotek) eller når Du taler med Møsting! og husk på, at da det antiqvariske Museum vel eksisterede af Navnet, men endnu ingen Antiquiteter havde, da var det mig, der, på egen Bekostning, reiste omkring, indkøbte og skienkede til Museet ikke mindre end 843 No., og jeg således vel – selv uden Hensyn til hvad jeg senere har skienket dertil – kan siges at have grundlagt dets Samlinger“ (Wad, I, pag. 382).

²¹⁾ Christian II havde 1523–31 opholdt sig i Tyskland og Holland, og hans arkiv fra disse år var 1825 blevet fundet i et tysk arkiv. H. C. Andersen udgav sine digte december 1829 med titlen „Digte 1830“, som det var på mode i romantikken, og Vedel Simonsen noterer i sin dagbog d. 12. februar 1830, at han har fået tilsendt dette bind samt et venligt brev fra forfatteren. Brudstykker af den omtalte roman er udgivet 1935 af afdøde rektor Tage Høeg, Odense Katedral-skole. (Anderseniana III). Sidst i den nævnte digtsamling fra 1829 stod for øvrigt eventyret „Dødningen“, der senere blev omarbejdet til „Rejsekammeraten“, og til grund for dette lå et sagn, som H. C. Andersen havde hørt under et besøg på Elvedgård i august samme år.

²²⁾ Dette problem beskæftigede Evald Tang Christensen sig med lige inden sin død, og resultatet deraf sendte han til lærer H. C. Frydendahl, der lod det

offentliggøre i „Fynsk Hjemstavn“. Vedel Simonsen publicerede sin aflagning om „Palnatokes Gravhøj i Fyen“ i „Antikvariske Annaler“, bd. 2 og oversatte den senere til tysk („Baltische Studien“, III Jahrgang, üb. von G. C. Mohr).²³⁾

²³⁾ D. 22. april 1856 skriver Werlauff til Vedel Simonsen:

„I indøvrende Ar kunne Vi To ellers også holde et Jubilæum, nemlig vort Bekjendtskabs. Det var i Slutningen af Juli 1806, at Vi første Gang mødtes hos Strøbek på Dallund; lad mig ved Leilighed erfare Dagen, som Du formodentligen har optegnet; Vi kunne da begge, deo volente, mindes den i Stilhed. Hine Dage ståe endnu levende i min Erindring – es waren vormahls gute Zeiten, Carlos“ (Wad, II, pag. 355).

Citatet er fra Schillers „Don Carlos“.

²⁴⁾ Vedel Simonsen har i et brev beskrevet sin 53-års fødselsdag, hvor han havde en snes gæster til middag, bl. a. provsten og hans søn, præsten i Sørslev, lærer Hvalsoe fra Eilby med familie, degnen i Veflinge og ejere af enegns større gårde, Rugård, Lykkesborg i Hårslev og Lundegård, der hørte under Elvedgård, hvilke kun var den nærmeste kreds af venner og naboer, „såsom Væir og Vei vare lige slemme“, og de fjerntboende kun med besvær kunne komme frem.

²⁵⁾ Ved det efterfølgende skandinaviske kirkemøde var man opfordret til at være værter for norske og svenske præster; men kun få meldte sig – nøjagtig som det foregående år, da norske og svenske studenter skulle indkvarteres!

²⁶⁾ Axel Frederik Lassen, præstesøn fra Kværndrup, havde uden at have taget den endelige medicinske embedseksamen fået lov til at praktisere under en læges tilsyn, men fik senere forbud på grund af en mislykket operation.

²⁷⁾ Bibliotekaren var som regel også klokker ved Sct. Knuds kirke, og i disse år bekæftedes disse to embeder af Nicolai Jensen (1841–74).

²⁸⁾ Anton Andersen skriver i sin lille biografi:

„Fra 1851–58 indsendte Vedel Simonsen omtrent 2000 Nummere, hvoraf mange endog omfattede flere Stykker. Det var en værdifuld Forøgelse fra Enkeltmands Side, thi hele Musæets Tilvæxt i nævnte var nemlig i alt 6200 Nummere“.

Dette er fejlagtigt meddelt Anton Andersen af adjunkt Boesen, idet det var Vedel Simonsen, der skænkede museet 6200 numre.

²⁹⁾ På det tidspunkt, hvor Vedel Simonsen skænkede museet sine store samlinger af oldsager, var flere af disse samlere afgået ved døden; i denne fortegnelse har han nævnt alle, der i tidernes løb havde samlet for ham.

³⁰⁾ Vedel Simonsen modtog fra lærer Eskel Sørensen 1828 ca. 700 ordsprog fra Vends herred (iflg. „Fynsk Hjemstavn“ 7–8, pag. 134), hvilket må have gjort et særligt indtryk på ham, da han til Molbech skriver, at „denne cidevante Skolelærer med megen Bram har sendt ham Vendsherreds Ordsprog“.

³¹⁾ Selv hans vigtigste arbejde fra 1813 gav et betydeligt underskud, selv om kongen havde ydet 1000 rdl. til trykningen.

³²⁾ Det var ellers meningen, at rejsningen af denne mindesten – forårsaget af folkemindesamleren Christine Reimer fra Hårslev – skulle være sket i Glavendruplund; men resultatet blev, at den blev afsløret ved indkørslen til Elvedgård. Stenen var blevet fundet i Nørre Esterbølle grusgrav og var med største besvær blevet transporteret til stedet. Regnskabet fortæller, at stenen var lige

så dyr at erhverve, som det var at få den nævnte professor til at tale, mens transporten kostede det syvdobbelte!

³³⁾ Molbechs anmeldelse af bind I stod i „Kjøbenhavns Skilderie“, 1813, nr. 17 og 18, og forholdsvis gunstige anmeldelser fandtes i „Dansk Literatur Tidende“, 1813, nr. 19 og 22, og i „Nord. Tilsk.:“, nr. 11, 12 og 13. De følgende hefter er anmeldt i „Literatur Tidende“, 1813, nr. 4, 5 og 6, og omtale af forsøget på at fuldføre værket findes i samme tidsskrift årg. 1816, nr. 27 og årg. 1817, nr. 26 og 27.

³⁴⁾ Treperiodesystemet er nærmere behandlet i „Historisk Tidsskrift for Skåneland“ V, pag. 247–266: Lauritz Weibull: „Det arkeologiska treperiodsystemet“.

³⁵⁾ Når Thomsen i denne forbindelse omtales som købmand, skyldes det, at han undertiden indkøbte oldsager til sin egen samling.

³⁶⁾ I overensstemmelse hermed skriver E. G. Geier 1832 i 1. del af „Svenska folkets historia“:

„Vapnen och Vikingaflottarna visa jernets tidiga bruk: än äldre vapen äro af koppar eller en med koppar blandad metall: de äldsta af sten ofta äro likväl de verktyg af flinta, som träffas i grafvarna, religiösa symboler“.

³⁷⁾ Dette beviser Vedel Simonsen ved en række stednavne på Fyn: Palneshøj, Palnesmark ved Odense, Palleshave – Tokkeskov ved Beldringe, Tokkeskovmark mellem Allesø og Lumby-Tårup, Tokkerod i Vigerslev sogn o. s. v.

³⁸⁾ Anmeldelser findes i „Litt. Tidende“, 1813, nr. 39, og i „Kjøbenhavns Skilderie“, 1813, nr. 87, 88 og 91.

³⁹⁾ Anmeldelser findes bl. a. i „Litt. Tidende“ 1816, nr. 27, samme årg. 1817, nr. 26 og 27 og i Ørstedes tidsskrift „Nyt juridisk Archiv“. Selve værket indeholdt bl. a. omfattende lister og fortegnelser over danske adelsslægter og disses tilnavne fra oldtiden og til slutningen af det 11. århundrede.

⁴⁰⁾ Bl. a. anmeldt i „Fyens Stifts Avis“, 1829, nr. 157, 161 og 167 og i „Kbh. Post“, 1829, pag. 690 og 706.

⁴¹⁾ Uddrag af de enkelte sognes historie er senere udgivet i flere bind af „Fynsk Hjemstavn“, årg. 1929 pag. 41 og flg. bd.

⁴²⁾ Bogenses, Guldbjergs og Sandagers kirkebog begynder 1646, Eilbys og Melbys 1655, Skovbys 1682, Særsløvs og Sønderløvs 1686, Hårsløvs 1688, Vigersløvs 1693, Ores 1705, Veflinges 1723 og Vissenbjergs 1766.

⁴³⁾ Det 1. hefte udkom juli 1845, 2. hefte i december samme år, 3. hefte allerede næste år i februar og 4. hefte i marts.

⁴⁴⁾ Jvf. oversigt over selskabets forhandlinger 1847, pag. 92.

⁴⁵⁾ Herom beretter Ørsted i et brev til sin svigerinde, jvf. „Breve fra og til Ørsted“ I, pag. 290, 293.

⁴⁶⁾ En rammende karakteristik har Werlauff givet i et brev til justarius I. C. Berg:

„Hans Arbejder, meest til Fyens Historie og Beskrivelser, have vel store Ufuldkommenheder hvad Kritiken angår; men de røbe dog altid en flittig Samler, og man kan ikke gåe strængt i Rette med ham, da han ikke blot dem komme i Boghandelen, men bortskienker alle Exemplarer“.

⁴⁷⁾ Andre mindedigte har Vedel Simonsen skrevet over ritmester Ramus, provst J. F. Boesen og pastor Balslev, og disse digte er trykt i „Kjøbenhavns Postefterretninger“, 1800, nr. 65, „Ny Kristelige Samler“ I, pag. 228 og „Fyens Avis“, 1840, nr. 207.

HISTORIEN OG DENS FORSKERE I DET 19. ÅRHUNDREDES FØRSTE HALVDEL

Med romantikken vågnede interessen og kærligheden for fædrelandets historie og forfædrenes bedrifter, og videnskabsmændene fattede kærlighed for oldtiden. Tyske forskere, bl. a. den kendte grammatiker J. C. Adelung (1733–1806) og A. L. Schlözer (1735–1809), havde før haft mistillid til alt, hvad der fortæltes om vor oldtid, og nordboerne var kun blevet skildret som et råt og primitivt folk.

Kendskabet til nordiske sprog og kulturer udbredtes imidlertid, og i Tyskland blev det ligefrem mode at studere nordiske emner inden for historien, og et resultat heraf var bl. a. udgivelsen af den ældre edda.

Af stor betydning for historieopfattelsen var Steffens' forelæsninger over den nordiske mytologi, og de inspirerede mange af vore digtere, f. eks. Oehlenschläger, til flittigt at beskæftige sig dermed. Bevægelsen bar frugter, og der opstod i romantikkens tidsalder en lang række værker med mytologiske emner. Oehlenschläger og hans samtidige sang om Nordens guder og kæmper, og fortidens skikkelser fik mæle gennem deres værker. Dermed skabtes interessen for forfædrenes kulturer, man begyndte at indsamle oldsager, og gaver strømmede til universitetet, foranlediget af Nyerup, der selv var en ivrig samler.

Vedel Simonsen henviser ofte til samtidens historikere, og som følge deraf vil de kendteste i århundredets første halvdel blive gjort til genstand for en kortere omtale:

Historikeren *Abraham Kall* (1743–1821) var knyttet til universitetet i over 50 år, idet han allerede som 27-årig blev udnævnt til professor. Han besad uhyre stor lærdom i alle humanistiske fag, og hans interesse for matematisk-naturvidenskabelige problemer og offentlige forhold i al almindelighed er kendt. Han var en kendt og agtet skikkelse omkring århundredskiftet, måske ikke så meget på grund af sine videnskabelige ydelser, selv om han skrev en verdenshistorie, som i lang tid var den førende i den danske skole.

Hans kolleger i historie ved universitetet var *Jørgen Kjerulf* (1757–1810), der blev udnævnt til professor i 1792, og den kendte *Laurits Engelstoft* (1774–1851), der efter at have skrevet doktordisputats og været på studierejse i udlandet i 3 år blev tildelt et professorat i 1802. Han havde især opholdt sig i Tyskland og Frankrig, og hans interessante breve fra tiden omkring århundredskiftet afspejler de vigtige begivenheder i de europæiske lande på denne tid. Hans værker bar præg af tidens nye tanker, og som professor og som en af de ledende mænd inden for den højere undervisning var han en meget fremtrædende personlighed. Han har et stort historisk forfatterskab bag sig, og det vidner om en mangesidig begavelse.

Den kendte islandske oldgransker, *Finn Magnussen* (1781–1847) opholdt sig i den første halve snes år af århundredet på sin fødeø; 1812 kom han igen til Danmark, hvor han 1829 blev udnævnt til geheimearkivar. Hans forgænger, arkivar Thorkelin, havde en tid været syg, og kancelliet havde givet ham valget mellem Vedel Simonsen, Werlauff og Finn Magnussen som medhjælper, og han valgte da sidstnævnte, der ved hans død efterfulgte ham som geheimearkivar. Allerede 1810 havde kancelliet forespurgt ham, om det var tilrådeligt at lade Vedel Simonsen ansætte i geheimearkivet, og han frarådede det på det bestemteste

(se pag. 49). Finn Magnussen oversatte og udgav mange skrifter og var endvidere medstifter af „Det islandske litterære Selskab“ og „Oldskriftselskabet“. Af hans selvstændige arbejder kan nævnes „Nordisk Arkæologi“, „Eddalæren“ og „Rumano“. Han blev 1815 udnævnt til professor. Sammen med Finn Magnusens „Eddalære“ bør i denne forbindelse nævnes *Grundtvigs* historiske værker, bl. a. „Verdenskrøniken“ fra 1812 og „Nordens Mythologi“ fra 1832.

Den islandske videnskabsmand *Grimur Jónsson Thorkelin* (1752–1829) beklædte stillingen som geheimearkivar fra 1791 og indtil sin død i 1829. Han var cand. jur., men viste størst interesse for den nordiske oldtid og udgav flere gamle love og sagaer samt „Diplomatarium Arnamagnæanum“. I slutningen af 80'erne opholdt han sig i England og Irland for at studere oldtidsminder, og han vendte tilbage til Danmark med håndskriften til det kendte oldengelske epos *Beowulf*, der 1815 blev udgivet som „De Danorum rebus gestis sec. III et IV poema Danicum dialecto Anglosaxonica“.

Oldforskeren *Carl Chr. Rafn* (1795–1864) var ligeledes cand. jur., men beklædte intet juridisk embede. Han var interesseret i den nordiske oldtid, og som runolog og udgiver af en række videnskabelige skrifter havde han en vis betydning; den største rolle spillede han dog som leder af „Nordisk Oldskriftselskab“ og som stifter af „Annaler for nordisk Oldkyndighed“. Ligeledes bevirkede han, at der blev oprettet biblioteker på Færøerne, Island og Grønland.

Vedel Simonsens og *E. C. Werlauffs* (1781–1871) brevveksling ligger som nævnt i forordet til dels til grund for denne levnedbeskrivelse. Så vel hans breve som hans erindringer er udgivet, og de giver et godt indblik i datidens historieforskning. Werlauff blev omkring 1810 universitetsprofessor i „nordisk historie og oldsager“, og 1823–1861 var han overbibliotekar for Det kongelige Bibliotek. Hans flittige studier i dansk og norsk historie fremkaldte en række lærde afhandlinger, og han betegnes af datidens forskere som en stilfærdig og meget lærd videnskabsmand. Han skrev flere afhandlinger om biblioteksvæsenet, og hans kendteste værk er „Kritiske Antegnelser til Ludvig Holbergs 18 første Lystspil“, 1838.

Teologen *Peter Erasmus Müller* (1776–1834) gjorde sig hverken som teologisk professor (1810–1830) eller som biskop over Sjælland (1830–34) stærkt gældende. På videnskabens område spillede han en langt større rolle som historiker og filolog. 1817–20 udgav han „Sagabibliotek“ i 3 bind og var hermed en af grundlæggerne af studiet af den gamle islandske litteratur; endvidere udgav han bl. a. „Dansk Synonymik“ og en kommenteret udgave af *Saxos* værker.

Historikeren *Jens Møller* (1779–1833) var ligeledes teolog. 1808 blev han professor i kirkehistorie, og han er kendt som en flittig skribent og udgiver af forskellige teologiske tidsskrifter.

Ferdinand Heinrich Jahn (1789–1828) var infanterikaptajn, og hans hovedværk, der blev udgivet posthumt, er „Danmarks politisk-militære Historie under Unionskongerne“. 1818 stiftede han „Magazin for militær Videnskabelighed“, udgav siden flere værker om Christian IV's krige og holdt forelæsninger på officersskolen om Danmarks militære politik.

Historikeren *Gustav Ludvig Baden* (1764–1840), der var søn af den kendte filolog Jacob Baden, var herredsfoged og bosat i Odense 1800–16. Hans kendteste værk er en danmarkshistorie i 5 bind, der udkom 1829–31 som den første fuldendte efter Holbergs.

Historikeren og litteraturhistorikeren *Chr. Molbech* (1783–1857) var en af Vedel Simonsens bedste ungdomsvenner. Han blev student 1802, men tog aldrig nogen embedseksamen. Fra 1804 var han ansat ved Det kongelige Bibliotek, 1829 efterfulgte han Rahbek som professor i litteraturhistorie, og 1830–42 var han direktør for Det kongelige Teater. Hans produktion både som historiker, filolog og teater- og litteraturkritiker er stor og vægtig; hans betydeligste historiske afhandling er „Historie om Ditmarskerkrigen“, 1813, hans filologiske „Dansk Ordbog“ og „Dansk Dialektsleksikon“.

Inden for arkæologien må museumsinspektør *Chr. Jürgensen Thomsen* først og fremmest nævnes. Han var oprindelig forretningsmand, men plejede ved siden af sine historiske interesser og samlede selv en mængde oldsager. 1816 blev han sekretær i „Kommissionen for Oldsagers Opbevaring“, og han blev den egentlige leder af kommissionens museum. Vedel Simonsen var den første, der fremsatte teorien om treperiodesystemet (inndeling af oldtiden i sten-, bronze- og jernalderen); men Thomsen var den første, der benyttede det i praksis, da han ordnede museets store samlinger af oldsager (se pag. 120). Vedel Simonsen havde kort fremstillet sin teori i sit hovedværk fra ungdomstiden „Udsigt over Nationalhistorien“; men Thomsen udbyggede den i sit værk „Ledetråd til nordisk Oldkyndighed“, 1836, der danner den virkelige baggrund for inddelingen af den forhistoriske tid.

Omkring og efter midten af århundredet var *J. J. Asmussen Worsaae* (1821–85) den mest fremtrædende historiker og arkæolog. Han fattede tidligt interesse for oldsager og indsamlede selv store mængder. 1843 udgav han „Danmarks Oldtid belyst ved Oldsager og Gravhøje“, der er den første samlede redegørelse for Danmarks forhistorie. 1855 blev han docent i nordisk arkæologi, senere inspektør ved de rosenborgske samlinger og direktør for „Det oldnordiske og etnografiske Museum“ og 1874–75 kultusminister. Han skrev mange historiske afhandlinger; men størst betydning har han dog haft som arkæolog, og han og Thomsen må anses for grundlæggerne af vor videnskabelige arkæologi. Han udbyggede yderligere Vedel Simonsens og Thomsens treperiodesystem, og han påviste forskellen mellem den ældre og yngre stenalder og mellem den ældre og yngre bronzealder.

Endelig skal fra den første halvdel af århundredet nævnes to tyske historieprofessorer, der havde en vis tilknytning til Danmark og dansk videnskab: *B. G. Niebuhr* (1776–1831) var født i Danmark og var ansat i det danske kommercekollegium, indtil han 1806 gik i preussisk tjeneste; 1816–23 var han gesandt i Rom og derefter professor i Bonn indtil sin død i 1831. Han var kendt som en dygtig og agtet videnskabsmand, der især beskæftigede sig med det ældste Roms historie. Hans hovedværker er „Römische Geschichte“, skrevet 1811–12, men først udgivet efter hans død, og „Geschichte des Zeitalters der Revolution“, udgivet 1845.

Den tyske historiker og politiker *Friedrich Dahlmann* (1785–1860) var født i Sverige, men tilbragte sine studieår og første arbejdsår i København, hvor han også disputerede og udgav sine første værker. Kendte er hans Saxostudier og „Geschichte von Dänemark bis 1523“. Med voldsom iver kastede han sig ud i diskussionen om det slesvig-holstenske spørgsmål og blev derved uvenner med den danske konge. Han medvirkede i Hannovers konstitutionelle udvikling og blev sammen med andre universitetsansatte afskediget som professor i Göttingen 1837. 1842 blev han professor i Bonn, og som medlem af nationalforsamlingen

kæmpede han for den nye rigsforfatning, hvorved Preussens konge skulle ud-nævnes til kejser. Han trak sig dog tilbage fra politik til sin videnskabelige virksomhed og skrev især om Englands og Frankrigs historie under Napoleon.

Også litteraturens mestre valgte rent historiske, sagnhistoriske eller mytologiske emner for deres værker, og især det historiske drama florerede i denne halvdel af århundredet, den romantiske tidsalder.

Før 1800 havde Ewald benyttet historiske motiver i „Rolf Krake“ og „Fiskerne“ om strandingen ved Hornbæk 1774, Nordahl Bruun i „Einer Tambeskælver“, Birgitte Boye i „Gorm den Gamle“, Baggesen i operateksterne „Holger Danske“ og „Erik Ejegod“, Chr. Pram i „Lagertha“ og „Frode og Fingal“, og Sander og Samsøe havde i deres to kendte dramaer skildret forholdet mellem Christian II og Dyveke og mellem Niels Ebbesen og grev Gert.

I de første årtier efter 1800 samlede *Thiele* sagn og udgav dem 1818–23 – som brødrene Grimm havde gjort det i Tyskland – og denne samling blev ivrigt benyttet af guldalderens digtere. Et par år før var *Abrahamsons*, *Nyerups* og *Rabbeks* folkevisesudgave udkommet.

Oehlenschläger valgte historiske emner til mange af sine romancer: „Guld-hornene“, „Hakon Jarls Død“, „Uffe hin Spage“, „Knud den Store“, „De tvende Kirketårne“ o. a.; under den store udenlandsrejse skrev han flere historiske dramaer – „Hakon Jarl“ og „Palnatoke“ – og 1814–28 udkom den store trilogi „Helge“. Mytologiske indslag findes i „Thors Rejse til Jotunheim“ og „Nordens Guder“, og endelig skal nævnes hans sene historiske tragedier, der dog langt fra har samme værdi som ungdomsdramaerne („Karl den Store“, „Sokrates“, „Dronning Margareta“, „Amleth“, „Væringerne i Miklagård“, „Tordenskjold“, „Dina“ og „Kjartan og Gudrun“). Tidens sagaoversættelser inspirerede ham til „Vaulundurs Saga“, „Ørvarodds Saga“ og „Regnar Lodbrok“.

Den unge *Grundtvigs* hovedværk var „Nordens Mythologi“, der på en gang er digtning og religionshistorie. Kristendommens sejrende indtog er skildret i „Op-trin af Kæmpelivets Undergang i Nord“, der er en trilogi bestående af tragedierne „Gorm den Gamle“, „Harald Blatan og Palnatoke“ og „Jomsborgs Undergang“, og i „Optrin af Norners og Asers Kamp“. Hans „Roskilderim“ skildrer de danske kongers forhold til kirken, og mange af hans romancer har historiske motiver: Willemoes, Bisp Villum og Kong Svend, Ole Vind o. fl. Han fordanskede Snorres kongekronike, og med pædagogisk hensigt udgav han „Kronikerim til Børnelærdom“, hvor alt – fra paradiset til Napoleon – i 1. person beskriver sig selv.

Med Walther Scott kom den historiske roman på mode, først og fremmest hos Ingemann og Hauch. *Ingemann* begyndte i verskronikens form, men slog siden over til prosa og skildrede i en række romaner fædrelandshistoriens episoder fra det 12. århundrede og fremad: „Valdemar den Store og hans Mænd“, „Valdemar Sejr“, „Erik Mænveds Barndom“, „Kong Erik og de Fredløse“, „Prins Otto af Danmark“, „Dronning Margrethe“ og sluttede 1836 med det store digt „Holger Danske“ i 5 sangkredse. Historiske motiver finder vi endvidere i hans romance om Marsk Stigs døtre og i flere af hans mindre kendte skæbnedramaer.

Carsten Hauch benyttede dels historiske motiver i sine mindre kendte tragedier („Tiberius“, „Bajazet“, „Svend Grathe“, „Marsk Stig“), dels i sine store kendte

romaner: „Vilhelm Zabern“ (om Christian II og Dyveke), „Guldmageren“ (om guldmageriet i Dresden omkring 1700), „En polsk Familie“ (omkring polakkernes opstand omkring 1830), „Robert Fulton“, der er en fri biografi over dampskibets opfinder, og „Charles de la Bussiere“, der næsten er en ren historisk skildring af Frankrig på Napoleons tid. Sagamotiver finder vi i „Thorvald Vidforle“ og „Fortællingen om Haldor“, og „Hjortens Flugt“ inspirerede ham til romancecyklerne om Valdemar Atterdag og Valdemar Sejr.

Poul Martin Møller gør derimod ikke megen brug af historien. Sagnhistoriske er flere af hans romancer („Sanct Laurentius“, „Holger Danske og Skrædderne“), og „Den sandfærdige Krønike om Eyvind Skaldaspiller“ står Oehlenschlägers sagapastiche nær og har „Heimskringla“ som forlæg. Pøbelens udskjelser under juli-revolutionen inspirerede ham til romancen „Kunstneren mellem Oprørerne“.

Steen Steensen Blicher optegnede sagn fra alheden og benyttede flere træk herfra i sine noveller. „Den sachsiske Bondekrig“ og „Telse, Fortælling fra Ditmarskerkrigen“ kan betegnes som frie historiske noveller, og i flere af de kendte noveller, bl. a. i „Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog“, findes indflettet skildringer af historiske tildragelser. Flere af digtene i samlingen „Bautastene“ fra 1823 har stof fra Mallings bog om danskeres, holsteneres og nordmænds heltegerninger, hvor Ewald også hentede stof til sin apoteose til havet, „Fiskerne“.

De historiske elementer er også sparsomme hos *J. L. Heiberg*, og direkte historiske skildringer findes vel næppe. Festspeilet „Elverhøj“ fra 1828 bygger på et gammelt sagn og har Christian IV som en af hovedpersonerne, og i komedien „Syvsoverdag“ lever den unge pige tilbage i historien og drømmer sig som terne hos Valdemar Atterdag; dette stykke fik dog ingen succes, da det var for megen blanding af vaudeville og historisk skuespil. „En Sjæl efter Døden“ foregår bl. a. ved Elysiums port, hvor den københavnske borger eksamineres af Aristofanes, men afvises, da han ikke har haft sans for oldtidens værker.

Baggesen skrev efter 1800 på et drama om Napoleon, men opgav det, da denne efterhånden blev mere reaktionær. Det historiske element er ellers ikke fremtrædende hos ham efter romantikkens gennembrud, og det meste af hans digtning er litterære parodier, rettet mod romantikken.

De historiske motiver træder kun frem få steder hos *Henrik Hertz*: skuespeilet „Ninon“ har fransk forlæg, og „Svend Dyrings Hus“, et af vore smukkeste folkevisedramaer, er bygget over flere folkevisedramaer (Moderen under Mulde, Ridderen Runeslag, Ridder Stigs Bryllup); som tidligere nævnt benyttede Hertz til dette drama Vedel Simonsens afhandling om kæmpeviserne (pag. 141).

Chr. Winthers kendte romanceantologi indeholder flere romancer med træk fra den nordiske historie, bl. a. Paludan-Müllers „Lejre“, „Frodes Død“, H. C. Andersens „Holger Danske“, Hauchs „Kong Knud i Odense“, „Magnus og Knud Lavard“ og „Kong Olaf og hans Staller“ og Carl Baggers „Den engelske Kaptajn“. Hans egen store romancecyklus i nibelungenliedstrofer, „Hjortens Flugt“ fra 1855, foregår på Erik af Pommerns tid, og både kongen og hans dronning optræder som bekendt.

H. C. Andersen skrev i sin ungdom på en roman om Christian II, hvortil Vedel Simonsen leverede det historiske stof (pag. 88); men han fuldførte den aldrig. Et par af eventyrene har historiske motiver, og han kaldte dem selv „Historiske Historier“, bl. a. „Vinden fortæller om Valdemar Daa og hans Døtre“ og

„Bispen fra Børglum og hans Frænde“; i „Hønserethes Historie“ har han indirekte skildret Marie Grubbes historie.

Det mytologiske element er fremtrædende i *Bødtchers* „Mødet med Bacchus“ og i *Paludan-Müllers* filosofiske læsedramaer, „Amor og Psyche“, „Dryadens Bryllup“ og „Tithon“. Hans roman fra slutningen af 60'erne, „Ivar Lykkes Historie“ er skrevet med krigen i 1864 som baggrund.

Af andre digteriske værker med rent historiske eller sagnhistoriske motiver fra denne tid bør nævnes *Carl Baggers* tragedie om „Dronning Christine af Sverrig og Monaldeschi“ og måske *Goldschmidts* romaner, noveller og dramaer, der indirekte skildrer jødernes historie og skæbne i de sidste århundreder, hvis man kan anse et forfatterskab af denne art for historisk. *Carl Bernhard* udgav i 40'erne flere historiske romaner: „Gamle Minder“, der især behandler forholdet mellem Struensee og Caroline Mathilde, „Krøniker fra Kong Christian II's Tid“, der skildrer Københavns historie indtil 1516, og „Krøniker fra Erik af Pommerns Tid“. De to Shakespeare-dramatikere *Chr. Bredahl* og *C. J. Boye* skrev mange historiske dramaer i begyndelsen af århundredet, bl. a. om Napoleon, Erik Glipping og Svend Grathe, *Carl Ploug* skrev et halvt århundrede senere mindedigte efter krigen 1848 og historiske mindedigte om Griffenfeld, Leonore Christine og dronning Margrethe, og *Carit Etlar* fortsatte i Ingemanns stil og skrev historiske romaner: „Gøngehøvdingen“, „Dronningens Vagtmester“ og „Svenskerne på Kronborg“.

Romantikerne bragte meget nyt ind i vor litteratur, og mange nye motiver dukkede frem, og som det fremgår af denne lille oversigt over det historiske element i vor litteratur 1800–50, var de historiske, sagnhistoriske og mytologiske motiver fremtrædende i hele vor guldalderdigtning.

VEDEL SIMONSEN

- 1780: f. d. 20. dec. på Elvedgård.
1790: ophold i Vigerslev præstegård.
1792: ophold i Astrup præstegård.
1798: studentereksamen.
1798–1805: studier i København.
1799: latinsk-juridisk forberedelseseksamen.
1801: løjtnant i studenterkorpset.
1803: optaget som medlem af frimurerlogen.
1803–04: om vinteren kandidat på „Accouchementshuset“ (fødselshospital).
1804: modtog Universitetets guldmedalje for besvarelse af medicinsk afhandling.
1804: dr. med. (17. mar.), medlem af „Det kgl. medicinske Selskab“.
1805–06: studieophold i Göttingen og Halle; mødet med Steffens.
1806: mødet med Werlauff.
1806: udgravning af Glavendrupstenen (17. juli).
1807: krigstjeneste.
1807–09: ansat ved universitetsbiblioteket (voluntær, amanuensis).
1807: ægteskab med Sophie Kragh (10. juli).
1807: sønnen Frederik Bonde Simonsen f. på Elvedgård (18. dec.).
1808: medlem af „Kgl. Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog“.
1808: modtog „Videnskabernes Selskabs“ guldmedalje (27. maj).
1809: modtog „Videnskabernes Selskabs“ sølvmedalje (17. marts).
1809–10: afsked fra universitetsbiblioteket, søgte forgæves stilling i geheimearkivet.
1810: tog ophold på Elvedgård.
1810: medlem af „Kommissionen for Oldsagers Opbevaring“ (9. nov.).
1810: medlem af „Videnskabernes Selskab“.
1811: udnævnt til professor (29. maj).
1811–12: antikvarisk indsamlingsrejse på Fyn.
1812: fik kgl. understøttelse til 3-mdr. studieophold i Tyskland (25. juni).
1812: medlem af „Det kgl. Norske Videnskabernes Selskab“.
1812–14: søgte forgæves stilling ved universiteterne i København og Kristiania.
1813: antikvarisk rejse til Jylland med vennerne Molbech og Østrup.
1814: ægteskabet opløstes. (Skilsmisse 1836).
1816–26: ansat ved ordenskapitlet (11. sept.).
1817: underviste sønnen et halvt år 6 timer dagligt efter privatlærerens rejse.
1819: kort studierejse til Hamburg.
1821: fik stipendium på 400 Rdl. i 4 år (21. aug.), stipendiet forlængedes 1824, men året efter frabad han sig disse penge.
1823: medlem af „Kommissionen for d. Kgl. Portrætsamling af fortjente Mænd på Frederiksborg Slot“.
1823: søgte forgæves stilling som geheimearkivar.
1824: sønnen omkom under tragiske omstændigheder i Vierne mose (31. aug.).
1826: udnævnt til ridder af Dannebrog.
1829: besøg af H. C. Andersen.
1832: faderen afgik ved døden (29. febr.), Vedel Simonsen overtager gården.
1832–40: talrige gaver til oprettelse af skoler, biblioteker o. a. i Veflinge, Hårslev og Vigerslev.

- 1836: modtog dannebrogsmændenes hæderstegn, udnævnt til æresdoktor i filosofi.
 1837: besøg af prins Christian.
 1840: udnævnt til etatsråd.
 1845: 100-årsdagen for familiens overtagelse af Elvedgård (2. juli).
 1851: udnævnt til konferensråd.
 1857: tildelt kommandørkorset.
 1858: afgik ved døden (12. juli).

Vedel Simonsens større værker og mindre trykte afhandlinger:

- 1804: medicinsk disputats: „Momenta Analyseos Chemicæ“.
 1807: prisopgave: „Østgterne i Italien“.
 1809: prisopgave: „Nordens tidligste Bebyggelse og ældste Indvånere“.
 1813: „Udsigt over Natjonalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder“:
 (hefte 1: „Udsigt over Natjonalhistoriens håndskrevne Kilders forskellige Skjæbne i Norden“, udgivet igen 1946 af Volmer Rosenkilde med titlen „Bøger og deres skjæbne“.
 hefte 2: „Vort Nordens første Beboelse, ældste Indvånere og tidligste Skjæbne eller Jætte- og Asa-Perioden i vort Norden“.
 hefte 3: „Vikinge-Sædet Jomsborg i Venden“.
 hefte 4: „Nordiske Valfarter og Korstog“.)
 1813: „Fyens Vilkår i den så kaldte Grevens Feide“.
 1813–14: „Borgruinerne“, 3 hefter:
 (1. hefte: Næsbyhoved og Ørkel.
 2. hefte: Gamborg og Hindsgavl.
 3. hefte: Koldinghus).
 1816: „Den danske Adels- og Ridderstands Historie“, 2 bind.
 1829: „Nytten og Nødvendigheden samt den hensigtsmæssigste Indretning af historiske Topographier“.
 1829: „Kjæmpevisernes Skildring af Middelalderens Riddervæsen eller den danske Adels Skikke og Sæder i den katholske Tidsalder“, trykt i „Nordisk Tidskrift“ III, 1829.
 1840: „Bidrag til Danske Slottes og Herreborges Bygnings- og Befæstnings-Historie i den catholske Tidsalder“.
 1841: „Historiske Efterretninger om de sjællandske Borge Hjortholm og Gurre“.
 1841–44: „Bidrag til Odense Byes ældre Historie“, I–III, 5 hefter.
 1842: „Bidrag til Eske Brocks Levnetsbeskrivelse“, 2 hefter.
 1842: „Samlinger til Hagenskov Slots Historie“.
 1843–44: „Bidrag til den fyenske Kongeborg Rugårds Historie“, I–III.
 1845: „Bidrag til Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse“.
 1845: „Familieefterretninger om de danske Ruder“, I–II.
 1845–46: „Samlinger til Elvedgårds Historie“, I–IV.
 (Dele af det utrykte bd. V er udgivet i:
 „Vor Ungdom“, 1881, pag. 53–57.
 „Samlinger til Fyens Historie og Topographie“, bd. 10, pag. 57–110).

Digtsamlinger:

- 1831: „Ung Harald“.
1831: „Livets Speil i Naturen“.
1831: „Clios Harpe“.
1832: „Natten“.
1837: „Verdenssjælen“.
„Livets Cirkel“.

Mindre afhandlingler:

- „Minerva“, 1808, pag. 272–79.
„Nye Danske Magazin“, III, pag. 30–41.
„Antiquar. Annaler“ II, 1, pag. 193–202. II, 2, pag. 309–27. 328–56. 365–375.
„Magazin til den danske Adels Historie“, I, pag. 243–46.
„Nordisk Tidsskrift f. Historie, Litteratur og Kunst“, III, pag. 177–243. 345–77.
„Nordisk Tidsskrift f. Oldkyndighed“, II, pag. 242–47. III, pag. 180–93. 225–48.
„Annaler f. Nordisk Oldkyndighed“, 1836–37, pag. 108–21 o. a.
Uddrag af Vedel Simonsens og Maria Salome Balslevs dagbøger (arkivet i Odense).

Andre kilder, benyttet ved nærværende fremstilling:

- Anton Andersen: „Historikeren Vedel Simonsen“, 1887.
Vilhelm Andersen: „Illustreret dansk Litteraturhistorie“, bd. III pag. 328–30. 338. 339. 395. 447. 482. 570. bd. IV pag. 57. 145. 327. 858 B.
C. Bastholm: „Historiske Efterretninger til Kundskab om Mennesket i dets vilde og rå Tilstand“, 1803–04.
Billeskov-Jansen: „Danmarks Digtekunst III“, pag. 201.
Erslev: „Forfatterlexikon“, 1853.
Jørgen Friis: „Slægten Simonsen fra Rugaard“, 1958.
E. G. Geier: Svenska folkets historia“, I.
Harald Hatt: „H. C. Andersen og Vedel Simonsen“, Anderseniana VIII, pag. 31–34.
Victor Hermansen: „Af en Oldgrandskers Breve 1848–1885“.
Victor Hermansen: „Tredelingen og Odense“, i Fynske Studier IV, 1960.
Hans Hildebrand: „Treperiodsystemets oppkomst“ („Kongl. Vitterhets Historia och Antiquitets Akademiens Månadsblad“, 1886).
Kofods Konversationslexikon, bd. 28, 1828.
Molbech: „Ungdomsvandringer“, II.
Monrad: „Det Kgl. Norske Frederiks-Universitets Stiftelse“, pag. 58.
Carl S. Petersen: „Stenalder – Bronzealder – Jernalder“, 1938.
„Breve fra og til Carl Chr. Rafn“, udg. af Benedict Grøndal, pag. 98.
Christine Reimer: „Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde“, bd. V, pag. 793–813.
Steenstrup: „Historieskrivningen i Danmark i det 19. Århundrede“.
Henrik Steffens: „Hvad jeg oplevede“.
P. F. Suhm: „Historien af Danmark, Norge og Holsten udi tvende Udtog til den studerende Ungdoms Bedste“, 1776.

- Thorlacius: „Skandinavisk Museum“, 1802.
- G. L. Wad: „Fra Fyens Fortid“, bd. I, II, III.
- G. L. Wad: utrykte optegnelser (Arkivet i Odense).
- Lauritz Weibull: „Det arkeologiska treperiodsystemet“ („Historisk Tidsskrift for Skåneland“, V, pag. 247–66).
- Werlauff: „Af min Ungdoms Tid“, udg. 1954 af Hans Degen.
- Werlauff: „Erindringer af mit Liv“, udg. af P. R. Rist i „Memoirer og Breve“, XIII.
- Fr. L. Bang Zeuthen: „Mine første 25 År“.
- „Breve fra og til Ørsted“, I, pag. 290, 293.
- Dansk biografisk Leksikon.
- „Historisk Tidsskrift“, I, 1871, pag. 423.
- „Kort Udsigt over Det Philologisk-Historiske Samfunds Virksomhed“, II, pag. 19–20.
- „Personalhist. Tidsskrift“, 4. rk., 5. bd., 1902, pag. 93. 204.
- „Årbog f. Hist. Samfund f. Odense og Assens Amter“, 1919, pag. 431, 1920, pag. 401–06.
- „Danske Herregårde ved 1920“, II, 1923, pag. 30 f.
- „Fynsk Hjemstavn“, 7–8, 1928, pag. 134.
- „Fynske Årbøger“, 1939, pag. 5–15. 1952, pag. 319–24.
- „Selskabet f. Nord. Filologi“, årsberetning, 1956–57, pag. 3 f.
- „Kirkehist. Samlinger“, 4. rk. VI, pag. 632.
- „Fortid og Nutid“, V, pag. 61. f. o. a.

NAVNEREGISTER

- Abrahamson, W., runolog: 43. 141.
 Ahlefeld, Fr., greve, Tranekær: 119.
 Alefeldt, Dorteia Øllegaard, g. m. Johan Vedel: 9.
 Andersen, H. C.: 89. 166. 181. 188. 190. 192.
 Atterbom, P. D. A., sv. forf.: 166.
 Baden, G. L., hist., landsdommer: 53. 81.
 Bagger, Carl, forf.: 188. 189.
 Baggesen, Jens: 28. 188.
 Balslev, Rasmus, præst i Hårslev: 63. 183.
 sønnerne Johan Chr.: 66. Julius: 66. 181. Laurits: 66. 181. Vilhelm: 66. 181. datteren Maria Salome: 66. 192.
 Bang, C. C., kammerråd, Nørager: 89.
 Bardenfleth, Carl Emil, politiker: 91.
 Barfoed, Poul Frederik, hist., forf.: 152.
 Bastholm, C., hist.: 134.
 Bech, skovfoged, Hedeboerne: 22.
 Becker, T. A., forf., arkivar ved ordenskapitlet: 148.
 Berg, Jacob, præst i Svindinge: 10.
 Berg, Jens Chr., justitiarius: 183.
 Bernhard, Carl, forf.: 189.
 Birch, D. S., biskop i Århus: 58. 117.
 Bless, Chr. Ulrich, justitsråd, Fraudegård: 10. 11.
 Blicher, Steen Steensen: 34. 188.
 Blixen-Finecke, C. F. A. B., baron, kammerjunker, Dallund: 20. 119.
 Bloch, Tønne, præst i Middelfart: 12. 18.
 Boesen, Jens Fr., præst i Veflinge, huslærer på Elvedgård: 28. 109. 183.
 sønnen Ulrich B., præst: 109.
 Boesen, Ludvig, cand.: 85. 86. 121.
 Bonde, Peder Madsen, lærer: 122. 123.
 Bondesen, Simon, husmand i Eilskov: 10. 179.
 Boye, Adolph Engelbert, forf., fuldmægtig under Finansdeputationen: 68.
 Boye, C. J., forf.: 189.
 Bredahl, Chr., forf.: 189.
 Brown, elev i Hårslev præstegård: 66. 181.
 von Brüggmann, oberst: 9.
 Bülow, Johan, geheimeråd, Sanderumgård: 55. 56. 97. 120.
 Bødtcher, Ludvig, forf.: 189.
 Cederfeld de Simonsen, H. C. J., kammerherre, amtmand: 118.
 Christensdatter, Maren (kaldet Lille Maren): 26. 86. 92. 164.
 Clausdatter, Sophie, g. m. Claus Vedel: 9. 13.
 Collin, Jonas, finansdeputeret: 89.
 Crone, Martin Anton Chr., præst: 125.
 Dahlmann, Friederich, tysk hist.: 186.
 Danner, Luise, grevinde: 103. 153.
 Dreier, Jens, cancelliråd: 12. datteren Wolborg: 12.
 Drejer, provst i Østrup: 46.
 Engelstoft, Chr. Thorning, biskop: 91.
 Engelstoft, Laurids, prof.: 6. 36. 100. 101. 106 f. 184.
 Etlar, Carit, forf.: 189.
 Faber, Nicolai, biskop: 140. 141.
 Fabritzius, Frederikke Juliane Lovise (tyende på Elvedgård): 85. 86.
 Falck, Niels Nicolaus, prof.: 150.
 Fichte, Johann Gottlieb, tysk filosof: 38.
 Forsberg, Erik Andreas, forvalter på Elvedgård: 85. 87.
 Francke, Carl Georg Theodor, præst: 153.
 Fåborg, Laurits, proprietær: 56.
 Gall, dr., Halle: 40. 41.
 Giessing, Hans Peder, politifuldmægtig: 45. 180.
 Goldschmidt, Meir Aron: 189.
 Grainville, lord: 118.
 Grimm, Jacob & Wilhelm, bdr.: 40.
 Grundtvig, N. F. S.: 34. 35. 40. 41. 154. 160. 162. 166.
 Guldberg, major: 117.
 Goethe, Johann Wolfgang von: 33. 39. 40. 155. 162. 166.
 Haman, Margrete Sophie: 11. datteren Sara: 11.
 Hauch, Carsten: 188.
 Hee, præst i Korup: 28.
 Hegel, G. F. W., ty. filosof: 38.
 Heiberg, Joh. Ludv.: 103. 104. 159. 169. 188.
 Heiberg, Ludvig, rektor for Odense Katedralskole: 53.
 Hertz, Henrik: 141. 188.
 Hofmann Bang, Niels, etatsråd, Hofmannsgave: 6. 91.
 Holsten-Charisius, A. C., baron, Holstenhus: 119.
 Hornemann, J. W., prof.: 114.
 Hvalsee, Chr. Ivarsen, præst i Davinde: 55.

- Hvalsøe, Jacob Vedel, lærer i Eilby: 182. datteren Johanne Ulrikke (husjomfru på Elvedgård): 72. 85. 86 f. 98.
- Hvid, Mads, birkedommer, Nymark: 22.
- Hygom, Peder Jacob, registrator, kancelliråd: 49.
- Ingemann, B. S.: 160. 166.
- Jacobsen, Niels, herredsfoged, Sørslev: 22.
- Jensen, Nicolai, klokker, bibliotekar: 182.
- Kabell, Søren, huslærer hos præsten i Astrup: 30.
- Kalkar, Chr. A. H., adjunkt ved Odense Katedralskole: 125. 145. 152.
- Kall, Abr., prof., etatsråd: 45. 47. 48. 74. 75. 77. 79. 91. 159. 184.
- Keyser, norsk historiker: 134.
- Kjerulf, Jørgen, prof.: 184.
- Klopstock, Fr. Gottlieb, ty. digter: 36.
- Knutzen, Marsilius, justitsråd, herredsfoged: 66. 181.
- Kragh, Herman, parykmager, pennefabrikant: 46. 61. datteren Sophie Franciska, g. m. Vedel Simonsen: 46 f. 61-63. 64. 103. 169. 190.
- Kolderup-Rosenvinge, J. L. A., prof.: 80. 128. 139.
- Lanng, Henrik Bering, justitsråd: 91.
- Lassen, gæstgiver: 117.
- Lassen, elev i Hårslev præstegård: 66. 181.
- Lassen, A. F., kaldet den hvide doktor: 119. 182.
- Levetzau, Joachim Godske, ordensmarskal: 113.
- Madvig, Johan Nicolai, prof., politiker: 70. 153.
- Magnusen, Finn, prof., geheimearkivar: 79. 80. 81. 142. 185.
- Malling, Ove, kgl. historiograf, minister: 50. 138.
- Manthey, J. D. T., geheimelegationsråd: 80.
- Mau, E., elev på Odense Katedral-skole: 63.
- Molbeck, Chr., historiker: 6. 48. 54. 55 f. 58. 59. 79. 81. 91. 106. 107. 128. 137. 141. 143. 146. 152. 153. 159. 160. 180. 182. 183. 186. 190. 192.
- Moltke, greve, ordenskansler: 74. 75.
- Monrad, Ditlev Gothard, biskop, politiker: 180.
- Müller, Jeremias, præst: 48.
- Møller, Poul Martin: 35. 188.
- Mørck, elev i Hårslev præstegård: 66. 181.
- Møsting, J. S., geheimeråd, leder af Det kgl. Bibl.: 114. 181.
- Niebuhr, B. G., prof.: 186.
- Nielsdatter, Bertha: 10.
- Nilsson, Sven, sv. prof.: 134.
- Novalis (pseud. f. Fr. v. Hardenberg), ty. forf.: 33. 38.
- Nyerup, Rasmus, prof.: 39. 46. 107. 117. 133. 140. 141. 184.
- Paludan-Müller, Jens, præst i Kerteminde: 55. sønnerne Caspar Peter, hist., overlærer ved Odense Katedralskole: 104. 106. 122. 124 f. 145. 152. 158. Frederik, digter: 124. 188. 189.
- Platou, Ludvig Stoud, overlærer: 54.
- Plessen, C. A., minister: 104.
- Ploug, Carl, digter: 189.
- Pram, Chr., forf.: 159.
- Raben, Gregers Chr., greve, Christiansholm: 91.
- Rafn, Carl Chr., prof.: 118. 138. 140. 192.
- Rahbek, Knud Lyne, prof., forf.: 141. 186.
- Ramus, ritmester: 183.
- Rask, Hans Kr., præst: 152.
- Rask, Rasmus, sprogforsker: 43. 140.
- Rasmussen, Mich. Nic. Christopher Kall, hist.: 145.
- Rasmussen, Peder, prokurator: 153.
- Rasmussen, Rasmus, proprietær, Lundegård: 90.
- Rasmussen, Rasmus, landmåler, Bubbegård: 43. 46. 57. 68. 86.
- Reimarus, Hermann Samuel, ty. filosof: 36.
- Reinhardt, Joh. Chr. Hagemann, prof.: 114.
- Ringe, Niels, maler: 29. 120. 121. 122. 123.
- Rohmann, provst i Rønninge: 125.
- Schebye, Ane Marie, g. m. Claus Vedel Simonsen: 12. 13. 20 f. 24 f. 46. 48. 57. 61. 67 f. 68. 81. 97. 108. 179. Anne Marie (Vedel Simonsens tante): 43. Laurits, krigsråd, Østruppgård: 12. 20. 22. 27. 86. sønnerne Alexander: 30. 43. 179. Jens Dreyer: 179. døtrene Ane Elisabeth: 179. Sara Margrethe: 179.

- Schelling, F. W. J. von, ty. filosof: 33. 34. 37. 38. 165.
- Schiller, Friederich von: 162. 163. 166. 182.
- Schlegel, A. W., ty. videnskabsmand, forf.: 33. 38.
- Schleiermacher, Fr., ty. teolog og filosof: 38. 41.
- Sibbern, Fr. Chr., filosof: 35.
- Schwensen, Peter, proprietær, Lykkesborg: 90. 181.
- Sidenius, elev i Hårslev præstegård: 66. 181.
- Simonsen, Bendt, proprietær, Rugård: 90. 99. 181.
- Simonsen, Bonde (Vedel Simonsens farfar): 10. 11. 13. 15. 16. 170. Claus (Vedel Simonsens far): 11. 12. 13. 14. 17. 18 f. 21. 23. 24. 46. 57. 64. 68. 69. 102. 170. 179. 190. Frederik Bonde (Vedel Simonsens søn): 46. 62. 63–67. 97. 172. 179. 190. Jens Bondo Elisæus (Vedel Simonsens bror): 25. Niels (Vedel Simonsens farbror): 11. 13.
- Staffeldt, A. Schack von, forf.: 160.
- Steffens, Henrik, filosof, naturforsker: 33. 34 f. 37. 38. 39. 40. 41. 160. 179. 184. 190. 192. Søsteren Marie Magdalene: 34.
- Steenbuch, A. H., præst i Sønderød: 53. 59. Sønnen Thomas: 59.
- Strøbech, Peter, godsforvalter på Dallund: 42. 43. 61. 96. 99. 179. 182. g. m. Benedicte Henriette, f. Schubart: 179. 180.
- Suhm, P. F., hist.: 133.
- Sørensen, Eskel, lærer: 182.
- Tetens, Peter, rektor i Horsens: 12. 18.
- Thestrup, landsdommer: 145.
- Thiele, J. M., prof., forf.: 152.
- Thjell, Carl Adolph, landinspektør: 119.
- Thomsen, Chr. Jürgensen, arkæolog, prof.: 70. 91. 117. 119. 120. 133. 134. 135. 153. 181. 183. 186.
- Thorkelin, Grimur Jonsson, geheimearkivar: 45. 48. 49. 79. 80. 185.
- Thorlacius, B. R., prof.: 50. 134.
- Tieck, Johann Ludv., ty. forf.: 38. 166.
- Tårup, Thomas, forf.: 159.
- Wamberg, Magnus Nicolai, forpagter: 66. 67. 70. 72. 85. 87. 169. 171. 172. 181.
- Vedel, Anders, præst i Vilslev: 9. 13. Anders Sørensen, hist.: 9. 13. Bage, præst: 9. 13. Bernhard, præst i Ribe: 9. 13. Claus Johannes, provst i Munkebo: 9 f. 10. 13. 169. 170. Elisabeth Amalia, f. Berg, g. m. Claus Vedel (Vedel Simonsens far-mor): 10. 13. 14. 15. 16–18. 170. Jacob: 10. 13. Jacob, krigsråd, ejer af Kjærgård og Hølsegård: 169. Johan, præst i Nustrup: 9. 13. 30. Johannes, præst i Andst: 9. 13. Jørgen, præst: 9. 13. Lage, præst i Nustrup: 9. 13. Severinus, præst i Rabsled: 9. 13. Søren, borgmester i Vejle: 9. 13. Ægidius, præst i Brøns: 9. 13.
- Wedel-Heinen; Anders Claus: 169. 170. Amalie: 171. Anna: 169. Bertha: 169. Frederikke: 171. Mathilde: 171. Julius Chr. Fr., geheimekonferensråd, kammerherre: 169. 170. P. G. C., godsejer, nuværende ejer af Elvedgård: 171.
- Velschow, Hans Matthias, prof.: 111.
- Wendt, Johann Chr., stabskirurg: 48.
- Werlauf, Erich Chr., prof.: 6. 28. 33. 34. 42. 43. 46. 50. 53. 55. 59. 61. 62. 63. 68. 70. 71. 72. 76. 79. 80. 81. 83. 84. 85. 91. 93. 94. 96–107. 109. 111. 113. 114. 115. 117. 118. 119. 121. 123. 137. 138. 139. 141. 143. 145. 146. 147. 148. 152. 153. 154. 156. 158. 159. 160. 168. 169. 171. 181. 182. 183. 184. 190. 193.
- Willemoes, Fr. Vilhelm, stiftsfysikus: 168.
- Winther, Chr.: 188.
- Worsaae, J. J. Asmussen, arkæolog: 70. 91. 117. 118. 119. 120. 121. 133. 134. 186.
- Zeuthen, Fr. Bagger, præst i Skamby: 34. 35. 43. 53. 99. 123. sønnen Fr. L. Bang, dr.: 63. 67. 92.
- Oehlenschläger, Adam: 33. 34. 35. 114. 160. 166. 184.
- Ørsted, Anders Sandøe, jurist: 35. 139. 183. 193. H. C., fysiker: 35. 155.
- Østrup, Chr. Schouboe, amtsforvalter: 27. 179. datteren Frederike (Madam Rasmussen, tyende på Elvedgård, g. m. 1.) Alexander Schelbye, 2.) Rasmus Rasmussen, Bubbegård: 43. 57. 68. 85. 86. 92. 164.
- Østrup, Rasmus, præst i Vigerslev: 22. sønnen Vilhelm, Vedel Simonsens plejebroder: 27. 28. 52. 56. 58. 63. 180. 181. 190.
- Aabye, præst i Særsløv: 22.

